

หรุหลินไวฉื่อ: นวนิยายแนวเสียดสีสังคมจีนสมัยหมิง-ชิง



นายณภ อึ้งโพธิ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0699-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RULIN WAISHI: A SATIRICAL NOVEL OF THE CHINESE SOCIETY
IN THE MING-QING PERIOD

Mr. Nop Oungbho

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Chinese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0699-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ หรุหลินไ่ว่ฉื่อ: นวนิยายแนวเสียดสีสังคมจีนสมัยหมิง-ชิง
โดย นายนภ อึ้งโพธิ์
สาขาวิชา ภาษาจีน
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิณ มโนมัยวิบูลย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ Yang Tiange)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิณ มโนมัยวิบูลย์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรี ตั้งยืนยง)

นภ อี้งโพธิ์: หูหลินไวจื่อ: นวนิยายแนวเสียดสีสังคมจีนสมัยหมิง-ชิง (Rulin Waishi: A Satirical Novel of the Chinese Society in the Ming-Qing Period) อ. ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ, อ. ที่ปรึกษาร่วม: รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 126 หน้า. ISBN 974-17-0699-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษานวนิยายเรื่องหูหลินไวจื่อ ในฐานะที่เป็นนวนิยายเสียดสีที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีน โดยมุ่งศึกษาความสำคัญและบทบาทของนวนิยายเรื่องนี้ในวงการศึกษาการวรรณกรรมจีน

นวนิยายแนวเสียดสีของจีนมีต้นกำเนิดมาจากนิทานสอนใจก่อนสมัยจิน (先秦寓言 Xiān Qín yùyán) และผ่านการวิวัฒนาการเรื่อยมา จนมาถึงจุดสูงสุดในสมัยชิง (清 Qīng ค.ศ. 1616–1911) โดยมีผลงานชิ้นสำคัญคือหูหลินไวจื่อ

นวนิยายเรื่องหูหลินไวจื่อได้บรรยายภาพของเหล่าปัญญาชนที่ลุ่มหลงมัวเมาไปกับการสอบเข้ารับราชการ โดยหวังว่าจะได้รับเกียรติยศชื่อเสียง และทรัพย์สินสมบัติมากมายเป็นสิ่งตอบแทน ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นภาพล่อล่อนน่าขบขัน ความหน้าไหว้หลังหลอก และความไร้สาระของตัวละครส่วนใหญ่ในเรื่อง อย่างไรก็ตาม เป้าหมายการเสียดสีของเรื่องมิได้จำกัดอยู่เฉพาะระบบการสอบเข้ารับราชการที่เรียกว่าระบบเคอจู่ (科舉制度 kējǔ zhìdù) เท่านั้น แต่ผู้ประพันธ์ได้ใช้ความมิดมิตสกปรกของระบบการสอบนี้เป็นเป้าหมายหลักในการเสียดสี เพื่อตีแผ่สภาพสังคมจีนอันเสื่อมโทรมในสมัยศักดินาตอนปลาย

ความสำเร็จของหูหลินไวจื่อได้มีอิทธิพลต่อนักประพันธ์รุ่นหลังในการเขียนนวนิยายแนวเดียวกันออกมาเป็นจำนวนมากในเวลาต่อมา หูหลินไวจื่อจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นต้นแบบแห่งนวนิยายแนวเสียดสีของจีน และเป็นนวนิยายเสียดสีที่ยอดเยี่ยมที่สุดของจีน

ภาควิชา.....ภาษาตะวันออก.....	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ภาษาจีน.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2544.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##418 01331 22: MAJOR CHINESE

KEYWORDS: RÚLÍN WÀISHĪ / WÚ JÌNGZǐ / SATIRICAL NOVEL / MING-QING NOVELS

NOP OUNGBHO: RULIN WAISHI: A SATIRICAL NOVEL OF THE CHINESE
SOCIETY IN THE MING-QING PERIOD. THESIS ADVISER: ASST. PROF.
KORSAK THAMCHAROENKIJ, THESIS CO-ADVISER: ASSOC. PROF.
PRAPIN MANOMAIVIBOOL, Ph. D. 126 PP. ISBN 974-17-0699-5

This thesis aims to study the novel **Rulin Waishi** as the most celebrated Chinese satirical novel by looking into the significance and the role of this novel in the world of Chinese literature.

Chinese satirical novels have originated first from pre-Qin parables. This kind of writing has gone through many years of development before its highest milestone in Qing period (1616-1911) ---**Rulin Waishi** or *The Scholars*.

Rulin Waishi depicts the lives of many scholars who are obsessed with the official examination, which leads to official rank and wealth. The author shows us the real satire, which includes caricature, hypocrisy and vanity of most characters in the novel. However, **Rulin Waishi's** target of attack is not limited only to the official examination system called the Keju system, but the author intends to use this system as a centre of the attack in the exposure of the corrupted society of China in the late period of feudalism.

Rulin Waishi's considerable success has a strong influence on several writers of later years since there are a lot of satirical novels published in the late Qing period. Thus, it is claimed the model of all Chinese satirical novels, and the greatest Chinese satirical novel ever written.

Department...Eastern Languages...	Student's signature.....
Field of Study.....Chinese.....	Adviser's signature.....
Academic Year.....2001.....	Co-adviser's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาและช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งได้ให้ข้อคิด คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และสละเวลาในการตรวจแก้เนื้อหาวิทยานิพนธ์อย่างละเอียด จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ Zhōu Qiáng (周強) ภาควิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ได้ให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ ตลอดจนดูแลให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ในขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ณ กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งศาสตราจารย์ Yáng Tiāngē (楊天戈) จากมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่ง ซึ่งประจำอยู่ที่สาขาวิชาภาษาจีน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้สละเวลาตรวจแก้ไขในส่วนภาคผนวกที่เป็นบทสรุปเนื้อหาวิทยานิพนธ์ซึ่งเขียนเป็นภาษาจีน นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความเมตตาของคณาจารย์ในสาขาวิชาทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ รวมถึงคุณครู อาจารย์ทุกคนที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้ผู้วิจัยได้เกิดความคิด และมุมมองใหม่ๆ ในชีวิตและการศึกษาอยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให้ผู้วิจัยลาศึกษาต่อนอกเวลาราชการ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ปรียา อุรรัตน์ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงนุช ศรีอัญญาพร หัวหน้าภาควิชาภาษาต่างประเทศ อาจารย์จารุณี สุริยวงศ์ไพศาล หัวหน้าสาขาวิชาภาษาจีน คุณอดุมพงษ์ ดอกไม้ เลขานุการคณะมนุษยศาสตร์ รองศาสตราจารย์ตรีทิพย์ รัตนไพศาล ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ ภูซุ่ม และอาจารย์ ดร. อรสา ไทยานันท์ ที่สนับสนุนและส่งเสริมผู้วิจัยในการศึกษาต่อครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทิพย์ ภิงคารวัฒน์ และอาจารย์ปัทมา อัดนโธ ที่กรุณาถามไถ่ทุกข์สุขในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์โดยตลอด

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจ และความช่วยเหลือเกื้อกูลด้านต่างๆ ด้วยดีเสมอมาของเพื่อนๆ ร่วมชั้นปี พี่น้องอักษรศาสตร์ทุกคนที่คอยถามทุกข์สุข ขอขอบคุณ อาจารย์กนกพร นุ่มทอง ศรีนสุข คงศิริวรกุล และกรรณิการ์ โกวิทกุล ที่เป็นที่ปรึกษาทุกปัญหาในชั้นต้นและช่วยเหลือผู้วิจัยหา แปล และพิมพ์ข้อมูล เพื่อนๆ กลุ่ม CHOMPT3J ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา และช่วยแก้ปัญหาให้ทุกเรื่อง รวมถึงคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ธุรการ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ผู้เป็นคุณครูสองคนแรกของผู้วิจัยเป็นอย่างสูงที่ให้การดูแลเอาใจใส่ และสนับสนุนผู้วิจัยทุกๆ ด้านอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอดการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ขอบใจน้องสาวที่คอยเป็นกำลังใจที่ดี และอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์ในห้องนอนส่วนตัวระหว่างการทำวิทยานิพนธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	4
1.6 ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ถอดเสียงตัวอักษรจีน.....	4
บทที่ 2 ปรัชญ์วรรณกรรม.....	6
2.1 ข้อมูลการศึกษาวิจัยช่วงปลายศตวรรษที่ 19 - ปี ค.ศ. 1949.....	6
2.2 ข้อเขียนและการอภิปรายทางวิชาการหลังปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา.....	11
2.2.1 ช่วงปี ค.ศ. 1949-1976.....	11
2.2.2 ช่วงปี ค.ศ. 1977-ปัจจุบัน.....	17
2.3 การศึกษาวิจัยเรื่องหูลินไฉ่นอกประเทศจีน.....	20
บทที่ 3 วิวัฒนาการ หน้าที่และบทบาทของนวนิยายเสียดสีของจีน.....	27
3.1 วิวัฒนาการของนวนิยายแนวเสียดสีของจีน.....	28
3.1.1 นิทานสอนใจก่อนสมัยจีน.....	28
3.1.2 วรรณกรรมเสียดสีในสมัยเว่ย-จิ้นถึงสมัยถัง.....	32
3.1.3 วรรณกรรมบันทึกเรื่องเล่าสมัยซ่งและหยวน.....	35
3.1.4 นวนิยายสมัยหมิง-ชิง.....	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.4.1 นวนิยายสมัยหมิง.....	36
3.1.4.2 นวนิยายสมัยชิง.....	39
3.2 หน้าที่และบทบาทของนวนิยายแนวเสียดสีที่มีต่อสังคม.....	43
3.3 แนวคิดอุดมคติของผู้ประพันธ์.....	44
3.3.1 โลกในอุดมคติ.....	45
3.3.2 ตัวละครในอุดมคติ.....	46
บทที่ 4 วิเคราะห์เป้าหมายหลักในการเสียดสีของหฺงหลินไฉ่.....	56
4.1 ระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิง-ชิง.....	57
4.2 ตัวละครที่เป็นปัญญาชนผู้หลงใหลมัวเมากับลาภยศสรรเสริญ.....	61
4.2.1 ชายอ้วน ชายผอม และชายมีเครา.....	61
4.2.2 โจ้วจิ้น.....	63
4.2.3 ฟานจิ้น.....	65
4.2.4 หม่าฉุนฉาง.....	68
4.3 ตัวละครที่ไร้คุณธรรม และบัณฑิตผู้โง่เขลา.....	71
4.3.1 เหยียนต้าเว่ย์และเหยียนต้าอู๋.....	71
4.3.2 หวางเต๋อและหวางเหริน.....	73
4.3.3 หวางอู๋ซุย.....	74
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	77
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	77
5.1.1 ลักษณะเด่นของนวนิยายแนวเสียดสีของจีน.....	77
5.1.2 เป้าหมายในการเสียดสีของนวนิยายเรื่องหฺงหลินไฉ่.....	79
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	80
รายการอ้างอิง.....	82
บรรณานุกรม.....	85

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	87
ภาคผนวก ก.....	88
ภาคผนวก ข.....	99
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	126



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของการวิจัย

หุหลินไ่ว่จื่อ (儒林外史 Rúlín Wàishǐ) เป็นนวนิยายเรื่องยาวที่มีชื่อเสียงเรื่องหนึ่งของจีน ประพันธ์ขึ้นโดยอู่จิ่งจื่อ (吳敬梓 Wú Jìngzǐ ค.ศ. 1701–1754) ในกลางสมัยราชวงศ์ชิง (清 Qīng ค.ศ. 1616–1911) นวนิยายเรื่องนี้มุ่งเน้นการประชดเสียดสีกลุ่มปัญญาชนและขุนนางในสังคมระบบศักดินา และการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิง (明 Míng ค.ศ. 1368-1644) และสมัยชิง โดยนำเสนอออกมาในรูปแบบของนวนิยายเชิงเสียดสี ซึ่งเป็นรูปแบบการประพันธ์แนวใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยชิง ผู้ประพันธ์ได้ใช้ลีลาการเขียนที่เผ็ดร้อน แต่มีอารมณ์ขันสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งในเรื่องคุณธรรมกับลาภยศชื่อเสียงของบัณฑิตในสมัยนั้นอย่างละเอียดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในหุหลินไ่ว่จื่อนั้น ถูกกำหนดให้อยู่ในช่วงกลางสมัยราชวงศ์หมิง ทว่าอันที่จริงแล้ว ผู้ประพันธ์ต้องการจะแสดงให้เห็นภาพของสังคมจีนสมัยชิง ภายใต้การปกครองของผู้นำชาวแมนจูในศตวรรษที่ 18 นั้นเอง (李修生 Lǐ Xiūshēng, 1990:131) ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องหุหลินไ่ว่จื่อ ส่วนใหญ่มีต้นแบบจากบุคคลจริง ซึ่งเป็นญาติสนิทมิตรสหายของผู้ประพันธ์เอง ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นตัวแทนบุคคลจำพวกต่างๆ ที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพที่แท้จริงของสังคมและจิตใจผู้คนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ด้วยสาเหตุนี้เอง หุหลินไ่ว่จื่อจึงได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบนวนิยายแนวเสียดสีของจีน และได้รับความนิยมอย่างมากในเวลาต่อมา

หุหลินไ่ว่จื่อ นับเป็นนวนิยายจีนขนาดยาวเรื่องแรกที่มีการนำเอาเรื่องราวชีวิตของเหล่าปัญญาชนในสังคมระบบศักดินามาเป็นข้อมูลหลักในการประพันธ์เรื่อง ซึ่งต่างจากนวนิยายจีนที่มีชื่อเสียงเรื่องอื่นๆ ที่มักจะเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ เช่นเรื่องสามก๊ก (三國演義 Sānguó Yǎnyì) ตำนานวีรบุรุษ เช่นซ้องกั๋ง (水滸傳 Shuǐhǔ Zhuàn) ความรักของหนุ่มสาว เช่นเรื่องความฝันในหอแดง (紅樓夢 Hónglóu Mèng) หรือเรื่องราวเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับภูติผี เทวดา เช่นเหลียวจายจื่ออี (聊齋誌異 Liáozhāi Zhìyì) ด้วยลักษณะโดดเด่นดังกล่าว หุหลินไ่ว่จื่อจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นนวนิยายที่เปิดโลกใหม่ให้กับวงการวรรณกรรมจีนโบราณ (唐富齡 Táng Fùlíng, 1991: 123)

ทรูหลินไวจื่อ แม้จะเป็น “นวนิยายเรื่องยาว” แต่ลักษณะการดำเนินเรื่องกลับไม่เป็นไปตามแบบแผนของนวนิยายทั่วไป คือไม่มีโครงสร้างของเรื่องโดยรวม และไม่มีตัวละครเอกที่ทำหน้าที่ดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ตัวเรื่องแบ่งเป็น 55 บท บันทึกเรื่องราวของกลุ่มคนต่างๆ ในสมัยหมิงที่ยาวนานกว่า 100 ปี มีตัวละครรวมแล้วประมาณ 300 คน เฉพาะที่เด่นๆ มีราว 30 คน มีเนื้อหาหลายตอนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถนำมาแยกอ่านเป็นเหมือนเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งได้ ดังนั้น เรื่องราวในบทแรกและบทสุดท้ายจึงไม่ได้มีความเกี่ยวเนื่องกันเลยแม้แต่น้อย ทว่าสิ่งที่ทำให้เรื่องราวเหล่านี้มาเชื่อมโยงเป็นนวนิยายเรื่องเดียวกันได้ก็คือแก่นของเรื่อง ที่เน้นไปที่เรื่องคุณธรรมและจิตใจอันดีงามของคน ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ปุถุชนควรยกย่องให้อยู่เหนือสิ่งใดทั้งปวง และชี้ให้เห็นด้วยว่าอำนาจบารมีรวมทั้งชื่อเสียงเงินทองนั้น เป็นเพียงของนอกกายที่ไม่จีรังยั่งยืน

อู๋จิ้งจื่อ ผู้ประพันธ์เองนั้นเติบโตอยู่ในครอบครัวของข้าราชการ ผู้เป็นปู่และบิดาก็เคยสอบเข้ารับราชการมาแล้วทั้งสิ้น ฉะนั้น เขาจึงคุ้นเคยกับผู้คนในวงราชการและมองเห็นแก่นแท้ของพวก “ปัญญาชน” ได้เป็นอย่างดี ตัวเขาเองแม้จะเคยสอบเข้ารับราชการมาก่อน แต่ภายหลังกลับปฏิเสธตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ ไม่ดำเนินรอยเท้าตามบรรพบุรุษ เขาเห็นว่า คนที่ต้องการเข้ารับราชการในสมัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นพวกที่มุ่งแสวงหาแต่ลาภยศสรรเสริญ หาความสุขใส่ตัวเอง โดยไม่สนใจที่จะปฏิบัติงานรับใช้ชาติบ้านเมืองอย่างจริงจัง การกระทำดังกล่าว รังแต่จะนำความเสื่อมเสียมาแก่ประเทศชาติบ้านเมือง เขาจึงประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ออกมาเพื่อแสดงความไม่พอใจกับสภาพสังคมและผู้คนในสมัยนั้น โดยสิ่งที่เขียนใน**ทรูหลินไวจื่อ** ล้วนแต่เป็นการแสดงความประพุดตินอกลู่หนอกทางของเหล่า “ปัญญาชน” ซึ่งสวนทางกับสิ่งที่บัณฑิตพึงกระทำ ตามที่ได้กำหนดไว้ในปรัชญาขงจื่อ ผู้ประพันธ์เห็นว่าความเสื่อมนั้นมาจากตัวบัณฑิตเอง เนื่องจากตามความคิดของชาวจีนนั้น ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตย่อมเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อการประพุดตินของบัณฑิตเสื่อมถอย ย่อมพาให้สังคมนั้นเสื่อมถอยไปด้วยเช่นกัน

ทรูหลินไวจื่อ เป็นนวนิยายที่มีการผสมคละเคล้ากันระหว่างโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรม (tragicomedy) มีการใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่ายแทรกด้วยอารมณ์ขัน ผสมผสานกันจนเกิดเป็นศิลปะในการเสียดสี และร้อยเรียงออกมาเป็นผลงานวรรณกรรมแนวสัจนิยมชั้นยอดเรื่องหนึ่งที่มุ่งประณามความคิดความเชื่อเก่าแก่บางประการในสังคมจีนระบบศักดินาในสมัยหมิงและซิง การศึกษานวนิยายเรื่องนี้จึงเท่ากับเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และสภาพสังคมจีนในสมัยหมิงและซิงด้วย นักอักษรศาสตร์ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนวนิยายเสียดสีของจีน ถ้าหากเริ่มศึกษาเรื่อง**ทรูหลินไวจื่อ**ก่อนแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์วิสัยนวนิยายเสียดสีของจีนได้ง่ายยิ่งขึ้นในภายหลัง เนื่องจาก**ทรูหลินไวจื่อ**นี้ ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการทั้งชาวจีนและ

ชาวต่างชาติหลายคนว่าเป็นนวนิยายเสียดสีของจีนที่ยอดเยี่ยมในระดับชั้น “ปรมาจารย์” และนวนิยายเรื่องนี้เองที่ได้เป็นต้นแบบให้กับนวนิยายเสียดสีของจีนในยุคหลังอีกหลายเรื่องด้วยกัน

ปัจจุบัน มีผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ **หุหลินไวจื่อ** ไว้เป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่ายังไม่มียกวิชาการชาวไทยผู้ใดศึกษาเรื่องนี้มาก่อน เมื่อผู้วิจัยได้มีโอกาสอ่านเรื่อง **หุหลินไวจื่อ** แล้ว เห็นว่านวนิยายจีนเรื่องนี้มีคุณค่าควรแก่การศึกษาค้นคว้าทั้งในด้านความคิดและลักษณะการประพันธ์ จึงนำมาศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงออกมาเป็นข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจวรรณกรรมจีนต่อไป

หุหลินไวจื่อ ต้นฉบับภาษาจีนที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ พิมพ์โดยสำนักพิมพ์เหรินหมินเหวินเสวีย (人民文學出版社 Rénmín Wénxué Chūbǎnshè) ปีค.ศ. 1997 มีจำนวน 55 บท 642 หน้า

ผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลเหล่านี้จะสามารถเป็นความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ที่สนใจวรรณกรรมจีนรวมทั้งผู้ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมเสียดสีของจีนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ

1. แนะนำนวนิยายเรื่อง **หุหลินไวจื่อ** ให้คนไทยได้รู้จัก
2. ศึกษารูปแบบการเขียนนวนิยายแนวเสียดสีของวรรณกรรมจีนสมัยชิง
3. ศึกษามุมมองของผู้ประพันธ์ที่มีต่อระบบการสอบเข้ารับราชการสมัยหมิงและชิง
4. ศึกษาสภาพสังคมระบบศักดินาของจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิงที่ปรากฏในเรื่องนี้

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาหน้าที่และบทบาทของนวนิยายเสียดสีของจีนที่มีต่อสังคมจีน
2. ความเป็นมาและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิงและชิง หรือที่เรียกว่าระบบเคอจื่อ (科舉制度 kējǔ zhìdù)
3. เป้าหมายในการเสียดสีของนวนิยาย **หุหลินไวจื่อ** ที่มีทั้งระบบการสอบเคอจื่อ และการกระทำของกลุ่มคนต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และศึกษาผลงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์หมิงและชิง
3. ศึกษาแนวทางและเป้าหมายของวรรณกรรมเสียดสี
4. ศึกษากระบวนการสอบเข้ารับราชการสมัยหมิงและชิง
5. ศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย
6. พิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้คนไทยได้รู้จักนวนิยายแนวเสียดสีของจีน
2. ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมเสียดสีของจีนต่อไป
3. ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสภาพสังคมระบบศักดินาของจีน สมัยราชวงศ์ หมิง และชิง

1.6 ระบบสัทอักษรที่ใช้ถอดเสียงตัวอักษรจีน

การถอดเสียงตัวอักษรจีนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระบบสัทอักษรซึ่งใช้อย่างเป็นทางการในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เรียกว่า 漢語拼音方案 Hànyǔ Pīnyīn Fāng'àn ตามแบบหนังสือไวยากรณ์จีนกลาง (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2541, หน้า 2-10) ซึ่งสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

สัทอักษรแทนเสียงพยัญชนะ 24 เสียง

b (ป) ¹	p (ผ, พ)	m (ม)	f (ฝ, ฟ)	d (ต)	t (ถ, ท)
n (น)	l (ล)	g (ก)	k (ข, ค)	h (ห, ฮ)	j (จ)
q (ฉ, ช)	x (ส, ซ)	zh (จ)	ch (ฉ, ช)	sh (ฉ, ช)	r (ร)
z (จ)	c (ฉ, ช)	s (ส, ซ)	ng (ง)	y (ย)	w (ว)

สัทอักษรแทนเสียงสระ 25 เสียง

¹ ไหวงเล็บ คือเสียงพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เทียบได้กับเสียงของสัทอักษรในระบบ Hànyǔ Pīnyīn

1. สัทอักษรแทนเสียงสระเดี่ยว 9 เสียง ได้แก่

a (อา)	o (อัว+โอะ)	e (เออ)	i (อี/อิ, อี้)
u (อุ)	ü (อุ+อี)	er (เออร์)	ê (เอะ)

2. สัทอักษรแทนเสียงสระผสม 16 เสียง ได้แก่

ai (ไอ, อาย)	ei (เอ+อี)	ao (เอา, อาว)	ou (โอ+อุ)
ia (อี+อา)	ie (อี+เอะ)	io (อี+โอ)	ua (อุ+อา)
uo (อุ+โอ)	ue (อุ+เออ)	üa (อุ+อี+อา)	üe (อุ+อี+เอะ)
iao (อี+อา+โอ)	iou (อี+โอ+อุ)	uai (อุ+อา+อี)	uei (อุ+เอ+อี)

เครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ 4 เสียง

- แทน เสียงหนึ่ง (ออกเสียงคล้ายเสียงตรีในภาษาไทย)
- แทน เสียงสอง (ออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงจัตวาในภาษาไทย)
- ˘ แทน เสียงสาม (ออกเสียงไม่ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ไทยเสียงใดเลย โดยจะออกเสียงต่ำในตอนแรก แล้วผันเป็นเสียงสูงในตอนท้าย)
- ˙ แทน เสียงสี่ (ออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงโทในภาษาไทย)

หมายเหตุ

การแสดงผลเครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ในระบบถอดเสียงภาษาจีนกลางนี้ จะต้องเขียนเครื่องหมายไว้เหนือรูปสระ หากสระนั้นเป็นสระผสมก็จะเขียนเครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ไว้เหนือรูปสระที่เป็นสระหลัก

เสียง sh ออกเสียงคล้าย sh ในภาษาอังกฤษ ในที่นี่จะใช้ตัวอักษร ฉ แทนเสียง sh แต่ในกรณีที่ไม่สามารถผันเสียงวรรณยุกต์โดยใช้ตัว ฉ ได้ ก็จะใช้ตัว ช แทน โดยมีจุดใต้ตัว ช เป็นเครื่องหมายแสดงดังนี้ ชุ

เสียงพยัญชนะ ng ในภาษาจีนกลางใช้เป็นพยัญชนะสะกดเท่านั้น ส่วนเสียง y และ w เป็นเสียงพยัญชนะกึ่งสระ ใช้เขียนแทนเสียงสระ i และ u ตามลำดับ เมื่อเป็นเสียงสระผสมซึ่งอยู่ในตำแหน่งต้นพยางค์ และจะใช้เขียนไว้หน้าสระเดี่ยว i และ u ตามลำดับ เมื่อไม่ได้ปรากฏร่วมกับเสียง

พยัญชนะอื่น นอกจากนี้ยังเขียน y ไว้หน้าสระ ü ทั้งที่เป็นสระเดี่ยวและสระผสม เมื่อไม่ได้ปรากฏร่วมกับเสียงพยัญชนะอื่น

เสียงสระผสม iou และ uei ตามระบบการเขียนสัทอักษรจีน กำหนดให้เขียนเป็น iu และ ui ตามลำดับ เมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะอื่น



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

การศึกษาวิจัยนวนิยายเรื่อง **หุหลินไวจื่อ** ในประเทศจีน สามารถแบ่งเป็น 2 ช่วงใหญ่ได้ ดังนี้ คือ ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงปี ค.ศ. 1949 และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน (陳美林 Chén Měilín, 1994: 641) สาเหตุที่ใช้ปี ค.ศ. 1949 แบ่งช่วงการศึกษาวิจัยดังกล่าวก็คือ ปีดังกล่าวเป็นปีที่เหมาเจ๋อตงได้ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ช่วงเวลานี้ ระบบการปกครองของจีนเปลี่ยนจากสาธารณรัฐไปเป็นสังคมนิยม ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้มีผลต่อความคิดความอ่านของประชาชนชาวจีนอย่างมาก

2.1 ข้อมูลการศึกษาวิจัยช่วงปลายศตวรรษที่ 19 - ปี ค.ศ. 1949

ช่วงนี้เป็นช่วงที่การศึกษาวิจัยนวนิยายเรื่อง **หุหลินไวจื่อ** ยังไม่จริงจังนัก โดยเฉพาะในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นั้น จะเป็นในลักษณะที่พวกนักปราชญ์และนักวิชาการเขียนวิจารณ์วรรณกรรมกันในเวลาว่าง ยังไม่ถึงระดับขั้นที่มีการวิเคราะห์ หรืออภิปรายในเชิงวิชาการ ลักษณะที่เห็นกันโดยมากก็คือ การวิจารณ์ตัวบทวรรณกรรมซึ่งมีทั้งแบบสรุปรวมทั้งบท แบบวิจารณ์ประโยคต่อประโยค และการเขียนชี้แจงคุณค่าทางวรรณกรรมของ **หุหลินไวจื่อ** เป็นต้น

บทวิจารณ์ **หุหลินไวจื่อ** ในช่วงแรกนี้ที่สำคัญมีอยู่ 4 ฉบับด้วยกัน (Chén Měilín, 1994: 553) คือ

1. ฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถั่ง (臥閑草堂本 Wòxián Cǎotáng běn)
2. ฉี่เฉิงถั่งฉบับแก้ไข (齊省堂增訂本 Qíshěng Táng zēngdìng běn)
3. ฉบับหวงเสี่ยวเถียน (黃小田評本 Huáng Xiǎotián píngběn)
4. ฉบับจางเหวินหู่ (張文虎評本 Zhāng Wénhǔ píngběn)

ฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถั่งเป็นแม่พิมพ์ต้นฉบับที่เก่าแก่ที่สุด (ศักราชเจียชิ่งปีที่ 8 ค.ศ. 1803) (Chén Měilín, 1994: 535) ที่สามารถนำมาอ้างอิงได้ของ **หุหลินไวจื่อ** ประกอบด้วยตัวบทนวน-

¹ ศักราชเจียชิ่ง (嘉慶 Jiāqìng) เป็นชื่อปีรัชสมัยของจักรพรรดิชิงเหรินจง (清仁宗 Qīng Rénzōng ค.ศ. 1796-1820)

นิยาย 56 บท โดยได้ผนวกเอาบทวิจารณ์ไว้ในตอนท้ายของแต่ละบท (ยกเว้นบทที่ 42–44 และบทที่ 53–55) ดังนั้น ฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถึงจึงถือได้ว่าเป็นบทวิจารณ์หรือหลักฐานไว้อรรถที่เก่าแก่ที่สุด

ฉบับวิจารณ์อ้วนเสียนเฉ่าถึงนี้ให้ความนำโดยผู้ที่ใช้นามว่า ผู้เฒ่าเสียนจาย (閑齋老人 Xiánzhāi Lǎorén) ซึ่งปัจจุบันก็ยังหาข้อสรุปมิได้ว่าเป็นผู้ใดแน่ บ้างว่าเป็นสหยาสนธิทริกไคร์ของอู๋จิ้งจื่อ บ้างว่าเป็นตัวอู๋จิ้งจื่อเองก็มี รวมไปถึงข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้เฒ่าเสียนจายนี้จะเป็นผู้เดียวกับผู้วิจารณ์ด้วยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานนี้ก็ยังไม่มีความหลักฐานที่ชัดเจนนัก

บทวิจารณ์ฉบับนี้ให้ความเห็นว่า (Chén Měilín, 1994: 536) ผู้ประพันธ์หรือหลักฐานไว้อรรถได้ยกระดับของนวนิยายลักษณะนี้ ซึ่งสมัยก่อนถูกมองว่าเป็นเพียง “เรื่องเล่าในท้องตลาด เรื่องระบาคตามท้องถนน” (街談巷語, 道聽途說 jiē tán xiàng yǔ, dào tīng tú shuō) ให้มาอยู่ในระดับที่สามารถเทียบเคียงได้กับวรรณกรรมบันทึกประวัติศาสตร์ (歷史散文 lìshǐ sǎn wén) เช่น “ฉื่อจี้” (史記 Shǐjì) ของซือหม่าเชียน (司馬遷 Sīmǎ Qiān ราวก่อน ค.ศ.145 - ก่อน ค.ศ. 89) หรือ “ฮันชู” (漢書 Hàنشū) ของบันกุ (班固 Bān Gù ค.ศ. 32-92) เป็นต้น โดยแสดงให้เห็นว่า การประพันธ์นวนิยายนั้น ไม่ได้อาศัยเพียงการเล่าเรื่องราวบันเทิงสนุกสนานให้ผู้อื่นฟังเท่านั้น หากยังต้องอาศัยฝีมือทางศิลปะอันประณีตและเชี่ยวชาญอันลึกซึ้ง จึงจะสามารถเรียงร้อยถ้อยคำเหล่านั้นออกมาเป็นวรรณกรรมชิ้นหนึ่งได้

ประโยคหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากในบทวิจารณ์ฉบับนี้มาจากความนำของผู้เฒ่าเสียนจายที่กล่าวว่า “แก่นของเรื่องนี้อยู่ที่เรื่องลาภยศสรรเสริญ” (功名富貴為一篇之骨 gōng míng fù guì wéi yìpiān zhī gǔ) ซึ่งในฉบับวิจารณ์ก็ได้เสริมความไว้ว่า “ชื่อ เสียง เงิน ทอง สี่คำ คือสิ่งที่หนังสือเล่มนี้ให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง” (功名富貴四字, 是全書中第一著眼處 gōng míng fù guì sì zì, shì quánshū zhōng dìyī zhuóyǎn chù) (Chén Měilín, 1994: 538)

บทวิจารณ์นี้ถึงฉบับแก้ไข ศักราชถงจื่อ² ปีที่ 13 (ค.ศ. 1874) (Chén Měilín, 1994: 563) โดยทั่วไปแล้วเนื้อหาใกล้เคียงกับฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถึง เว้นแต่มีการแก้ไขบางส่วน คือ ส่วนที่เป็นความนำของผู้เฒ่าเสียนจาย ได้เปลี่ยนเป็นความนำที่รจนาโดยผู้ที่ใช้นามว่า ซิงหววนทุ่ยจื่อ (惺園退士 Xīngyuán Tuìshì)

² ศักราชถงจื่อ (同治 Tóngzhì) เป็นชื่อปีรัชสมัยของจักรพรรดิชิงมู่จง (清穆宗 Qīng Mù zōng ค.ศ. 1862-1874)

บทวิจารณ์ฉบับหวงเสี่ยวเถียน ช่วงศักราชเสียนเฟิง³ ปีที่ 3 (ค.ศ. 1853) ถึงศักราชถงจื่อปีแรก (ค.ศ. 1862) (Chén Měilín, 1994: 546) เป็นบทวิจารณ์ที่ยึดเอาฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถึงเป็นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์**หฺรูลินไวจื่อ**ในด้านโครงสร้างและจังหวะของการเล่าเรื่อง การเปลี่ยนฉากหรือตัวละคร ลักษณะเด่นของภาษาที่ใช้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์ก็ยังนับว่าเป็นบัณฑิตยุคเก่าที่ความคิดยังล้าหลังอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการเสริมแต่งในรายละเอียดอีกมาก

บทวิจารณ์ฉบับจางเหวินหู่ ศักราชกวางซวี่⁴ ปีที่ 7 (ค.ศ. 1881) (Chén Měilín, 1994: 554-555) เป็นบทวิจารณ์ที่มีเนื้อหามากที่สุด ซึ่งนอกจากจะประกอบไปด้วยบทวิจารณ์ท้ายบทของแต่ละบทแล้ว ยังมีการวิจารณ์แทรกอยู่ในตัวบทนวนิยายด้วย กล่าวคือ ดึงเอาตัวบท นวนิยายออกมาทีละประโยค แล้วต่อท้ายด้วยบทวิจารณ์เลย บทวิจารณ์ฉบับนี้ต่างจากบทวิจารณ์สามฉบับในข้างต้น คือ มีการแทรกเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เข้าไปในการวิจารณ์ด้วย ซึ่งในจุดนี้ แม้ฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถึงจะได้กล่าวว่า **หฺรูลินไวจื่อ**เป็น “ประวัติศาสตร์กระแสรอง” (史之支流 Shǐ zhī zhīliú) ทว่าไม่มีส่วนใดเลยในบทวิจารณ์อ้วนเสียนเฉ่าถึงนี้ที่มีการหยิบยกเอารายละเอียดทางประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ส่วนบทวิจารณ์อีกสองฉบับนั้น ก็กล่าวถึงตัวนวนิยายในแง่ของวรรณคดีเท่านั้น

เจียนเสวียนถง (錢玄同 Qián Xuántóng) ให้ความเห็นไว้ในบทความ “อภิปรายหฺรูลินไวจื่อครั้งใหม่ 儒林外史新敘 Rúlín Wàishǐ Xīnxù” (ค.ศ. 1920) ว่า **หฺรูลินไวจื่อ** นี้ มีคุณค่าความดีอยู่ 3 ประการด้วยกัน (อ้างถึงใน 朱一玄和劉毓忱 Zhū Yīxuán and Liú Yùchén, 1998: 445-453) คือ

1. บรรยายภาพเหมือนจริง ไม่มีการใช้คำที่ไร้ประโยชน์หรือเกินความจำเป็น ข้อดีข้อนี้ ถือเป็นลักษณะร่วมกันกับเรื่องซ่งกั๋ง (水滸傳 Shuǐhǔ Zhuàn)⁵ และความฝันในหอแดง (紅樓

³ ศักราชเสียนเฟิง (咸豐 Xiánfēng) เป็นชื่อปีรัชสมัยของจักรพรรดิชิงเหวินจง (清文宗 Qīng Wénzōng ค.ศ. 1851-1861)

⁴ ศักราชกวางซวี่ (光緒 Guāngxù) เป็นชื่อปีรัชสมัยของจักรพรรดิชิงเต๋อจง (清德宗 Qīng Dézōng ค.ศ. 1875-1908)

⁵ ซ่งกั๋ง (水滸傳 Shuǐhǔ Zhuàn) หรือ วีรบุรุษเขาเหลียงซาน เป็นหนึ่งในสี่ยอดนิยายของจีน ประพันธ์โดยซือไฉอัน (施耐庵 Shī Nài'ān) สมัยราชวงศ์หมิง (明 Míng ค.ศ. 1368-1644) เนื้อความเล่าถึงสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ (北宋 Běi Sòng ค.ศ. 960-1127) มีกบฏขบวนการกลุ่มหนึ่งซึ่งนำโดยซ่งกั๋งหรือซ่งเจียง (宋江 Sòng Jiāng) รวมกลุ่มกันที่ค่ายเหลียงซานเพื่อต่อต้านราชสำนัก โดยมีแกนนำ 108 คน ซึ่งมีที่มาต่างๆ กัน ผู้แต่งสะท้อนสภาพสังคมฟอนเฟะที่ขุนนางกังฉินและผู้ทรงอิทธิพลท้องถิ่นข่มเหงประชาชน ซึ่งว่าต้นกำเนิดของกบฏที่นั่นคือทางการซึ่ง

夢 Hónglú Mèng)⁶

2. ไม่มีคำหยาบคายลามกแม้แต่ประโยคเดียว ถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของ หูหลินไวจื่อ โดยแท้ **ซ้องกั๋ง** และ **ความฝันในหอแดง** แม้จะเป็นหนังสือดีมีคุณค่า ก็ยังมีบางส่วนที่หยาบคายอยู่บ้างในหนังสือ ฉะนั้น **หูหลินไวจื่อ** นี้จึงจัดได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ “สะอาด” (獨有《儒林外史》最爲乾淨 dúyǒu Rúlín Wàishǐ zuì wéi gānjing) ที่สุด หากจะเลือก นวนิยายจีนโบราณให้นักเรียนนักศึกษาได้อ่านแล้ว **หูหลินไวจื่อ** ก็อยู่ในฐานะที่เหมาะสมที่สุด

3. เป็นวรรณกรรมภาษาจีนกลาง หูฉื่อ (胡適 Hú Shì ค.ศ. 1891-1962) เคยกล่าวไว้ว่า “**ซ้องกั๋ง** ถือได้ว่าเป็นนวนิยายที่เปิดศักราชใหม่ให้กับวรรณกรรมภาษาไปสุ่ว⁷” คำกล่าวนี้เป็นจริงอย่างยิ่ง แต่ในคำว่า “ไปสุ่ว” นั้น ยังมีความแตกต่างกันเรื่อง “ภาษาถิ่น” (方言 fāng yán) และ

บีบบังคับให้ประชาชนต้องเป็นทาส เมื่อกลุ่มกบฏยอมเข้ากับราชสำนักในตอนปลายเรื่อง ก็ตกเป็นเครื่องมือของราชสำนักโดยให้ไปปราบปรามกลุ่มกบฏอื่น จนสุดท้ายบาดเจ็บล้มตาย แสดงว่าการยอมเข้ากับราชสำนักนั้นไม่มีผลดีอันใด เรื่องนี้มีต้นฉบับภาษาไทย โดยสมเด็จพระยาบรมมหา-ศรีสุริยวงศ์ ให้แปลเมื่อปี พ.ศ. 2410 โรงพิมพ์หมอบรัดเลย์พิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2422

⁶ **ความฝันในหอแดง** (紅樓夢 Hónglú Mèng) นิยายเรื่องเอกของจีน เดิมชื่อฉื่อโกวจี (石頭記 Shítou Jì) หรือ ตำนานแห่งศิลา ประพันธ์โดยเฉาเสวี่ยฉิน (曹雪芹 Cáo Xuěqín) สมัยราชวงศ์ชิง ผู้แต่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1715 - 1764 (บ้างว่า ค.ศ. 1724-1764) แต่แต่งไม่จบ คงค้างไว้เพียง 80 บท มีผู้แต่งต่ออีกหลายสำนวน สำนวนที่ได้รับความนิยมที่สุด คือของเกาเอ้อ (高鶚 Gāo È) ซึ่งแต่งเพิ่มอีก 40 บท รวมเป็น 120 บท เป็นวรรณคดีสังคมนิยม (Realism) ถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นสูงจีนในระบบสังคมศักดินา ตั้งแต่ยุครุ่งเรืองจนถึงล่มสลาย สะท้อนให้เห็นถึงความฟอนเฟะของระบบสังคมศักดินาอย่างถึงแก่น โดยผ่านตระกูลใหญ่ 4 ตระกูล คือ เจี้ย (賈 Jiǎ) ฉื่อ (史 Shǐ) หวาง (王 Wáng) และเซวี่ย (薛 Xuē) ซึ่งมีความเกี่ยวข้งสัมพันธ์ในทางเครือญาติ มีโครงเรื่องหลักคือโศกนาฏกรรมรักสามเส้าของตัวละครเอกสามตัว คือ เจี้ยเป่าอู๋ (賈寶玉 Jiǎ Bǎoyù) หลินได้อู๋ (林黛玉 Lín Dàiyù) และเซวี่ยเป่าไซ (薛寶釵 Xuē Bǎochāi) นิยายเรื่องนี้มีคุณค่าในทางวัฒนธรรมหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นการลำดับวงศ์เครือญาติ โภชนาการ เกษขการจัดสวน การศึกษา การแต่งกาย การละเล่นของชนชั้นสูง ประเพณีพิธีการต่างๆ ต่อมา มีผู้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวของวรรณกรรมชิ้นนี้จนกลายเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งเรียกว่า Redology หรือ หงเสวี่ย (紅學 Hóngxué) กลุ่มผู้ศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้เรียกตนเองว่า Redologist หรือ หงเสวี่ยเจี้ย (紅學家 Hóngxuéjiā)

⁷ ภาษาไปสุ่ว หรือไปสุ่วเวิน (白話文 báihuà wén) คือ ภาษาพูดในสมัยโบราณที่ใช้ในการประพันธ์ เพื่อให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้นจากเดิมที่นิยมใช้ภาษาเขียนโบราณที่เรียกว่า เวินเหยียน (文言文 wényán wén) ภาษาไปสุ่วนี้เริ่มมีการใช้กันตั้งแต่กลางสมัยถัง (唐 Táng ค.ศ. 618-907) และนิยมใช้เรื่อยมาจนถึงสมัยหมิง (明 Míng ค.ศ. 1368-1644) และชิง (清 Qīng ค.ศ. 1616-1911) (Zhāng Zhōngxíng 張中行, 1995: 156-163.)

“ภาษาจีนกลาง” (國語 guóyǔ) อยู่ กล่าวคือ ในเรื่องซ่งกั๋ง นั้น ตัวละครอยู่ในสังคมกองโจร หากใช้ภาษากลางในการประพันธ์ก็จะไม่เหมาะสมนัก ส่วนใน**หฺรูหลินไ่วจื่อ** มีการใช้ภาษากลางที่เรียกว่า “ภาษาขุนนาง” (官話 guānhuà) เพื่อให้เหมาะสมกับตัวละครและเนื้อเรื่อง หากพิจารณาจุดนี้แล้ว ก็จะถูกดูได้ว่า **หฺรูหลินไ่วจื่อ** เป็นนวนิยายที่เปิดศักราชใหม่ให้กับวรรณกรรมภาษาจีนกลาง ซึ่งก็คงจะไม่ผิดนัก

หฺรูฉือ (胡適 Hú Shì) กล่าวไว้ในบทความ “วรรณคดีจีนในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา 五十年來中國之文學 Wǔshí nián lái Zhōngguó zhī Wénxué” (ค.ศ. 1924) (Zhū Yīxuán and Liú Yùchén, 1998: 459-461) ดังนี้ “หนังสือเรื่อง**หฺรูหลินไ่วจื่อ**นี้เป็นนวนิยายแนวเสียดสีที่เต็มไปด้วยการเขียนแบบสัจนิยม ไม่มีทั้งเรื่องเทพเจ้าหรือปีศาจ ไม่มีทั้งเรื่องวีรบุรุษผู้กล้าหรือสาวงาม ทว่า ตัวละครในเรื่องนี้กลับเป็นพวกที่เรียกว่า “เหล่าบัณฑิต” (儒林 Rúlín) และกล่าวถึงแต่เรื่อง “บทสอบ” (舉業 jǔyè) กิติ “การคัดเลือกเข้าเป็นขุนนาง” (選政 xuǎnzhèng) กิติ ซึ่งล้วนแต่ไม่ใช่สิ่งที่คนทั่วไปจะเข้าใจกันได้ง่าย ดังนั้น ในจำนวนนวนิยายจีนรุ่นแรกที่ประพันธ์ออกมานั้น เรื่อง**หฺรูหลินไ่วจื่อ**จึงได้รับความนิยมน้อยที่สุด แต่หนังสือเล่มนี้กลับมีเสน่ห์ดึงดูดนักวิชาการทั้งหลายมาก อาจเป็นเพราะ 1) ลักษณะการประพันธ์รูปแบบใหม่ที่ใช้เสียดสีสังคมได้อย่างดีเยี่ยม 2) ภาษาที่ใช้ใน**หฺรูหลินไ่วจื่อ**เป็นภาษาจีนกลาง (หรือที่สมัยก่อนเรียกว่า ภาษาขุนนาง) ที่ประชาชนใช้กันทั่วไป ซึ่งเรียบง่ายและเหมาะสมกับตัวเนื้อเรื่องที่สุด และ 3) นวนิยายเรื่องนี้ไม่มีการวางผังเรื่อง ทั้งหมดเป็นการนำเรื่องสั้นๆ หลายเรื่องมาเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน และแต่ละเรื่องสามารถนำมาแยกเป็นเรื่องสั้นที่สมบูรณ์ได้ รูปแบบเช่นนี้ศึกษาได้ง่ายและสะดวกที่สุด ดังนั้น ลักษณะนวนิยายที่เป็นตอนๆ ไม่มีโครงเรื่องหลักเช่นนี้ จึงได้กลายมาเป็นลักษณะการประพันธ์โดยทั่วไปของนวนิยายเสียดสีในยุคหลังๆ ด้วย”

หลู่ซุน (魯迅 Lǔ Xùn ค.ศ. 1881–1936) กล่าวไว้ใน **ประวัตินวนิยายจีนโดยสังเขป 中國小說史略 Zhōngguó Xiǎoshuō Shǐ Lǜè** (1999: 155) ดังนี้ “จนกระทั่ง **หฺรูหลินไ่วจื่อ** ของอู๋จิ่งจื่อได้กำเนิดมา [**หฺรูหลินไ่วจื่อ**] ได้ยึดถือเอาคุณธรรม มุ่งประณามความเสื่อมของยุคสมัย เป้าหมายนั้นอยู่ในกลุ่มปัญญาชน การใช้ภาษาขบขันแถมประชด สุภาพแต่แทรกนัยเสียดสี ดังนี้แล้ว ในบรรดาหนังสือนวนิยายทั้งหลาย เรื่องนี้ถือเป็นเรื่องแรกที่มีค่าควรแก่คำว่า นวนิยายแนวเสียดสี”

เหมาตัน (茅盾 Máo Dùn, ค.ศ. 1896-1981) กล่าวไว้ใน “คุยเรื่องการศึกษาวิจัยของข้าพเจ้า (談我的研究 Tán Wǒde Yánjiū)” (ค.ศ. 1936, อ้างถึงใน Zhū Yīxuán and Liú Yùchén, 1998: 482) ว่า “สมัยก่อนมีอยู่ช่วงหนึ่ง ข้าพเจ้าปักใจเชื่อว่านวนิยายโบราณนั้นไม่มีประโยชน์แก่พวกเราเลยแม้แต่น้อย แต่พวกเรายังคงสงสัยว่า นวนิยายโบราณเหล่านี้ ช่วยให้เรามีกลวิธีในการประพันธ์ได้มากน้อยเพียงไร สำหรับเรื่อง**ความฝันในหอแดง** แม้จะเป็นที่ยกย่องอย่าง

สูงในวิวัฒนาการนวนิยายจีนที่ผ่านมา ทว่าประโยชน์ของเรื่องที่มีต่อพวกเราในปัจจุบันอาจน้อยกว่า **ทรูหลินไวฉือ** มากทีเดียว หากมีเยาวชนผู้ใดที่เตรียมตัวจะเขียนนวนิยาย แล้วต้องการใช้ข้อมูลจาก นวนิยายโบราณเพื่อช่วยในการ “บ่มศิลปะ” (藝術修養 yìshù xiūyǎng) แล้วล่ะก็ ข้าพเจ้าก็ขอ แนะนำเรื่อง **ทรูหลินไวฉือ** เล่มนี้”

จากบทความทั้งหมดที่อ้างมา จะเห็นได้ว่า ต่างก็กล่าวถึงคุณค่าของนวนิยาย **ทรูหลินไวฉือ** ว่าเป็นนวนิยายเสียดสีชั้นเยี่ยมที่สามารถยึดเอาเป็นต้นแบบศึกษาได้ โดยเฉพาะคุณภาพการของนวนิยายเรื่องนี้ที่ได้เป็น “ครู” หรือต้นแบบให้กับนวนิยายลักษณะเดียวกันในยุคหลังอีกหลายเรื่องด้วยกัน^๘ นอกจากนี้ ยังได้นำ **ทรูหลินไวฉือ** ไปเปรียบเทียบกับนวนิยายเรื่องยาวที่มีชื่อเสียงเรื่องอื่นด้วย เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของ **ทรูหลินไวฉือ** ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ไม่ซ้ำแบบใคร

2.2 ข้อเขียนและการอภิปรายทางวิชาการหลังปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา

ข้อเขียนและการอภิปรายทางวิชาการในช่วงนี้ ยังสามารถแบ่งออกได้เป็นอีก 2 ช่วง (Chén Měilín, 1994: 641-660) คือ

2.2.1 ช่วงปี ค.ศ. 1949–1976

หลังจากที่เหมาเจ๋อตงได้สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ประชาชนทั้งประเทศได้เข้าสู่ภาวะของการปรับตัวครั้งใหญ่ การศึกษาวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ได้หยุดชะงักลงชั่วคราว ฉะนั้น ผลงานวิจัยเรื่อง **ทรูหลินไวฉือ** จึงหาได้ยากนัก โดยเฉพาะช่วงก่อนปี ค.ศ. 1952

ปี ค.ศ. 1954 เป็นช่วงที่การศึกษาเรื่อง **ทรูหลินไวฉือ** นี้ได้รับการเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ในวงวิชาการ กล่าวคือ สมาคมนักเขียนจีน (中國作家協會 Zhōngguó Zuòjiā Xiéhuì) ได้จัด “การประชุมวิชาการที่ระลึกอุ้งจื่อเสีชีวิตครบ 200 ปี” (吳敬梓逝世二百周年紀念會 Wú Jìngzǐ shìshì èrbǎi zhōu nián jìniànhuì) ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 1954 โดยมี นักวิชาการ นักประพันธ์ และนักประวัติศาสตร์หลายคนเข้าร่วมการประชุม การประชุมครั้งนี้ ถือเป็น การกระตุ้นให้มีการศึกษาวิจัย **ทรูหลินไวฉือ** ในวงกว้างมากขึ้น ในปีเดียวกันนั้น มีการตีพิมพ์ รวมผลงานวิจัย **ทรูหลินไวฉือ** 儒林外史研究論集 Rúlín Wàishǐ yánjiū lùn jí ออกมา ซึ่ง นับเป็นความสำเร็จอีกขั้นหนึ่งของการศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้ หนังสือรวมผลงานวิจัยเล่มนี้มี

^๘ ดูรายละเอียดในบทที่ 3 ข้อ 3.1.4.2 นวนิยายสมัยชิง

บทความทั้งหมด 8 ชิ้น ผลงานที่โดดเด่นก็มี “ความคิดและศิลปะของหลูหลินไว่จื่อ” 《儒林外史》的思想與藝術 Rúlín Wàishǐ de sīxiǎng yǔ yìshù (โดยอู๋จู่เซียง 吳組緝 Wú Zǔxiāng) “อภิปรายลักษณะความคิดของหลูหลินไว่จื่อ” 試論《儒林外史》的思想性 Shìlùn Rúlín Wàishǐ de sīxiǎng xìng (โดยเหยาเสวี่อิ่น 姚雪垠 Yáo Xuěyín) “หลูหลินไว่จื่อ: นวนิยายของอู๋จิ่งจื่อ” 吳敬梓的小說《儒林外史》 Wú Jìngzǐ de xiǎoshuō: Rúlín Wàishǐ (โดยเหอฉีฟาง 何其芳 Hé Qífāng) เป็นต้น ผลงานการวิจัยในครั้งนี้ มีหัวข้อในการอภิปรายดังนี้ (Chén Měilín, 1994: 642-647)

1) ภูมิหลังทางสังคมของนวนิยายหลูหลินไว่จื่อ

เจินเหมย์หลิน (1994: 642) อ้างถึงบทความของเหยาเสวี่อิ่น (1954) ว่า อู๋จิ่งจื่อเกิดในสมัยที่ประชาชนกำลังต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ซิง การต่อต้านแม้ไม่มีการใช้กำลังอาวุธ แต่ก็ยังมีการรวมตัวกันอย่างลับๆ ของประชาชน ส่วนชนชั้นปกครองเองก็มีวิธีรับมือกับประชาชนที่กระด้างกระเดื่องอยู่ 4 แบบด้วยกันคือ 1) ประหาร 2) ใช้ระบบหงฉือปั่วเสวี่ (鴻辭博學 hóngcí bóxué)⁹ ล่อลวงเหล่าปัญญาชนเข้าไปรับราชการในเมืองหลวง 3) ดำเนินการสอบเคอจู่ (科舉 kējǔ)¹⁰ 4) สนับสนุนทฤษฎีหลี่เสวี่ (理學 lǐxué)¹¹ อู๋จิ่งจื่อนั้นถือกำเนิดในตระกูลขุนนางระดับ

⁹ หงฉือปั่วเสวี่ หรือปั่วเสวี่หงฉือ (博學鴻辭 bóxué hóngcí) เป็นลักษณะของการสอบเคอจู่แบบหนึ่ง กระทรวงขุนนาง (吏部 libù) ในสมัยถังแยกส่วนกันจัดสอบคัดเลือก ผู้ที่สอบผ่านจะได้รับตำแหน่งขุนนาง ในปีแรกของรัชสมัยจักรพรรดิซ่งเฉาเฉิง 宋紹聖 Sòng Shào shèng (ค.ศ. 1094-1097) ได้ตั้งเป็นหงฉือเคอ (弘辭科 Hóngcí Kē) รัชสมัยเฉาซิง 紹興 Shào xīng ปีที่สาม (ค.ศ. 1133) ได้เปลี่ยนชื่อเป็นปั่วเสวี่หงฉือ และใช้ระบบเช่นนี้มาจนสิ้นราชวงศ์ซ่ง (宋 Sòng ค.ศ. 960-1279) ในสมัยชิงช่วงรัชสมัยคังซี 康熙 Kāng xī (ค.ศ. 1662-1722) และเฉียนหลง 乾隆 Qián lóng (ค.ศ. 1736-1795) ได้นำระบบนี้กลับมาปฏิบัติอีกครั้ง

¹⁰ ระบบการสอบเคอจู่ (科舉制度 kējǔ zhìdù) เป็นระบบการสอบคัดเลือกขุนนางในตำแหน่งสำรอง ซึ่งมีตั้งแต่สมัยสุย (隋 Suí 581-618) ถึง จนถึงสมัยชิง สมัยหมิงและชิงมีการสอบระดับสูงที่เรียกว่าจิ้นฉือ (進士 jìnshì) โดยมีจักรพรรดิเป็นองค์ประธานกรรมการในการสอบ เกณฑ์การสอบคือบทความปาฎูเหวิน (ดูรายละเอียดในบทที่ 4 ข้อ 4.1)

¹¹ หลี่เสวี่ (理學 lǐxué) คือปรัชญาขงจื้อแนวใหม่ สมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิง กำเนิดจากโจวตุนอี้ (周敦頤 Zhōu Dūnyí) ฉ่ายยง (邵雍 Shào Yōng) จางไจ้ (張載 Zhāng Zǎi) เฉิงเฮ่า (程顥 Chéng Hào) และเฉิงอี้ (程頤 Chéng Yí) ต่อมาจูซี (朱熹 Zhū Xī ค.ศ. 1130-1200) ปราชญ์สมัย

ธรรมดาที่ความคิดเรื่องรักชนชาติเริ่มจางลงแล้ว ทว่า หากดูจากผลงานของท่านแล้ว ก็ยังคงแสดงให้เห็นว่า มีการสืบเนื่องเจตนารมณ์ของนักคิดผู้ยิ่งใหญ่ในช่วงต้นสมัยชิง เช่น กุ๋เหยียนอู่ (顧炎武 Gù Yánwǔ ค.ศ. 1613-1682)¹² ไว้อย่างชัดเจน

เงินเหมย์หลิน (1994: 642-643) อ้างถึงบทความ “อุ๋จิ้งจื่อและสมัยของท่าน” (吳敬梓和他的時代 Wú Jìngzǐ hé tāde shídài, 1954) เขียนโดยหูเหนียนอี้ (胡念貽 Hú Niànyí) ที่ผู้เขียนให้ความเห็นว่า ในสมัยนั้น สำนักราชวงศ์ชิงต้องการจะเพิ่มอำนาจการปกครองของตนเอง โดยการบังคับกดขี่ข่มเหงชนชั้นแรงงานเพื่อเพิ่มผลผลิต ทว่าด้วยระบบศักดินาที่ล้มเหลว ทำให้การกระทำดังกล่าวไม่ราบรื่นนัก คำกล่าวที่ว่า “ศักราชเจียนหลง (ค.ศ. 1736–1795) และเจียชิ่ง (ค.ศ. 1796–1820) อันรุ่งเรือง” (乾嘉盛世 Qián Jiā shèngshì) เป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น ในความเป็นจริง ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ยากแค้น การปกครองเสื่อมสลาย ระบบการสอบเคอจู่ก็ทำให้ระบบราชการหยุดอยู่กับที่ ทั้งหมดนี้ก็คือลักษณะที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของสภาพสังคมสมัยนั้น

สภาพสังคมที่เสื่อมสลายในยุคสมัยนั้น ทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากจนข้นแค้น ก่อให้เกิดความเกลียดชังและความคิดต่อต้านผู้ปกครองประเทศ สำหรับตัวอุ๋จิ้งจื่อแล้ว เขาก็ได้เป็นตัวแทนของประชาชนในสมัยนั้น นำเอาความโกรธแค้นนี้มาแต่งเป็นนวนิยาย ที่เนื้อเรื่องล้วนแต่กล่าวถึงสภาพเหตุการณ์อันเลวร้ายดังกล่าว ทำให้ผู้ที่ได้อ่านสามารถมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

ราชวงศ์ซ่งใต้ (南宋 Nán Sòng ค.ศ. 1127-1279) พัฒนาจนกลายเป็นปรัชญาจิตนิยมแบบภาววิสัย (Objective Idealism) แกนความคิดของสำนักปรัชญาที่คือ “หลี่” (เหตุผล) ดำรงอยู่ก่อนกำเนิดโลก เป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ก่อนกำเนิดสิ่งต่างๆ ก็มี “หลี่” ของสิ่งนั้นดำรงอยู่ก่อนแล้ว เช่นก่อนจะมีรถ ก็มี “หลี่” ของรถอยู่ก่อน ฉะนั้นมนุษย์มิได้ประดิษฐ์รถ แต่ค้นพบรถ ด้วยเหตุนี้มนุษย์ควรต้อง “ดำรงหลี่แห่งฟ้า ขจัดตัณหามนุษย์” (存天理, 滅人欲 cún tiān lǐ, miè rén yù) หากมนุษย์กระทำตาม “หลี่” ควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของคุณธรรมและประเพณีอย่างเคร่งครัด สังคมก็ย่อมสงบสุข ปรัชญานี้มีจุดกำเนิดที่ดี แต่เนื่องจากการอยู่ในกรอบอย่างเคร่งครัดขัดต่อธรรมชาติของมนุษย์ จึงส่งผลในทางลบต่อยุคหลัง (張傳璽 Zhāng Chuánxǐ, ed. 1994: 559)

¹² กุ๋เหยียนอู่ เป็นนักปราชญ์และนักคิดในสมัยหมิงและชิง เป็นผู้สนับสนุนความคิดที่สามารถปฏิบัติได้จริง ต่อต้านทฤษฎีที่เลื่อนลอย ไร้แก่นสาร (周積明和張艷國 Zhōu Jīmíng and Zhāng Yànguó, eds, 1992: 381-387)

2) ความคิด นัยแฝงและแกนของเรื่องหุหลินไฉ่

ในหัวข้อนี้สามารถเรียงลำดับเรื่องที่มีผู้วิจัยไว้แล้วออกเป็น 3 เรื่องใหญ่ๆ ที่สำคัญมีดังนี้ (Chén Měilín, 1994: 643-644)

ก. การวิพากษ์วิจารณ์การสอบเข้ารับราชการ

เฉินเหมย์หลิน (1994: 643) อ้างถึงทฤษฎีของอู่จู่เซียง ว่า **หุหลินไฉ่** มุ่งโจมตีและเปิดโปงการเมืองและสังคมภายใต้การปกครองระบบศักดินาของราชวงศ์ซิง โดยมีประเด็นหลักอยู่ที่ปัญหาการประทุพติตของเหล่าปัญญาชนที่แสวงหาแต่เพียงชื่อเสียงและเงินทองเท่านั้น ในประเด็นนี้ อู่จู่เซียงเห็นด้วยกับคำกล่าวของผู้เฒ่าเสียนจายที่ว่า “แกนของเรื่องนี้อยู่ที่ลาภยศสรรเสริญ”¹³

เหยาเสวี่อิ่น (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 643) ก็ได้อ้างถึงคำกล่าวของผู้เฒ่าเสียนจายด้วยเช่นกัน และยังเห็นว่า คำกล่าวนี้ถือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของเรื่องด้วย ส่วนเนื้อหาของเรื่องเหยาเสวี่อิ่นกล่าวว่า ตัวอู่จิ้งจื่อ นั้นได้สอบเข้ารับราชการ (เคอจู่วี) มาแล้วไม่น้อย จากประสบการณ์การสอบด้วยตนเอง และสภาพความเสื่อมโทรมของยุคสมัยนั้น ทำให้ท่านเข้าใจความเลวร้ายของระบบการสอบเคอจู่วีโดยใช้ปากูเหวิน¹⁴ อย่างถ่องแท้ ท่านจึงตัดสินใจที่จะเขียนหนังสือออกมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการประณามระบบการสอบเคอจู่วี รวมไปถึงเหล่าปัญญาชนที่ลุ่มหลงในทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งในเรื่อง **หุหลินไฉ่** นี้ อู่จิ้งจื่อก็ได้เขียนบรรยายสภาพสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรม และความคิดความอ่านของเหล่าปัญญาชนได้อย่างชัดเจน

เหอจีฟาง (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 643) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “**หุหลินไฉ่** วิพากษ์วิจารณ์เรื่องเน่าเหม็นเรื่องไหนนะหรือ ผู้ที่เคยอ่านเรื่องนี้มาแล้วคงตอบกันได้ว่า ‘กวีวิจารณ์การสอบเคอจู่วีในสมัยนั้นนะสิ’”

¹³ ดูหน้า 8 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

¹⁴ ปากูเหวิน (八股文 bāgǔwén) เป็นรูปแบบบทความชนิดหนึ่งที่ใช้ในการสอบเคอจู่วีในสมัย หมิง และชิง มีกฎการแบ่งบทตอนอย่างเคร่งครัด เนื้อหาที่ใช้สอบคือข้อความที่บันทึกอยู่ใน “จตุรปรกณ” และ “เบญจคัมภีร์” (ดูหน้า 20 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้) โดยห้ามผู้สอบแสดงความคิดเห็นของตนเองในบทความ ซึ่งเป็นการจำกัดความคิดของคนในสมัยนั้น ปัจจุบันใช้คำนี้อุปมาหมายถึงบทความที่ไร้สาระ (Chén Měilín, 1994: 794)

ข. การเปิดโปงความจอมปลอมของ “คุณธรรม” และประเพณีสมัยเก่าในระบบศักดินา

เหยาเสวี่ยอัน (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 643) เห็นว่า หูหลินไวจื่อ ได้เผยให้เห็นความจอมปลอมของประเพณีคำสอนสมัยเก่าที่เรียกว่า หลี่เจี้ยว (禮教 lǐjiào)¹⁵ อุจิ่งจื่อได้เขียนแสดงความคิดเห็นไว้ในหลายตอนของเรื่อง โดยเฉพาะการประชดประชันผู้ที่มัวเมายึดมั่นในหลักปฏิบัติเช่นนี้โดยไม่ลืมหูลืมตา

เหอฉีฟาง (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 643) เห็นว่า ในระบบศักดินา มีหลักคุณธรรมบางอย่างที่สมควรยกย่อง เช่นความกตัญญู ซึ่งอุจิ่งจื่อก็เห็นว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญ และได้เขียนยกย่องสรรเสริญคุณธรรมข้อนี้ไว้ในนวนิยาย แต่ท่านก็ยังแสดงให้เห็นความจอมปลอมที่ฝังอยู่ในระบบนี้ออกมาเป็น 2 แง่มุมด้วยกันคือ 1) ความตลบตลกลงของพวกที่เรียกตนเองว่าเป็นผู้ทรงคุณธรรม แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นตรงกันข้าม และ 2) ความจอมปลอมในตัว “หลักคุณธรรม” เอง

ค. การวิจารณ์ความเสื่อมโทรมของการเมืองระบบศักดินา รวมถึงสำนักเรื่องชนชาติของผู้ประพันธ์

อุจู่เซียง (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 644) เห็นว่า เนื้อหาส่วนมากในเรื่องนี้ “ล้วนแล้วแต่เผยให้เห็นท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อการปกครองของราชวงศ์ชิง (แมนจู 滿族 Mǎnzú) ความรู้สึกสำนักทางชนชาติ แม้จะเป็นอย่างคลุมเครือ และมีการกล่าวถึงอย่างอ้อมๆ แต่ประเด็นนี้ก็กระจายอยู่ในทุกส่วนของตัวบทนวนิยาย ไม่ได้รวมอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นพิเศษ”

¹⁵ หลี่เจี้ยว (禮教 lǐjiào) ระบบประเพณีและคุณธรรมที่รักษาระบบการแบ่งชั้นและระบบครอบครัวในสังคมจีนโบราณ มีมาแต่สมัยราชวงศ์โจว (周 Zhōu ราวก่อนค.ศ. 1100-ก่อนค.ศ. 256) เป็นหัวใจหลักของปรัชญาสำนักขงจื่อ เน้น “ซันกั๋งอู่ฉาง” (三綱五常 sāngāng wǔcháng) ซันกั๋งคือเจ้าเป็นหลักของขุนนาง (君爲臣綱 jūn wéi chén gāng) บิดาเป็นหลักของบุตร (父爲子綱 fù wéi zǐ gāng) สามีเป็นหลักของภรรยา (夫爲妻綱 fū wéi qī gāng) อู่ฉางคือ มนุสสธรรม (仁 rén) คุณธรรม (義 yì) ประเพณี (禮 lǐ) ปัญญา (智 zhì) ความสัตย์ซื่อ (信 xìn) ในด้านของสตรีให้ “สามคล้อยตาม สี่คุณธรรม” (三從四德 sāncóng sìdé) คือเยาว์วัยให้อยู่กับบิดาและพี่ชาย (未嫁從父 wèijià cóng fù) แต่งงานให้อยู่กับสามี (既嫁從夫 jì jià cóng fū) สามีตายอยู่กับุตร (夫死從子 fū sǐ cóng zǐ) คุณธรรมทั้งสี่ คือ ธรรม (婦德 fùdé) วาจา (婦言 fùyán) รูปลักษณ์ (婦容 fùróng) และงานบ้านงานเรือน (婦功 fùgōng) ต่อมานักหลี่เสวี่ยอันเป็นปรัชญาขงจื่อแนวใหม่สมัยราชวงศ์ชิงและหมิงเรียกร่องให้ประพุดิตตาม หลี่เจี้ยวอย่างเคร่งครัดจนในที่สุดก้าวไปสุดโต่ง ถึงขั้น “อดตายเรื่องเล็ก เสียศักดิ์เรื่องใหญ่” (餓死事小, 失節事大 è sǐ shì xiǎo, shī jié shì dà) ส่งผลร้ายต่อคนรุ่นต่อมา

หูเหียนอี่ (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 644) ให้ความเห็นไว้ว่า “ตัวอู๋จิ้งจื่อเองนั้น เคยสอบได้เป็นชีวไฉ (秀才 Xiùcai)¹⁶ มาแล้วเมื่ออายุยังไม่ถึง 20 ก่อนจะอายุ 30 ก็ได้เข้าสอบ เป็นจวีเหริน (舉人 Jǔrén)¹⁷ อีกครั้ง แต่สอบไม่ได้ จะเห็นได้ว่า เมื่อช่วงแรกๆ ท่านเองก็อยากจะเข้ารับราชการเช่นเดียวกัน ทว่าภายหลังกลับได้เห็นสภาพอันน่าเฟื่อนารังเกียจของสังคม ก็ไม่อยากจะเข้าไปเกลือกกลั้วอยู่กับเหล่าผู้โง่เขลา จึงปลีกวิเวกไปและไม่สนใจตำแหน่งทางราชการอีก”

ในหัวข้อนี้ สรุปได้ว่าแก่นของเรื่องและความคิดหลักของ **หฺรูลินไฉจื่อ** อยู่ที่การแสดงความไม่พอใจและตำหนิติเตียนวิถีชีวิตของกลุ่มคนในสมัยนั้น โดยเฉพาะผู้หลงใหลมัวเมากับการสอบเข้ารับราชการ ซึ่งหารู้ไม่ว่าการสอบเข้ารับราชการนี้โดยเนื้อแท้แล้วหาแก่นสารอะไรมิได้เลย ทั้งยังไปยกย่องและส่งเสริมให้ระบบนี้ฝังรากลึกเข้าไปในสังคมจีนอีก การกระทำเช่นนี้จึงแต่จะส่งผลร้ายแก่ระบบการศึกษาของจีน ซึ่ผิดให้เห็นเป็นถุก ซึ่งจะทำให้สังคมในกาลต่อมาไม่เจริญไปในทางที่ควรจะเป็น กลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งคือผู้ที่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมอย่างไม่ลืมหูลืมตา ไม่เคยสงสัยหรือคิดล้มเลิกระบบประเพณีที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตน ซึ่งภายหลังได้นำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงมาสู่ตนเอง

อีกประเด็นหนึ่งก็คือ ความแปลกแยกทางชนชาติ อันเนื่องมาจากประมุขของประเทศในสมัยนั้นไม่ใช่ชาวจีน ทำให้ประชาชนเกิดความคิดไม่ไว้วางใจ การที่ประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองของตนนั้นเป็นชาวแมนจู ซึ่งเป็น “คนนอก” ที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายเดียวกับตน ทำให้เกิดอคติทางเชื้อชาติ และแสดงการไม่ยอมรับอย่างชัดเจน เมื่ออคติข้อนี้ผนวกเข้ากับการใช้ชีวิตของเจ้านายในระบบศักดินาที่มีการแบ่งชนชั้น ขณะที่ชนชั้นเจ้านายมีชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อสุขสบาย ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองนั้นกลับดำเนินชีวิตวันต่อวันไปอย่างแร้นแค้น ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ประชาชนประณามระบบที่กดขี่ชนชั้นล่างเช่นนี้ว่าเป็นสิ่งที่เลวทราม สมควรถูกกำจัดไปจากสังคม

3) คุณค่าทางศิลปะของ **หฺรูลินไฉจื่อ**

ศิลปะในการเสียดสีของ **หฺรูลินไฉจื่อ** ได้เป็นที่สนใจของบรรดานักวิชาการทั้งหลายมานานแล้ว แต่ในผลงานวิจารณ์ในยุคต้น คงจะไม่มีผู้ใดกล่าวได้เจียบคมเท่าหลู่ชวี่น¹⁸ ข้อความดังกล่าวมีอิทธิพลต่อผู้ศึกษาวิจัยในยุคหลังๆ อย่างมาก

¹⁶ ชิวไฉ (秀才 Xiùcai) เป็นคำเรียกโดยทั่วไปของเชิงหยวน (生員 shēngyuán) คือบัณฑิตที่ผ่านการสอบคัดเลือกในระดับล่างสุด คือระดับอำเภอ (縣 xiàn) (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

¹⁷ จวีเหริน (舉人 Jǔrén) คือบัณฑิตที่ผ่านการสอบคัดเลือกในระดับมณฑล (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

¹⁸ ดูหน้า 11 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

อู่จิ้งจื่อ (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 644-645) ให้ความเห็นว่า อู่จิ้งจื่อ ใช้แนวคิดความรักชาติมาเติมชีวิตให้กับศิลปะการเสียดสี ลักษณะการเขียนของ **หฺรูหลินไ่วจื่อ** ไม่เพียงแต่จะเต็มไปด้วยความจริงอย่างที่สุด เนื้อเรื่องที่เขียนนั้นยังถ่ายทอดให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่อันสุดแสนธรรมดา พบเห็นได้ทั่วไปในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่คนอื่น ๆ อาจคิดว่า ไม่มีอะไรเป็นเรื่องราวแปลก แต่ผู้ประพันธ์นั้นได้ใช้คุณธรรมของแนวความคิดรักชาติมาเตือนสติให้รู้สึกและตระหนักถึงความน่าขบขัน ความต่ำช้า และความน่ารังเกียจของสภาพความเป็นอยู่ดังกล่าว ผู้ประพันธ์ซึ่งอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้า คายไม่ออก เขียนเรื่องราวเหล่านี้ออกมา โดยหวังว่า “ผู้ที่ได้อ่าน [หฺรูหลินไ่วจื่อ] ไม่ว่าจะเป็นคนระดับใด ก็ล้วนสามารถนำมาเป็นคณฉ่องส่องตนได้” (讀之者，無論是何人品，無不可取以自鏡 Dú zhī zhě, wúlùn shì hé rénpǐn, wúbù kě qǔ yǐ zìjìng)

ในส่วนของศิลปะทางโครงเรื่อง เหอฉีฟาง (อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 645) เห็นว่า โครงสร้างของ **หฺรูหลินไ่วจื่อ** “แม้จะกล่าวว่าเป็นเรื่องยาว ทว่าใช้โครงอย่างเรื่องสั้น” (雖云長篇，頗同短制 Suī yún chángpiān, pō tóng duǎn zhì) โดยไม่มีตัวละครและเนื้อเรื่องที่เป็นหลัก แต่เรื่องราวเป็นตอนๆ ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองที่เป็นโครงสร้างของนวนิยายเรื่องนี้ โดยมีตัวละครรองบางตัวที่ปรากฏตัวเป็นช่วงสั้นๆ ในตอนแรกและตอนหลัง หรือให้ตัวละครในช่วงหลังกล่าวถึงตัวละครที่อยู่ในช่วงแรกของเรื่อง แต่ไม่ได้ปรากฏตัวในตอนนั้นๆ วิธีเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึก ว่าตัวละครแต่ละตัวมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และอาศัยร่วมอยู่ในสังคมและยุคสมัยเดียวกันด้วย

ปี ค.ศ. 1957 สำนักพิมพ์ 古典文學出版社 Gǔdiǎn Wénxué Chūbǎnshè ได้จัดพิมพ์หนังสือ สิบประวัติเรื่องจริงของตัวละครใน **หฺรูหลินไ่วจื่อ** 儒林外史人物本事考略 Rúlín Wàishǐ Rénwù Běnsì Kǎolüè แต่งโดย เหอเจ้อฮั่น (何澤翰 Hé Zéhàn) ซึ่งมีบทบาทมากในประวัติการวิจัย **หฺรูหลินไ่วจื่อ** หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ศึกษาประวัติจริงของตัวละครสำคัญ
2. ข้อมูลวิจัยสืบค้นประวัติที่มาของนวนิยายที่เกี่ยวข้อง
3. ข้อมูลศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวผู้ประพันธ์
4. บทวิจารณ์คัดสรรของผู้ศึกษา **หฺรูหลินไ่วจื่อ** ในยุคต้น

จะสังเกตได้ว่า การศึกษาวิจัยในช่วงนี้จะเริ่มเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ นักวิชาการทั้งหลายต่างก็มีเป้าหมายในการวิจัยเด่นชัดขึ้น โดยจะเห็นจากการแบ่งประเด็นหรือหัวข้ออย่างชัดเจน ว่าเป็นการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม ความคิดและอุดมคติของ

ผู้ประพันธ์ ตัวละคร ศิลปะในการประพันธ์ ทั้งยังมีการศึกษาวิจัยเฉพาะตัวผู้ประพันธ์เองอย่างจริงจัง ด้วย ไม่คลุมเครือเหมือนในช่วงแรกๆ ที่เป็นการเขียนแสดงความคิดเห็นเพียงอย่างเดียว ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้ได้เป็นจุดสนใจและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในวงการวิชาการของจีน

อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติวัฒนธรรม¹⁹ ที่สืบเนื่องยาวนานถึง 10 ปี ทำให้การศึกษาในหลายแขนงได้หยุดชะงักลง รวมถึงการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง **หฺรูหลินไวจื่อ** ก็ได้ขาดช่วงไปอย่างน่าเสียดายเช่นเดียวกัน

2.2.2 ช่วงปี ค.ศ. 1977–ปัจจุบัน

หลังจากการปฏิวัติวัฒนธรรม การวิจัยเรื่อง **หฺรูหลินไวจื่อ** ก็ได้ฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง โดยเงินเหมย์หลิน (陳美林 Chén Měilín) ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยคุนหนิง (南京師範大學 Nánjīng Shīfàn Dàxué) ผู้ซึ่งทุ่มเทการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง **หฺรูหลินไวจื่อ** และอุจิ้งจื่อตั้งแต่สมัยช่วงทศวรรษที่ 70 ศาสตราจารย์เงิน ได้เขียนบทความวิจัยไว้มากมายที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ในช่วงปฏิวัติ หลังจากปี ค.ศ. 1977 วงการวิชาการได้รับความสนใจอีกครั้ง ผลงานของเงินเหมย์หลินก็ได้รับการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา เช่น “การสอบสามครั้งในชีวิตของอุจิ้งจื่อ” (吳敬梓身世三考 Wú Jìngzǐ Shēnshì Sānkǎo, ค.ศ. 1977) “อิทธิพลทฤษฎีของเหยียน-หลี่ที่มีต่ออุจิ้งจื่อ” (顏李學說對吳敬梓的影響 Yán-Lǐ Xuéshuō duì Wú Jìngzǐ de Yǐngxiǎng, ไม่ปรากฏปีพิมพ์) เป็นต้น ผลงานวิจัยเหล่านี้ได้เปิดศักราชใหม่ของการวิจัยเกี่ยวกับอุจิ้งจื่อและนวนิยายเรื่อง **หฺรูหลินไวจื่อ** รวมทั้งได้แสดงให้เห็นว่าการวิจัยเรื่อง **หฺรูหลินไวจื่อ** นี้ เป็นไปในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้นด้วย

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 80 ก็เริ่มมีการตีพิมพ์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุจิ้งจื่อและ **หฺรูหลินไวจื่อ** ออกมาอย่างไม่ขาดสาย เช่น **อุจิ้งจื่อและหฺรูหลินไวจื่อ** (吳敬梓和儒林外史 Wú Jìngzǐ hé Rúlín Wàishǐ) โดย หวางจวินเหนียน (王俊年 Wáng Jùnnián) สำนักพิมพ์ 上海古籍出版社 Shànghǎi Gǔjí Chūbǎnshè (1980) ประวัติอุจิ้งจื่อ (吳敬梓傳 Wú Jìngzǐ Zhuàn) โดยเงินรุ่เหิง (陳汝衡 Chén Rǔhéng) สำนักพิมพ์ 上海文藝出版社 Shànghǎi Wényì Chūb

¹⁹ การปฏิวัติวัฒนธรรม (文化大革命 Wénhuà Dà Géming ค.ศ. 1966-1976) ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง มีเป้าหมายเพื่อปราบปรามกลุ่มทุนนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยการทำลายเอกสารและหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมสมัยเก่า การปฏิวัติครั้งนี้สร้างความเสียหายให้กับประเทศจีนและวัฒนธรรมเก่าแก่ของจีน และรวมไปถึงชื่อเสียงของเหมาเจ๋อตงไปไม่น้อย

ānshè (1981) วิจัยเกี่ยวกับอู๋จิ้งจื่อ (吳敬梓研究 Wú Jìngzǐ Yánjiū) สำนักพิมพ์ 上海古籍出版社 Shànghǎi Gǔjī Chūbǎnshè (1984) วิจารณ์ประวัติอู๋จิ้งจื่อ (吳敬梓評傳 Wú Jìngzǐ Píngzhuàn) สำนักพิมพ์ 南京大學出版社 Nánjīng Dàxué Chūbǎnshè (1990) โดยเงินเหมย์หลิน

การวิจัยเกี่ยวกับความคิดและนัยแฝงของ**หฺรูลินไ่วจื่อ**ในช่วงนี้ มีหัวข้อที่สำคัญดังต่อไปนี้ (Chén Měilín, 1994: 656-658)

1) การวิพากษ์วิจารณ์ระบบการสอบเคอจื่อ แม้จะเคยมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาแล้วในช่วงก่อนหน้านี้ แต่ก็มี การนำเสนอความคิดแนวใหม่ที่ต่างจากในช่วงก่อนไว้ด้วย

ปี ค.ศ. 1985 เงินเหมย์หลินได้ลงบทความชื่อ “อภิปรายการเปิดโปงและการประณามความเสื่อมของการสอบเคอจื่อใน**หฺรูลินไ่วจื่อ** 試論《儒林外史》對科舉的弊端的暴露與批判 Shìlùn Rúlín Wàishǐ duì Kējǔ de Bìduān de Bàolù yǔ Pīpàn” ในวารสารมหาวิทยาลัย ครุฑนาทิง ฉบับที่ 1 โดยได้แสดงความคิดเห็นในบทความดังกล่าวว่า เมื่อดูจากตัวเนื้อหาของ**หฺรูลินไ่วจื่อ**แล้ว สิ่งแรกที่นวนิยายเรื่องนี้แสดงการต่อต้านคือ การศึกษาอันไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆทั้งสิ้นต่อการปกครองและสังคม อันดับที่สองคือ การอบรมสั่งสอนเรื่องการสอบรับราชการด้วย ปากูเหวิน อู๋จิ้งจื่อได้ยืมเยาะ ประชดประชันจตุรปกรณ (四書 Sì Shū)²⁰ เบญจคัมภีร์ (五經 Wǔ Jīng)²¹ และปากูเหวิน ในระดับความรุนแรงที่ต่างกัน เรื่องที่สาม ได้แก่ วิธีการสอบคัดเลือกคนเข้ารับราชการ ระบบการสอบเคอจื่อที่ส่งผลกระทบต่อพวกข้าราชการและขุนนาง โดยทำให้คนเหล่านี้ เกิดพฤติกรรมอันน่ารังเกียจ และกลายเป็นดังโรคติดต่อที่รักษาไม่หายของสังคม

²⁰ จตุรปกรณ (四書 Sì Shū) เป็นหนังสือตำราที่สำคัญของสำนักปรัชญาขงจื่อ (儒家 Rújiā) หนังสือชุดนี้รวบรวมโดยจูซี (朱熹 Zhū Xī) โดยจูซีได้เลือกเอาหนังสือและบทความบางตอนจากคัมภีร์อื่นที่ เห็นว่าเป็นสาระสำคัญของสำนักปรัชญาขงจื่อมารวมเป็นชุดเดียวกัน ได้แก่ **หลุนอวี่**หรือวากยถา (論語 Lúnyǔ) **ต้าเสวีย**หรือมหาศึกษาบท (大學 Dàxué) **จงยง** (中庸 Zhōngyōng) และ **เมิ่งจื่อ** (孟子 Mèng Zǐ) (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2544: 55-56)

²¹ เบญจคัมภีร์ (五經 Wǔ Jīng) ได้แก่ **ชี** (詩 Shī) **ชู่** (書 Shū) **อี้** (易 Yì) **หลี่** (禮 Lǐ) และ **ชุนชิว** (春秋 Chūnqiū) เป็นคัมภีร์ห้าฉบับของสำนักปรัชญาขงจื่อที่ยังคงใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ในปัจจุบัน นอกจากนั้น ยังนับได้ว่าเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมความคิดและวิทยาการของจีนในสมัยโบราณที่สำคัญอีกด้วย (Zhāng Chuánxǐ, ed. 1994: 106)

2) การวิพากษ์วิจารณ์คุณธรรม-จริยธรรมอันจอมปลอมของระบบศักดินา

บทความ “อภิปรายการเปิดโปงและการประณามระเบียบจริยธรรมของระบบศักดินาใน **หฺรู-หลินไวจื่อ** 試論《儒林外史》對封建道德的暴露與批判 Shìlùn Rúlín Wàishǐ duì Fēngjiàn Dàodé de Bàolù yǔ Pīpàn” ของเงินเหมย์หลิน (ค.ศ. 1985) มีเนื้อความว่า **หฺรู-หลินไวจื่อ** ได้เผยให้เห็นลักษณะของกลุ่มคนที่ประพฤติตนแบบปากหวานกันเปรี้ยว โดยอ้างเอาหลักจริยธรรมมาบังหน้า รวมถึงสภาพของคนที่ไม่รู้สึกรู้สาถึงความจอมปลอมของระบบระเบียบดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้ง

3) การวิจัย **หฺรู-หลินไวจื่อ** ในฐานะนวนิยายที่เป็น “นักคิด” (作為思想家的小說 zuòwéi sīxiǎngjiā de xiǎoshuō) นวนิยายเรื่องนี้ได้ให้คำตอบเกี่ยวกับทางออกของเหล่าปัญญาชนและอุดมคติของสังคม ซึ่งจากการศึกษาวิจัยในช่วงนี้ได้ข้อสรุปอภิปรายไว้อย่างมากมาย

เงินเหมย์หลินกล่าวในบทความ “อภิปรายการประณามระบบการสอบเคอจิวี่และการแสวงหาทางออกของเหล่าปัญญาชน 試論吳敬梓對科舉制度的批判及其對知識分子出路的探尋 Shìlùn Wú Jìngzǐ duì kējǔ zhìdù de pīpàn jí qí duì zhīshì fēnzi chūlù de tànxún” ว่า **หฺรู-หลินไวจื่อ** ได้แสดงให้เห็นครรลองการดำเนินชีวิตที่ปัญญาชนที่แท้จริงควรจะต้องปฏิบัติตาม และกล่าวถึงบุคคลตัวอย่าง เช่น หวางเหมี่ยน (王冕 Wáng Miǎn) ในบทที่ 1 หรือ ปราชญ์ทั้ง 4 (四客 Sì Kè)²² ในตอนท้ายของเรื่อง ที่ล้วนแต่ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง แสวงหาเพียงความสงบในชีวิต ไม่ลุ่มหลงมัวเมาไปกับเกียรติยศชื่อเสียงเช่นตัวละครอื่นที่ปรากฏในเรื่อง

บทความ “ชะตากรรมอันเลวร้ายของเหล่าบัณฑิตทั้งมวล: วิเคราะห์แก่นเรื่อง **หฺรู-หลินไวจื่อ** ครั้งใหม่ 一代文人厄運——《儒林外史》主題新探 Yídài Wénrén Èyùn: Rúlín Wàishǐ Zhǔtí Xīntàn” (ค.ศ. 1982) โดยฟู่จี้ฟู่ (傅繼馥 Fù Jìfù) ได้วิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ในสามด้านด้วยกัน คือ เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นว่าในสมัยนั้น “ความคิดถูกจำกัด ความสามารถถูกทำลาย

²² ปราชญ์ทั้งสี่ หมายถึง บุคคลสี่คนที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายบทที่ 55 ได้แก่ จี้เสี่ยเหนียน (季遐年 Jì Xiányán) ผู้รับจ้างเขียนอักษร หวางไท่ (王太 Wáng Tài) ผู้ขายพินหาเลี้ยงชีพ ไม้คาน (蓋寬 Gài Kuān) ผู้เปิดโรงน้ำชา และจิงหยวน (荆元 Jīng Yuán) ผู้รับจ้างเย็บผ้า ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตอันสงบ เรียบง่ายและสมถะของบุคคลเหล่านี้ ที่มีความสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาลาภยศ เงินทองใดๆทั้งสิ้น

คุณธรรมถูกกัดกร่อน” (思想被禁錮，智能被破壞，道德被腐蝕 sīxiǎng bèi jīngù, zhìnéng bèi pòhuài, dàodé bèi fǔshí) (Chén Měilín, 1994: 658) โดยชี้ว่าหุหลินไ่วจื่อนี้ มิได้เป็นเพียงนวนิยายที่แสดงถึงด้านที่น่ารังเกียจของปัญญาชนจอมปลอมเท่านั้น แต่กลับแสดงให้เห็นชีวิตประวัติเรื่องราวของเหล่าปัญญาชนที่ถูกจำกัดให้อยู่แต่ในกรอบที่ไร้เหตุผล และแสดงความสงสารผู้ที่ต้องทนอยู่ภายใต้กฎระเบียบเช่นนี้

2.3 การศึกษาวิจัยเรื่องหุหลินไ่วจื่อนอกประเทศจีน

นอกจากในประเทศจีนแล้ว ยังมีนักวิชาการและผู้สนใจหลายคนในต่างประเทศได้ศึกษาวิจัยหุหลินไ่วจื่ออีกไม่น้อย ซึ่งรวมไปถึงผลงานที่แปลเป็นภาษาต่างประเทศของนวนิยายเรื่องนี้ด้วย ดังจะแยกตามเขตพื้นที่ต่อไปนี้

1. ญี่ปุ่นและเกาหลี

หุหลินไ่วจื่อฉบับแปลภาษาญี่ปุ่นที่สมบูรณ์คือสำนวนแปลของโอะตะ ทะเคะโอะ (小田 岳夫 Oda Takeo) ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1949 หลังจากนั้นก็มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ออกมาอย่างไม่ขาดสาย

ศาสตราจารย์มะเอะโนะ นะโอะมิชิ (前野直彬 Maeno Naomichi 1920-) คณบดีคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว เป็นหนึ่งในหลายคนที่ได้ศึกษาวิจัยหุหลินไ่วจื่อเอาไว้ในหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะการนำหุหลินไ่วจื่อไปเปรียบเทียบกับวรรณคดีจีนที่มีชื่อเสียงเรื่องอื่นๆ เช่น ความฝันในหอแดง (紅樓夢 Hónglóu Mèng) และบุปผาในคันท้องหรือจิ้งหหวา (鏡花緣 Jìng Huā Yuán)²³ เป็นต้น

²³ จิ้งหหวาหวน เป็นนวนิยายในสมัยชิง ประพันธ์โดยหลี่รุ่จิน (李汝珍 Lǐ Rǔzhēn ค.ศ.1763-1830) ความยาว 100 บท เล่าถึงเทพธิดาร้อยบุปผาและเทพธิดาดอกไม้อื่นอีก 99 องค์ รวม 100 องค์ถูกเง็กเซียนฮ่องเต้ลงทัณฑ์ให้ต้องมาเกิดในโลกมนุษย์ เพราะให้ดอกไม้บานตามราชโองการจักรพรรดินีบูเช็กเทียนทั้งที่เป็น การผิดฤดู ครั้งแรกเล่าถึงถังเอ๋อ (唐敖 Táng Áo) บิดาของถังเสี่ยวซาน (唐小山 Táng Xiǎoshān เทพธิดาร้อยบุปผาหลงมาเกิด) ออกเดินทางไปกับหลินจื่อหยาง (林之洋 Lín Zhīyáng) พี่ภรรยาซึ่งไปทำการค้าทางทะเล ได้พบเห็นประเทศต่างๆ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีต่างกับจีน ครั้งเรื่องหลังเล่าถึงบูเช็กเทียนมีราชโองการให้สอบบัณฑิตหญิง ถังเสี่ยวซาน (เปลี่ยนชื่อเป็นถังกุยเจิน 唐閩臣 Táng Guīchén) พร้อมด้วยบัณฑิตหญิงอื่นๆ รวม 100 นาง (คือเทพธิดาทั้งร้อยองค์) สอบได้และได้เข้าร่วมงานเลี้ยง ระหว่างงานเลี้ยงมีการ

นักวิชาการในสมัยต่อมา เช่น นะคะโนะ มิโยะโกะ (中野美代子 Nakano Miyoko 1933-) และโอะคะมุระ ชิเกะรุ (岡村繁 Okamura Shigeru 1922-) ก็ได้มีผลงานวิจัยออกมา โดยเน้นเรื่องความตายตัวของการสอบเคอจิวี่ที่ทำให้ปัญญาชนในสมัยนั้นขาดการใช้วิจารณ์ญาณในการแยกแยะความถูกผิด

นักวิชาการชาวเกาหลีได้เริ่มศึกษาวิจัยเรื่อง**หฺรูหลินไวจื่อ**ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 60 เมื่อลี คี วอน (李啟遠 Lee Kee-won) เสนอวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยกรุงโซลเมื่อปี ค.ศ. 1962 ในหัวข้อ “อภิปรายเกี่ยวกับอูจิ้งจื่อ” (吳敬梓論 Wú Jingzǐ Lùn) จวบจนปัจจุบันในช่วงเวลากว่า 30 ปี ในประเทศเกาหลีมีผลงานวิจัยออกมาแล้วดังนี้คือ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก 1 ฉบับ ระดับปริญญาโท 8 ฉบับ บทความ 9 เรื่อง และเป็นผลงานวิจารณ์ด้วยทฤษฎีนิยายอีก 2 ฉบับ โดยเฉลี่ยแล้วคือ ทุก 1 ปีครั้งจะมีผลงานวิจัยออกมา 1 ฉบับ สาเหตุที่ทำให้การวิจัยเรื่องนี้ไม่แพร่หลายอาจเป็นเพราะตั้งแต่มีการทำวิจัยครั้งแรกในช่วงต้นทศวรรษที่ 60 ถึงปี ค.ศ. 1990 จึงได้มีนวนิยาย**หฺรูหลินไวจื่อ**ฉบับแปลภาษาเกาหลีตีพิมพ์ออกมา อย่างไรก็ตาม หลังจากนวนิยายฉบับแปลได้แพร่หลายสู่สายตาผู้อ่านและนักวิชาการแล้ว ก็กระตุ้นให้เกิดการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนปัจจุบัน

หัวข้อต่างๆ ที่นักวิชาการชาวเกาหลีนิยมศึกษากันมากมีดังต่อไปนี้ (Chén Měilín, 1994: 674-680)

1. แก่นเรื่องและความคิดของ**หฺรูหลินไวจื่อ** เป็นหัวข้อที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้มากที่สุด โดยเน้นไปที่เรื่องการต่อต้านการสอบรับราชการด้วยระบบเคอจิวี่ และการต่อต้านประเพณีโบราณในระบบศักดินา น่าเสียดายที่ผลงานวิจัยในด้านนี้แม้ว่าจะมีเป็นจำนวนมาก ทว่ากลับไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนักในด้านเนื้อหาและการตีความ แสดงว่า การวิจัยทางด้านนี้ค่อนข้างจะมีข้อจำกัดอยู่มาก

2. แนวโน้มของวรรณกรรมเสียดสีจากเรื่อง**หฺรูหลินไวจื่อ** กล่าวคือ นวนิยายเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นนวนิยายเสียดสีเรื่องแรกในประวัติศาสตร์นวนิยายจีน รวมถึงได้ปูรากฐานที่มั่นคงให้กับวรรณกรรมเสียดสีในยุคหลังไว้ด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้สนใจศึกษาลักษณะในการเสียดสีของนวนิยายเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก โดยทั่วไปการวิจัยในหัวข้อนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ทฤษฎีของนวนิยาย

เล่นทายปริศนา ต่อมทกวี ประชันความรู้ต่างๆ ครั้งเรื่องแรกเป็นการเสียดสีประชดสังคม ต่อต้านการกดขี่สตรีเพศ ต่อต้านประเพณีที่ไม่เหมาะสม แสดงถึงสังคมในอุดมคติที่ผู้แต่งต้องการ ครั้งเรื่องหลังมีเจตนาอวดความรู้กว้างขวางในด้านต่างๆ มีคุณค่าในทางจินตวิทยา ทางตะวันตกนิยมศึกษาเรื่องนี้เปรียบเทียบกับ**การผจญภัยของกัลลิเวอร์ (Gulliver's Travels** ประพันธ์โดย Jonathan Swift ค.ศ. 1667-1746)

ตะวันตกมาปรับใช้กับทรูหลินไ่วจื่อ เช่น ลักษณะพื้นฐานที่นวนิยายเสียดสีพึงมี ได้แก่ ความไร้สาระอันน่าขบขัน (ridicule) การใช้ถ้อยวาจาประชดประชัน (sarcasm) และถ้อยคำแตกดัน (irony) เป็นต้น แต่ในการวิจัยของ ดร. โช ความ ฮี (趙寬熙 Cho Kwan-hee ค.ศ. 1993) กลับเน้นเป้าหมายที่อุดมคติและความเป็นจริงที่ต่างก็สะท้อนซึ่งกันและกัน ทำให้เห็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะเสียดสี โดยสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอในนวนิยายนั้น ล้วนเป็นอุดมคติที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในสมัยนั้น

2. สหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป

-สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ

หยางเซี่ยนอี้ (楊憲益 Yang Hsien-yi) นักวิชาการและนักแปลที่มีชื่อเสียงของจีนได้แปลนวนิยายทรูหลินไ่วจื่อ ออกมาเป็นภาษาอังกฤษ ร่วมกับเกลดีส หยาง (Gladys Yang) ภรรยาชาวอังกฤษของเขา โดยใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า **The Scholars** ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นฉบับแปลภาษาอังกฤษที่สมบูรณ์ฉบับเดียวเท่านั้นของทรูหลินไ่วจื่อ ในท้ายเล่มยังได้นำเอาบทความ “การสอบเคอจิวและชื่อตำแหน่งทางราชการที่ปรากฏในทรูหลินไ่วจื่อ” (The Examination System and Official Rank Referred to in the Scholars) (แปลจากบทความ 釋《儒林外史》中提到的科舉活動和官職名稱 Shì Rúlín Wàishǐ zhōng tí dào de kējǔ huódòng hé guānzhí míngchēng ของเจียนปู้จ้าน (翦伯贊 Jiǎn Bó zàn ค.ศ. 1898-1968) นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของจีน) ซึ่งเขียนเมื่อปีค.ศ. 1956 มาใส่ไว้เป็นภาคผนวก ฉบับแปลภาษาอังกฤษนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศปักกิ่ง (北京外文出版社 Beijing Foreign Languages Press) เมื่อปี ค.ศ. 1957 ต่อมาในปี ค.ศ. 1972 จัดพิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์ Grosset and Dunlap โดยมีส่วนที่เพิ่มเข้ามาใหม่คือ บทหน้าที่เขียนโดยเซี่ยจื่อซิง (夏志清 C. T. Hsia ค.ศ. 1921-) ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย บทหน้าที่ได้แนะนำเนื้อเรื่องโดยรวมของนวนิยาย ภูมิหลังของการประพันธ์ ประวัติผู้ประพันธ์ และจุดเด่นของการประพันธ์

ศาสตราจารย์เซี่ยจื่อซิง ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **The Classic Chinese Novel: a Critical Introduction** (1980: 209) ดังนี้ ทรูหลินไ่วจื่อเป็นนวนิยายเรื่องแรกของจีนที่น่าเอาแนวคิดปรัชญาขงจื่อมาใช้เสียดสีกลุ่มปัญญาชนที่ไร้ความสามารถได้อย่างชัดเจน อุจิ้งจื่อ นั้นชื่นชมคำกล่าวของขงจื่อที่ว่า “หากประเทศชาติมีความยุติธรรม ก็จงถวายตัวรับราชการ หากประเทศชาติไร้ความยุติธรรม ก็จงไปปลีกวิเวกเสีย” (邦有道則仕，邦無道則隱 Bāng yǒu dào zé shì, bāng wú dào zé yǐn) ซึ่งตามความคิดของอุจิ้งจื่อเองนั้น เกรงว่าจะหาวันที่ประเทศชาติ “มีความยุติธรรม” ได้ไม่

บทความของเวลล์ (Henry W. Wells) เรื่อง “อภิปราญหุหลินไฉ่ฉือ” (ค.ศ. 1974, อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 685) ได้วิเคราะห์คุณค่าของหุหลินไฉ่ฉือ โดยเปรียบเทียบกับวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของตะวันตกหลายเรื่องด้วยกัน เวลล์เห็นว่าลีลาทางวรรณศิลป์ของอู๋จิ้งจื่อ นั้นอาจกล่าวได้ว่าอยู่ในขั้นที่สูสีกับบอคคัชโช (Boccaccio) เซร์บันเตส (Cervantes) บัลซัค (Balzac) หรือดิกเกนส์ (Dickens) เลยทีเดียว

หนังสือเรื่อง **Chinese Narrative: Critical and Theoretical Essays** (Plaks, Andrew H., ed, ค.ศ. 1974) ได้รวมเอาบทความของหลินชุ่นฟู (林順夫 Lin Shuen-fu) เรื่อง “ธรรมเนียมและโครงสร้างในการเล่าเรื่องของหุหลินไฉ่ฉือ” (Ritual and Narrative Structure in *Ju-lin Wai-shih*) ไว้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ลักษณะการดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ที่มีการเปลี่ยนตัวละครไปเรื่อยๆ นั้น มิใช่เป็นการขาดการวางผังเรื่องที่กระชบอย่างที่ใครๆหลายคนเข้าใจกัน หากแต่เป็นการกระจายความคิดหลักของเรื่องให้อยู่ในทุกส่วนของหนังสือทั้งเล่ม ซึ่งเป็นลักษณะการประพันธ์ที่ชาวตะวันตกไม่มีใครจะคุ้นเคยนัก ทำให้มีนักวิจารณ์หลายคนในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 มองข้ามคุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้ไป

-ฝรั่งเศส

หุหลินไฉ่ฉือฉบับแปลภาษาฝรั่งเศส (**Chronique indiscrete des mandarins**) แปลโดยจางฟูหุ่ย (張馥蕊 Tchang Fou-Jouei) ได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1976 โดยสำนักพิมพ์ Gallimard และได้รับความนิยมในหมู่นักอ่านเป็นอย่างมาก นวนิยายฉบับแปลภาษาฝรั่งเศสนี้ ได้ศาสตราจารย์องเดร เลวี (André Lévy, ค.ศ. 1925-) นักวิจัยนวนิยายสมัยหมิง-ชิงและนักแปลที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส มาเป็นผู้เขียนคำนำให้ เลวีกล่าวไว้ว่า “หุหลินไฉ่ฉือเป็นผลงานประพันธ์ระดับชั้นโบแดงที่ประณามระบบการสอบเคอจิวี และยังเปิดโปงสภาพจิตใจอันเลวร้ายของเหล่าปัญญาชนและขุนนางในสมัยนั้นได้อย่างลึกซึ้ง”

ปีแอร์-เอเตียน วิล (Pierre-Étienne Will) ผู้เชี่ยวชาญจีนวิทยาที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “จากซ่งกั๊งถึงหุหลินไฉ่ฉือ” (ตีพิมพ์ลงในนิตยสาร Critique ฉบับที่ 411-412, ไม่ปรากฏปีพิมพ์, อ้างถึงใน Chén Měilín, 1994: 692) เนื้อหาเป็นการศึกษาวรรณกรรมทั้งสองในเชิงเปรียบเทียบ โดยมีความเห็นว่า แม้นวนิยายทั้งสองจะต่างกันอย่างสิ้นเชิงในด้านภูมิหลังทางยุคสมัยและสภาพแวดล้อม แต่ลักษณะร่วมของนวนิยายทั้งสองเล่มนี้คือ ต่างก็นำปัญหาของชาติมาขยายให้เห็นชัดยิ่งขึ้น ตัวละครของทั้งสองเรื่องต่างก็ประสบกับสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก

กับผู้ปกครองในระบบศักดินา วีรบุรุษแห่งเขาเหลียงซาน (梁山英雄 Liángshān yīngxióng) คงไม่ยอมที่จะเลิกใช้ชีวิตอย่างกองโจร แล้วหันไปสวามิภักดิ์ต่อราชสำนักซึ่งเป็นแน่แท้ ส่วนเหล่าปัญญาชนใน**หฺรูหลินไ่วฉื่อ**ก็คงตั้งใจไม่ลงว่าจะยอมใช้ชีวิตโดดเดี่ยวอย่างมีศักดิ์ศรี หรือจะยอมเข้าร่วมวงราชการเพื่อแสวงหาโชคลาภกันแน่ วิลได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ว่า ต่างก็แสดงให้เห็นกระแสวัฒนธรรมทั้งปุ่นและบู๊ของจีนสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี

-เยอรมัน

หยางเอนหลิน (楊恩霖 Yang En-lin) และนักวิชาการชาวเยอรมัน เกอร์ฮาร์ด ชมิดท์ (Gerhard Schmidt) ร่วมกันแปล**หฺรูหลินไ่วฉื่อ**เป็นภาษาเยอรมัน (ค.ศ. 1962) โดยได้นำเอาบทวิจารณ์ของเพเทอร์ส (Irma Peters, ไม่ปรากฏปีค.ศ. ที่พิมพ์) ผู้เชี่ยวชาญจีนวิทยามาใส่ไว้เป็นภาคผนวกท้ายเล่ม

ในบทวิจารณ์นี้ เพเทอร์สเห็นว่า **อู๋จิ้งจื่อ**แต่งนวนิยายเรื่องนี้ด้วยความคิดอันก้าวหน้า อันเป็นสิ่งที่เขาได้รับอิทธิพลมาจากผู้เป็นบิดา (อู๋หลินฉี 吳霖起 Wú Línqǐ) นั่นคือ การดูถูกลาภยศสรรเสริญ และให้ความสำคัญกับการศึกษาเอาความรู้อย่างแท้จริง รวมถึงคุณธรรมและหลักในการประพฤติตน อีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ได้รับอิทธิพลความคิดของนักคิดในต้นสมัยชิงอย่างกู่เหยียนอู่และเหยียนหยวน (顏元 Yán Yuán ค.ศ. 1635–1704) กู่เหยียนอู่เน้นส่งเสริมการใช้ทฤษฎีโบราณมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับปัญหาต่างๆ ในสมัยปัจจุบัน ส่วนเหยียนหยวนก็ให้ความสำคัญกับคุณูปการของชนชั้นแรงงานที่มีต่อสังคม ทั้งสองนั้นต่อต้านปากู่เหวิน เน้นการใช้วิชาความรู้ในทางปฏิบัติจริงซึ่งประเด็นเหล่านี้ ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นใน**หฺรูหลินไ่วฉื่อ**ทั้งสิ้น ลักษณะการเขียนประชดประชันเหล่าปัญญาชนของอู๋จิ้งจื่อ นั้น ก็ได้มีเป้าหมายเพื่อความบันเทิงของผู้อ่านแต่อย่างใด ทว่าเป็นการเขียนที่จริงจัง แฝงไว้ด้วยความห่วงใยโชคชะตาของกลุ่มคนเหล่านั้น ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นว่าความถดถอยของเหล่าปัญญาชน จุดดับของการศึกษาและคุณธรรมจริยธรรม รวมไปถึงความละโมภในอำนาจและลาภยศ ล้วนแต่ทำให้ตัวผู้ประพันธ์เองโทมนัสอย่างแสนสาหัส

-สเปน

หลังจากที่มีการพิมพ์เผยแพร่**หฺรูหลินไ่วฉื่อ**ฉบับภาษาสเปนที่แปลโดยรามิเรซ (Laureano Ramírez 1949-) ในปีค.ศ. 1990 แล้ว ทำให้นักวิชาการทั้งหลายเกิดความสนใจนวนิยายเรื่องนี้เป็นอย่างมาก บายนาเบนตูรา (Ramon Buenaventura) มีบทความวิจารณ์เรื่อง “การเสียดสีของจีน” (La Sátira China, ค.ศ. 1991) โดยให้ความเห็นไว้ว่า “[**หฺรูหลินไ่วฉื่อ**] เป็นหนังสือที่เวลาอ่านจะต้องปล่อยใจให้สบาย สงบนิ่ง แล้วก็ค่อยๆ รับรู้อารมณ์ขันอันขมขื่นทีละเล็กทีละน้อย นวนิยายเรื่องนี้ถือเป็นบทประพันธ์คลาสสิกที่ยอดเยี่ยม เป็นผลงานที่ไม่มีข้อจำกัดด้านกาลเวลา วัฒนธรรม หรือสีผิว...” (竺青 Zhú Qīng, ed, 1999: 391)

-รัสเซีย

วอสเครเซนสกี (Воскресенский Д. Н. ค.ศ. 1926-) ผู้เชี่ยวชาญจีนวิทยา นักวิจัยนวนิยายจีนสมัยหมิง-ชิง ศาสตราจารย์ประจำคณะเอเชีย-แอฟริกาศึกษา มหาวิทยาลัยมอสโก เป็นผู้แปล **หุหลินไฉ่ฉี** ออกมาเป็นภาษารัสเซียฉบับสมบูรณ์ และพิมพ์ออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1954 โดยวอสเครเซนสกียังได้เขียนคำนำไว้ในหนังสือฉบับแปลนี้ด้วย ช่วงแรกจะเป็นการเขียนเชิงไว้อาลัยและสรรเสริญความสามารถและคุณูปการของอู๋จิ้งจื่อผู้ประพันธ์ หลังจากนั้นได้กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของบทประพันธ์ชิ้นนี้ ความตอนหนึ่งว่า “อู๋จิ้งจื่อได้คัดสรรใช้คำอย่างประณีตถี่ถ้วนทำให้ตัวบทประพันธ์มีชีวิตชีวา ชัดเจน และทรงพลังอย่างมาก ท่านสามารถใช้บทสนทนาระหว่างตัวละครต่างๆ แสดงถึงชะตากรรมที่โศกสลดและแก่นแท้ของคนคนนั้นได้อย่างเด่นชัด” (Zhú Qīng, ed, 1999: 394)

ศาสตราจารย์ฟิชมัน (Фишман О. А. ค.ศ. 1919–1986) ผู้เชี่ยวชาญจีนวิทยา และนักวิจัยนวนิยายสมัยหมิง-ชิง มีผลงานชื่อ **นวนิยายเสียดสีขนาดยาวของจีนในยุคเปิดศักราช** (ค.ศ. 1966) เน้นศึกษานวนิยายเสียดสีของจีนในมุมมองของการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมจีนและต่างประเทศ และศึกษาประวัติการพัฒนานวนิยายเสียดสีของจีน โดยเรื่องที่ใช้เป็นข้อมูลได้แก่ **ไซอิ๋ว** (西遊記 Xī Yóu Jì) **ตำนานเรื่องจงขุยจับผี** (鍾馗捉鬼傳 Zhōng Kuí Zhuō Guǐ Zhuàn) **บุปผาในกุ่มที่ทอง** (金瓶梅 Jīn Píng Méi) **ความฝันในหอแดง** (紅樓夢 Hónglóu Mèng) **เรื่องประหลาดที่เหลียวจาย** (聊齋誌異 Liáozhāi Zhìyì) เป็นต้น ความตอนหนึ่งกล่าวถึง **หุหลินไฉ่ฉี** ว่า “อุดมการณ์ของอู๋จิ้งจื่อและหลี่รุจิน (李汝珍 Lǐ Rǔzhēn) ต่างก็ไม่ต่างจากโวลแตร์ (Voltaire) และรุสโซ (Rousseau) กล่าวคือ ค้นหา “ประเทศอารยะ” หรือ “สาธารณรัฐแห่งอุดมคติ” สภาพสังคมอันเหลวแหลกที่ผู้ประพันธ์ **หุหลินไฉ่ฉี** และ **จิงฮฺวาหยวน** ได้แสดงออกมา ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทั้งสองหวังจะให้เกิดมีการปรับปรุงแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น” (Zhú Qīng, ed, 1999: 396)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวต่างชาติที่ได้อ่านและศึกษา **หุหลินไฉ่ฉี** ต่างก็นิยมชมชอบตัวบทประพันธ์ ทั้งในด้านเนื้อหา ความคิดและความสามารถของผู้ประพันธ์ ไม่ว่าจะ เป็นประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ญี่ปุ่นและเกาหลี หรือชาวตะวันตก ซึ่งความคิดความเชื่อ รวมถึงวัฒนธรรมต่างจากชาวจีนโดยสิ้นเชิง จุดนี้ชี้ให้เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้สามารถชนะใจผู้อ่านทุกชาติทุกภาษา โดยไม่มีพรมแดนแห่งวัฒนธรรมมาเป็นอุปสรรคแต่อย่างใด จริงอยู่ที่บทประพันธ์ฉบับแปลในแต่ละภาษาเมื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับแล้ว อาจไม่ได้สรรเสริญทางวรรณศิลป์ในระดับที่เท่าเทียมกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในนวนิยายเรื่องนี้ก็คือ แก่นเรื่องและความคิดที่เป็นสากล

ที่ไม่่ว่าคนชาติใดภาษาใดก็สามารถรับรู้และเข้าใจได้เป็นอย่างดี และต่างก็เสมือนเป็นพยานรู้เห็น มีอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอ เสมือนได้ไปอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ประสบผลสำเร็จอย่างใหญ่หลวงในการดึงความสนใจของผู้อ่านทั้งหลายด้วยแนวคิดและภาษาที่ล้ำสมัย

นอกจากนั้น ผู้ประพันธ์ยังพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า ตนเป็นศิลปินที่แท้จริง โดยการที่สามารถทำให้บทประพันธ์ชิ้นนี้ไม่เป็นเพียง “งานเขียน” และทำให้ตนเองไม่เป็นเพียง “นักเขียน” เท่านั้น ผลงานวรรณศิลป์ของอุ้งจิ้งจอกชิ้นนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็นผลงานจิตรกรรมชิ้นหนึ่งด้วย ลีลาการใช้ภาษา การคัดสรรคำต่างๆ ที่ใช้บรรยายและเล่าเรื่องนั้น เปรียบเสมือนกับการสลับปลายพู่กันแต้มนานาสีสันให้กับเรื่องราวและตัวละครในเรื่องให้มีชีวิตชีวาและอารมณ์ที่หลากหลายหลากหลาย เจกเช่นผู้ที่มีชีวิตอยู่จริง ฉะนั้น การอ่านนวนิยายเรื่อง **หรุหลินไวฉื่อ** นี้ เราจึงไม่เห็นเพียงตัวอักษรที่อยู่บนหน้ากระดาษเท่านั้น แต่ภาพตัวละครต่างๆ เหตุการณ์ทั้งที่น่าขบขันและน่าเศร้าสลด รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ น้ำตา จะมาปรากฏอยู่ต่อหน้าเราเองเสมือนชมละครโรงใหญ่อยู่ก็ไม่ปาน



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิวัฒนาการ หน้าที่และบทบาทของนวนิยายเสียดสีของจีน

การเสียดสี คือการแสดงความรู้สึกของบุคคลหนึ่งๆ ที่เกี่ยวกับสังคมรอบตัวในเชิงตำหนิติเตียน กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดก็ตามรู้สึกไม่พอใจกับลักษณะที่เป็นไปของสังคม ธรรมเนียมประเพณี การกระทำหรือความคิดของคนบางกลุ่มในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ บุคคลผู้นั้นก็จะแสดงให้ผู้อื่นได้เห็นความไม่ถูกต้องของสิ่งหรือบุคคลนั้นๆ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าภาษา บรรยายให้เห็นภาพของความน่ารังเกียจ ความโง่เขลา เพื่อเตือนสติให้ผู้อื่นได้ตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้น และหวังว่าสิ่งเหล่านั้น จะได้รับการแก้ไขต่อมาในภายหลัง

นวนิยายแนวเสียดสีก็คือการแสดงการเสียดสีอย่างหนึ่งในรูปแบบของวรรณกรรม โดยมีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่พูดถึงความถูก-ผิด ดี-ชั่วของการกระทำของบุคคลเป็นสำคัญ มากกว่าจะเน้นไปที่การดำเนินเรื่องเช่นนวนิยายประเภทอื่นๆ ลักษณะที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งของนวนิยายแนวเสียดสีที่ต่างจากนวนิยายประเภทอื่นๆ ก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา Kernan (1962: 167) ได้ยกคำกล่าวของจูเวนนอล (Juvenal ไม่ปรากฏปีเกิด-ตายที่แน่ชัด) กวีแนวเสียดสีในสมัยโรมันที่ว่า “เป็นเรื่องที่ยากยิ่ง (สำหรับนักประพันธ์) ที่จะไม่เขียนเรื่องแนวเสียดสี” (*difficile est saturam non scribere*) เนื่องจากนักประพันธ์แนวเสียดสีนั้นจะสามารถรับรู้และสัมผัสความเลวร้ายที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งในสังคมได้ และนักประพันธ์นั้นก็สมควรที่จะส่ายหัวยอมรับความเลวร้ายเหล่านั้น ในทางกลับกัน นักประพันธ์ต้องโจมตีความเลวร้ายนั้น จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเสียดสี (Kernan, 1962: 172)

สาเหตุที่ทำให้วรรณกรรมแนวเสียดสีมีความสำคัญเช่นนี้ก็คือ สิ่งที่นักประพันธ์แนวเสียดสีนำมาเขียนนั้นเป็นเรื่องที่พบเห็นกันอยู่บ่อยๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งปกติไม่มีใครเห็นว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาดและไม่ได้ใส่ใจ แต่ทว่าเรื่องราวเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง น่าขบขัน น่าอับอาย หรือน่ารังเกียจ เพียงแต่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำจนทำให้คนในสังคมเกิดความเคยชิน (鲁迅 Lü Xùn, 1995: 111) และนักประพันธ์ได้นำเอาสิ่งเหล่านี้มากล่าวถึงในแง่มุมที่ต่างออกไป โดยใช้ลีลาภาษาที่มีลักษณะโดดเด่น แสดงความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ต่อเรื่องราวหรือสิ่งนั้นอย่างเฉียบแหลม ทำให้ผู้อ่านได้นึกคิดถึงความจริงบางอย่างในสังคมที่สมควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไข รวมถึงการให้คำชี้แนะสู่ทางปฏิบัติที่เหมาะสม ฉะนั้น ผู้ประพันธ์นวนิยายเสียดสีจึงไม่ได้เป็นเพียง “นักประพันธ์” เท่านั้น แต่เป็นเหมือน “ครูสอนศีลธรรม” ที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วย

3.1 วิวัฒนาการของนวนิยายแนวเสียดสีของจีน

ลักษณะการประพันธ์แนวเสียดสีของจีนได้มีมานานมากแล้ว โดยปรากฏเป็นครั้งแรกในชือจิง (詩經 Shījīng รวาก่อนค.ศ. 1100) ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์ฉบับแรกของจีนที่รวมบทกวีซึ่งขุนนางในวังได้เก็บรวบรวมจากเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ มาประมวลเข้าไว้ด้วยกันเป็นลายลักษณ์อักษร เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไปของชาวบ้านและพวกเกษตรกร ซึ่งมีทั้งเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ของหนุ่มสาว กิจกรรมทางการเกษตร หรือเป็นบทร้องแสดงความสุขใจและทุกข์โศก ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดได้แก่ บทกวีที่กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่แร้นแค้น ลำบากยากเข็ญ เนื่องจากถูกเอาเปรียบโดยพวกชนชั้นปกครองในสมัยนั้น เช่นเรื่อง “หนูใหญ่” (碩鼠 Shuò Shǔ) ที่เปรียบชนชั้นปกครองว่าเป็นเสมือนหนูในไรนาที่คอยกัดกินทำลายผลผลิตของชาวนา ทำให้ชาวนาผู้ปลูกพืชผลไม่มีอาหารเหลือพอประทังชีวิต หรือเรื่อง “ตัดไม้” (伐檀 Fá Tán) ซึ่งเป็นการใช้คำพูดประชดประเทียบพวกชนชั้นปกครองที่ไม่ออกแรงทำงานหนักแต่กลับมีพื้นไว้จุดไฟ ไม่ออกแรงล่าสัตว์แต่กลับมีเนื้อสัตว์กินทุกมื้อ

เรื่องราวต่างๆ จากบทกวีในชือจิง ทำให้เราได้เห็นว่าการเสียดสีนั้นเป็นศิลปะที่เกิดจากธรรมชาติและสัญชาตญาณของมนุษย์โดยแท้ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการใช้คำพูดในแนวเสียดสีนั้นเป็นสิ่งที่บุคคลธรรมดาทั่วไปก็สามารถใช้กันได้ และได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาชนที่ใช้แสดงออกถึงความไม่พอใจต่อความอยุติธรรมของกลุ่มคนที่อยู่ในชนชั้นปกครอง ซึ่งลักษณะการใช้ความเปรียบเชิงเสียดสีนี้ได้พัฒนาจากการใช้อย่างไม่รู้ตัว จนมาสู่ลักษณะที่มีรูปแบบและระบบที่ชัดเจนในภายหลัง

วรรณกรรมแนวเสียดสีของจีนแบ่งเป็นช่วงๆ ได้ดังนี้ (吳淳邦 Oh Soon-bang, 1995: 25-56)

3.1.1 นิทานสอนใจก่อนสมัยฉิน (先秦寓言 Xiān Qín yùyán)

นิทานสอนใจหรืออู๋เหียน (寓言 yùyán) เดิมมีกำเนิดมาจากนิทานพื้นบ้านทั่วไป โดยมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าในรูปแบบของนิทาน บวกเข้ากับจินตนาการส่วนตัวของผู้ประพันธ์เอง เพื่อเสริมเนื้อเรื่องให้สนุกสนานขึ้น นิทานเหล่านี้เป็นเรื่องสั้นๆ มีการใช้ความเปรียบและสัญลักษณ์เป็นหลัก สารที่นิทานเหล่านี้ต้องการจะสื่อถึงผู้ฟังหรือผู้อ่านมักจะอยู่ในรูปของคำสอน หรือข้อคิดที่ได้หลังจากที่ได้ฟังหรืออ่านนิทานจบแล้ว ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การแสดงความหมายโดยนัย ก็นับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่เป็นพื้นฐานที่สุดของการเสียดสี

นิทานสอนใจก่อนสมัยฉิน (秦 Qín 221-206 ก่อนค.ศ.) ได้มีการรวบรวมไว้ในหนังสือบันทึกเรื่องราวอิงประวัติศาสตร์ เช่น **จ้านกั๋วเซ่อ** (戰國策 Zhànguó Cè) หรือหนังสือบันทึกภูมิปัญญาของปรัชญาเมธีจีนหลายคน เช่น จวงจื่อ (莊子 Zhuāng Zǐ ?-ราว 275 ก่อนค.ศ.) เมิ่งจื่อ (孟子 Mèng Zǐ ราว 372-289 ก่อนค.ศ.) หานเฟย์จื่อ (韓非子 Hán Fēi Zǐ ราว 280-233 ก่อนค.ศ.) เลี่ยจื่อ (列子 Liè Zǐ ไม่ปรากฏปีเกิด-ตายที่แน่ชัด) เป็นต้น นิทานเหล่านี้เป็นเรื่องเล่าสนุกๆ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ขัน ตัวละครของเรื่องมีทั้งการใช้สัตว์ต่างๆ แสดงการกระทำของคน (คล้ายกับนิทานอีสป) การสมมติตัวละครขึ้นมาเอง หรืออาจยืมชื่อบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเด่นๆ และนำเอาลักษณะเด่นเหล่านั้นมาเป็นส่วนสำคัญในการเล่าเรื่อง เพื่อแสดงถึงวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ (汪惠敏 Wāng Huìmín, 1978, “สืบประวัตินิทานสอนใจก่อนสมัยฉิน 先秦寓言的考察 Xiān Qín yùyán de kǎochá” อ้างถึงใน Oh Soon-bang, 1995: 26) ตัวอย่างเช่นเรื่อง “ตั้งต้นกล้าช่วยให้โต” (揠苗助長 yà miáo zhù zhǎng) ใน “เมิ่งจื่อ”:

ชาวเมืองช่งผู้หนึ่งกังวลว่าต้นกล้าของตนเองจะโตได้ไม่เร็วทันใจ จึงตั้งต้นกล้าขึ้นมาให้สูงขึ้นจากเดิม กลับบ้านมาบอกภรรยาและลูกว่า “วันนี้เหนื่อยจริงๆ ข้าต้องช่วยตั้งต้นกล้าให้มันโตไวๆ” เมื่อลูกของเขาวิ่งกลับไปดูต้นกล้าเหล่านั้น ก็พบว่าต้นกล้าได้ตายหมดแล้ว

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความโง่เขลาเบาปัญญาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชายผู้นั้น ข้อคิดของนิทานเรื่องนี้คือ ไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใดก็ตาม ขอให้อยู่บนหลักเกณฑ์ของความเป็นจริง ไม่สามารถเอาความคิดส่วนตัวไปเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติได้ มิฉะนั้น การกระทำนั้นจะกลายเป็นการกระทำที่สูญเปล่า และอาจจะมีผลเสียด้วย

นิทานเรื่องดังกล่าว เมื่ออ่านแล้วจะรู้สึกขบขันไปกับการกระทำของตัวละครในเรื่อง ขณะเดียวกันก็รู้สึกสังเวชใจไปพร้อมๆ กันด้วย จุดนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของบทประพันธ์แนวเสียดสีอีกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องแนวเสียดสีจะมีการใช้คำพูดที่กล่าวถึงการกระทำของคนทั่วไปให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย แต่ในคำพูดเรียบง่ายขึ้นก็ได้แฝงอารมณ์ขัน ซึ่งถ้าอ่านอย่างละเอียดก็จะสามารถพบสารที่แท้จริงที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อ นั่นคือสัจธรรมอันน่าสลดที่เราพบเห็นกันได้บ่อยๆ ในชีวิตประจำวัน จุดนี้แสดงถึงไหวพริบปฏิภาณของผู้ประพันธ์ที่ใช้นิทานแนวตลกขบขันเป็นข้อคิดเตือนให้ผู้อื่นตระหนักถึงความจริงบางอย่างที่สมควรได้รับการแก้ไข

ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่อง “การปกครองที่กดขี่ข่มเหงประชาชนนั้นโหดร้ายกว่าเสือ” (苛政猛於虎 Kēzhèng měng yú hǔ):

หญิงคนหนึ่งนั่งร้องไห้อยู่หน้าหลุมศพสามีตนเอง คนที่เดินผ่านไปมาเห็นจึงถามก็
ได้ความว่า สามีของนางถูกเสือกัดตาย เมื่อไม่นานมานี้ลูกชายของนางก็ถูกเสือกัดตาย
เช่นเดียวกัน ดังนั้นคนเดินทางจึงถามว่า “ทำไมท่านจึงไม่ย้ายไปอยู่ที่อื่นเสียล่ะ” นางตอบว่า
“ที่นี่ไม่มีการปกครองที่โหดร้าย”

จากภาษาที่เรียบง่ายและธรรมดาของนิทานเรื่องนี้ ก็สามารถแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ต้องการ
ตำหนิเหล่าผู้ปกครองที่มีนิสัยชอบกดขี่ข่มเหงประชาชนของตน ทำให้ผู้ที่ทนระบบการปกครอง
เช่นนี้ไม่ได้ต้องหนีไปอยู่ที่อื่น แม้ว่าที่นั้นจะมีอันตรายอยู่อีกหรือไม่ แต่ภัยอันตรายใดๆ ก็มีอาจจะสู้
ความโหดร้ายของเจ้าผู้ปกครองที่เอาเปรียบประชาชนได้ สิ่งที่คุณอ่านจะได้จากเรื่องนี้ก็คือความน่
สลดใจกับชะตากรรมอันน่าสงสารของตัวละครในเรื่อง พร้อมทั้งเกิดความคับแค้นใจต่อชนชั้น
ปกครองในสมัยนั้นด้วย

หรือเรื่อง “ชาวเมืองเจิ้งซื้อรองเท้า” (鄭人買履 Zhèngrén mǎi lǚ) ใน “หานเฟย์จื่อ”:

ชาวเมืองเจิ้งผู้หนึ่งไปซื้อรองเท้าคูใหม่ เขาได้อาเอาเชือกมาวัดเท้าของตนเองไว้ก่อน
ทว่าลืมเชือกเส้นนั้นไว้ที่บ้าน เมื่อไปถึงร้านขายรองเท้า จึงพบว่าไม่มีเชือกเส้นดังกล่าวติด
มาด้วย จึงรีบกลับบ้านไปเอาเชือกมา เมื่อเขากลับมาที่ตลาดอีกครั้ง ตลาดก็วายเสียแล้ว
เพื่อนบ้านถามเขาว่า “ทำไมท่านไม่ลองใส่รองเท้าเพื่อหาขนาดที่เหมาะสมดูล่ะ” เขาตอบว่า
“ข้าเชื่อขนาดของเชือกมากกว่า”

อาจจะจริงอยู่ที่ว่าคงไม่มีใครโง่เขลาพอที่จะไม่รู้ว่าควรจะทำอย่างไรเมื่อซื้อรองเท้า แต่ผู้แต่งนิทาน
เรื่องนี้ต้องการที่จะนำเอาเรื่องของชายคนนี้เป็นอุทาหรณ์ให้กับคนบางพวกบางกลุ่มที่มักจะยึด
ติดอยู่กับกฎเกณฑ์เดิมๆ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม จนก่อให้เกิดผลเสียตามมาในที่สุด

นิทานสอนใจเหล่านี้แสดงให้เห็นข้อเด่น ข้อด้อยของปฏุชนต่างๆ ไป หรือเป็นการ
วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของบุคคล หรือเหตุการณ์บางอย่าง โดยใช้ความเปรียบ เพื่อแฝง
ความหมายที่แท้จริงไว้ในตัวเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานในการอ่าน ลักษณะและแนว
การประพันธ์เรื่องเช่นนี้ ทำให้เกิดความนิยมประพันธ์เรื่องในลักษณะเดียวกันต่อมาในภายหลัง

ปัจจุบัน นิทานสอนใจเหล่านี้ยังคงเป็นเรื่องที่ชาวจีนยังใช้เล่าสู่กันฟังอยู่ และนิทานหลายเรื่องก็ได้กลายเป็นสำนวน หรือคำพังเพยในภาษาจีนไปแล้ว จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด ก็ยังมีคนรู้จักเรื่องแต่งเมื่อสมัยหลายพันปีที่แล้ว แสดงว่านิทานสอนใจเหล่านี้มีลักษณะที่ร่วมสมัยอยู่ในตัวเอง ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะลักษณะการใช้ภาษาในแนวเสียดสี รวมถึงสำนวนการเปรียบเทียบที่เรียบง่าย และอารมณ์ขันอันเรียบง่ายของชาวจีนสมัยโบราณ ซึ่งเป็นที่ถูกใจสำหรับคนรุ่นต่อๆ มาด้วย

อย่างไรก็ดี การที่จะบอกว่าศิลปะการประพันธ์แนวเสียดสีมีจุดกำเนิดจากนิทานสอนใจเพียงอย่างเดียว นั้น อาจจะไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากยังมีคำประพันธ์ในรูปแบบของหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ที่มีการใช้ภาษาขบขัน สลเสวย จนถึงระดับที่นับได้ว่ามีคุณค่าทางวรรณกรรมอยู่ด้วย (劉上生 Liú Shàngshēng, 1995: 317) เช่นในฉือจี้ (史記 Shǐjì) ที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือการใช้ภาษาของซือหม่าเชียน (司馬遷 Sīmǎ Qiān ราว 145 - 89 ก่อน ค.ศ.) ในการบรรยายความจอมปลอม น่ารังเกียจของบุคคลประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าครองนครผู้มีบรรดาศักดิ์สูงส่งหรือเหล่าทหารเลวก็ตาม เช่นในตอน “บันทึกประวัติเซี่ยงอู๋” (項羽本紀 Xiàng Yǔ běnjì) มีการบรรยายถึงตอนที่หลิวปัง (劉邦 Liú Bāng 256-195 ก่อนค.ศ.) หลบหนีเอาตัวรอดแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่หวั่นกลัวในไส้ มีความดังนี้

วสันตฤดู ฮั่นหวาง (หลิวปัง) นำทัพเหล่าเจ้านครรัฐทั้งห้า รวมห้าสิบหกหมื่นนาย บ่ายบุรพทิศมาโจมตีฉู่ เซี่ยงหวางได้แจ้งให้แม่ทัพทั้งหลายไปโจมตีฉู่ ตนเองคุมไพร่พลฉกรรจ์สามหมื่นลงใต้จากหลุมอกหูหลิง เดือนสี่ ทัพฮั่นมาถึงเผิงเจิง ได้แก้วแหวนแลหญิงงาม จัดงานเลี้ยงสุราก็มิได้ขาด เซี่ยงหวางย้อนมาทางปัจฉิมทิศ ยามอรุณรุ่งก็เคลื่อนทัพจากเซียว (อันอยู่ทางตะวันตกของเผิงเจิง) สู้รบพามาโจมตีทัพฮั่น ถึงเผิงเจิง ตะวันตรงเศียรก็ตีทัพฮั่นพ่าย ทัพฮั่นหนีตาย ก็ถูกไล่ตามมาถึงลำน้ำกู๋และลำน้ำซือ ฉู่สังหารพลฮั่นได้กว่าสิบหมื่น ทัพฮั่นหนีลงใต้มาเดินทางเขา ฉู่ก็ติดตามมาถึงลำน้ำซุ่ยอันอยู่ทางตะวันออกของหลิงปี ฮั่นถอยทัพ แต่ถูกฉู่บีบ โดนสังหารเสียเป็นอันมาก ฮั่นเสียไพร่พลอีกกว่าสิบหมื่น จึงลงน้ำซุ่ย น้ำซุ่ยกระทำ้อจรรยไม่ไหล กลับล้อมเป็นวงบึงฮั่นหวางไว้ถึงสามชั้น บัดนั้นมีพายุกใหญ่พัดมาจากพายัพ ไม้ใหญ่ล้มระเนระนาดหลังคาเปิด หินทรายฟุ้งตลบ มีดมีวไม่อาจลได้ชัด พายุพัดเข้าทางหน้าทัพฉู่ ทัพฉู่เสียการควบคุม หนีถอยไม่เป็นกระบวน ฝ่ายฮั่นหวางหนีรอดไปได้กับพลม้าอีกหลายสิบนาย หมายเข้าเมืองเพ่ยไปรับครอบครัวแล้ว ค่อยคืนปัจฉิม แต่ฉู่ส่งพลไล่ตามถึงเพ่ยเพื่อให้กุมลูกเมียฮั่นหวางก่อน ครอบครัวฮั่นหวางต่างแตกซ่านหนีเอาตัวรอด ไม่ทันอยู่พบฮั่นหวาง ประจวบเหมาะฮั่นหวางได้พบเซียวฮู่อยู่กับหลู่หยวนกลางทาง (เซียวฮู่คือโอรสหลิวปัง ต่อมาครองราชย์เป็นเซียวฮู่ตี้ หลู่หยวนเป็น

เชษฐภคินีในเซียวฮู่ตี้) จึงรับขึ้นรถมาด้วย ท้าพม่าฉู่ไล่ตามฮั่นหวางกระชั้น ฮั่นหวางร้อนใจ (ด้วยเกรงจะไม่อาจหนีพ้น) จึงผลักเซียวฮู่ยกกับหลู่หยวนลงจากรถ (เพื่อให้รถไปได้เร็วขึ้น) ถึงกง (ไม่อาจทนดูได้) กลับลงไปรับทั้งสองขึ้นมาใหม่ การณ์เป็นเช่นนี้ถึงสามครา ถึงกง ทูลฮั่นหวางว่า “แม้การณ์กระชั้น ไม่อาจเร่งรถ แต่จะทั้งสองตรวนกระไรได้” ทั้งสองจึงได้ รอด ฮั่นหวางตามหาไท่ก่งผู้เป็นบิดาและหลิวฮั่วไม่พบ เงินฉื่อฉิตติดตามไท่ก่งและหลิวฮั่ว ตามหาฮั่นหวางมาทางน้อย แต่กลับพบทหารฉู่ จึงถูกทหารฉู่กุมมาถวายเซียงหวาง เซียงหวางจึงจัดให้พักอยู่ในค่ายฉู่ที่นั่นก่อน

จะเห็นได้ว่าลีลาการใช้ภาษาของซือหม่าเซียนั้น สามารถทำให้ผู้ที่อ่านความชวงนี้ รับรู้ถึงความเห็นแก่ตัวของหลิวปัง (ฮั่นหวาง) ว่าแม้จะเป็นถึงจักรพรรดิผู้ครองแผ่นดิน แต่เมื่อถึงคราคับ ขันเห็นว่าตนเองจะไม่สามารถเอาตัวรอดจากการโจมตีของเซียงอวี (เซียงหวาง) ได้ ก็เห็นแก่ชีวิตของตนเองก่อนผู้อื่น ยอมแม้กระทั่งผลักลูกตนเองลงจากรถ ทั้งยังกล่าวหาว่าเป็นตัวถ่วง จนผู้อื่น ต้องทูลกล่าวเตือนสติ จึงจะรับทั้งสองขึ้นรถมาได้ พฤติกรรมเช่นนี้นับว่าขัดกับคุณธรรมการปฏิบัติ ตนที่เหมาะสมของเจ้าเหนือหัวอย่างสิ้นเชิง

ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้ จึงเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาบรรยายความที่ดูเรียบง่าย แต่แฝงเอาอารมณ์ ความรู้สึกด้านคุณธรรมของผู้ประพันธ์ลงไปในผลงาน สามารถทำให้เหตุการณ์ที่ อาจเป็นเรื่องปกติธรรมดาและพบเห็นกันอยู่ทั่วไป กลายเป็นเรื่องเสียดสีได้ทั้งสิ้น

3.1.2 วรรณกรรมเสียดสีในสมัยเว่ย-จิ้นถึงสมัยถัง (魏晉至唐之諷刺文學 Wèi Jìn zhì Táng zhī fěngcì wénxué)

ในช่วงสมัยเว่ย (ค.ศ. 220-265) และจิ้น (ค.ศ. 265-420) จนถึงสมัยหกราชวงศ์ (六朝 Liù Cháo)¹ มีวรรณกรรมที่เรียกว่า นวนิยายบันทึกเรื่องเหนือจริง (誌怪小說 Zhìguài Xiǎoshuō) โดยใช้เรื่องราวเกี่ยวกับภูติผีปิศาจหรือยมโลกเป็นจุดหลักในการเสียดสี ซึ่งแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็สมควรนับว่าเป็นต้นแบบนวนิยายเสียดสีในสมัยแรก

¹ สมัยหกราชวงศ์ หรือสมัยราชวงศ์เหนือใต้ (南北朝 Nán-Běi Cháo) แบ่งเป็นราชวงศ์ใต้ (南朝 Nán Cháo ค.ศ. 420-589) ที่มี 4 แคว้นแคว้นสถาปนาอำนาจเป็นใหญ่ทางภาคใต้ของประเทศจีนโบราณ ตามลำดับดังนี้ ได้แก่ ซ่ง (宋 Sòng) ฉี (齊 Qí) เหลียง (梁 Liáng) และเฉิน (陳 Chén) และมีราชวงศ์เหนือ (北朝 Běi Cháo ค.ศ. 386-581) ที่มีอำนาจทางภาคเหนือ ได้แก่ เว่ยเหนือ (北魏 Běi Wèi) ฉีเหนือ (北齊 Běi Qí) และโจวเหนือ (北周 Běi Zhōu) ตามลำดับ

การใช้ภูติผีปีศาจมาเป็นตัวละครในการดำเนินเรื่องเช่นนี้ มีจุดประสงค์อยู่ที่การประชดประชันบุคคลบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมน่ารังเกียจ เช่นนิสัยชอบเอาเปรียบผู้อื่น ละโมบ ข่มขู่ ข่มเหงผู้ที่ย่อนแอกว่า เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มบุคคลดังกล่าวก็ได้แก่พวกขุนนางและทหารที่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดนั่นเอง ในนวนิยายจำนวนหลายเรื่อง เรื่องที่โดดเด่นทั้งการใช้ภาษาและเนื้อหา ได้แก่เรื่อง “ผีใหม่” (新死鬼 xīn sǐ guǐ) ซึ่งมีความดังนี้

มีผีตัวหนึ่งเพิ่งตายใหม่ กำลังผอมโซ ให้บังเอิญพบผีตัวหนึ่ง เป็นเพื่อนเก่าที่ตายไป ยี่สิบกว่าปีแล้ว ผีตัวนี้อ้วนท้วนสมบูรณ์ ผีอ้วนถามผีใหม่ว่า “ทำไมท่านจึงมีสารรูปเช่นนี้เล่า” ผีใหม่ตอบว่า “หิวนะสิ ข้าหรืออยากจะเป็นเช่นนี้ พี่ท่านอ้วนอย่างนี้ คงมีเคล็ดลับดีจ้ะ ไม่น้อย สอนข้าบ้างสิ” ผีอ้วนตอบว่า “ง่ายจะตาย ขอแค่ท่านไปหลอกคนสักบ้านหนึ่ง พอพวกเขากลัว ก็ต้องเช่นของกินท่านเอง” ผีใหม่ได้ฟังก็มายังบ้านตะวันตกของหมู่บ้านชนบทหนึ่ง บ้านนี้ นับถือพุทธ ห้องฟากตะวันตกมีโม้ ผีใหม่ก็เดินโม้แบบคน เจ้าของบ้านกล่าวกับลูกชายว่า “พระพุทธองค์สงสารว่าบ้านเราจน เลยส่งผีมาเดินโม้ให้เรา” ว่าแล้วก็เอาข้าวสาละยมายเทลงไปบนโม้ ผีใหม่โม้แบ่งหลายสิบโต้ว² เหนื่อยจนวิ่งหนีไปหาผีอ้วน ต้าว่า “ทำไมท่านถึงหลอกข้า” ผีอ้วนจึงว่า “ท่านลองไปอีกบ้าน รับรองได้แน่” ผีใหม่มาทางบ้านตะวันตก บ้านนี้ นับถือเต๋า ข้างประตูมีครกหินสำหรับตำข้าว ผีใหม่ก็ยกสากตำข้าว เจ้าของบ้านกล่าวว่า “เมื่อวานผีช่วยบ้านตะวันตกโม้แบ่ง วันนี้มาช่วยบ้านเราตำข้าว รีบขนข้าวเปลือกมาเร็ว” ว่าแล้วก็ให้สาวใช้ช่วยกันผัดข้าวเอาเปลือกออก ผีใหม่ตำข้าวจนฟ้ามืด เหนื่อยแทบตายก็ยังไม่ได้กินอะไร ตกกลางคืนกลับไปเจอผีอ้วน ก็อาละวาดว่า “เราสองตอนยังเป็นๆ อยู่ยังเป็นญาติเกี่ยวดองกันนะ ไม่ใช่แค่คบหาธรรมดา ทำไมท่านถึงชอบหลอกข้า ข้าช่วยคนทำงานเปล่าๆ สองวัน จะได้กินได้เต็มสักคำหรือก็เปล่า” ผีอ้วนตอบว่า “พี่ท่านก็บังเอิญเสียจริง สองบ้านนี้ไม่เชื่อพุทธก็เชื่อเต๋า ไม่กลัวผีหลอก ท่านลองไปหลอกบ้านคนธรรมดา รับรองสำเร็จแน่” ผีใหม่จึงไปบ้านหนึ่ง บ้านนี้หน้าบ้านมีลำไม้ไผ่ ผีใหม่เข้าประตู เห็นหญิงกลุ่มหนึ่งกินข้าวอยู่ข้างหน้าต่าง พอเข้าไปในลานบ้านก็เห็นสุนัขสีขาวตัวหนึ่ง จึงจับสุนัขขึ้นมานบนอากาศ คนในบ้านเห็นก็ตกใจมาก พวกมันกล่าวว่าไม่เคยเห็นเรื่องประหลาดเช่นนี้ ว่าแล้วก็เชิญพอมดมมาทำนาย พอมดมว่า “มีผีข้างนอกมาขอแบ่งกิน พวกเจ้าฆ่าสุนัขเสีย แล้วเตรียมสุราอาหารผลไม้ วางเช่นไว้ที่ลานบ้าน ต่อไปก็ไม่มีเรื่องอะไรแล้ว” คนบ้านนี้ทำตาม (ที่พอมดม) ว่า ข้างผีใหม่ได้กินอิมหันสำราญ แต่นั่นมากก็มักหลอกคน ตามที่เพื่อนผีสอนไว้

² โต้ว (斗 dǒu) เป็นหน่วยมาตราชั่งตวงของจีน มีปริมาณเท่ากับ 10 ลิตร

นวนิยายเรื่องนี้นับได้ว่าเป็นนวนิยายเสียดสีในยุคแรกๆ เนื้อเรื่องมีการเสียดสี หัวเราะเยาะกลุ่มคนที่ลุ่มหลงงมงายในเรื่องเหนือธรรมชาติ รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มคนที่หลอกใช้ผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเอง ในประเด็นหลังนี้แสดงออกโดยการใช้ตัวละครเอกที่เป็นผี กล่าวคือ ตนเองแม้จะตายเป็นผีไปแล้ว ก็ยังเต็มไปด้วยความอยากได้ อยากมี หมายความว่ากิเลสตัณหานานาประการทั้งหลายนี้เป็นสิ่งที่ฝังลึกติดอยู่ในส่วนของจิตวิญญาณ แม้จะสิ้นชีวิตไปแล้วยังไม่สามารถสลัดหลุดออกไปได้ สภาพที่เป็นผีที่มีอำนาจเหนือคนธรรมดา บ่งชี้ว่าตัวละครนี้ก็คือพวกขุนนางและทหารต่างๆ ที่มักจะใช้อำนาจบาตรใหญ่ข่มเหงประชาชนที่ไร้หนทางตอบโต้

ในสมัยถัง (ค.ศ. 618-907) มีเรื่องแต่งประเภทใหม่เกิดขึ้น เรียกว่าตำนานหรือฉวนฉี (傳奇 Chuánqí) ลักษณะเหมือนนวนิยายขนาดสั้น มีจุดกำเนิดมาจากนวนิยายบันทึกเรื่องเหนือจริงสมัยหกราชวงศ์ (六朝誌怪小說 Liù Cháo zhìguài xiǎoshuō) ที่แตกต่างกันก็คือ นวนิยายสมัยหกราชวงศ์จะเน้นแต่เนื้อหาที่เหนือธรรมชาติ ภูติผีปิศาจ หรือเวทมนตร์ ฉากหลังของเรื่องจะมีทั้งโลกนรกและสวรรค์ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นเหมือนนวนิยายแฟนตาซีในสมัยปัจจุบันก็ได้ ส่วนตำนานสมัยถังนี้แม้ว่าจะเขียนเรื่องราวในลักษณะเดียวกัน แต่พื้นฐานของเรื่องล้วนเป็นเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาจากเรื่องจริง บุคคลจริง โดยผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นแก่นแท้ของจิตใจและการกระทำที่น่าตำหนิบางประการของเหล่ามนุษย์เงินเดือน โดยใช้ลักษณะนิสัยและการกระทำของตัวละครเหนือธรรมชาติเหล่านี้มาสะท้อนให้เห็นภาพของบุคคลที่มีอยู่จริง เช่นเรื่อง “เหยี้ยเจ้าอิน” (裴少尹 Péi Shàoyīn) ที่บันทึกอยู่ใน “ไท่ผิงกวางจี้” (太平廣記 Tàipíng Guǎngjì) บรรพที่ 453

เรื่อง “เหยี้ยเจ้าอิน” กล่าวถึงเรื่องหมอยาสามคนมาดูอาการป่วยลูกชายของเหยี้ยเจ้าอิน หมอคนแรกมารักษาจนหายดี แต่กลับเกิดอาการเหมือนกับผีเข้า จึงเชิญหมอคคนที่สองมาดูอาการ ทว่าเมื่อหมอคคนที่สองมาถึงกลับชี้หน้ากันตำหมอคคนแรกว่าเป็นปิศาจจิ้งจอก ขณะนั้นก็มีนักพรตผู้หนึ่งเข้ามา ทั้งสองก็หันไปก่นตำว่าร้ายนักพรตว่าเป็นปิศาจจิ้งจอกอีก ทั้งสามได้แต่ใส่ร้ายป้ายสีกันและกัน ไม่มีใครสนใจจะดูอาการป่วยของลูกชายเหยี้ยเจ้าอินอย่างจริงจัง ท้ายสุดทั้งสามต่างก็กลับคืนร่างกลายเป็นจิ้งจอก และถูกเหยี้ยเจ้าอินสังหารจนหมด ผู้ประพันธ์ตั้งใจทำให้หมอทั้งสามนั้นเปลี่ยนแปลงเป็นปิศาจสุนัขจิ้งจอก เพื่อแสดงให้เห็นโฉมหน้าที่แท้จริงอันน่ารังเกียจของพวกเขามาก และเพื่อวิจารณ์และกล่าวตำหนิบุคคลที่เป็นหมอรักษาคนว่าไร้คุณธรรมและจรรยาบรรณ

นักประพันธ์เรื่องตำนานเหนือธรรมชาติเหล่านี้ได้ฝึกฝนการใช้อุปมาและอุปพจน์ (การกล่าวเกินจริง) ในผลงานของตน เพื่อแสดงให้เห็นจุดประสงค์ในการเสียดสี และการใช้สำนวนภาษาในลักษณะเช่นนี้ก็ได้กลายเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่สำคัญของนวนิยายแนวเสียดสีในสมัยต่อมาด้วย

อย่างไรก็ดี แม้ว่าในสมัยนี้จะมีตำนานหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นความคิดแนวเสียดสีสังคม และบุคลิกของผู้ประพันธ์ แต่เนื่องจากลักษณะการประพันธ์แนวเสียดสีนี้ยังเป็นลักษณะการเขียนเรื่องแนวใหม่ที่ผู้อ่านยังไม่คุ้นเคยดีนัก การประพันธ์เรื่องในลักษณะนี้จึงยังไม่สามารถขยับฐานะของตนเองขึ้นมาอยู่อันดับต้นๆ ในวงการวรรณกรรมจีนได้

3.1.3 วรรณกรรมบันทึกเรื่องเล่าสมัยซ่งและหยวน (宋元話本 Sòng Yuán huàběn)

วรรณกรรมเรื่องเล่าในสมัยซ่ง (ค.ศ. 960-1279) และหยวน (ค.ศ. 1206-1368) นั้นเรียกได้ว่าอยู่ในขั้นที่ยังไม่สามารถเรียกได้เต็มปากว่าเป็น “นวนิยาย” วรรณกรรมบันทึกเรื่องเล่าหรือ “ฮว่าเบิน” (話本 huàběn) เป็นคำประพันธ์ในรูปแบบนวนิยายภาษาไปฮว่า³ ที่ถือกำเนิดขึ้นในสมัยซ่ง ด้วยทวนิยายเขียนด้วยภาษาที่ค่อนข้างธรรมดา เข้าใจง่าย วรรณกรรมชนิดนี้พัฒนามาจากการนำเอาเรื่องนิยายที่เล่าโดยนักเล่าเรื่องมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การเล่าเรื่องลักษณะนี้ยึดเอารูปแบบการเล่าแบบ “เล่าประวัติศาสตร์” (講史 jiǎngshǐ)⁴ เป็นหลัก มีการนำเรื่องราวหลายๆ แบบมาเล่า เช่น เรื่องลึกลับ ตำนาน การว่าความคดีต่างๆ หรือเรื่องราวของเหล่าทหารหาญ เป็นต้น โดยมีการดำเนินเนื้อเรื่องที่กระชับ น่าติดตาม (Liú Shàngshēng, 1995: 328)

ฮว่าเบินในสมัยซ่งและหยวนนี้เดิมเกิดจากนิยายตามท้องตลาดที่ถ่ายทอดโดยพวกนักเล่านิยาย ที่สมัยนั้นถือเป็นอาชีพศิลปะอย่างหนึ่ง ในการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้ฟังหมุ่มมากพอใจนั้น นักเล่าเรื่องก็ต้องใช้ความสามารถส่วนตัวนำเสนอเรื่องของตนเองเล่าอย่างมีชั้นเชิง โดยการคัดเลือกเรื่องที่เป็นที่สนใจของประชาชนมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวให้ได้ฟังกัน นักเล่าเรื่องจะสร้างตัวละครตี-ร้ายขึ้นมาในเรื่องของตน เพื่อให้เรื่องนั้นมีความขัดแย้งและเป็นสีสันของเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วตัวร้ายของเรื่องก็มักจะเป็นพวกเจ้านาย ขุนนาง หรือทหารที่ชอบกดขี่ข่มเหงประชาชน ผู้เล่าก็มีหน้าที่นำพฤติกรรมอันโหดชั่วของของกลุ่มคนดังกล่าวมาแต่งเติมให้ทั้งน่ารังเกียจและน่าขบขัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการช้อใจผู้ฟัง แสดงให้ผู้ฟังได้รับรู้ว่า ผู้เล่าเรื่องก็เป็นหนึ่งในประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นผู้ที่ยืนอยู่ฝ่ายเดียวกับพวกเขา และคอยสังเกตการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากนั้นก็เป็นปากเสียงแสดงความคับแค้นและความไม่พอใจที่พุ่งออกมาแทนประชาชนทั้งหลาย

³ ดูหน้า 10 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

⁴ เป็นรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะชนิดหนึ่งที่เป็นที่นิยมในหมู่ชาวบ้านทั่วไป เน้นการเล่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เช่น ความรุ่งเรืองและการเสื่อมสลายของแต่ละราชวงศ์ หรือเรื่องราวการทำสงครามระหว่างแคว้น วรรณกรรมชนิดนี้มีเนื้อเรื่องค่อนข้างยาว ตัวอย่างเช่น เรื่องเล่าตำนานสามก๊ก (三國誌評話 Sānguó Zhì Pínghuà) เป็นต้น

สุว่าเป็นเป็นรูปแบบการประพันธ์แบบใหม่ที่เป็นต้นแบบของนวนิยายในสมัยต่อมา แม้โดยตัวเองแล้วถือว่าเป็นยังไม่สามารถถือได้ว่าเป็นผลงานนวนิยายที่สมบูรณ์นัก แต่การใช้เรื่องราวและเหตุการณ์จริงมาเป็นข้อมูลในการเล่าเรื่อง รวมทั้งลีลาการใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยหรือความประพฤติของตัวละคร ก็นับได้ว่าเป็นจุดที่ทำให้คำประพันธ์ชนิดนี้เข้าไปใกล้ลักษณะของนวนิยายเสียได้มาก

3.1.4 นวนิยายสมัยหมิง-ชิง (明清小說 Míng Qīng xiǎoshuō)

3.1.4.1 นวนิยายสมัยหมิง (ค.ศ. 1368-1644)

เมื่อเข้าสู่สมัยหมิง นวนิยายก็เริ่มมีระเบียบแบบแผนในการประพันธ์มากขึ้น กล่าวคือ คำประพันธ์ประเภทนวนิยาย โดยเฉพาะนวนิยายเรื่องยาวนั้น จะเขียนออกมาในลักษณะที่เรียกว่า นวนิยายประเภทแบ่งบทตอน (章回小說 zhānghuí xiǎoshuō)⁵ หลังจากที่มีการกำหนดธรรมเนียม

⁵ นวนิยายประเภทแบ่งบทตอนมีปรากฏตั้งแต่สมัยหยวนตอนปลาย และได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงสมัยหมิงและชิง ลักษณะเด่นของนวนิยายประเภทนี้ได้แก่ 1) การดำเนินเรื่องกินระยะเวลายาวนาน เช่นเรื่องสามก๊ก (三國演義 Sānguó Yǎnyì) ที่บรรยายเรื่องตั้งแต่ปีแรกของศักราชจิงผิง ในรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่นหลิงตี้ (漢靈帝中平元年 Hàn Língdì Zhōngpíng yuánnián ค.ศ. 184) ถึงปีแรกของรัชสมัยจักรพรรดิจินไท่คัง (晉太康 Jìn Tàikāng ค.ศ. 280) ซึ่งกินเวลาทั้งหมดราวหนึ่งร้อยปี 2) โครงเรื่องค่อนข้างซับซ้อน เช่นเรื่องหุหลินไว่ฉีเอ่ (儒林外史 Rúlín Wàishǐ) กล่าวถึงประวัติชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบของเหล่าปัญญาชนที่รวมแล้วมีจำนวนกว่าหลายสิบคน หรือเรื่องความฝันในหอแดง (紅樓夢 Hónglóu Mèng) ที่กล่าวถึงช่วงรุ่งเรืองและตกต่ำของบ้านตระกูลเจีย เรื่องราวความรักที่วุ่นวายระหว่างเจียเป่าอู๋ หลินได้อู๋ และเซวียเป่าไซ รวมถึงความขัดแย้งนานาประการในบ้านตระกูลเจียอีกด้วย และ 3) มีตัวละครมากมาย เช่นเรื่องสามก๊ก เฉพาะตัวละครที่มีชื่อแซ่ก็มีกว่า 1,250 คน เรื่องหุหลินไว่ฉีเอ่ มีตัวละครรวมทั้งหมดประมาณ 600 กว่าคน เรื่องความฝันในหอแดง ก็มีตัวละครรวม 400 คน

นอกจากลักษณะเด่นที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น นวนิยายรูปแบบนี้ยังคงลักษณะที่เลียนแบบการเล่าเรื่อง (說書 shuō shū) ไว้ด้วย ดังจะเห็นได้จากตอนท้ายของแต่ละบทที่มักจะลงด้วย “หากต้องการจะรู้ว่าการณ์ข้างหน้าเป็นเช่นไร โปรดฟังคำบรรยายในตอนต่อไป” (欲知後事如何，且聽下回分解 yù zhī hò ushì rúhé, qiě tīng xiàhuí fēn jiě) ธรรมเนียมการประพันธ์ดังกล่าวก็ได้เป็นมาตรฐานการประพันธ์นวนิยายเรื่อยมาจนถึงปลายสมัยชิง (陳美林、馮保善和李忠明 Chén Měilín; Féng Bǎoshàn; and Lǐ Zhōngmíng. 1998: 1-20)

นิยมการประพันธ์ดังกล่าว ความนิยมในการเขียนนวนิยายจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อรูปแบบมีการกำหนดแน่นอน เป้าหมายในการประพันธ์ก็เด่นชัดขึ้นด้วย การเขียนนวนิยายในสมัยนี้ไม่เป็นเพียงการบันทึกเรื่องเล่าอย่างที่เคยผ่านมา แต่เป็นการเขียนออกมาเป็นตัวหนังสือโดยตรงโดยไม่ผ่านสื่อใดๆ มาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นวนิยายในสมัยหมิงมีความสมบูรณ์ในตัวเองมากกว่านวนิยายในสมัยซ่งและหยวน ฉะนั้น นวนิยายจึงได้กลายมาเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่เป็นกระแสหลักของวรรณกรรมจีนตั้งแต่สมัยหมิงเป็นต้นมา

สำหรับนวนิยายเสียดสีแล้ว ถือว่ายังไม่มีการประพันธ์ที่จริงจังนักในสมัยหมิงตอนต้น จนกระทั่งมาถึงสมัยหมิงตอนปลาย ลีลาโวหารแนวเสียดสีจะปรากฏสอดแทรกอยู่ในนวนิยายทั่วไป ที่มีได้มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การเสียดสี แต่จะมีการเสียดสีปรากฏอยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่งในตัวบทนวนิยายเพื่อแสดงจุดประสงค์บางอย่างของผู้ประพันธ์ ตัวอย่างเช่นเรื่องไซอิ๋ว (西遊記 Xī Yóu Jì) ประพันธ์โดยอู่เจินเอิน (吳承恩 Wú Chéng'ēn ราวค.ศ. 1500-ราวค.ศ.1582) ซึ่งเล่าเรื่องการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกถึงแดนชมพูทวีปของพระถังซำจั๋ง (唐僧玄奘 Táng Sēng Xuán Zàng) พร้อมด้วยสาวกศิษย์ทั้งสาม ได้แก่ หังเจี๋ยหรือซิงหงอคง (孫悟空 Sūn Wùkōng) ตือโป๊ยก่าย (豬八戒 Zhū Bājiè) และซัวเจ๋ง (沙和尚 Shā Héshàng) ระหว่างการเดินทางก็ต้องพบอุปสรรคนานัปการที่เกิดจากภูติพรายและปิศาจต่างๆ ที่คอยขัดขวางไม่ให้การเดินทางครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ

เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วนวนิยายเรื่องนี้จัดว่าเป็นนวนิยายแนวโรแมนติก กล่าวคือ มีเนื้อหาที่ห่างไกลความเป็นจริง ผู้ประพันธ์ใช้จินตนาการสร้างตัวละครอย่างในเทพนิยายขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินเรื่อง เช่น หังเจี๋ย ซึ่งเดิมเป็นก้อนหินที่ถูกชุบชีวิตขึ้นมาเป็นวานรที่มีอิทธิฤทธิ์มหาศาล และได้กลายเป็นตัวละครอมตะตัวหนึ่งของวรรณกรรมจีนด้วย แต่จุดที่ผู้ประพันธ์แทรกการเสียดสีเอาไว้ หาใช่ตัวหังเจี๋ยไม่ แต่เป็นตือโป๊ยก่าย ซึ่งเดิมเป็นสุกร ผู้ประพันธ์ได้ใช้รูปเดิมของตือโป๊ยก่ายให้เป็นประโยชน์ในการเสียดสีได้อย่างมาก โดยลักษณะนิสัยของตือโป๊ยก่ายนั้น เราจะพบว่าเต็มไปด้วยลักษณะที่เป็นด้านลบของมนุษย์ปุถุชนทั่วไป เช่น ตะกละตะกราม ละโมบ มักมากในกามคุณ พุดปดมดเท็จ รวมถึงนิสัยชอบก่อความวุ่นวาย เป็นต้น (Liú Shàngshēng, 1995: 332) ผู้อ่านจะรู้สึกได้ทันทีว่า ตือโป๊ยก่ายนั้นแท้จริงก็คือตัวแทนความน่ารังเกียจทั้งหลายในตัวมนุษย์ปุถุชนทั่วไปนั่นเอง

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า แม้แต่ในนวนิยายที่เน้นจินตนาการเป็นหลักยังสามารถสอดแทรกนัยเสียดสีลงไปได้ ทว่าการใช้การเสียดสีในนวนิยายเรื่องนี้เป็นเพียงการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครดังกล่าวไปในเชิงขบขันเท่านั้น มิได้มีจุดประสงค์เพื่อแสดงความรังเกียจต่อตัวละครนั้นๆ แต่อย่างใด (李保均 Lǐ Bǎojūn, ed, 1996: 230)

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่มีค่าในด้านการแสดงศิลปะการเสียดสี คือ **บุปผาในกุณฑีทอง** หรือ **จินผิงเหมย** (金瓶梅 Jīn Píng Méi)⁶ นั้น เขียนเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยซ่งฮุยจง (宋徽宗 Sòng Huī zōng ค.ศ. 1101-1117) โดยนำเรื่องอู๋ซง (武松 Wǔ Sōng) ที่ปรากฏในเรื่อง **ซ่งกั๊กมา** ขยายความให้ซีเหมินชิง (西門慶 Xīmén Qìng) เป็นตัวเอกที่มีภรรยาใหญ่น้อยหลายคน เพื่อเปิดโปงสังคมสมัยหมิง (ศักราชวันลี่ 萬曆 Wàn lì ค.ศ. 1573-1619) ตัวละครทั้งเรื่องแทบไม่มีคนดีเลย เป็นการเขียนเรื่องคนชั่วทั้งเรื่อง กล่าวถึงซีเหมินชิงซึ่งเดิมเป็นคนขายยาว่ามาเป็นผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นได้อย่างไร คบขุนนาง ผู้มีอำนาจ ให้สินบน สารพัดเรื่องราวการทำชั่ว มีชีวิตที่มั่วสุมแต่กับเรื่องทางเพศ สะท้อนการปกครองสมัยหมิงที่ไร้ระเบียบ ผู้มีอิทธิพลรังแกประชาชน คนชั่วได้ดี จับกลุ่มกันเป็นกลุ่ม อำนาจช่วยกันทำชั่ว อยู่กันได้ด้วยผลประโยชน์ ส่วนบรรดาภรรยาของซีเหมินชิงก็ชิงความโปรดปรานจากสามี ใช้วิธีการต่างๆ มากมาย สะท้อนสภาพการแก่งแย่งเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด

เรื่อง **จินผิงเหมย** มีความพิเศษตรงที่เป็นนวนิยายขนาดยาวเรื่องแรกของจีนที่ผู้แต่งแต่งเองล้วนๆ ไม่ได้เป็นลักษณะที่สร้างกันมาหลายยุคหลายสมัย โดยผ่านพัฒนาการมูขุปาฐะแบบ **สามก๊ก** หรือ **ซ่งกั๊ก** ผู้แต่งเขียนเรื่องที่แวดล้อมครอบครัวซีเหมินชิง ไม่ได้เป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ (แม้จะมีการกำหนดยุคอยู่ในเรื่องก็ตาม) วิธีการเขียนเรื่องแบบนี้มีอิทธิพลต่อการเขียนเรื่อง **หงโหลวเม้ง** (紅樓夢 Hónglóu Mèng ความฝันในหอแดง) ฉะนั้นถ้าไม่มีเรื่อง **จินผิงเหมย** แล้ว **หงโหลวเม้ง** ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ เรื่องนี้โดยเปลือกนอกเขียนเรื่องคนเลวให้เป็นตัวเอก ซึ่งแท้จริงแล้วต้องการประณาม ตอนสุดท้ายคนเหล่านี้ก็ไม่มีใครพบจุดจบที่ดีแม้แต่คนเดียว อย่างเช่นซีเหมินชิงก็ตายคาอกพานจินเหลียน (潘金蓮 Pān Jīnlián) ในระหว่างที่ชีวิตกำลังเฟื่องฟูถึงขีดสุด พานจินเหลียนก็ไปตายคาอกชายหนุ่มอื่น สะท้อนให้เห็นผลของการมักมากในกาม

ในสมัยหมิง นอกจากนวนิยายขนาดยาวแล้ว ยังมีนวนิยายเสียดสีที่มีชื่อเสียงอีกสองชุด ซึ่งเป็นหนังสือรวมนวนิยายเสียดสีขนาดสั้น ได้แก่ “**ซานเหยียน**” (三言 Sānyán) และ “**เอ๋อร์พาย**” (二拍 Èrpāi)

ซานเหยียน เป็นชื่อเรียกรวมของ “**อู๋จื่อหมิงเหยียน**” (喻世明言 Yù Shì Míng Yán เรื่องที่ทำให้โลกกระจ่าง) “**จิงฉื่อตงเหยียน**” (警世通言 Jǐng Shì Tōng Yán เรื่องที่เป็นคติ

⁶ นวนิยายเรื่องนี้ยาชอบได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย และให้ชื่อภาษาไทยว่า “**บุปผาในกุณฑีทอง**” สำนักพิมพ์ดอกหญ้าได้นำมาตีพิมพ์ใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2532 การอ่านชื่อตัวละครในเรื่องนี้ยาชอบใช้สำเนียงภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นหลัก

เดือนโลก) “สิ่งจื้อเหิงเหยียน” (醒世恆言 Xǐng Shì Héng Yán เรื่องที่ปลุกให้โลกตื่น) อันเป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นสามเล่ม ประพันธ์โดยเฟิงเมิ่งหลง (馮夢龍 Féng Mènglóng ค.ศ.1574-1646) นักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นสมัยราชวงศ์หมิง แต่ละเล่มมีเรื่องสั้น 40 เรื่อง รวม 120 เรื่อง ที่มาของเรื่องโดยมากเฟิงเมิ่งหลงดัดแปลงมาจากนิทานมุขปาฐะตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งจนถึงยุคที่ผู้ประพันธ์มีชีวิตอยู่ เรื่องเหล่านี้สะท้อนปัญหาสังคมกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเรื่องของคนในสังคมเมือง มีทั้งเรื่องความรัก คดีฆาตกรรม การกินสินบาทคาดสินบน การเมือง ศิลกรรม ประเพณีต่างๆ เมื่อซานเหยียนออกพิมพ์ ก็ได้รับความนิยมมาก ทำให้เกิดการรวมเรื่องสั้นลักษณะเดียวกันนี้อีกมากในเวลาต่อมา เรื่องสั้นบางเรื่องกลายเป็นเค้าของนิยาย บทละคร และวรรณคดีมุขปาฐะในยุคหลัง

เอ๋อร์พาย ชื่อเรียกรวมของ “ชูเค่อพายอันจิงฉี” (初刻拍案驚奇 Chūkè Pāi'àn Jīngqí ตบโต๊ะด้วยความประหลาดใจครั้งที่หนึ่ง) และ “เอ๋อร์เค่อพายอันจิงฉี” (二刻拍案驚奇 Èrkè Pāi'àn Jīngqí ตบโต๊ะด้วยความประหลาดใจครั้งที่สอง) อันเป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นสองเล่ม รวมทั้งสิ้น 78 เรื่อง ประพันธ์โดยหลิงเหมิงชู่ (凌濛初 Líng Méngchū ค.ศ.1580-1644) นักเขียนเรื่องสั้นสมัยราชวงศ์หมิง เอ๋อร์พายได้รับอิทธิพลจากซานเหยียนอย่างมาก แต่เรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องซึ่งผู้ประพันธ์คิดขึ้นใหม่ ไม่ได้มีเค้าเรื่องจากเรื่องเล่ามุขปาฐะอย่างซานเหยียน เนื้อหาโดยมากเกี่ยวกับพ่อค้าและชนชั้นชาวเมือง เรื่องรักชายหญิง เปิดโปงความฟอนเฟะของสังคมชนชั้นปกครอง สะท้อนความเชื่อด้านกฎแห่งกรรมของชาวบ้าน เนื่องจากการบรรยายเกี่ยวกับทางเพศค่อนข้างเปิดเผย ในด้านความรักชายหญิงสนับสนุนการแต่งงานโดยสมัครใจ ต่อต้านระบบประเพณี และมีความคิดเห็นทางการเมืองที่รุนแรง จึงถูกจัดเป็นหนังสือต้องห้ามในสมัยราชวงศ์ชิง

3.1.4.2 นวนิยายสมัยชิง (ค.ศ. 1616-1911)

ช่วงนี้เป็นช่วงที่นวนิยายแนวเสียดสีได้พัฒนามาจนถึงจุดสูงสุด เนื่องจากในสมัยราชวงศ์ชิงมีความขัดแย้งทางสังคมมากมาย นักประพันธ์นวนิยายก็ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์อันยุ่งเหยิงทั้งหลาย โดยนำเหตุการณ์โกลาหลต่างๆ และลักษณะการประพฤติตนอันไม่ถูกต้องของเหล่าขุนนางมาเป็นข้อมูลในการแต่งนวนิยาย สมัยนี้จึงมีนวนิยายแนวเสียดสีเกิดขึ้นหลายเรื่องด้วยกัน โดยเรื่องที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือนวนิยายเสียดสีขนาดยาวเรื่อง **หูลินไ่ว่ฉี** (儒林外史 Rúlín Wàishǐ) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผลงานประพันธ์แนวเสียดสีที่เยี่ยมยอดที่สุดของจีน ในที่นี้จะแบ่งนวนิยายเสียดสีสมัยชิงออกเป็นสองช่วง ดังนี้ (Oh soon-bang, 1995: 48-52)

ก. นวนิยายในสมัยชิงตอนต้น

นวนิยายที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนี้เรื่องหนึ่งคือเรื่องประหลาดที่เหลียวจายหรือเหลียวจายจื่ออี้ (聊齋誌異 Liáozhāi Zhìyì) เป็นผลงานวรรณกรรมรวมนวนิยายขนาดสั้นซึ่งแต่งด้วยภาษาโบราณ⁷ จำนวนสั้นกว่าเรื่อง ประพันธ์โดยผู้ซ่งหลิง (蒲松齡 Pū Sōnglíng ค.ศ. 1640-1715) เรื่องสั้นเหล่านี้แม้โดยมากเป็นเรื่องความรักระหว่างคนกับภูตผีปีศาจ หรือมีอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ แต่แท้จริงแล้วสะท้อนสภาพสังคม แสดงถึงชีวิตที่สวຍงามในอุดมคติ มีทั้งโจมตีระบบประเพณี การสอบเข้ารับราชการ การกินสินบน ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ฯลฯ

หลังจากเรื่องเหลียวจายจื่ออี้ไม่นานก็ได้มาถึงยุคทองของนวนิยายเสียดสีของจีน โดยมีนวนิยายเรื่องหุหลินไวจื่อ เป็นผลงานชิ้นสำคัญ นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายเสียดสีที่ได้ชื่อว่า เป็นปรมาจารย์ของนวนิยายเสียดสีจีนทั้งหมด ลักษณะการเขียนเป็นการเสียดสีแนวสังคมนิยม (realistic satire) กล่าวถึงเหล่าปัญญาชนจอมปลอมที่ลุ่มหลงอยู่กับชื่อเสียงเงินทอง พร้อมทั้งตีแผ่ระบบการสอบเข้ารับราชการสมัยหมิงและชิง ว่าเป็นระบบที่ล้อมกรอบความคิดของคนในสมัยนั้น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการรับราชการ ว่าหุหลินไวจื่อไม่ได้มุ่งประเด็นไปที่การสะท้อนความเป็นจริงแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ได้ชี้แนะ และชักนำผู้อ่านไปสู่หนทางของการปฏิบัติคุณธรรมด้วย (Nienhauser, Jr., ed., 1986: 462)

นวนิยายเรื่องหุหลินไวจื่อทำให้นวนิยายเสียดสีของจีนขยับฐานะขึ้นมาอยู่ ณ จุดสูงสุดในวงการวรรณคดีจีน และได้รับความสนใจจากผู้อ่านอย่างกว้างขวางในระยะต่อมา นักวิชาการหลายคนยกให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายเรื่องแรกของจีนที่มีการเขียนเสียดสีสังคมโดยตรง (Feinberg, ed., 1971: 159) และเป็นนวนิยายเสียดสีเรื่องแรกที่มีการเขียนด้วยมุมมองตามแนวปรัชญาขงจื้อ (Hsia, 1980: 209) นักวิชาการหลายคนทั้งชาวจีนและชาวต่างประเทศต่างก็เคยศึกษาวิจัยนวนิยายเรื่องนี้มาแล้วในหลายแง่มุมด้วยกัน⁸ รวมถึงการแปลนวนิยายเรื่องนี้ออกเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น สาเหตุที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีชื่อเสียงในวงกว้างเช่นนี้ เนื่องจากมีการใช้ภาษาสุภาพ เรียบง่าย แต่สามารถแสดงให้เห็นแก่นแท้ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายในการเสียดสีได้อย่างเด่นชัด อารมณ์ขันที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องนอกจากจะสามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกขำขันไปกับการกระทำที่ไร้สติของตัวละครแล้ว ก็ยังสามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกสลดใจกับการกระทำดังกล่าวด้วย

⁷ ภาษาเหวินเหยียน (文言文 wényán wén ดูหน้า 10 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้)

⁸ ดูรายละเอียดในบทที่ 2 ข้อ 2.3

ข. นวนิยายในสมัยชิงตอนปลาย

นวนิยายแนวเสียดสีนั้นได้พัฒนามาจนถึงจุดอิ่มตัวแล้วในช่วงนี้ แต่ทว่าเนื่องจากประเทศจีนได้ประสบภาวะวิกฤติทางด้านการเมือง ซึ่งหนึ่งในนั้นได้แก่สงครามฝิ่น⁹ รัฐบาลในสมัยชิงสูญเสียอำนาจในการปกครองประเทศ เกิดสงครามขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เหตุการณ์บ้านเมืองระส่ำระสาย ขุนนางก่อการฉ้อราษฎร์บังหลวง ประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างแร้นแค้น ปัญหาบ้านเมืองเหล่านี้จึงเป็นตัวกระตุ้นให้นักประพันธ์ที่มีความห่วงใยชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจีนเขียนนวนิยายเสียดสีออกมาค่อนข้างมาก อันที่จริงแล้ว นวนิยายเสียดสีนับได้ว่าเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่เหมาะสมมากสำหรับสมัยนั้น

หลังจากช่วงของนวนิยายเรื่อง *หฺวู่หลินไ่วฉื่อ* แล้ว ก็มีผู้เขียนวรรณกรรมเสียดสีออกมาเป็นจำนวนมากในสมัยชิงตอนปลาย โดยลักษณะและรูปแบบการประพันธ์ก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากเรื่อง *หฺวู่หลินไ่วฉื่อ* (阿英 Ā Yīng, 1996: 5-6) เรื่องที่มีชื่อเสียงมี 4 เรื่อง ได้แก่

1) *บันทึกการเผยโฉมในวงราชการหรือกวางฉ่างเขียนสิงจี้* (官場現形記 Guānchǎng Xiànxíng Jì) แต่งโดยหลี่เป่าเจีย (李寶嘉 Lǐ Bǎojiā ค.ศ. 1867-1906) ความยาว 60 บท ลักษณะเป็นเรื่องสั้นๆ จำนวนมากมาร้อยเชื่อมกันเป็นเรื่องยาว โดยมีเนื้อหาที่เอาวาระราชการเป็นแกนกลาง เปิดโปงความมืดมิดของวงราชการทุกระดับ ทั้งการกินสินบน ถืออำนาจรังแกประชาชน การซื้อขายตำแหน่งขุนนาง การประจบเอาใจขุนนางชั้นสูง การเอาใจฝรั่งต่างชาติอย่างน่ารังเกียจ ฯลฯ นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนความฟอนเฟะของสังคมข้าราชการปลายราชวงศ์ชิงที่เต็มไปด้วยความหน้าไหว้หลังหลอก ปราศจากศีลธรรม ไร้ยางอาย รวมถึงความหวาดกลัวจักรวรรดินิยมตะวันตก

⁹ สงครามฝิ่น (鴉片戰爭 Yāpiàn Zhànzhēng, ค.ศ. 1840-1842) เป็นช่วงที่ประเทศจีนประสบภาวะคุกคามจากกระแสลัทธิจักรวรรดินิยมและทุนนิยม ทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ในช่วงปีดังกล่าวประเทศอังกฤษได้นำกองทหารเข้ามายึดครองประเทศจีน โดยอ้างว่าทางจีนไม่ยอมให้อังกฤษนำฝิ่นเข้ามาขายให้คนจีน ทำให้เกิดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ (อย่างไรก็ดี พ่อค้าชาวอังกฤษก็หาทางลักลอบนำฝิ่นเข้ามาขายให้คนจีนได้ในที่สุด) ส่วนทางการเมืองก็ล้มเหลว เนื่องจากประชาชนและขุนนางต่างก็ติดฝิ่นกันเป็นจำนวนมาก กลุ่มขุนนางรักชาติในราชสำนักที่นำโดยหลินเจ้อสวี่ (林則徐 Lín Zéxú) จึงลุกขึ้นมาต่อต้านแรงปะทะจากอังกฤษ ทว่ารัฐบาลจีนในช่วงนั้นอ่อนแอมาก และได้ยอมสวามิภักดิ์ต่อกองทัพอังกฤษ ถึงขนาดที่ยอมให้กองทหารอังกฤษเข้ายึดครองพื้นที่บางส่วน เช่น เซี่ยเหมิน (廈門 Xiàmén) หมิงปัว (寧波 Níngbō) และเซี่ยงไฮ้ (上海 Shànghǎi) เป็นต้น จีนจึงตกอยู่ในสภาพของประเทศกึ่งอาณานิคม กึ่งศักดินา (戴逸 Dài Yi, ed., 1995: 539-549)

2) เหตุการณ์ประหลาดที่ได้เห็นกับตาในระยะยี่สิบปี (二十年目睹之怪現狀 Èrshí Nián Mùdǔ zhī Guài Xiànzhuàng) แต่งโดยอู๋อ้าวเหยา (吳沃堯 Wú Wòyáo ค.ศ. 1866-1910) ความยาว 108 บท เขียนเป็น ลักษณะบันทึกเรื่องที่ตัวเอกฉายาจิวสี่อี่เซิง (九死一生 Jiǔ sǐ yì shēng) ได้พบเห็นในระยะ 20 ปี โดยเริ่มเรื่องตั้งแต่เหตุการณ์สงครามจีนกับฝรั่งเศส (1884-1885) แสดงสภาพเสื่อมโทรมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง เพราะระบบคุณธรรมแบบเก่ากำลังแตกสลาย ในขณะที่ระบบคุณธรรมใหม่ยังไม่เริ่มขึ้น เช่นพ่อเฟิงตาย ลูกก็ไปเที่ยวผู้หญิงจนติดโรค ครั้นป่วยตาย กลับได้รับการยกย่องว่าเป็นลูกกตัญญู หรือลูกทากรุณพ่อ พี่ชายน้องสะใภ้เป็นโสเภณี เอาน้องสะใภ้เป็นเมีย ฯลฯ นวนิยายเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลจากทรูหลินไวจื่อเช่นเดียวกับกวางฉางเขียนสิงจี้ แต่กวางฉางเขียนสิงจี้ไม่ปรากฏตัวละครที่ผู้ประพันธ์สรรเสริญเลย ส่วนเรื่องนี้สร้างตัวละครที่มีคุณธรรมบ้าง แต่อู๋อ้าวเหยาสิ้นหวังกับสังคมมาก เพราะในบทสุดท้ายก็ให้ตัวละครที่ดีได้รับความอยุติธรรม จบเรื่องลงด้วยบรรยากาศที่เศร้าสร้อย

3) บันทึกการเดินทางของเหล่าฉาน หรือเหล่าฉานโหยวจี (老殘遊記 Lǎo Cán Yóuji) แต่งโดยหลิวเอ้อ (劉鶚 Liú È ค.ศ. 1857-1909) ความยาว 20 บท เขียนเล่าเรื่องที่ได้พบเห็นจากการเดินทางของเหล่าฉาน ตัวเอก ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพสะท้อนของผู้ประพันธ์ กล่าวคือไม่ยอมก้มหัวให้กับอำนาจอิทธิพลใดๆ ในภาวะที่สังคมมืดมิด ไม่อาจทำปณิธานอันใหญ่หลวงให้สำเร็จได้ จึงได้แต่ร่อนเร่ในยุทธจักร ยึดอาชีพหมอฟเนจร สนับสนุนการปฏิรูปสังคม เกียดชังพวกศักดินาหัวรั้นที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ในด้านการเปิดโปงวงขุนนาง เหล่าฉานโหยวจีแตกต่างกับกวางฉางเขียนสิงจี้ ตรงที่ กวางฉางเขียนสิงจี้และนิยายอื่นนั้น โจมตีขุนนางที่ไร้ความสามารถ และขุนนางที่กินสินบน แต่ขุนนางที่ถูกโจมตีในเรื่องนี้ เป็นขุนนางมือสะอาดที่ต้องการรักษาการปกครองของราชสำนักที่กำลังล่มสลายไว้ โดยใช้ความโหดร้ายเช่นฆ่าราษฎร เพราะคิดว่าตนเองถูกต้อง

4) นุปผาทะเลบาปหรือเหี้ยไห่ฮวา (孽海花 Niè Hǎi Huā) แต่งโดยเจิงฝู่ (曾樸 Zēng Pǔ ค.ศ. 1872-1935) ความยาว 35 บท เป็นการนำเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นมาเขียนตามประวัติศาสตร์ หงจวิน (洪鈞 Hóng Jūn) จอหวงวนปี 1868 รับนางโลมชื่อเจ้าไฉ่อวี่น (趙彩雲 Zhào Cǎiyún) เป็นภรรยาบ่อย เนื่องจากหงจวินต้องไปเป็นทูตที่อังกฤษ ภรรยาหลงไม่ยอมติดตามไป จึงให้เจ้าไฉ่อวี่นไปปฏิบัติหน้าที่ภรรยาทูตแทน เมื่อหงจวินตาย เจ้าไฉ่อวี่นออกจากตระกูลหง กลับไปประกอบอาชีพเดิมที่เซี่ยงไฮ้ เปลี่ยนชื่อเป็นเฉาเมิ่งหลาน (曹夢蘭 Cáo Mènglán) ต่อมาถูกผู้มีอิทธิพลบีบ จึงย้ายไปเทียนจิน เปลี่ยนชื่อเป็นไซจินฮวา (賽金花 Sàì Jīnhuā) เล่ากันว่าเมื่อกองทัพพันธมิตรแปดชาติเข้าปักกิ่ง ไซจินฮวาอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับจอมทัพ

มีบทบาทช่วยชาติ นิยายเรื่องนี้เอาบุคคลจริงและเรื่องจริงเป็นเค้า เปลี่ยนชื่อตัวละครเป็นนางโลม ฟูไฉ่ววัน (傅彩雲 Fù Cǎiyún) กับจื่อหงวนจินเหวินชิง (金菱青 Jīn Wénqīng) สะท้อนชีวิต ราชการและโฉมหน้าของสังคมปลายราชวงศ์ชิง ที่มีทั้งความมืดมิดของวงราชการ การรุกรานของ จักรวรรดินิยม และการก่อตัวของการปฏิวัติ ในด้านการสร้างตัวละครประณีตและสมจริงมาก เช่น ตัว ละครเอกฝ่ายหญิงมีทั้งด้านที่ไม่ส้ารวมในด้านเพศ แต่ก็มี ความชาญฉลาดและชำนาญการสมาคม จื่อหงวนแม้จะมีความรักชาติ แต่ก็มีด้านที่เป็นหนอนหนังสือไม่รู้จักพลิกเพลง

3.2 หน้าทีและบทบาทของนวนิยายแนวเสียดสีที่มีต่อสังคม

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า นวนิยายเสียดสีนั้นเกิดจากมุมมองในด้านลบของผู้ประพันธ์ ที่มีต่อสังคมที่เขาอาศัยอยู่ เมื่อนักประพันธ์เกิดความไม่พอใจกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ ก็จะนำ เรื่องราวที่ไม่พึงใจเหล่านั้นมาถ่ายทอดในรูปของบทประพันธ์ เพื่อแสดงความเข้าใจ ความคิด และ มุมมองของตนที่มีต่อสังคมนั้นๆ ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ โดยหวังว่าผลงานของตนนั้นจะสามารถ ชี้นำกลุ่มคน หรือสังคมไปในทางที่ตนเองปรารถนาจะให้เป็นที่ได้ การชี้นำดังกล่าวอาจเป็นไปในรูป ของการแสดงให้เห็นแนวทางในการปฏิบัติตน แนวความคิดใหม่ๆ หรือชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่สังคมนั้น กำลังเผชิญอยู่ (ชัตสฺตณี สินธุสิงห์, บรรณาธิการ. 2538: 30) จะเห็นได้ว่า บทประพันธ์แนวเสียดสีนั้น มีอิทธิพลโดยตรงต่อสังคมอย่างมาก

ลักษณะโดยทั่วไปของนวนิยายแนวเสียดสีก็คือ มีเป้าหมายอยู่ที่การโจมตีความเลวร้ายและ ความโง่เขลา ไม่ว่าจะ เป็นของปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือทั้งชุมชนก็ตาม โดยใช้ความไร้สาระ (ridicule) การสร้างภาพเกินจริง (exaggeration) และความรู้สึกดูแคลน (contempt) เป็นเครื่องมือ ในการเสียดสี (Hawthorn, 1992: 16)

การที่ผู้ประพันธ์นวนิยายแนวเสียดสีนำเอาความน่ารังเกียจและความชั่วร้ายทั้งหมด (ไม่ว่า จะในสังคมหรือในตัวมนุษย์ก็ตาม) ออกมาตีแผ่อย่างเด่นชัดในตัวบทประพันธ์นั้น เป็นการใช้กลวิธี เชิงจิตวิทยาอย่างหนึ่งในการประพันธ์ของผู้ประพันธ์เอง กล่าวคือ โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นมัก รักความสวยงามของตน สิ่งใดก็ตามที่เป็นของตนเองไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตา เสื้อผ้าที่สวมใส่ กลุ่มคนที่คบหาสมาคม กิจกรรมที่ทำเป็นประจำ หรือสังคมที่อยู่อาศัย ก็มักต้องการให้สิ่งเหล่านั้น เป็นสิ่งดี สมบูรณ์แบบ ไร้ที่ติ ฉะนั้นการที่ผู้ประพันธ์นวนิยายเสียดสีชี้ให้เห็นว่าในสภาพแห่งความ เป็นจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ ก็จะทำให้เขาผู้นั้นได้เห็นสภาพในความเป็นจริงว้ารอบตัวนั้นเต็มไปด้วย ความบกพร่อง ความไม่สมบูรณ์แบบ และความผิดพลาดนานาประการ ความจริงทั้งหลายที่ได้ เห็นจากนวนิยายเสียดสีก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้เขาผู้นั้นเกิดจิตสำนึกในการแก้ไขสิ่งต่างๆ รอบตัวให้ "น่าดู" มากขึ้น และเมื่อมีผู้ที่สำนึกในความจริงข้อนี้ได้มากขึ้น สังคมที่เต็มไปด้วยความเลวร้ายก็จะ

สามารถเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้ตามความปรารถนาของผู้ประพันธ์ ปัญหาอย่างเดียวของการใช้จิตวิทยาเช่นนี้คือ การกระตุ้นให้เกิดสำนึกในการแก้ไขไม่สามารถส่งผลได้เต็มที่กับประชาชนหมู่มากที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านสังคม ศาสนา และการศึกษา การใช้เพียงผลงานวรรณกรรมมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาสังคม คงไม่สามารถทำให้ผู้ที่ขาดการขัดเกลาทางจิตใจอยู่แล้วเปลี่ยนแปลง “สันดาน” ที่แท้ของเขาได้

อย่างไรก็ดี บทประพันธ์แนวเสียดสีที่ดีต้องไม่เพียงแต่เสนอให้เห็นการกระทำอันโง่เขลาของบุคคลกลุ่มต่างๆ หรือสภาพความเป็นอยู่ที่น่ารังเกียจเท่านั้น ผู้ประพันธ์ควรจะต้องแสดงความเห็นใจและหวังดีต่อกลุ่มคนเหล่านั้นด้วย โดยการเสนอข้อชี้แนะ และแสดงให้เห็นแนวทางในการแก้ไขไปสู่สิ่งที่ดีกว่า หลู่ซุน (Lü Xùn, 1995:112) เคยกล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า

“นักประพันธ์แนวเสียดสีแม้จะแสดงความรังเกียจต่อกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายการเสียดสี แต่แท้จริงแล้ว กลับเป็นการแสดงเจตนาอันดีงาม การเสียดสีนั้นล้วนแต่เปี่ยมไปด้วยความหวังว่าผู้เหล่านั้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้...”

แท้จริงแล้ว การเสียดสีนั้นมักกำเนิดมาจากความห่วงใย ทว่าการแสดงออกนั้นจะเป็นในลักษณะของการประชดประชัน ว่ากล่าว ประณาม เปิดโปง เพื่อหวังว่าผู้ที่ถูกเสียดสีจะสำนึกในการกระทำที่ไม่เหมาะสมนั้นได้ และนำไปสู่การแก้ปัญหาให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

โดยสรุป นวนิยายเสียดสีมีประโยชน์ต่อสังคมในแง่ของการเตือนสติคนในสังคม และชี้นำไปสู่หนทางแก้ไขและสู่สิ่งที่ดีกว่า ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ชี้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาใดๆ ก็ตาม ต้องใช้หลักคุณธรรมในการดำเนินการ โดยผู้ประพันธ์นวนิยายแนวเสียดสีนั้นจะนำเอาความรัก ความห่วงใยประชาชนและสังคมของเขามาใช้เป็นแรงกระตุ้นในการประพันธ์ ลักษณะบทประพันธ์ที่แสดงออกมานั้น ก็จะเป็นการชี้ให้เห็นข้อเสียและข้อผิดพลาดของชีวิตมนุษย์ผ่านตัวหนังสือ และหวังว่าผู้อื่นจะสามารถมองเห็นโฉมหน้าที่แท้ของตนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากนั้นก็จะตาสว่างและได้สติ หาหนทางให้ตนเองหลบหลีกออกจากความโง่เขลาและกิเลสตัณหาทั้งปวงได้พ้นตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ (Oh Soon-bang, 1995: 8)

3.3 แนวคิดอุดมคติของผู้ประพันธ์

อุดมคติ (Ideal) เป็นแนวความคิดอย่างหนึ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง (Reality) ซึ่งผู้คิดคิดขึ้นมาเพื่อต้องการแสดงความไม่พอใจกับสภาพที่กำลังเผชิญอยู่ และยังแสดงการแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า รวมทั้งหวังว่าสิ่งนั้นๆ อาจจะหรือควรจะเกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ โดยทั่วไปแล้ว นวนิยายเสียดสี

จะเสนอแนวความคิดอุดมคตินี้ออกมาผ่านสื่อ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ สังคมหรือโลกในอุดมคติ และตัวละครในอุดมคติ (Oh Soon-bang, 1995: 11)

3.3.1 โลกในอุดมคติ

โลกในอุดมคติ (理想世界 líxiǎng shìjiè) หรือยูโทเปีย (Utopia)¹⁰ ในทางวรรณคดี หมายถึงโลกหรือสังคมที่นักประพันธ์สร้างขึ้นมาเพื่อแสดงการต่อต้านสังคมในชีวิตจริง นักประพันธ์แนวเสียดสีเมื่อเกิดความรู้สึกที่ไม่พึงใจต่อสังคมและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เขาอาศัยอยู่ ก็จะสร้างโลกหรือสังคมในอุดมคติขึ้นมาในบทประพันธ์ของตนเองเพื่อแสดงความคิดให้คนทั่วไปได้เห็นว่าสภาพที่สมควรจะเป็นนั้นมีลักษณะเป็นเช่นไร เช่นเรื่อง “ตำนานธารดอกท้อ” (桃花源記 Táohuā Yuánjì) ประพันธ์โดยเตาหยวนหมิง (陶淵明 Táo Yuānmíng ค.ศ. 365-437) กวีที่มีชีวิตอยู่ในสมัยจิ้นตะวันออก (東晉 Dōng Jìn 317-420) ถึงซ่งใต้ (南宋 Nán Sòng 420-479) นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นสังคมที่สงบสุข ชาวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ประชาชนไร้โรคภัยไข้เจ็บ น้ำจืดน้ำใจงาม มีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความดังนี้

ศักราชไท่หยวนแห่งราชวงศ์จิ้น มีชาวอุ่หลิงผู้หนึ่งยังชีพด้วยการหาปลา วันหนึ่งเลาะริมธาร ลืมว่ามาไกลไกลเท่าใดแล้ว ให้บังเอิญพบป่าดอกท้อ ขนาดฝั่งทั้งสองเป็นทางยาวหลายร้อยก้าว หามีไม้อื่นขึ้นแทรกไม่ หญ้าหอมสดขจี บุปผาร่วงพรุ ชาวประมงนั้นให้หนักอึ้งจรรยหนัก จึงล่องเรือต่อไปข้างหน้า หมายถึงสิ้นป่านั้น ครั้นสุดชายป่าก็พอดีสิ้นธาร กลับเห็นภูเขาสูงหนึ่ง มีปากทางเข้า ลักษณะการดูจมีแสงลอดออกมา จึงทิ้งเรือขึ้นไว้ แลเข้าไปในปากทางนั้น เมื่อแรกแคบเป็นที่ยั้ง ขนาดเพียงคนผู้เดียวจะลอดได้ ครั้นเดินไป

¹⁰ ยูโทเปีย (Utopia) หมายถึงโลกที่เป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริง เดิมเป็นชื่อนวนิยายอังกฤษเรื่องหนึ่งในสมัยฟื้นฟูการศึกษา (Revival of Learning ประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15) ประพันธ์โดยเซอร์ทอมัส มอร์ (Sir Thomas More ค.ศ. 1478-1535) เรื่องยูโทเปียเป็นเรื่องที่มีแนวความคิดใหม่เป็นผลของการรื้อฟื้นการศึกษาและการค้นพบดินแดนใหม่ คาดว่าผู้ประพันธ์คงจะได้แนวคิดมาจากเรื่องอูตมรัฐ (Republic) ของเพลโต (Plato 428-347 ก่อน ค.ศ.) บวกกับการได้ยินเรื่องโคลัมบัสไปพบโลกใหม่ และเรื่องอันแปลกประหลาดต่างๆ ในการเดินเรือของเวสปุซซี มอร์จึงเกิดความคิดเรื่องเมืองในฝันของเขา ซึ่งเขาคิดชื่อว่ายูโทเปีย (มาจากภาษากรีกว่า Ou topos แปลว่าสถานที่ที่ไม่มีอยู่จริง) ซึ่งหมายถึงสถานที่อันสมบูรณ์พูนสุขเป็นที่สุดไม่อาจหาที่ใดเหมือน ทำนองเมืองพระศรีอารีย มอร์ได้บรรยายแบบการปกครองและสังคมอันเพียบพร้อมไปด้วยธรรมะและความเที่ยงธรรม อย่างไรก็ดี มอร์ก็อดที่จะนำเอาภาวะของอังกฤษยุคนั้นสอดแทรกเข้าไปไม่ได้ กิจการของรัฐบาลและของสังคมที่เขาไม่พอใจ เขาก็จะเก็บมาเขียนเหน็บแนมเยาะเย้ยไว้ในเรื่องนี้ (เปลื้อง ณ นคร, 2529: 41-45)

หลายสิบก้าว ก็ถึงที่อันโอโง่ง ผืนดินกว้างใหญ่ บ้านช่องเป็นระเบียบ มีทั้งนาดีบึงงามหม่อน ไร่ ทางเดินระหว่างคันทนาไปมาสะดวก ยืนเสียดสนับเท่าและไถขั้นได้ ผู้คนขวกไขวกกับการ ทำนา เสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งหญิงชาย หามีแตกต่างกับข้างนอกไม่ ผู้เฒ่าแลเด็กเล็ก ต่างมี ทำทางเบิกบาน (คนในที่นั้นคนหนึ่ง) เห็นชาวประมง ก็ตกใจ ถามว่ามาแต่ที่ใด จึงตอบคำ และว่าจะกลับบ้าน (คนคนนั้น) จึงจัดสุราฆ่าไก่ ทำอาหารเลี้ยง คนในหมู่บ้านได้ทราบก็ต่าง พากันมาถามข่าวคราว (คนที่เห็นและเป็นเจ้าบ้าน) กล่าวว่าบรรพบุรุษหลักหนีความวุ่นวาย สมัยราชวงศ์ฉิน พาลูกเมียและคนบ้านเดียวกันมาอยู่ยังที่นี่ แลไม่กลับออกไปอีก จึงตัดขาด กับโลกภายนอก ครั้นเล่าแล้วก็ถามชาวประมงว่านี่เป็นยุคสมัยใด (คนคนนั้น) ทั้งไม่ทราบว่า มีราชวงศ์อื่น มีพักต้องเอ่ยถึงเว่ยและจิ้น ชาวประมงจึงเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ยินมาให้ฟัง ต่างพากันทอดถอนใจ ชาวหมู่บ้านคนอื่นต่างเชิญชาวประมงไปกินเลี้ยงสุราอาหารยังบ้าน ตน ชาวประมงพักอยู่สองสามวันก็ลา กลับ คนหมู่บ้านนั้นกำชับว่า “อย่าได้เล่าเรื่องนี้ให้คน นอกหมู่บ้าน” ครั้นชาวประมงออกมาหาเรือพบแล้ว ก็ย้อนกลับมาทางเดิมโดยทำเครื่องหมายเป็น ระยะ ไว้ตามทาง เมื่อกลับถึงอยู่หลังก็นำความไปเล่าให้ผู้ปกครองเขตฟัง ผู้ปกครองเขตจึงใช้ คนตามชาวประมงไปหาแดนนั้น แต่กลับหลง ไม่อาจหาทางพบได้ หลิวจื่อจี้ชาวหนานหยาง เป็นปัญญาชนผู้ก่อปรกรรม ได้ยินเรื่องนี้ก็วางแผนไปตามหาด้วยความยินดี แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ต่อมาไม่นานก็ล้มป่วยสิ้นลม ต่อมาก็หาผู้ใดไปเสาะหาอีกไม่

จะสังเกตเห็นว่าสังคมในอุดมคติของเรื่องนี้แม้จะดูเหมือนว่าโดยรวมไม่ต่างจากโลกที่เป็นอยู่จริง แต่ ผู้อ่านก็สามารถรับรู้ได้ว่า สังคมดังกล่าวนี้ไม่มีอยู่จริง นะคะโนะ มิโยะโคะ (中野美代子 Nakano Moyoko, 1977, อ้างถึงใน Oh Soon-bang, 1995: 186-187) กล่าวว่า สังคมในอุดมคติที่ปรากฏอยู่ใน บทประพันธ์นี้มีหน้าที่ชี้แนะและสั่งสอนบุคคลที่อยู่ในสังคมปัจจุบันถึงวิธีการประพฤติตน และ วิธีทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่คั่นกลางระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงกับ โลกในอุดมคติ กล่าวคือ โลกในอุดมคติเป็นต้นแบบสุขาวดีที่เติมเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม ผู้ใดที่ไร้ซึ่ง คุณธรรมจะไม่มีวันได้พบดินแดนดังกล่าว

3.3.2 ตัวละครในอุดมคติ

นวนิยายเสียดสีของจีนจะมีการบรรยายตัวละครที่ต่างกันอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) โจมดีและประณามกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายของการเสียดสี และ 2) กล่าวชมสรรเสริญกลุ่มคนอีกกลุ่ม ที่เป็นตัวละครในอุดมคติ (理想人物 líxiǎng rénwù) (Oh Soon-bang, 1995: 13) โดยตัวละคร ในอุดมคติในนวนิยายเสียดสีนั้นจะถูกสร้างขึ้นมากำกับกับตัวละครที่มีความประพฤติในด้านลบ เพื่อ แสดงความแย้ง (contrast) เหมือนสีขาวยกกับสีดำที่อยู่ใกล้กัน เมื่อมีการเปรียบเทียบกัน ฝ่ายหนึ่งจะ ชับให้อีกฝ่ายเด่นขึ้นมาได้ (วิทท์ คิวะศรียานนท์, 2544: 87) ในที่นี้ตัวละครในอุดมคติก็มีหน้าที่ชับ

ให้ความเลวร้ายของตัวละครด้านลบในเรื่องมีความเด่นชัดมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงแก่นเรื่องที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในเรื่อง **หฺรูลินไ่ว้จื่อ** ในบทแรกที่เป็นบทกถา मुख (楔子 xiēzi) ได้กล่าวถึงตัวละครตัวหนึ่งที่ชื่อ หวางเหมี่ยน (王冕 Wáng Miǎn) ซึ่งเป็นเพียงเด็กหนุ่มยากจนที่อาศัยอยู่กับมารดา เขายังชีพด้วยการช่วยเพื่อนบ้านเลี้ยงควายไปวันๆ ยามว่างจากการเลี้ยงควาย เขาก็จะไปนั่งอ่านหนังสือและวาดรูปดอกบัวเล่นอยู่ริมบึง¹¹ ต่อมา ชาวเมืองฝีมือการวาดภาพของเขาได้ขจรขยายไปทุกสารทิศ มีผู้มีชื่อเสียงและเศรษฐีมากมายได้เชิญหวางเหมี่ยนไปวาดภาพให้ถึงในคฤหาสน์ แม้จะได้ค่าตอบแทนมากเพียงใด เขาก็ไม่เคยนำเงินนั้นไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่กลับนำไปซื้อหนังสือและอุปกรณ์การวาดภาพ นอกจากการวาดภาพแล้ว หวางเหมี่ยนยังมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์อื่นอีกจากการอ่านหนังสือศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการศึกษาส่วนนี้ทำให้หวางเหมี่ยนรู้จักพินิจพิเคราะห์เหตุการณ์และความเป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

คราหนึ่ง หวางเหมี่ยนบังเอิญได้ยินการสนทนาของขุนนางสามคนเกี่ยวกับการสอบเข้ารับราชการ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ชื่อเสียง เงินทอง รวมทั้งหนทางที่จะได้สิ่งเหล่านี้มาสู่ตนเอง แม้จะอาศัยอยู่แต่ในชนบท หวางเหมี่ยนกลับมองเห็นความบกพร่องของระบบราชการที่เป็นอยู่ในสมัยนั้นได้อย่างถ่องแท้ชัดเจน จากบทสนทนาของบุคคลทั้งสาม หวางเหมี่ยนได้รับรู้ว่าคนในเมืองใหญ่ที่หวังจะสอบเข้ารับราชการนั้น มิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การรับใช้ชาติแต่อย่างใด ทว่ากลับเห็นตำแหน่งหน้าที่อันจะนำมาซึ่งทรัพย์สินสมบัติเป็นสิ่งที่สำคัญกว่า ภายหลัง มารดาของหวางเหมี่ยนล้มป่วย ก่อนสิ้นใจ นางเรียกลูกชายไปใกล้เตียงพร้อมสั่งเสีย ความดังนี้

“สายตาแม่เริ่มพร่ามัวเต็มที (คงจะอยู่ได้อีกไม่นาน) หลายปีมานี้มีหลายคนบอกแม่ว่าเจ้าหนั้นมีความรู้ แม่ควรจะส่งเสริมให้เจ้าปฏิบัติราชการ จริยอยู่ที่การรับราชการนั้นจะนำเกียรติยศแก่บรรพบุรุษ ทว่าจากที่แม่เห็นมา พวกที่รับราชการส่วนใหญ่มักจบลงไม่สู้ดีนัก คน

¹¹ หวางเหมี่ยนนั้นเป็นบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เขาเป็นกวีและจิตรกรในช่วงปลายสมัยหยวน (元 Yuán ค.ศ. 1206-1368) อุจิ่งจื่อใช้หวางเหมี่ยนเป็นภูมิหลังของตัวละครของเขา โดยนำลักษณะเด่นของหวางเหมี่ยนตัวจริงมาใช้ในบทประพันธ์ด้วยคือ ความเป็นศิลปินที่รักความสงบ ส่วนความสามารถในการวาดภาพ โดยเฉพาะการวาดภาพดอกบัวของเขานั้น เป็นสิ่งที่อุจิ่งจื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขเองให้เข้ากับแก่นของเรื่อง เพราะเมื่อดูตามบันทึก “รวมผลงานจากเรือนไม้ไผ่” (竹齋集 Zhú Zhāi Jí) จะพบว่าหวางเหมี่ยนนั้นมีความเชี่ยวชาญด้านการวาดดอกเหมย มิใช่ดอกบัว แต่ในเรื่อง **หฺรูลินไ่ว้จื่อ** นี้ต้องการใช้ดอกบัวสื่อถึงลักษณะของหวางเหมี่ยนที่ “แม้เกิดจากโคลนตมแต่ก็สะอาดบริสุทธิ์” (出污泥而不染 chū wūní ér bù rǎn) (何滿子 Hé Mǎnzǐ, 1981: 34-37)

ที่นิสัยหยิ่งทะนงอย่างเจ้า หากมีเหตุอันใดจักอุบัติขึ้น แม่เห็นว่าคงจะร้ายแรงมิใช่น้อย ลูกเอ๋ย จงฟังคำสั่งเสียของแม่ เพลาต่อจากนี้ไป ให้เจ้าจงมีลูกมีเมีย ดูแลหลุมศพของแม่ และอย่าได้เข้ารับราชการเป็นอันขาด แม่จะได้นอนตายตาหลับ”

หลังจากมารดาถึงแก่กรรม หวางเหมียนก็ปฏิบัติตามสัญญา ไม่เลือกเดินตามเส้นทางของราชการ เมื่อทราบข่าวว่ามีคนจะมาเชิญตัวเขาไปรับตำแหน่งขุนนางในวัง หวางเหมียนจึงเดินทางเข้าป่าไปบำเพ็ญพรตอยู่ตามลำพัง และไม่กลับออกมาพบเจอผู้คนอื่นเลย

ในบทส่งท้าย (บทที่ 55) กล่าวถึงบุคคลสี่คนที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นมาโดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ กับตัวเนื้อเรื่อง ได้แก่ 1) จีเสีเยเหนียน (季遐年 Jì Xiányán) ผู้รับจ้างเขียนอักษรจีนซึ่งเป็นคนจรจัด ต้องอาศัยอยู่กับพระ 2) หวางไท่ (王太 Wáng Tài) ผู้ขายพินหาเลี้ยงชีพ และชอบเล่นหมากล้อมในยามว่าง 3) ไก่ควาน (蓋寬 Gài Kuān) ผู้เปิดโรงน้ำชาที่มีความสามารถในการเขียนภาพ และ 4) จิงหยวน (荆元 Jīng Yuán) ผู้รับจ้างเย็บผ้าที่ชอบบรรเลงพิณหลังจากเสร็จงาน ซึ่งความสามารถทางศิลปะที่แตกต่างกันของคนทั้งสี่นี้ แสดงให้เห็นศิลปะของจีนโบราณทั้งสี่ประเภท ได้แก่ พิณหรือดนตรี หมากล้อม อักษรจีน ภาพวาด (琴棋書畫 qín qí shū huà) ศิลปะดังกล่าว ชาวจีนโบราณถือเป็นสิ่งที่ใช้กล่อมเกลาจิตใจคนได้เป็นอย่างดี (Hsia, 1980: 241) จะเห็นได้ว่าอุ้งจิ้งจอกนั้นให้ความสำคัญกับการหล่อหลอมจิตใจตนเองให้งดงามมากกว่าการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติ และชื่อเสียงเพียงเพื่อให้ตนเองนั้นมีความงามเด่นแต่เพียงเปลือกนอกเท่านั้น

บุคคลทั้งสี่คนนี้ล้วนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำงานหาเลี้ยงชีพแบบพอมือพอกิน ทั้งยังหยิ่งในศักดิ์ศรีของตนอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่นตอนที่จีเสีเยเหนียนไปพบเพื่อนที่บ้าน เจ้าของบ้านเห็นรองเท้าอันเก่าคร่ำคร่าของจีเสีเยเหนียนแล้ว ก็ให้รู้สึกสมเพชเวทนายิ่ง จึงเสนอตัวหารองเท้าคู่มือให้เขา แต่จีเสีเยเหนียนกลับปฏิเสธความหวังดีนี้อย่างไรเยื่อใย ความมีดังนี้

วันนั้นเป็นวันหิมะตกหนัก เขาเดินฝ่าหิมะไปถึงบ้านสหายผู้หนึ่ง รองเท้าที่เขาใส่อยู่นั้นทั้งคู่ทั้งเก่า พื้นรองเท้าก็ทะลุ ยังให้รองเท้าของเขานำดินโคลนเข้ามาเปื้อนพื้นในห้องหนังสือไปหมด เจ้าบ้านผู้นั้นรู้ถึงความเจ้าอารมณ์ของเขาดี แม้ในใจจะนึกรังเกียจ แต่ก็มิกล้าเอ่ยคำใดๆ เพียงถามว่า “รองเท้าของท่านจิ้งเสียแล้ว เหตุใดท่านไม่ซื้อคู่มือมาเปลี่ยนเล่า” จีเสีเยเหนียนตอบว่า “ข้าไม่มีเงิน” เจ้าบ้านกล่าวว่า “หากท่านยินดีเขียนอักษรให้ข้าเพียงนิด ข้าจะซื้อรองเท้าคู่มือให้ท่าน” จีเสีเยเหนียนตอบว่า “ข้าไม่มีรองเท้าหรืออย่างไรจึงต้องเอาของท่าน” เจ้าบ้านทนความสกรปรกไม่ไหว เดินเข้าไปข้างในห้อง หยิบรองเท้าออกมาคู่หนึ่ง พร้อมบอกว่า “ท่านเปลี่ยนรองเท้าเป็นคู่นี้เสียเถิด ข้าเกรงว่าเท้าของท่านคง

จะเย็น” จี้เสียเหนียนพลันเกิดบันดาลโทสะ ก้าวออกไปที่ประตูบ้านโดยไม่กล่าวลา เขาร้องเอ็ดอึง “บ้านท่านนี่ดีมาจากไหนกันอี รองเท้าคู่นี้ของข้าจึงไม่สมควรมาเหยียบ ข้ามานั่งในบ้านท่านนี้ก็นับว่าให้เกียรติกันมากแล้ว ข้าไม่เห็นจะสนใจรองเท้าของท่านเลย”...

หรือตอนที่มีคนมาเชิญเขาไปเขียนอักษรที่จวนของผู้ตรวจการซือ (施御史 Shī Yùshǐ) เมื่อเขาไปถึงจวน กลับถูกคนรับใช้ปรามาสด้วยรูปลักษณะภายนอกของเขา พอเขาได้เข้าไปข้างใน และได้พบกับหลานชายของท่านซือ ผู้เป็นคนว่าจ้างเขา จี้เสียเหนียนก็ก่นด่าอย่างไม่มีตี ความมีดังนี้

วันต่อมา เมื่อ [จี้เสียเหนียน] เดินมาถึงประตูจวนท่านผู้ตรวจการซือที่สะพานเขี้ยวผู้เฉียว (下浮橋 Xià Fú Qiáo) ก็จกเข้าไป คนเฝ้าประตูก็กั้นเอาไว้ไม่ให้เข้า พลังว่า “เจ้าเป็นใครกัน คิดจะหลบเข้าไปได้ง่ายๆ รึ” จี้เสียเหนียนตอบว่า “ข้ามาเขียนอักษร” คนรับใช้ในบ้านเดินออกมาพบ กล่าวว่ “เจ้านี่เอง เขียนหนังสือเป็นด้วยรึ” ครั้นแล้วก็นำตัวจี้เสียเหนียนไปยังห้องโถงใหญ่ หลานชายของท่านซือเดินออกมาจากหลังฉากกั้นห้อง จี้เสียเหนียนก็ชี้หน้าก่นด่าเสียเป็นการใหญ่ “เอ็งคิดว่าเอ็งเป็นใคร ถึงกล้ามาสั่งข้าให้เขียนอักษรให้ ข้ามันไม่ต้องการทรัพย์ของเอ็ง ไม่ได้หลงไหลตำแหน่งของเอ็ง ไม่ได้อยากให้อะไรช่วยเหลือ กล้าได้อย่างไรมาสั่งให้ข้าเขียน” เขาร้องด่าเอ็ดตะโรอยู่พักใหญ่ ทำเอาคุณชายซื่อพูดอะไรไม่ออก ได้แต่เดินก้มหน้ากลับเข้าห้องของตนไป...

หรือเรื่องของจิงหยวน ผู้เปิดร้านรับจ้างเย็บเสื้อผ้า คำกล่าวของเขาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และถึงความสุขมาแก่ตนเอง กลับทำให้เพื่อนฝูงหลายคนของเขาหลีกหนีหายไป แสดงให้เห็นว่าแม้จะมีผู้ชี้หนทางที่ถูกต้อง แต่คนบางกลุ่มก็ยังเป็นวัวไถน้ำ ไม่รู้จักเลือกทางเดินที่พอเหมาะมิได้เกิดความคิดคล้อยตามวิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐเช่นนี้เลย

...หลังจากเสร็จงานในแต่ละวัน เขาก็ชอบมานั่งบรรเลงพิณ ฝึกเขียนอักษรจีน หรือแต่งกลอน มีหลายคนถามเขาว่า “หากท่านต้องการเป็นผู้ดี ไยจึงต้องมาทำกิจการเช่นนี้เล่า ท่านน่าจะไปคลุกคลีอยู่กับเหล่าปัญญาชนเสียมากกว่า” เขาตอบว่า “ข้าเองนั้นมิได้อยากเป็นผู้ดีดอกท่าน เพียงแค่สนใจรักชอบในสิ่งเหล่านี้ต่างหาก จึงได้มาฝึกฝนอยู่บ่อยๆ ส่วนกิจการอันต้อยต่ำของข้ามัน ข้าได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ และข้าก็มิได้ทำให้การศึกษาของข้าต้องเสื่อมเกียรติจากการเปิดกิจการนี้ สหายปัญญาชนในวิทยาลัยเหล่านั้นต่างมีความคิดเห็นผิดแผกจากพวกเรา จะลงมาเกลือกกลั้วกับพวกเราได้ไฉนกัน ทุกวันนี้ข้าหาเงินได้วันหนึ่งก็ราวหกเจ็ดเหรียญเงิน กินข้าวอิ่มแล้ว จะเล่นพิณ จะเขียนอักษร ล้วนแต่ข้าเองเป็นผู้กำหนด ข้าไม่อยากจะทรัพย์สมบัติของผู้ใด ไม่อยากรับใช้ประจบประแจงผู้ใด ข้า

“ไม่อยู่ใต้กฎใดๆ ของฟ้าดิน ใช้ชีวิตเช่นนี้ไม่ใช่เป็นความสุขดอกหรือ” บรรดาเพื่อนๆ ของเขา เมื่อได้ยินคำกล่าวเช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีผู้ใดมาใกล้ขัดสนทนากับเขาอีกเลย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะสังเกตเห็นว่า อุจิ้งจื่อสร้าง “บุคคลตัวอย่าง” ของเขาให้เป็นเพียงชนชั้นล่างที่ไร้ซึ่งยศถาบรรดาศักดิ์ แต่กลับมีพร้อมด้วยปัญญา สามารถสังเกตเห็นสัจธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข ขยันทำมาหากินเลี้ยงตนเองโดยไม่เบียดเบียนใคร แต่ใครกันเล่าจะมีดวงตาเห็นธรรมเพียงนิดที่จะตระหนักถึงสัจธรรมเช่นนี้ได้

นอกเหนือจากตัวละครดังกล่าวแล้ว ในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง (บทที่ 2-54) ก็ยังได้กล่าวถึงตัวละครที่เป็นบุคคลตัวอย่างอีกไม่น้อย เช่น ตู่เฉาซิง (杜少卿 Dù Shàoqīng) บัณฑิตผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม และเซียวอวี่นเซียน (蕭雲仙 Xiāo Yúnxiān) ที่เป็นผู้ปกครองตัวอย่างในความคิดของผู้ประพันธ์ เป็นต้น บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในหมู่ปัญญาชนและวงราชการ แต่พวกเขาเหล่านี้ก็ต่างจากผู้อื่นที่อยู่ในฐานะและชนชั้นเดียวกันตรงที่มีจิตใจยึดมั่นคุณธรรม มีน้ำใจงดงาม ชอบช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยไม่เห็นแก่ความลำบากของตนเอง และดำเนินชีวิตอย่างสมถะ

ตู่เฉาซิง เป็นบัณฑิตตัวอย่างผู้หนึ่งที่ไม่หลงมัวเมาไปกับลาภยศชื่อเสียง เขาเป็นตัวละครที่มีเรื่องราวและบทบาทมากที่สุด (ในบทที่ 31-38, 40, 41, 44-46 และ 48) สำหรับเรื่อง *หฺลุหลินไ่วฉี* ที่หลายคนกล่าวกันว่าไม่มีโครงเรื่อง (plot) หรือแกนเรื่องหลัก รวมทั้งตัวละครหลักที่ทำหน้าที่ดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ (李修生 Lǐ Xiūshēng, 1990: 140-141) นั้น แท้จริงแล้วตู่เฉาซิงอาจถือได้ว่าเป็นตัวละครที่เป็นศูนย์กลางหรือเป็นตัวเอก (protagonist) ของเรื่อง¹²

ตู่เฉาซิงนั้นเดิมกำเนิดแต่ครอบครัวขุนนางชั้นสูงที่พร้อมด้วยทรัพย์สินศฤงคาร ทว่าตัวเขาเองนั้นมิอาจหาความสุขจากทรัพย์สินสมบัติหรือชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลได้เลยแม้แต่น้อย เขาจึงลงมือทำสิ่งที่คนธรรมดาทั่วไปคงตัดใจทำได้ยาก นั่นคือการกำจัดสมบัติพัสถานของตนออกไปจนหมดสิ้นเพื่อหวังจะได้ใช้ชีวิตอย่างอิสระ ความมีอิสระดังกล่าวหมายถึงอิสระจากพวกคนที่ชอบประจบ

¹² บ้างว่าสาเหตุที่อุจิ้งจื่อให้ความสำคัญกับตัวละครนี้เป็นพิเศษ เพราะเขาต้องการให้ตู่เฉาซิงเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของเขาเอง (self-portrait) เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะเห็นว่ามีส่วนที่เป็นไปได้มาก เพราะตู่เฉาซิงนั้นมีประสบการณ์และชะตาชีวิตส่วนใหญ่ไม่ต่างจากอุจิ้งจื่อผู้ประพันธ์นัก เช่น ทั้งสองต่างก็สืบเชื้อสายจากตระกูลขุนนางชั้นสูง เป็นบัณฑิตที่สอบได้เพียงระดับชิวไฉ่ หลังจากนั้นก็ไม่เคยสอบผ่านระดับที่สูงกว่านี้อีกเลย ภายหลังก็รู้สึกว่าการสอบเคอจิวี่ในสมัยนั้นไม่มีประโยชน์ใดๆ ต่อตนเอง จึงเลิกมุ่งมั่นที่จะสอบในระดับต่อไป และย้ายไปอยู่นานกิงเพื่อใช้ชีวิตอย่างสงบอยู่ในชนบท โดยหาเลี้ยงชีพด้วยการขายบทกวีและงานประพันธ์ต่างๆ (Hsia, 1980: 232-233)

สอพโล (ซึ่งมักเข้ามาใกล้ชีวิตตัวเองเมื่อต้องการผลประโยชน์แก่ตนเอง) อีสระที่จะเดินทางไปทีใด ๆ ตามแต่ใจปรารถนา และท้ายสุด ในจิตใต้สำนึกของเขาเองแล้ว คืออีสระจากภาระอันหนักอึ้งของวงศ์ตระกูลที่เขาต้องรับผิดชอบแบกไว้เป็นเวลานาน (Hsia, 1980: 233) จากนั้นก็เดินทางย้ายที่อยู่ไปพำนักที่นานกิง ซึ่งเป็นที่ที่เขาสามารถนั่งชมธรรมชาติอันบริสุทธิ์สวยงาม พร้อมกับปฏิสนธิการกับมหาเมิตรทั้งหลายได้อย่างมีความสุข แม้จะได้รับการทาบทามให้รับตำแหน่งใหญ่ในเมืองหลวง (ปักกิ่ง) ตู้เจิ้งก็ปฏิเสธตำแหน่งนั้นเสีย โดยแสร้งว่าตนเองป่วย ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ (บทที่ 34)

ภรรยาตู้เจิ้งยิ้มพลางถามสามีนางว่า “ราชสำนักอุตสาหะเชิญท่านพี่ไปรับตำแหน่งไหนท่านพี่จึงแสร้งป่วยไปไม่ได้เสียเล่า” ตู้เจิ้งตอบว่า “เจ้านี่ช่างเหลวไหลนักเที่ยว ได้มาอยู่ที่สวยงามเช่นนานกิงแล้ว ข้าเองก็ได้อยู่บ้านกับเจ้า ได้ออกไปชมดอกไม้ ตีมสุรากับเจ้าบ้างในยามฤดูสวนสัตว์และศารท¹³ ก็ช่างสุขยิ่งนัก ไยจะผลักไล่ให้ข้าไปอยู่ปักกิ่งเสียเล่า หากข้าพาเจ้าไปพร้อมกับข้าด้วย อากาศทางนั้นก็แสนเหน็บหนาว ร่างกายบอบบางอย่างเจ้านะ หรือ ลมพัดมาระลอกหนึ่งจักทำเจ้าหนาวตายได้เที่ยว ข้าว่าไม่ดีละ ข้าไม่ไปดอก”

จากเนื้อความข้างต้น นอกจากจะทำให้ผู้อ่านได้เห็นความรักของตู้เจิ้งที่มีต่อภรรยาอย่างเหลือล้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่มีความเด็ดเดี่ยว ยึดมั่นในอุดมคติของตนอย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมให้ลาภยศเงินทองมาเป็นสิ่งล่อลวงจิตใจของเขาได้

อุจิงจื่อได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในอุดมคติไว้ด้วย ในบทที่ 40 ของ *ทรูหลินไวฉื่อ* กล่าวถึงตัวละครชื่อเซียวอวิ้นเซียน ซึ่งเป็นนายทหารที่มีความดีความชอบจากการช่วยเหลือแม่ทัพใหญ่ปราบกบฏชนกลุ่มน้อย จึงได้รับการแต่งตั้งให้มาดูแลเมืองชิงเฟิง (青楓城 Qīngfēng Chéng) ที่ได้รับความเสียหาย เซียวอวิ้นเซียนรวบรวมกำลังประชาชนให้ร่วมมือกันบูรณะเมืองขึ้นมาใหม่ เขาดูแลทั้งการก่อสร้างบ้านเรือน การหักล้างถางพงสร้างที่เพาะปลูก ทำการชลประทาน ทั้งยังดูแลเรื่องการปลูกพืชทำการเกษตร ทำให้ประชาชนในเมืองมีเครื่องอุปโภคบริโภคที่พร้อมสรรพ อยู่กันอย่างสมบูรณ์พูนสุข เซียวอวิ้นเซียนดำเนินงานทุกอย่างให้เสร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากเขาเป็นผู้นำที่ไม่ถือตัว มีความใกล้ชิดพสกนิกร ให้กำลังใจพวกเขาในการทำงานหนัก ประชาชนทั่วไปจึงรักและไว้วางใจเขามาก ความตอนหนึ่งกล่าวถึงตอนหลังจากเสร็จงานช่วงกลางวันแล้ว ตอนค่ำมีการจัดเลี้ยงฉลองที่เซียวอวิ้นเซียนได้ร่วมดื่มกินกับชาวบ้านด้วย

¹³ ฤดูใบไม้ร่วง

...เซียวอวี่นเขียนนั่งอยู่ตรงกลาง หยิบดาบออกมาเฉือนเนื้อ ตีมสุราจอกใหญ่ หัวเราะร่าอย่างมีความสุข เมื่อตีมสุราแล้ว เซียวอวี่นเขียนก็กล่าวกับฝูงชนว่า “ข้ากับพวกท่านได้ร่วมกันร่วมตีมกันอย่างสำราญในวันนี้ ถือเป็นชะตาฟ้า ทั้งนี้เนื่องจากพระมหากรุณาธิคุณขององค์ฮ่องเต้ พร้อมด้วยหยาดเหงื่อแรงงานของพวกท่านทั้งหลายในการขยายที่เพาะปลูกทำกิน ซึ่งข้าผู้แซ่เซียวก็ภูมิใจนักที่ได้มีส่วนช่วยด้วยอีกแรงหนึ่ง ต่อจากนี้ข้าใคร่ปลูกต้นหลิวสักต้น พวกท่านก็ช่วยกันปลูกด้วยคนละต้น หรืออาจจะเป็นต้นท้อ ต้นเหิง¹⁴ ก็ดี เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเรื่องราวที่ได้เกิดขึ้นในวันนี้”

เมืองชิงเฟิงสงบสุขร่มเย็นอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่พอใจใจของเซียวอวี่นเขียน วันหนึ่งเขาเอ่ยกับมู่ไ้ (木耐 Mù Nài) ทหารรับใช้ของเขาว่า

“เจ้าจงทัศนภาพที่สู้สายตาเจ้า ณ เบื้องนี้ ประชาชนทั้งหลายได้ใช้ชีวิตกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขแล้ว เสียตายแต่เพียงเด็กน้อยเหล่านี้ ทำทางว่านอนสอนง่าย ทั้งยังส่อแววเฉลียวฉลาด หากหาอาจารย์มาสอนให้รู้หนังสือก็คงจะเป็นเรื่องดีมิใช่น้อย”

จากข้อความข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้สร้างเซียวอวี่นเขียนจากมุมมองของเขาเกี่ยวกับผู้ปกครองในอุดมคติ จะเห็นได้ว่า เซียวอวี่นเขียนนั้นเป็นผู้นำที่พร้อมด้วยกำลังกาย สติปัญญา และคุณธรรม เขามีความห่วงใยประชาชนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะเรื่องการให้การศึกษาแก่ผู้เยาว์ (ในกาลต่อมา เซียวอวี่นเขียนก็ได้เชิญเงินต้าเหียน (沈大年 Shěn Dànián) บัณฑิตชั้นผู้ใหญ่จากเมืองฉางโจว (常州 Chángzhōu) ให้มาสอนหนังสือให้เด็กในเมืองชิงเฟิงได้) ซึ่งเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่งในสังคมที่ตกต่ำเช่นในสมัยนั้น ผู้ปกครองที่น่าเลื่อมใสเช่นนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นจริงแล้ว ยิ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกกระทบทุกข์ไปกับโชคชะตาของผู้คนในสมัยนั้นอย่างมาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่านวนิยายเสียดสีนั้นนำแนวคิดทางอุดมคติมาใส่ไว้ในบทประพันธ์เพื่อต้องการเปรียบเทียบให้เห็นภาพที่แตกต่างกันระหว่างความดี-เลวได้เด่นชัดยิ่งขึ้น กลวิธีเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์นั้นมีความคิดที่รอบด้าน ไม่จำกัดความคิดอยู่เพียงด้านเดียว กล่าวคือ การที่จะตัดสินว่าใครเป็นคนดี-เลวอย่างไร ควรจะดูที่บุคคลรอบข้างตัวเขาคนนั้นด้วย มิใช่ดูจากการกระทำของคนเพียงคนเดียว วิธีเช่นนี้ ยังเป็นการทำให้ผู้อ่านมองเห็นคนในลักษณะต่างๆ

¹⁴ ต้นเหิงหรือชิง (杏 xìng) คือต้นแอปปรicot (apricot)

กัน และกระตุ้นให้เกิดความคิดคล้อยตามหรือต่อต้าน จากนั้นจึงนำผลสรุปที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อไป



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิเคราะห์เป้าหมายหลักในการเสียดสีของหฺรูลินไ่ว้จื่อ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า หฺรูลินไ่ว้จื่อเป็นนวนิยายเสียดสีสังคมของจีนที่นำเอา ระบบการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการในสมัยหมิงและชิงมาตีแผ่ได้อย่างถึงแก่นแท้ ผู้ประพันธ์ได้ บรรยายภาพความน่ารังเกียจของสังคมนะครบศักตดิณาดอนปลายที่เริ่มเสื่อมถอย โดยมีคนกลุ่มต่างๆ ในวงราชการเป็นตัวละครดำเนินเรื่อง ในสมัยนั้นชนชั้นปกครองต้องการควบคุมความคิดของ ประชาชน จึงใช้วิธีการ “กล่าวโทษนักประพันธ์จากงานเขียน” (文字獄 wénzìyù)¹ และจัดระบบ การสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ เพื่อดึงดูดและซื้อตัวเหล่าผู้มีการศึกษาทั้งหลายเข้ามารับใช้ตน (周 先慎 Zhōu Xiānshèn, 1996: 274) และด้วยเหตุผลบางประการ เหล่าบัณฑิตและปัญญาชน ทั้งหลายต่างก็ตกหลุมพรางที่ชนชั้นปกครองได้วางไว้อย่างแยบยล สำหรับพวกเขาแล้ว การสอบ ผ่านเข้ารับราชการได้ถือเป็นความสำเร็จสูงสุดในชีวิต เพราะนั่นหมายถึงว่านอกจากจะได้ตำแหน่ง หน้าที่ทางราชการแล้ว ยังเพียบพร้อมด้วยทรัพย์สินสมบัติ รวมทั้งความมีหน้ามีตาในสังคมชั้นสูง ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ ปัญญาชนเหล่านี้จึงพร้อมที่จะทำทุกอย่างโดยไม่คำนึงว่าจะ ขัดกับความเหมาะสม หรือคุณธรรมที่บัณฑิตพึงมีหรือไม่ ผู้ประพันธ์ใช้การเขียนเชิงเสียดสีเขียน เรื่องราวความประพฤตินอกกรอบนอกทางของเหล่าขุนนางและปัญญาชนได้อย่างเหมือนจริง โดยเน้นที่ ความน่าเศร้าสลดที่แทรกอยู่ในความขบขันอย่างมีชั้นเชิง แม้จะมีนวนิยายจีนเรื่องอื่นที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับการเปิดโปงความชั่วร้ายในวงราชการเช่นเดียวกัน (เช่นเรื่องเหลียวจายจื่ออี้ 聊齋誌異 Liáozhāi Zhìyì และกวางฉางเขียนสิงจี้ 官場現形記 Guānchǎng Xiànxíng Jì)² แต่นว นิยายเหล่านี้ก็ไม่สามารถเทียบเคียงกับเรื่องหฺรูลินไ่ว้จื่อได้ ทั้งในด้านปริมาณของเป้าหมาย และการ เจาะประเด็นลงลึกในการเสียดสี รวมถึงลีลาการประพันธ์ ด้วยเหตุนี้ หฺรูลินไ่ว้จื่อจึงได้รับการยก ย่องให้เป็นนวนิยายเสียดสีที่เยี่ยมยอดที่สุดของจีน

หฺรูลินไ่ว้จื่อมุ่งเน้นประเด็นการเสียดสีไปที่ความมืดมิดในวงการราชการจีนสมัยโบราณ โดยเฉพาะการกล่าวประณามความเสื่อมของระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิงและชิง เนื่องจากระบบการสอบดังกล่าวเป็นระบบที่จำกัดและตีกรอบความคิดของปัญญาชนผู้ศึกษาเล่า

¹ การกล่าวโทษนักประพันธ์จากงานเขียน (文字獄 wénzìyù) คือการที่ชนชั้นปกครองหยิบยกเอา คำหรือวรรคตอนหนึ่งในผลงานของนักประพันธ์ออกมา เพื่อนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการใส่ร้ายป้ายสีให้นักประพันธ์ ผู้นั้นมีความผิดในข้อหาวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้านระบบการปกครอง

² ดูรายละเอียดในบทที่ 3 ข้อ 3.1.4.2 นวนิยายสมัยชิง

เรียนในสมัยนั้น ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดการเข้าใจผิดเกี่ยวกับการรับราชการ นำมาซึ่งความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคม และยังนำพาให้เกิดความเสื่อมแก่สังคม นอกจากนี้เรื่องราวในวงราชการซึ่งเป็นประเด็นหลักของนวนิยายเรื่องนี้แล้ว **หฺรูหลินไว๋ฉี** ยังกล่าวตำหนิประณามกลุ่มคนและธรรมเนียมที่ไม่ชอบธรรมบางอย่างในสังคมระบบศักดินาอีกด้วย

4.1 ระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิง-ชิง

ระบบการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการของจีนโบราณที่เรียกว่าระบบการสอบเคอจู่ (科舉考試制度 Kējǔ Kǎoshì Zhìdù) นั้น เริ่มต้นในสมัยราชวงศ์สุย (隋 Suí ค.ศ. 581-618) โดยสุยเหวินตี้ (隋文帝 Suí Wéndì ค.ศ. 541-604) ได้ยกเลิกระบบการคัดเลือกขุนนางเก้าระดับ (九品中正制 Jiǔpǐn Zhōngzhèng Zhì)³ ที่ใช้ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์เว่ย (魏 Wèi ค.ศ. 220-265) แล้วเปลี่ยนเป็นระบบการสอบคัดเลือก และได้กำหนดให้ถือใช้ปฏิบัติเรื่อยมานับแต่นั้น ระบบการสอบดังกล่าวได้ทำลายกฎเกณฑ์เดิมที่ว่า “การศึกษาจำกัดอยู่เฉพาะในหน่วยงานราชการ” (學在官府 xué zài guānfǔ) (許樹安 Xǔ Shù’ān, 1985: 53) กล่าวคือ การใช้ระบบการสอบแบบ

³ ระบบการคัดเลือกขุนนางแบบเก้าระดับ เริ่มใช้ในสมัยราชวงศ์เว่ย เพื่อที่จะแก้ปัญหาการคัดเลือกบุคลากรในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (東漢 Dōng Hàn ค.ศ. 25-220) ที่ให้ขุนนางท้องถิ่นเสนอผู้มีความดีตามแบบลัทธิขงจื้อให้ราชสำนักพิจารณาคัดเลือกเป็นขุนนาง แต่เนื่องจากการคัดคนตามระบบคุณธรรมไม่มีเกณฑ์วัดที่แน่นอน จึงทำให้เกิดการให้สินบน คนที่ได้รับการคัดเลือกไม่ตรงกับที่ต้องการ ในสมัยของโจโจ (หรือเฉาเฉา 曹操 Cáo Cāo ค.ศ. 155-220) แม้จะคัดเลือกคนที่มีความสามารถเป็นหลัก แต่ก็ยังมีได้จัดระบบการคัดเลือกที่แน่นอน ต่อมาพระเจ้าเว่ยเหวินตี้ (魏文帝 Wèi Wéndì) หรือโจผี (หรือเฉาผี 曹丕 Cáo Pī ค.ศ. 187-226) สืบสานความคิดของพระราชบิดา (โจโจ) โดยทรงทำตามความเห็นของเฉินฉุน (陳群 Chén Qún) จัดระบบ จิวผินจงเจิ้งจื่อ (九品中正制 Jiǔpǐn Zhōngzhèng Zhì) คือ จัดขุนนางตำแหน่งจงเจิ้งคอยคัดเลือกจัดประเภทคนในท้องถิ่น จงเจิ้งประจำเมืองเรียกว่าต้าจงเจิ้ง (大中正 Dà Zhōngzhèng จงเจิ้งใหญ่) จงเจิ้งประจำอำเภอเรียกว่าเสี่ยวจงเจิ้ง (小中正 Xiǎo Zhōngzhèng จงเจิ้งเล็ก) จงเจิ้งทำหน้าที่แบ่งคนมีความรู้ความสามารถในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบออกเป็นเก้าระดับ (บนบน บนกลาง บนล่าง กลางบน กลางกลาง กลางล่าง ล่างบน ล่างกลาง ล่างล่าง) เพื่อให้ราชสำนักใช้ประกอบการพิจารณาคัดคน ระบบนี้เริ่มแรกยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับพื้นฐานครอบครัว แต่ต่อมากษัตริย์ที่ดำรงตำแหน่งจงเจิ้งเกิดความลำเอียง เพราะมีผลประโยชน์เกี่ยวพันกับตระกูลที่มีอิทธิพล จึงเกิดสภาพที่ว่า “ระดับสูงไม่มีบ้านยากไร้ ระดับล่างไม่มีคนมีตระกูล” (上品無寒門, 下品無勢族 Shàngpǐn wú hánmén, xiàpǐn wú shìzú) ต่อมาพระเจ้าสุยเหวินตี้ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์สุยเห็นข้อบกพร่องดังกล่าวจึงให้ยกเลิกระบบนี้เสีย (許樹安 Xǔ Shù’ān, 1985: 36-50)

เคอจิวี่นี่ก็คือการที่ราชสำนักเปิดโอกาสให้เหล่าบัณฑิตที่เป็นสามัญชนมีสิทธิเท่าเทียมกับพวกที่สืบเชื้อสายจากตระกูลขุนนางที่จะเข้ารับราชการ วิธีการนี้เป็นการขยายขอบเขตทรัพยากรบุคคล และเป็นการปรับปรุงคุณภาพของข้าราชการให้ดีขึ้นด้วย

การสอบคัดเลือกนั้นมีการแบ่งสายการสอบเป็นสาขา (科 kē) ต่างๆ กัน ทั้งฝ่ายบู๊ (武 wǔ) และฝ่ายบุ๋น (文 wén) หลังจากนั้นก็จะคัดเลือกบุคคลเข้ารับตำแหน่งทางราชการโดยดูจากผลคะแนนการสอบ ซึ่งต่างจากระบบที่ใช้ในสมัยก่อน เช่นในสมัยฮั่น (漢 Hàn ก่อนค.ศ. 206-ค.ศ. 220) ซึ่งผู้ที่สามารถดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางราชการได้ จะต้องได้รับการแนะนำจากผู้ที่เป็นขุนนางเสียก่อน จึงจะมีสิทธิได้รับการพิจารณามอบหมายตำแหน่งในระดับต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วว่าระบบเคอจิวี่นี้ ทางราชการจีนได้ยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานในการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถเข้ารับราชการตั้งแต่สมัยสุย สมัยถัง และสมัยซ่ง เรื่อยมาจนถึงสมัยหมิงและชิง โดยเกณฑ์ในการสอบคัดเลือกก็เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของแต่ละยุคสมัย สำหรับการสอบคัดเลือกในสมัยหมิงและชิงดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่องหูลินไวฉื่อ⁴ นั้น ใช้ความเรียงที่เรียกว่าปากู่เหวิน (八股文 bāgǔ wén)⁴ เป็นเกณฑ์ในการสอบ

ปากู่เหวินหรือที่คนในสมัยนั้นเรียกว่าบทความแห่งยุคสมัย (時文 shíwén) เป็นรูปแบบความเรียงประเภทหนึ่งที่ใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดความสามารถของบัณฑิตผู้เข้าสอบเคอจิวี่ในสมัยหมิงและชิง ความเรียงปากู่เหวินนี้ก็เพียงเครื่องมือที่ใช้ในการสอบเข้ารับราชการเท่านั้น มิได้มีคุณประโยชน์ในด้านอื่นแต่อย่างใด เนื่องจากปากู่เหวินมีกฎเกณฑ์เคร่งครัด บังคับกระทั่งคำที่สามารถใช้เป็นคำเชื่อมได้ในแต่ละตอน รวมถึงจำนวนคำในแต่ละวรรคด้วย ส่วนเนื้อหาที่ผู้เข้าสอบจะต้องเขียนลงในบทความนี้ก็คือทฤษฎีคำสอนที่มีบันทึกอยู่ในจตุรปกรณ (四書 Sì Shū) และเบญจคัมภีร์ (五經 Wǔ Jīng)⁵ ที่เป็นวาทะของปราชญ์ในอดีต การเขียนบทความก็ต้องกล่าวคำพูดแทนปราชญ์ในอดีต (代聖賢立言 dài shèngxián lì yán) และห้ามผู้สอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง-ราวในสังคมสมัยนั้น เมื่อมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ตายตัวเช่นนี้ บัณฑิตผู้เข้าสอบเคอจิวี่จึงจำเป็นต้องท่องจำ และยึดเอาคำกล่าวทุกตัวอักษรในจตุรปกรณและเบญจคัมภีร์ โดยเฉพาะอรรถาธิบายของจูซี (朱熹 Zhū Xī ค.ศ. 1130-1200) เป็นสรณะ การเขียนปากู่เหวินจึงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นความสามารถที่แท้จริงของบัณฑิตได้ ในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถใดๆ เลย ก็อาจจะสอบผ่านเข้ารับราชการในตำแหน่งใหญ่โตได้ เมื่อผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับราชการไว้ซึ่งความสามารถเช่นนี้แล้ว จึงส่งผลร้ายต่อระบบราชการและการเมืองการปกครองในเวลาต่อมา

⁴ ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

⁵ ดูหน้า 20 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ตัวอุ๋จิ่งจื่อผู้ประพันธ์เองนั้นกำเนิดแต่ครอบครัวขุนนาง มีความใกล้ชิดกับวงราชการมาก ผู้เป็นปู่และบิดาต่างก็เคยสอบเข้ารับราชการมาก่อน ครอบครัวจึงมีฐานะทางการเงินดี ต่อมาภายหลังอุ๋หลินฉี (吳霖起 Wú Línqǐ) ผู้เป็นบิดาถึงแก่กรรม อุ๋จิ่งจื่อแม้จะสติปัญญาดี แต่กลับไม่สนใจด้านการศึกษา ทรัพย์สมบัติของตระกูล เขามักหมดทรัพย์ไปกับดนตรีและสุรา ทั้งยังมีนิสัยชอบช่วยเหลือมิตรสหาย ไม่นานก็ใช้เงินที่มีอยู่จนหมดสิ้น หลายคนดูหมิ่นพฤติกรรมการใช้เงินเป็นเบี้ยของเขา ครอบครัวเข้าสู่สภาวะตกต่ำ ผู้ที่เคยมาพินอบพิเทาปรนนิบัติรับใช้ล้วนหายหน้าไปจนสิ้น จากเหตุการณ์นี้ เขาได้เห็นธาตุแท้ของบุคคลหลายกลุ่มที่เขาเคยมีปฏิสัมพันธ์ด้วย และรับรู้ถึงสัจธรรมที่ว่าทรัพย์สินทั้งหลายเป็นของนอกกายที่ไม่จริงยั่งยืน เมื่อเขาอายุ 33 ปีก็ย้ายไปพำนักอยู่ที่นานกิง ยังชีพด้วยการเขียนหนังสือขาย ฐานะของเขาก็ยิ่งยากจนลงกว่าเดิม แต่ด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของเขา ทำให้อุ๋จิ่งจื่อมีมิตรสหายมากหน้าหลายตา ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใดเขาก็คบเป็นเพื่อนได้ทั้งนั้น โดยมีได้ถือตัวว่าตนเองเป็นลูกผู้ดีมีตระกูลมาก่อน

ตัวอุ๋จิ่งจื่อเคยเข้าสอบรับราชการเช่นเดียวกับปัญญาชนทั้งหลายในสมัยนั้น ทว่าโชคชะตาก็ได้กำหนดมาให้เขาเป็นขุนนางใหญ่โต เมื่ออุ๋จิ่งจื่อสอบได้เป็นบัณฑิตชั้นสูงแล้ว เส้นทางเดินในวงราชการของเขาก็หยุดอยู่เพียงเท่านั้น เขาไม่เคยสอบผ่านในระดับที่สูงกว่านี้อีกเลย ผนวกกับการที่ได้เกลือกกลั้วอยู่ในวงการนี้มาตั้งแต่เล็ก ทำให้เขาเห็นสภาพที่แท้จริงของระบบราชการ มองทะลุระบบการสอบที่มีช่องโหว่นี้ได้ชัดเจน จุดนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เขาประพันธ์นวนิยายเรื่อง **หฺรู-หลินไ่วฉื่อ** ขึ้นมา หลายคนอาจมองว่า เนื่องจากอุ๋จิ่งจื่อไม่ประสบความสำเร็จในวงราชการ จึงทำให้เขาเกิดอาการ “อุงุ่นเปรี้ยว” ต่ำหั้นระบบราชการว่าเป็นระบบที่ไร้สาระ แท้จริงแล้วนวนิยายเรื่องนี้ถือกำเนิดขึ้นจากความห่วงใยเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกันกับเขา อุ๋จิ่งจื่อต้องการเตือนผู้คนในสังคมให้ได้สติและตื่นจากความมัวเมาและลุ่มหลงในลาภยศสรรเสริญที่เป็นดังภาพลวงตา ส่วนภาพในด้านลบของระบบการสอบราชการนั้น เขาแสดงออกมาในนวนิยายผ่านลักษณะนิสัย และความประพฤติต่างๆ ของตัวละครในเรื่อง

สำหรับเรื่องความหลงใหลในชื่อเสียงเงินทองของเหล่าปัญญาชนผู้หลงผิดทั้งหลายนั้น ในบทที่ 1 ซึ่งเป็นบทกถา (楔子 xiēzi) ของ **หฺรู-หลินไ่วฉื่อ** นี้ ได้เปิดเรื่องโดยใช้บทกวีฉื่อ (詞 cí)⁶ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความไม่จริงยั่งยืนของลาภยศสรรเสริญ ผู้ประพันธ์ตั้งใจใช้ฉื่อบทนี้ในการ

⁶ ฉื่อ เป็นรูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทหนึ่งที่พัฒนามาจากกลอนห้าและกลอนเจ็ด และเพลงพื้นบ้าน มีปรากฏครั้งแรกในสมัยถัง (唐 Táng ค.ศ. 618-907) และได้รับความนิยมอย่างมากต่อมาในสมัยซ่ง (宋 Sòng ค.ศ. 960-1279) เดิมเป็นคำกลอนที่ใช้ร้องประกอบดนตรี จึงมีวรรคตอนที่สั้น-ยาวไม่เท่ากัน ตามลักษณะของท่วงทำนองเพลง

เดือนสติ ซึ่งนำ รวมทั้งสั่งสอนเหล่าปัญญาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งจะนำความสุขมาแก่ตนเองได้ บทกวีดังกล่าวมีเนื้อความดังนี้

ชีวิตคนเรานี้หนา	หลากหลายมรรคา	ทั่วทุกทิศาพาไป
แม้ทัพอำมาตย์ยิ่งใหญ่	ฤททวยเทพให้	ต่างเคยเป็นชนสามัญ
รัชกาลรุ่งเรืองพลิกผัน	อรุณสายัณห์	ล้วนเวียนหมุนเปลี่ยนเพลลา
วายจากแหล่งคงคา	พัดโค่นพฤษภา	ยี่นกล้ำมาแต่ก่อนกาล
เกียรติยศชื่อเสียงไพศาล	แลทรัพย์สินยศถา	มิได้ยืนนานมั่นคง
ไหนเลยจะมัวลุ่มหลง	หากใจไม่ปลง	คงเสียเวลาไปเปล่า
มาร่ำสุรารักันเข้า	สามจอกให้เมา	ลืมเศร้ายินดีปรีดา
อันว่าชลาสัยไหลซ่า	บุปผชาติโรยรา	หารู้ว่าสู่ที่ใด

บทกวีนี้ที่ปรากฏอยู่ในตอนต้นของบทที่ 1 บทนี้ แสดงให้เห็นเจตนาธรรมของผู้ประพันธ์ได้อย่างชัดเจนถึงสัจธรรมที่เขาต้องการจะบอกกล่าวแก่คนทั่วไป นั่นก็คือ ลาภยศสรรเสริญที่ใครๆ ต่างใฝ่หานั้นเป็นเพียงของนอกกาย หากเป็นสิ่งที่น่าสนใจไปสู่อิทธิและศักดิ์ศรีที่แท้จริงไม่ เขาต้องการให้ปัญญาชนและบัณฑิตทั้งหลายเลิกสนใจ เลิกหลงใหลการสอบเคอจิว แล้วหันมาสนใจค้นหาหลักคุณธรรมในการปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยไม่ต้องไปแก่งแย่ง ซึ่งดีซึ่งเด่นกับผู้อื่น เนื้อหาในบทที่ 1 นี้ เป็นการฝากคติธรรมให้หลายๆ คนได้คิดว่า การเป็นคนธรรมดาที่มีมนุษยธรรมนั้นมีคุณค่ามากกว่าการเป็นขุนนางชั้นสูง การศึกษาหาความรู้ที่แท้ที่นั่นน่าชื่นชมกว่าการมีความสามารถในการเขียนปาฎุเหวิน และการประพฤติตนอย่างชอบธรรมนั้นก็ก้ำกึ่งที่จะรักษาเทิดทูนไวยิ่งกว่าความร่ำรวยและชื่อเสียงจอมปลอม (Chen, 1961: 580-581) ซึ่งประเด็นนี้ก็สอดคล้องกับคำกล่าวของขงจื๊อที่ว่า “บัณฑิตย่อมไม่เป็นทุกข์เพราะไม่มีฐานะตำแหน่ง แต่เป็นทุกข์เพราะไม่มีคุณธรรมวิชาในตัว” (不患無位，患所以立 bú huàn wú wèi, huàn suǒ yǐ lì: วากยกถา (หลุนอวี่ 論語 Lúnyǔ) บรรพที่ 4 ข้อที่ 14 ว่าด้วยเรื่องเหตุผลและหลักของเมตตาธรรม) (เสถียรโพธิ์นันทะ, 2544: 28)

นอกจากนั้น ผู้ประพันธ์ได้ยกเอาประเด็นเรื่องความไร้ประโยชน์ของปาฎุเหวินมากล่าวไว้ในบทที่ 1 นี้ด้วย โดยให้หวางเหมียน (王冕 Wáng Miǎn) ผู้เป็นตัวละครในอุดมคติเป็นคนที่ถ่ายทอดความนึกคิด ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ออกมาในเนื้อเรื่อง หวางเหมียนนั้นเมื่อได้ทราบข่าวหยวนจาง (朱元璋 Zhū Yuánzhāng ค.ศ. 1328-1398) ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง ได้ทรงกำหนดให้ใช้ปาฎุเหวินในการสอบเคอจิว ก็กล่าวตักท้วงว่า “วิธีเช่นนี้กำหนดมาไม่ดี คราต่อไปเหล่าผู้

ศึกษาเล่าเรียนไม่เพียงแต่จะเหลือหนทางสู่เกียรติยศเพียงทางเดียว ทั้งยังจะทำให้เขาเหล่านั้นมองไม่เห็นความสำคัญของการเขียนบทความด้วย”

จากคำพูดของหวางเหมียนในบทที่ 1 นี้ แสดงให้เห็นว่า ปากูเหวินไม่ได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้เหล่าปัญญาชนเกิดปัญญาความรู้แต่อย่างใด รุ่งแต่จะคอยฝันลมๆ แล้งๆ ถึงโอกาสที่จะได้ตำแหน่งหน้าที่และทรัพย์สินสมบัติมาอยู่ในการครอบครองของตน ทำให้เป็นการเสียเวลาอันมีค่าไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่ทว่าดูเหมือนจะไม่มีผู้ใดตาสว่างที่พอจะมองเห็นว่า ระบบการสอบเคอจิวี่นี้เป็นระบบที่คอยบ่อนทำลายประเทศชาติบ้านเมือง เนื่องจากปัญญาชนที่หลงผิดทั้งหลายได้ยกย่องการเขียนปากูเหวินราวกับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสอบเคอจิวี่ในสมัยนั้นจึงไม่ใช่เพียงการสอบคัดเลือกเล็กๆ ในระบบใหญ่ของราชการ แต่เป็นเสมือนหางเสือของเรือที่คอยบังคับทิศทาง ความเป็นไปในวงราชการ ดังนั้น เมื่อหางเสือของเรือใหญ่ที่ชื่อ “ราชการจีน” นี้มีความบกพร่องแล้ว การบังคับเรือให้แล่นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง

4.2 ตัวละครที่เป็นปัญญาชนผู้หลงใหลมัวเมาไปกับลาภยศสรรเสริญ

ตัวละครที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง **หูลินไฉ่** นี้ มักเป็นพวกปัญญาชนที่เห็นว่า การสอบเข้ารับราชการได้นั้นเป็นความสำเร็จอย่างใหญ่หลวงในชีวิต ส่วนการรับราชการนั้นไม่ได้มีความสำคัญอะไรมากไปกว่าชื่อเสียง เกียรติยศ และทรัพย์สินสมบัติที่จะมาสู่ตัวเมื่อพวกเขาได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่ทางราชการมอบหมายมา ตัวละครเหล่านี้ส่วนหนึ่งมิใช่ผู้ที่โง่เขลาเบาปัญญา เพียงแต่ขาดไหวพริบและสติสัมปชัญญะในการไตร่ตรองความถูก-ผิด หรือความเหมาะสมในการกระทำของตนเอง แม้จะเป็นเป้าหมายหลักในการเสียดสีของผู้ประพันธ์ แต่ผู้ประพันธ์ก็ได้แสดงความสงสารและสมเพชตัวละครเหล่านี้ด้วย

4.2.1 ชายอ้วน ชายผอม และชายมีเครา (胖子、瘦子和鬍子 Pàngzi, Shòuzi hé Húzi)

หูลินไฉ่ บทที่ 1 กล่าวถึงการพบกันระหว่างชายสามคน ณ ริมหาดเลสาบซีหม่าวหู (七柳湖 Qī Mǎo Hú) ระยะนั้น บ้านเมืองระส่ำระสายเนื่องจากไฟสงครามในช่วงก่อนเปลี่ยนราชวงศ์ ความหลงใหล อดอยากได้อดอยากมีในลาภยศสรรเสริญของเหล่าปัญญาชน เป็นเรื่องธรรมดาที่พบเห็นกันได้ทั่วไป บทสนทนาของชายสามคนนี้ก็กล่าวถึงเรื่องความร่ำรวยและความมีหน้ามีตาของเว่ยซู่ (危素 Wēi Sù) ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในราชสำนัก แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของลาภยศสรรเสริญในสายตาของคนเหล่านี้

ทั้งสามคนนั่งดื่มกินได้สักพัก ชายร่างอ้วนก็เริ่มกล่าวขึ้นมาว่า “ท่านเว่ยได้เดินทางกลับมาแล้ว ชื่อจวนที่ปักแห่งใหม่ ขนาดใหญ่กว่าจวนที่อยู่บนถนนกุโหลวในเมืองหลวงอีก

นะ ราคาถึงสองพันตำลึงเหรียญเงินเทียว พอคิดว่าคนที่ซื้อจะเป็นท่าน เจ้าของที่เลยลดให้อีกหลายสิบตำลึง หวังจะได้ความดีความชอบนะ ท่านเว่ยย้ายเข้ามาอยู่เมื่อวันที่สิบเดือนที่แล้ว ท่านเจ้าเมือง และท่านนายอำเภอต่างก็มาแสดงความยินดี และอยู่ดีมีสุขราจนถึงยามสองยามสามโมง คงจะไม่มีคนเดินถนนคนไหนไม่เคารพนับถือท่านดอกนะ” ชายร่างผอมกล่าวว่า “ท่านนายอำเภอเป็นบัณฑิตจิวี่เหรินปีเหรินอู⁷ ถือเป็นศิษย์ของท่านเว่ยด้วย⁸ ก็สมควรอยู่ที่จะต้องไปไหว้แสดงความยินดี” ชายร่างอ้วนกล่าวว่า “บิดาของลูกเขยข้าก็เป็นศิษย์ของท่านเว่ยเหมือนกัน ตอนนี้เป็นนายอำเภออยู่ในมณฑลเหอหนาน เมื่อวันก่อน เจ้าลูกเขยแวมมาเยี่ยมข้า เอาเนื้อกวางตากแห้งสองซ้งมาไหว้ ก็ที่อยู่ในงานนี้แหละ ครั้งนี้พ่อลูกเขยข้ากลับไป เขาจะขอให้บิดาเขียนจดหมายแนะนำตัวข้าให้ท่านเว่ย ให้ข้าได้พบท่านเว่ยสักหน่อย หากคราวนี้ท่านยอมลงมาเยี่ยมเยียนที่หมู่บ้านเราละก็ พวกชาวบ้านคงจะไม่ปล่อยลาปล่อยหมากรอกินพีชในไร่นาของพวกเราละ” ชายร่างผอมกล่าวว่า “ท่านเว่ยนี่นับเป็นบัณฑิตที่แท้จริง” ชายมีเครากล่าวขึ้นบ้าง “ข้าได้ยินมาว่า เมื่อวันก่อนตอนที่ท่านเว่ยจะออกจากเมืองหลวง องค์ฮ่องเต้ก็ทรงมาส่งท่านด้วยพระองค์เองเทียว พระองค์ทรงจับมือท่านเดินไปด้วยกันถึงสิบกว่าก้าวเห็นจะได้ ท่านเว่ยต้องคำนับลาอยู่หลายหน กว่าที่จะทรงยอมขึ้นเกี้ยวกลับเข้าเมืองไป ดูๆ ไปแล้ว เห็นทีว่าท่านเว่ยจะได้รับตำแหน่งใหญ่โตกว่านี้เป็นแน่แท้” จากนั้น ทั้งสามคนก็คุยต่อกันไปเรื่อย ๆ

การพูดคุยกันของชายสามคนนี้นั้นอยู่ในสายตาของหวางเหมี่ยน ผู้ซึ่งมองไม่เห็นสาระใดๆ ในการสนทนาครั้งนี้ จริงอยู่ว่าเรื่องที่ชายทั้งสามคุยกันมีแต่เรื่องของขุนนางใหญ่เว่ยซู่ แต่สิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะบอกก็คือความหลงใหลในลาภยศสรรเสริญ หวังจะได้เป็นใหญ่เป็นโตของทั้งสาม ชายร่างอ้วนนั้นอยากได้ความร่ำรวยอย่างท่านเว่ย ชายร่างผอมนั้นอยากมีตำแหน่งและชื่อเสียง ส่วนชายมี

⁷ การสอบเคอจิวี่อย่างเป็นทางการในสมัยหมิง-ชิงมีอยู่สองระดับ หนึ่งคือการสอบระดับมณฑล คัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถของแต่ละมณฑลเพียงหนึ่งคน อีกระดับหนึ่งเป็นการสอบระดับประเทศ ผู้สอบผ่านระดับมณฑล เรียกว่า “จิวี่เหริน” (舉人 jǔrén) มีสิทธิเข้าสอบในระดับประเทศ ผู้สอบผ่านระดับประเทศเรียกว่า “จิ้นฉื่อ” (進士 jìnshì) การสอบทั้งสองระดับนี้จัดขึ้นทุกสามปี การสอบระดับมณฑลนี้จัดในปี (ตามการนับปีของจีน) จื่อ (子 zǐ) หม่าว (卯 mǎo) อู๋ (午 wǔ) และโหยว (酉 yǒu) ส่วนการสอบระดับประเทศจัดขึ้นในปีฉั่ว (丑 chǒu) ฉิน (辰 chén) เว่ย (未 wèi) และซิวี่ (戌 xū) “บัณฑิตจิวี่เหรินปีเหรินอู” ก็คือบัณฑิตจิวี่เหริน (ระดับมณฑล) ที่สอบผ่านในปีเหรินอู (壬午 rénwǔ) นั่นเอง (吳敬梓 Wú Jìngzǐ, 1997: 15)

⁸ บัณฑิตผู้สอบผ่านการสอบเคอจิวี่จะเรียกตนเองว่าเป็น “ศิษย์” (門生 ménshēng) หรือ “นักศึกษา” (學生 xuésheng) ของผู้ที่ตัดสินใจให้บัณฑิตผู้นั้นผ่านการสอบ (Yang, Gladys and Yang Hsien-yi, trans., 1972: 6)

เราก็คิดถึงอนาคตสู่ความยิ่งใหญ่ที่ท่านเว่ยได้รับจากองค์จักรพรรดิ ทั้งสามนั้นไม่เพียงแต่นั่งวาดวิมานในอากาศ แต่ยังหาหนทางเข้าพบท่านเว่ยด้วยตนเองด้วย ผู้ประพันธ์ไม่ได้ให้ชายทั้งสามนี้มีชื่อแน่ เนื่องจากชายสามคนนี้ไม่ใช่ปัจเจกบุคคล แต่ทว่าเป็นเสมือนตัวอย่างรูปแบบของคนสามประเภทที่ผู้อ่านจะต้องพบเจออีกมากในเนื้อเรื่อง การเขียนเกี่ยวกับคนทั้งสามนี้จึงเป็นการบรรยายตัวละครลักษณะเช่นนี้อย่างคร่าวๆ จากนั้นค่อยลงรายละเอียดให้กับตัวละครอื่นในภายหลัง (Chén Měilín, 1998: 4)

4.2.2 โจวจิน (周進 Zhōu Jìn)

โจวจินเป็นปัญญาชนชั้นล่างที่มีชีวิตอยู่ใต้อิทธิพลของการสอบเคอจิว เขามีอายุถึงหกสิบกว่าปีแล้ว แต่ไม่เคยสอบได้เป็นบัณฑิตระดับสูงเลยแม้กระทั่งระดับชีวไฉ (秀才 xiùcai)⁹ เขาเป็นเพียงบัณฑิตระดับถงเชิง (童生 tóngshēng)¹⁰ แก่ๆ คนหนึ่งเท่านั้น ผู้ประพันธ์ต้องการบรรยายให้เห็นสภาพชีวิตอันน่าสมเพชของโจวจินที่มีชีวิตวนเวียนอยู่กับการสอบเคอจิวจนหง่อมหัวไม่ขึ้น

ในทรูหลินไฉฉือบทที่ 2 ชิวไฉกุ๋ (顧老相公 Gù Lǎo Xiànggōng) เชิญโจวจินให้ไปสอนเด็กที่บ้านของตนเป็นระยะเวลาสามปี ต่อมาเด็กๆ ที่โจวจินสอนนั้นก็ได้สอบผ่านเป็นบัณฑิตชีวไฉกันไปหมด โจวจินนั้นเนื่องจากมีวิถยฐานะที่ด้อยกว่า จึงไม่สามารถเป็นครูของพวกเขาได้อีกต่อไป การณ์เช่นนี้ทำให้โจวจินเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจเป็นอย่างยิ่ง เขารู้สึกว่า ตนเองนั้นด้อยต่ำกว่าผู้อื่นไปหมด การหมัดกำลังใจนี้ส่งผลให้เขามีรูปปลักษณ์ที่น่าเวทนาตามไปด้วย เนื่องจากมีฐานะยากจน ชุดที่เขาสวมใส่ก็เก่าคร่ำคร่า เสื้อผ้าขาดวิ่น มีรอยปะชุนเต็มไปหมด สุนัขเฝ้าบ้านเห็นยังเห่าไล่ เท่านั้นก็ทำให้โจวจินรู้สึกเวทนามตนเองมากพอแล้ว แต่ก็ยังมีคนบางคนที่ทำให้เขารู้สึกไร้ค่ายิ่งไปกว่านี้อีก ซึ่งได้แก่เหมยจิว (梅玖 Méi Jiǔ) บัณฑิตชีวไฉคนใหม่ของตำบล และหวางฮุย (王惠 Wáng Huì) บัณฑิตจิวไชรินผู้เยอหยิ่ง

เหมยจิวเป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้มีความรู้แต่ไร้ซึ่งคุณธรรม เขามีได้มีความเคารพผู้อาวุโสเลยแม้แต่น้อย ตนเองแม้จะมีอายุเพียง 19 ปี แต่เมื่อได้ปฏิสนธิการกับโจวจิน เขากลับเรียกโจวจินว่า “สหายผู้น้อย” (小友 xiǎoyǒu) ซึ่งหมายถึงตำแหน่งถงเชิงของโจวจิน ทำให้โจวจินรู้สึกเสียหน้ามากท่ามกลางผู้คนต่างๆ ที่อยู่ ณ ที่นั้น จากนั้น เหมยจิวก็ตอกย้ำฐานะของโจวจินที่ยังไม่ได้เป็น

⁹ ดูหน้า 17 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

¹⁰ ถงเชิง เป็นคำที่ใช้เรียกบัณฑิตผู้สอบผ่านในระดับสถาบันในท้องถิ่น (院試 yuànshi) และยังไม่ได้สอบในระดับชีวไฉ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

ชีวิตในแทบทุกคำพูดของเขา สำหรับโจวจิ้นที่ “ตรากตรำเล่าเรียนมาหลายสิบปี แม้ตำแหน่งชีวิตไฉ่ยังไม่เคยคว้ามมาได้เลยสักหน” คำพูดเหล่านี้ประหนึ่งมีดแหลมที่คอยทิ่มแทงบาดแผลของเขาให้เปิดกว้างยิ่งขึ้น แม้จะเจ็บใจที่ถูกเด็กหนุ่มอย่างเหมย์จิวเยาะเย้ย แต่โจวจิ้นก็มีได้ตอบโต้ ได้แต่กลั๊กลิ้นความทุกข์ระทมของตนไว้ในอก เนื่องจากโจวจิ้นมองว่าระบบเคอจวีนี้เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตนเองจึงมีบังอาจดูถูกหรือว่าร้ายระบบการสอบนี้ รวมทั้งระดับชั้นที่ถูกกำหนดโดยระบบนี้ได้ โจวจิ้นก็ได้แต่หวังว่าตนเองจะสามารถมีวิทยฐานะเป็นที่เคารพของผู้อื่นได้ในกาลต่อไป

แม้การที่โจวจิ้นถูกชีวิตไฉ่เหมย์จิวเยาะเย้ยจะทำให้เขารู้สึกเหมือนโดนเหยียบจนติดดิน แต่นั่นยังเทียบมิได้กับความเลวร้ายที่โจวจิ้นได้รับจากหวางฮู่ผู้เป็นบัณฑิตจิวเหริน (ชีวิตไฉ่เป็นบัณฑิตที่มีชั้นห่างจากตงเซิงเพียงชั้นเดียว แต่จิวเหรินนั้นห่างจากระดับตงเซิงถึงสองชั้น) หวางฮู่ นั้นเรียกได้ว่า ไม่เห็นโจวจิ้นอยู่ในสายตาเลยก็ว่าได้ หวางฮู่เป็นบัณฑิตที่เยอหยิ่งและถือตัวเป็นที่สุด เขาชอบวางท่า ยกตนข่มท่าน สร้างเรื่องกล่าวหาว่าเรื่องที่ตนสอบผ่านเป็นบัณฑิตได้นั้นเป็น “ลิขิตฟ้า” ในครั้งแรกที่หวางฮู่ได้พบกับโจวจิ้นในวัดที่เขาสอนหนังสืออยู่ ประโยคที่ใช้เยอหักทายเป็น “เจ้านะ คงเป็นครูละสิ” ต่อมา หลังจากที่ตนเองนอนพักและกินอาหารในวัดแห่งนั้นแล้ว ก็ “ทิ้งเศษอาหารเกลื่อนกระจายเต็มพื้น ทั้งกระดุกไก่ ปีกเป็ด ก้างปลา เม็ดแตง” ปล่อยให้โจวจิ้น “ตามเก็บกวาดอยู่ตลอดช่วงเช้าจนมีน้ีระไปหมด” สภาพของโจวจิ้นที่เห็นในตอนนั้นช่างน่าสงสารเป็นอย่างยิ่งนัก หวางฮู่นั้นนอกจากจะไม่ให้ความเคารพโจวจิ้นในฐานะผู้มีวิญญูมากมาแล้ว เขายังกดฐานะของโจวจิ้นให้ต่ำลงจนเกือบเป็นคนรับใช้เลยก็ว่าได้

ครั้งหนึ่ง จินโหย่วอวี่ (金有餘 Jīn Yǒuyú) พี่เขยของเขาที่เป็นพ่อค้า ชวนโจวจิ้นไปเที่ยวชมบรรยากาศนอกบ้านกับสหายวาณิชคนอื่น ๆ เมื่อได้เดินผ่านสถานที่สอบเคอจวีระดับมณฑล (貢院 gòngyuàn) แห่งหนึ่ง ก็เดินเข้าไปชมภายใน เมื่อเดินผ่านประตูมังกร¹¹ เข้าไป ก็ถึงห้องเล็กสำหรับผู้สอบใช้นั่งเขียนบทความ โจวจิ้นเดินเข้าไป เมื่อเห็นกระดานรองเขียน (ที่ใช้แทนโต๊ะ) ก็มีน้ำตาเอ่อท้นขึ้นมา พลันก็ร้องไห้เสียงดังโหยหวน เอาศีรษะโขกกับกระดานรองเขียนอย่างแรงจนหมดสติไปในที่สุด เมื่อคืนสติก็ล้มตัวลงเกลือกกลิ้ง ร้องไห้ฟูมฟายอยู่หน้าสนามสอบนั้นอยู่เป็นเวลานาน ภายหลังโจวจิ้นได้รับการช่วยเหลือจากพี่เขยที่เป็นพ่อค้าช่วยออกเงินให้เป็นค่าเดินทางไปสอบ ผลการสอบออกมาปรากฏว่า โจวจิ้นสอบได้เป็นอันดับหนึ่ง และได้รับแต่งตั้งเป็น

¹¹ ประตูมังกร (龍門 Lóngmén) คือประตูชั้นที่สามของสนามสอบ ตามตำนานโบราณว่าปลาหลีฮื้อหรือปลาไน (鯉魚 lǐyú) กระโดดข้ามประตูมังกรในแม่น้ำเหลืองแล้วกลายเป็นมังกร อุปมาว่าผู้สอบผ่านระดับมณฑล (ซึ่งต้องเดินออกจากประตูมังกรนี้) จะได้มีชื่อเสียง มีทรัพย์สินสมบัติมหาศาล เยี่ยงพญามังกรเหินทะยานสู่ฟากฟ้า (Chén Měilín, 1994: 796)

ผู้ตรวจการ (御史 yùshǐ) และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้คุมการสอบและตรวจบทความ (學道 xué dào) ในอีกสามปีต่อมา

สำหรับโจวจิ้นแล้ว แต่กระดานรองเขียนในสนามสอบแห่งนี้ก็เพียงพอที่จะตอกย้ำให้เขารู้ดีว่า จริงๆ แล้วเขาไม่มีแม้กระทั่งคุณสมบัติในการได้มานั่งสอบที่นี่ การกระทำของโจวจิ้นที่เกิดขึ้นต่อหน้าผู้คนมากมายที่สนามสอบแห่งนั้น ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสารเวทนาโจวจิ้นมากขึ้นไปอีก แต่ในอีกทางหนึ่งก็อาจรู้สึกเอือมระอาโจวจิ้น ที่ไม่รู้จักตาสว่าง คิดหาทางเป็นอิสระจากการสอบอันไร้สาระเช่นนี้

4.2.3 ฟานจิ้น (范進 Fàn Jìn)

ฟานจิ้นเป็นตัวละครที่ปรากฏตัวครั้งแรกในบทที่ 3 และถือเป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งของเรื่องก็ว่าได้ ฟานจิ้นเป็นบัณฑิตที่สอบตกมาหลายครั้งหลายครา มีชะตากรรมที่ไม่ต่างจากโจวจิ้นมากนัก เขาเริ่มเข้าสอบเคอจิวี่ตั้งแต่วัยรุ่นหนุ่ม แต่เหมือนโชคชะตาเล่นตลก แม้จะเข้าสอบหลายครั้งหลายหนจนมีอายุถึง 54 ปี ทว่าเขาก็สอบผ่านเพียงระดับชั้นตงเซิงเท่านั้น และหลังจากนั้นก็ไม่เคยสอบได้ระดับที่สูงกว่านี้อีกเลย

ในปีล่าสุดที่มีการสอบเคอจิวี่ ฟานจิ้นก็เข้าสอบด้วยเช่นเคย โชคดีที่ผู้คุมการสอบครั้งนี้ของฟานจิ้นคือโจวจิ้น ผู้มีชะตากรรมที่คล้ายกัน โจวจิ้นนึกสงสารฟานจิ้น จึงตัดสินใจให้ฟานจิ้นผ่านการสอบเป็นหัวไฉอันดับที่ 1 ต่อมา มีคนชวนฟานจิ้นไปสอบระดับมณฑล ฟานจิ้นนั้นฐานะยากจนมาก ถึงขนาดที่ไม่มีเงินเป็นค่าเดินทางไปสอบ ภายหลัง ด้วยความช่วยเหลือจากเพื่อน เขาจึงเดินทางไปสอบได้ วันที่ประกาศผลการสอบนั้น ที่บ้านของฟานจิ้นไม่มีข่าวสารจะกรอกหม้อ มารดาของเขาจึงให้ฟานจิ้นเอาแม่ไก่ที่บ้านไปขายที่ตลาดเพื่อแลกกับค่าข่าวสาร ระหว่างทางมีเพื่อนบ้านมาบอกข่าวกับฟานจิ้นว่า เขาสอบผ่านได้เป็นบัณฑิตระดับจิวี่เหริน ตอนแรกฟานจิ้นไม่เชื่อ กลับนึกว่าเป็นการล้อเล่นกัน จนเพื่อนบ้านผู้นั้นต้องดึงฟานจิ้นมาดูประกาศของทางการ หลังจากฟานจิ้นรู้ว่าสอบผ่าน ก็มีความดีใจเป็นล้นพ้น ทว่าเนื่องจากได้รับความผิดหวังติดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ฟานจิ้นไม่ทันได้ตั้งตัวกับข่าวดีครั้งนี้ สมอของเขาระหนึ่งโดนทุบด้วยก้อนหิน พลันไม่ได้สมประดี ความตอนนี้มีว่า

ฟานจิ้นจ้องดูประกาศนั้นไม่วางตา อ่านดูในใจหนหนึ่ง แล้วอ่านดังๆ อีกหนหนึ่ง แล้วเขาก็ตบมือ หัวเราะแล้วพูดว่า “ฮ่า! ดีจริง! ข้าสอบผ่านแล้ว!” ระหว่างที่พูดอยู่นั้น ฟานจิ้นก็เสียวลั๊กลัมไปข้างหลัง กัดฟันแน่น แล้วก็หมดสติไป มารดาเฝ้าตกใจใหญ่ ลนลานเอา

น้ำร้อนมารอกให้ที่ปาก (ฟานจิ้น) พลันได้สติลุกขึ้น ก็ตบมือร้องว่า “ฮา! ดีจริง! ข้าสอบผ่านแล้ว!” เขาหัวเราะพลางวิ่งออกนอกบ้านไป ทำเอาคนส่งสารและเพื่อนบ้านขวัญหนีหิ้นไปหมด วิ่งออกมาพันประตูใหญ่ไม่เท่าไร ก็ก้าวพลาดตกลงไปในบ่อน้ำ ครั้นตะเกียกตะกายขึ้นมาจากน้ำได้ ผมเผ้าก็กระเซอะกระเซิง มือทั้งสองเปื้อนโคลน ทั้งตัวเปียกโชกไปหมด ผู้คนมากมายก็จุดเอาไว้มืออยู่ (ฟานจิ้น) ก็ยังตบมือพลางหัวเราะ และวิ่งต่อไปจนถึงในตลาด ชาวบ้านต่างก็มองหน้ากันด้วยความตกตะลึง พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “บุญหล่นทับหัวครั้งนี้ ทำเอาเขาเสียสติไปเสียแล้ว”

สภาพของฟานจิ้นหลังจากรู้ผลการสอบนั้น ไม่ว่าจะใครที่ได้พบเห็นก็ต้องรู้สึกทั้งขบขันและสมเพช ความตอมนี่แสดงให้เห็นภาพของผู้ที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ แต่กลับตีใจกับโชคครั้งนี้จนเสียสติ สารรูปจึงไม่ต่างอะไรกับคนบ้า ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเศร้ายิ่งนัก

หลังจากฟานจิ้นได้สติคืนมา และเริ่มตั้งตัวกับตำแหน่งของตนเองได้แล้ว ท่าทีของชาวบ้านที่มีต่อฟานจิ้นก็เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยเฉพาะตาหูคนฆ่าสัตว์ (胡屠戶 Hú Túhù) พ่อตาของฟานจิ้น จากเดิมที่เคยพูดกับฟานจิ้นด้วยถ้อยคำผรุสวาทต่างๆ นานา (“เอ็งมันไอ้ค่างคกอยากกินเนื้อหงส์”) ก็เปลี่ยนมาเรียก “พ่อเจ้าพระคุณเขย” ไม่ขาดปาก ทั้งยังกล่าวชมฟานจิ้นว่า “ความรู้ก็สูงส่ง รูปก็งาม” ผู้คนมากหน้าหลายตาต่างก็มาขอพบฟานจิ้น ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่หวังจะได้ผลประโยชน์จากตัวฟานจิ้น ตามที่ในนวนิยายกล่าวว่า “ไม่ใช่ญาติก็มาขอเป็นญาติ” แสดงให้เห็นความหน้าไหว้หลังหลอกของผู้คนในสังคมได้อย่างชัดเจน

ตอน “ฟานจิ้นสอบได้เป็นบัณฑิตระดับจู่เหริน” (范進中舉 Fàn Jìn Zhòng Jǔ) นี้ เป็นตอนหนึ่งที่มีชื่อเสียงที่สุดของหฺงหลินไว่จื่อ ในประเทศจีนมีการตัดเอาเฉพาะความตอนนี้เป็นบทอ่านบทหนึ่งในตำราภาษาจีนในระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากเหตุการณ์ตอนนี้ สามารถแสดงให้เห็นแก่นเรื่องของหฺงหลินไว่จื่อได้อย่างชัดเจน การมีตัวละครอย่างฟานจิ้นนั้น แสดงให้เห็นว่ามีประชาชนจีนอีกไม่น้อยในสมัยนั้นที่ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสจากการตกเป็นทาสของการสอบเคอจู่

เรื่องราวของ “สองจิ้น” นี้สะท้อนให้เห็นสภาพอันน่าสังเวชของปัญญาชนที่ถูกล่อลวงและถูกรอบงำด้วยระบบการสอบเคอจู่ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการสอบเคอจู่ นั้นเป็นสิ่งที่ได้ลดค่า “ความเป็นมนุษย์” ลงไปจนตัวละครในเรื่องกลายเป็นเพียง “เครื่องสังเวย” ระบบการสอบและระบบราชการอันฟอนเฟะเท่านั้น สภาพของโจวจิ้นที่เกลือกกลิ้งอยู่หน้าสนามสอบ รวมถึงสารรูปของฟานจิ้นหลังจากสอบผ่านเป็นจู่เหรินต่างก็แสดงให้เห็นสภาพที่มีใช้สภาพปกติของมนุษย์ ทั้งโจวจิ้นและฟานจิ้น

นั้นได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจให้การสอบเคอจิวี่มาตลอดทั้งชีวิตของพวกเขา โดยที่มิได้ถูกคิดถึงหน้าที่ที่พึงกระทำในฐานะที่เกิดเป็น “คน” แต่อย่างไร จุดนี้ยิ่งเป็นการเน้นให้เห็นว่าระบบการสอบเคอจิวี่นั้นนอกจากมิใช่เป็นระบบที่ใช้ “สร้างคน” แต่ยังเป็นสิ่งที่ “ทำลายคน” ได้อย่างชัดเจน

ผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในการตรวจปาฎุเหวินอีกด้วย ในบทที่ 3 ตอนที่ฟานจินเข้าสอบเคอจิวี่นั้น บังเอิญโจวจิน (ผู้ซึ่งได้ตำแหน่งเป็นผู้ตรวจบทความแล้ว) เป็นผู้คุมการสอบในครั้งนี้ เมื่อฟานจินมาส่งกระดาษสอบ โจวจินเห็นสารรูปของฟานจินก็ให้นึกสมเพชยิ่งนัก ถามที่ไปที่ไป รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบเคอจิวี่ของฟานจิน เมื่อได้รู้ว่าฟานจินเข้าสอบเคอจิวี่มาทั้งสิ้นร่วมยี่สิบกว่าหนแล้ว ก็ยิ่งนึกสงสาร พร้อมกล่าวกับฟานจินว่าจะอ่านบทความของเขาให้ละเอียดเป็นพิเศษ

โจวจินนำเอากระดาษสอบของฟานจินมานั่งพินิจดูอย่างตั้งใจครั้งหนึ่ง ทว่าเมื่ออ่านจบแล้วกลับไม่ชอบใจ กล่าวว่า “บทความชิ้นนี้ ต้องการจะเขียนอะไรกันนี้ มีน้ำเล้าจึงไม่เคยสอบผ่าน” ครั้นแล้วก็ทิ้งกระดาษสอบวางเอาไว้ข้างๆ (โจวจิน) นั่งต่ออีกครู่ใหญ่ ยังไม่เห็นว่า จะมีใครมาส่งกระดาษสอบ ในใจก็นึกว่า “เหตุใดจึงไม่เอากระดาษสอบของฟานจินมาดูอีก ครั้งเล่า หากว่าพอจะแสดงให้เห็นความสามารถอยู่บ้าง เราอาจจะให้เขาผ่าน เป็นรางวัลที่มูมานะพยายาม” เมื่อพินิจดูตั้งแต่ต้นจนจบอีกครั้ง ก็รู้สึกว่าจะมีเนื้อหาใจความอยู่บ้าง...

...แล้วคว่ำเอากระดาษสอบของฟานจินมาอ่านดูอีก อ่านจบแล้วก็ผลออูทานออกมาว่า “บทความชิ้นนี้ แม้แต่เราเองอ่านถึงสองรอบก็ยังไม่เข้าใจ ทว่าหลังจากอ่านรอบที่สามแล้วก็เพิ่งรู้สึกว่าเป็นบทความที่ล้ำเลิศที่สุดในปฐพี คำแต่ละคำประดุกไข่มุกอันล้ำค่า ดุสิผู้ตรวจบทความที่เลอะเลือนได้ปิดทางอัจฉริยะที่แท้ไปก็คนแล้ว!”

จากข้อความข้างต้น ทำให้เกิดคำถามที่ว่า บทความที่ฟานจินเขียนนั้น “ล้ำเลิศที่สุดในปฐพี” จริงอย่างที่ว่าหรือไม่ ผู้อ่านทุกคนก็คงรู้คำตอบเป็นอย่างดี เพราะจากการอ่านครั้งแรก “บทความชิ้นนี้ ต้องการจะเขียนอะไรกัน” และครั้งที่สอง “ก็รู้สึกว่าจะมีเนื้อหาใจความอยู่บ้าง” จนถึงครั้งที่สาม “แต่ละคำประดุกไข่มุกอันล้ำค่า” ความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างมากสำหรับบทความชิ้นเดียวกัน ในเวลาเพียงชั่วครู่ แสดงให้เห็นว่า “ผู้ตรวจบทความที่เลอะเลือน” นั่นก็คือโจวจินที่มีความลำเอียงต่อฟานจิน เห็นว่ามีชะตากรรมไม่ต่างจากตนเองก็ให้นึกสงสาร ทำให้ผู้ที่ถูกคัดเลือกเข้ามา (เช่นฟานจิน) หาใช่ “อัจฉริยะที่แท้” ไม่ การที่โจวจินให้ฟานจินสอบผ่าน ก็อาจเป็นการเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปในชีวิตของตนให้ผู้อื่น เพียงเพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีแก่ตนเองเท่านั้น

4.2.4 หม่าจุ่นฉ่าง (馬純上 Mǎ Chúnshàng)

หม่าจิ่ง (馬靜 Mǎ Jìng) ชื่อรองจุ่นฉ่าง ผู้คนทั่วไปมักจะเรียกว่า ท่านหม่าเอ๋อร์ (馬二先生 Mǎ Èr Xiānsheng) ปรากฏตัวอยู่ในบทที่ 13-15, 35 และ 37 เป็นผู้ที่หลงศรัทธาการสอบเคอจิวี่เป็นอย่างมาก ทั้งที่จริงก็เป็นผู้มีจิตใจดีงาม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ข้อเสียของหม่าจุ่นฉ่างเพียงอย่างเดียว และเป็นความผิดพลาดที่ใหญ่หลวงที่สุดด้วย คือการเข้าใจผิดคิดไปว่า ข้อเสียเงินทองที่ได้มาจากการสอบเข้ารับราชการนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควรได้รับการส่งเสริม ไม่ว่าจะพบปะกับคนประเภทใด ก็จะต้องพูดเยินยอความดีและคุณประโยชน์ของการสอบเคอจิวี่ เพื่อให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตามและชักชวนผู้นั้นเข้าสอบรับราชการ ครั้งหนึ่งเขากล่าวกับฉูว์เซินฟู (馮駟夫 Qú Shēnfū) หลานชายของบัณฑิตจิ้นฉือฉิวโย่ว (馮祐 Qú Yòu) ว่าดังนี้

“คำว่า “ราชการ” นี้ ตั้งแต่โบราณมาเป็นสิ่งที่เราทุกคนยอมถือปฏิบัติ ดูอย่างท่านขงจื้อในสมัยชุนชิวที่คัดเลือกขุนนางจากวาจาและความประพฤติ ฉะนั้นแล้วท่านขงจื้อจึงได้กล่าวว่า “เอ่ยวาจาต้องถูกต้อง ประพฤติตนต้องระวัง อย่าให้เสียใจภายหลัง แล้วจะนำมาซึ่งความสำเร็จ” นี่ก็คือราชการสมัยท่านขงจื้อ ถ้าพูดถึงสมัยจ้านกั๋ว จะเป็นขุนนางได้ต้องเดินทางรุดตาคำสั่งสอน ดังนั้นท่านเมิ่งจื่อจึงเดินทางสู่แคว้นฉีและเหยียงเพื่อสั่งสอนแนะนำเหล่าเจ้าเมือง นี่ก็คือราชการสมัยท่านเมิ่งจื่อ พอถึงสมัยฮั่น ราชการนั้นคัดเลือกคนจากความดีงามและความยุติธรรมที่มีในตน ดังนั้น กงซุนหง¹² และต่งจ้งชู¹³ จึงมีตำแหน่ง

¹² กงซุนหง (公孫弘 Gōngsūn Hóng 200-121 ก่อนค.ศ.) เป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในสมัยฮั่นตะวันตก (西漢 Xī Hàn 206 ก่อนค.ศ.-ค.ศ. 25) มีชื่อว่ากัตัญญเพราะปรนนิบัติมารดาเลี้ยงด้วยดี อายุสี่สิบห้าเรียนชุนชิว (春秋 Chūnqiū) หลากสำนัก เมื่อสมัยพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ (漢武帝 Hàn Wǔdì 140-87 ก่อนค.ศ.) ครองราชย์ ทรงสนับสนุนผู้มีความสามารถ กงซุนหงจึงได้เป็นบัณฑิตบัวฉื่อ (博士 bóshì) เมื่ออายุหกสิบ กงซุนหงรู้จักอ่อนประมุข เวลาฮั่นอู่ตี้ออกว่าราชการ จะไม่ขัดพระทัยให้เสียพระพักตร์ จึงเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ ฮั่นอู่ตี้เห็นว่ากงซุนหงสุขุมอ่อนโยน เวลาโต้แย้งเหลือทางถอยให้คนอื่น นอกจากนั้นยังเชี่ยวชาญกฎหมายและวิชาหฺรู (儒 Rú) จึงเลื่อนตำแหน่งขึ้นอย่างรวดเร็ว ในที่สุดกงซุนหงก็ดำรงตำแหน่งถึงอัครมหา-เสนาบดี ต่อมาล้มป่วยถึงแก่อสัญกรรม กงซุนหงซึ่งมีกำเนิดยากไร้ ศึกษาชุนชิวจนได้เป็นอัครมหาเสนาบดี เป็นตัวอย่างให้ปัญญาชนทั่วแผ่นดินใฝ่ใจศึกษา

¹³ ต่งจ้งชู (董仲舒 Dǒng Zhòngshū 179-104 ก่อน ค.ศ.) นักรัฐศาสตร์ นักปรัชญา และปราชญ์สำนักหฺรู (儒家 Rújiā) ผู้มีชื่อเสียงสมัยฮั่นตะวันตก เมื่อพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ขึ้นครองราชย์ ก็ทรงปฏิบัติตามนโยบาย “ล้มร้อยสำนัก เชิดชูปรัชญาหฺรู” (罷黜百家, 獨尊儒術 bàchù bǎijiā, dúzūn Rúshù) ที่ต่งจ้งชูเสนอ ต่งจ้งชูเคยดำรงตำแหน่งกั๋วเซียง (國相 guóxiàng มหาเสนาบดีของรัฐ) อยู่สิบกว่าปี เมื่อออกจาก

หน้าที่ทางราชการ นี่ก็คือราชการของคนสมัยอื่น ในสมัยถึง ผู้ใดใครเป็นขุนนาง ต้องมีความรู้ความสามารถในการประพันธ์โคลงกลอน หากพวกเขาเหล่านั้นกล่าววาจาเช่นขงจื้อและเมิ่งจื้อ ก็หาได้รับตำแหน่งไม่ ฉะนั้นคนสมัยถึงจึงต้องเขียนกลอนเป็น นี่ก็คือราชการสมัยถึงถึงสมัยช่งนั้นยิ่งประเสริฐใหญ่ ขุนนางจะต้องมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับปรัชญาหลี่เสวีย¹⁴ ฉะนั้นท่านเฉิงและท่านจู่จึงเชี่ยวชาญหลี่เสวีย นี่ก็คือราชการสมัยช่ง สมัยของเราที่ใช้บทความปาฎุเหวินคัดเลือกขุนนาง นับได้ว่าเป็นเกณฑ์ที่ยอดเยี่ยมที่สุด หากท่านขงจื้อได้มีชีวิตอยู่ในสมัยนี้ละก็ ท่านก็ต้องศึกษาการเขียนปาฎุเหวินเพื่อเข้าสอบรับราชการเช่นกัน คงไม่คิดกล่าว “วาจาถูกต้อง ระวังความประพฤติ” อะไรนั้นดอก เพราะเหตุใดนะหรือ ก็ถ้าหากสมัยนี้มีนางพุด “วาจาถูกต้อง ระวังความประพฤติ” ใครกันเขาจะให้เป็นขุนนาง วิธีของขงจื้อนั้นใช้ไม่ได้แล้ว”

คำกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นลักษณะของปัญญาชนสมัยเก่าที่มีความคิดยึดติดอยู่กับการสอบเข้ารับราชการ รวมถึงการนำทฤษฎีคำสอนของขงจื้อมาปนกับนโยบายทางการเมือง ทั้งที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกันเลยแม้แต่น้อย (Chén Měilín, 1998: 92) นอกจากนั้น ยังแสดงให้เห็นความโง่เขลาเบาปัญญาของหม่าจูนฉ่างที่ไม่เข้าใจคำกล่าวของขงจื้อ ที่เป็นคำแนะนำวิธีการปฏิบัติตนที่คนทั่วไปพึงกระทำ เห็นว่าคำสอนดังกล่าวนั้นล้าสมัย ไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม และกลับไปยึดเอาปาฎุเหวินเป็นสรณะ โดยยกให้เป็น “เกณฑ์ที่ยอดเยี่ยมที่สุด” และละทิ้งสัจธรรมที่สำคัญต่อชีวิตไปอย่างไม่เห็นคุณค่า

แม้ตนเองนั้นจะเคยผิดหวังกับการสอบมาแล้วหลายครั้ง แต่หม่าจูนฉ่างก็ไม่เคยที่จะกล่าวโทษโชคชะตา หรือน้อยเนื้อต่ำใจที่สอบไม่ผ่าน กลับใช้เวลาทั้งหมดของตนไปกับการเรียบ

ราชการได้กลับไปเขียนหนังสืออยู่บ้านและใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบ ลูกหลานต่างได้เป็นขุนนางระดับสูง แม้ไม่มีตำแหน่งใดแล้วก็ยังเป็นที่ยกย่องและไว้พระทัยของผู้เป็นประมุข ทุกครั้งที่ราชสำนักมีเรื่องใหญ่ต้องหารือ อันผู้ที่จะส่งคนไปถามความเห็นต่งจิ้งซูเสมอ ต่งจิ้งซูอาศัยกยทางซุนชิว (公羊春秋 Gōngyáng Chūnqiū) ของสำนักหฺรูเป็นแก่น ผสมผสานปรัชญาความคิดอินหยาง (陰陽 yīnyáng) ห้าธาตุ (五行 wǔxíng) รับอิทธิพลสำนักนิตริธรรมนิยม สำนักเต๋า สำนักอินหยาง สร้างระบบปรัชญาการปกครองของราช-สำนักอันขึ้น เสนอทฤษฎี “เทียนเหรินก้านอิ่ง” (天人感應 tiān rén gǎnyìng) และทฤษฎีอันมีชื่อเสียงมากมาย ต่งจิ้งซูเห็นว่าเทียน (天 tiān) หรือฟ้าเป็นสิ่งสูงสุด มีความคิด มีอารมณ์ ควบคุมความเป็นไปของมนุษย์โดยรู้ตัวปรากฏการณ์ธรรมชาติเช่นลม ฝน มาจากการเปลี่ยนแปลงของธาตุอินและหยาง ฤดูกาลทั้งสี่กำเนิดมาแต่คุณธรรมและเมตตาธรรมของฟ้าในอันจะให้กำเนิดและบ่มเพาะเลี้ยงดู หากประมุขไร้คุณธรรม ฟ้าก็จะเตือนโดยให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ เพื่อให้รู้จักปรับปรุงแก้ไข ในด้านมนุษย์ ต่งจิ้งซูเห็นว่ามนุษย์ต่างกับสัตว์ที่มีธาตุคืออยู่ แต่ธาตุดีนี้เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน ต้องผ่านการศึกษาบ่มเพาะจึงกลายเป็นความดีได้ ฉะนั้นผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา

¹⁴ ดูหน้า 13 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

เรียงหนังสือรวมบทคัดเลือกปาฎุเหวิน อย่างจริงจัง ด้วยหวังจะสร้างชื่อเสียงในด้านนี้แทนการสอบไม่ผ่าน จากการกระทำดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หม่าฉุนฉางนั้นเป็นตัวละครที่น่าสงสารมาก เพราะเขาไม่เคยจะรู้เลยว่า สิ่งที่เขาทำไปทั้งหมดนั้น เป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์และโงเขลาอย่างที่สุด ขณะเดียวกันก็น่าตำหนิอยู่ในที่ เนื่องจากการให้ความสำคัญกับปาฎุเหวินมากขนาดนี้ เป็นการยกระดับของการสอบเคอจิวี่ให้ดูน่าเลื่อมใส น่าศรัทธามากขึ้น ซึ่งอาจมีประชาชนผู้อื่นอีกจำนวนไม่น้อยที่คิดหลงเชื่อตามคำโฆษณากล่าวอ้างดังกล่าว และกระจายค่านิยมที่ไม่ถูกต้องและไม่ชอบธรรมนี้ให้กว้างออกไปเรื่อยๆ เท่ากับเป็นการหล่อเลี้ยงรากแก้วให้ระบบการสอบเคอจิวี่ได้ฝังตัวลึกเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในวัฒนธรรมจีน

ความหลงผิดของหม่าฉุนฉางนี้ได้แสดงออกมาให้เห็นเด่นชัดตอนที่เขาให้ควางเซาเหริน (匡超人 Kuāng Chāorén) ปัญญาชนหนุ่มผู้ยากไร้ยืมเงินเพื่อเป็นค่าเดินทางไปสอบเป็นบัณฑิตชั่วคราว หม่าฉุนฉางได้กล่าวกับควางเซาเหรินว่า

“คนเราเกิดมา นอกจากเรื่องนี้ (การสอบเคอจิวี่) แล้ว จะหาหนทางใดที่จะได้มาซึ่งชื่อเสียงเป็นไม่มี...”

“...เพียงแต่ท่านมีความสามารถได้ศึกษาเล่าเรียน สอบเป็นบัณฑิตระดับจิวี่เหรินหรือจิ้นฉื่อได้ ก็นับว่าเป็นเกียรติเป็นศรีแก่บรรพบุรุษแลวงศ์ตระกูล ดังคำกล่าวในกัตถุญญินติปกรณ์¹⁵ ที่ว่า “การนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัวตนเองนั้น ถือเป็นความกตัญญูอันสูงสุด” และยิ่งจะส่งผลให้ตัวเองนั้นไม่ลำบาก มีชีวิตอย่างสุขสบาย โบราณท่านว่าไว้ดีนัก “การศึกษาจะนำมาซึ่งคุณหาสน์ทองคำ พร้อมด้วยพีชพันธุ์ธัญญาหารแลหญิงงาม” ปัจจุบันนั้นสิ่งใดเล่าที่เรียกว่าคือการศึกษา หากมิใช่หนังสือรวมบทคัดเลือกความเรียงปาฎุเหวินของพวกเขา”

จากคำพูดข้างต้นของหม่าฉุนฉาง จะเห็นว่าเขาได้ตกเป็นเหยื่อของการ “ล้างสมอง” ในสมัยนั้นไปเสียแล้ว

¹⁵ กัตถุญญินติปกรณ์หรือเซี่ยวจิง (孝經 Xiào Jīng) เป็นหนึ่งในคัมภีร์โบราณของสำนักปรัชญาขงจื้อ (儒家 Rújiā) มีทั้งหมด 18 บท ผู้แต่งเป็นใครหาทราบแน่ชัดไม่ สมมติฐานที่น่าเชื่อถือที่สุดคือ เป็นผลงานของศิษยานุศิษย์ของขงจื้อ เนื้อหาของเซี่ยวจิงกล่าวถึงวิถีแห่งความกตัญญูในสังคมระบบศักดินา เผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับการสืบสันตติวงศ์ในหมู่ขุนนางชั้นสูง ในสมัยฮั่น (漢 Hàn ก่อนค.ศ. 206-ค.ศ. 220) ได้รับการบรรจุให้เป็นหนึ่งในเจ็ดคัมภีร์ที่สำคัญ

4.3 ตัวละครที่ไร้คุณธรรมและบัณฑิตผู้โง่เขลา

4.3.1 เขียนต้าเว่ย์และเขียนต้าอู๋ (嚴大位和嚴大育 Yán Dàwèi hé Yán Dàyù)

เรื่องราวของสองพี่น้องสกุลเขียนนี้โดดเด่นมากในทรูหลินไ่ว้ฉือบที่ 5 เมื่อมีชาวบ้านสองรายมาร้องทุกข์ต่อผู้ว่าราชการตำบลว่า พวกเขาถูกเอารัดเอาเปรียบจากเขียนต้าเว่ย์ เศรษฐีจอมตระหนี่ ผู้ร้องทุกข์รายแรกนามว่าหวางเสี่ยวเอ๋อร์ (王小二 Wáng Xiǎo'èr) เขาอาศัยอยู่ข้างบ้านของเขียนต้าเว่ย์ วันหนึ่ง ลูกหมูที่เพิ่งเกิดใหม่ของบ้านสกุลเขียนหลุดออกไปเข้าบ้านของสกุลหวาง เขาก็รีบนำลูกหมูตัวนั้นมาส่งคืนให้ ฝ่ายบ้านสกุลเขียนปฏิเสธที่จะรับหมูคืน อ้างว่าไม่เป็นมงคล จึงบังคับให้บ้านสกุลหวางนั้นจ่ายเงินซื้อลูกหมูไปในราคาแปดเหรียญเงิน ลูกหมูนี้ได้รับการเลี้ยงดูจากบ้านสกุลหวางจนอ้วนพี หนักถึงร้อยกว่าชั่ง ต่อมาหมูตัวนี้ก็หลุดเข้าไปในบ้านสกุลเขียนอีก ทางสกุลเขียนกลับเก็บหมูเอาไว้ เสี่ยวเอ๋อร์และหวางต้า (王大 Wáng Dà) พี่ชายไปทวงหมูคืน เขียนต้าเว่ย์กลับอ้างว่าเดิมทีหมูตัวนี้เป็นของเขา “หากเอ็งจะไถเอาหมูคืน ต้องจ่ายเงินให้เข้ามา แล้วจึงจะเอาหมูไปได้” หวางต้านั้นเป็นคนจน ไม่มีเงินมาจ่ายค่าหมู จึงเกิดเรื่องวิวาทกับคนสกุลเขียน ถูกพวกลูกชายของเขียนต้าเว่ย์เอาดาบประทุและไม้หวดแบ่งทุบตีจนได้รับบาดเจ็บปางตาย ขาหักเดินไม่ได้ ต้องนอนอยู่กับเตียง จึงต้องให้หวางเสี่ยวเอ๋อร์มาร้องทุกข์แทนตน

ผู้ร้องทุกข์อีกรายหนึ่งนามว่าหวางเมิ่งถั่ง (黃夢統 Huáng Mèngtǒng) เดิมอาศัยอยู่ในชนบท ด้วยเหตุต้องเข้าเมืองมาจ่ายภาษี แต่เงินไม่พอ มีผู้แนะนำให้ไปขอกู้เงินจากเขียนต้าเว่ย์ เขาก็เจรจาขอกู้ไปยี่สิบตำลึง คิดดอกเบี้ยร้อยละสามต่อเดือน และได้ลงนามในสัญญากู้ยืมไว้เป็นหลักฐาน จริงๆ แล้วยังมีได้มาเอาเงินไปใช้ เนื่องจากพบสหายเก่าบนถนนในเมือง สหายผู้นั้นให้เขายืมเงินไปจ่ายภาษี เมื่อเขาจ่ายภาษีเรียบร้อยแล้วก็กลับบ้านไป จนถึงวันนี้ก็ร่วมครึ่งปีแล้ว เขานึกขึ้นมาได้เรื่องสัญญา จึงเดินทางกลับไปหาเขียนต้าเว่ย์เพื่อคืนสัญญา เขียนต้าเว่ย์กลับต้องการดอกเบี้ย เขาจึงคำนวณว่าได้ยืมเงินไปใช้แต่อย่างใด เหตุใดจึงต้องจ่ายดอกเบี้ย เขียนต้าเว่ย์กล่าวว่าหากเขาคืนสัญญามาเสียตั้งแต่ตอนนั้น ตนเองอาจนำเงินจำนวนนี้ไปให้ผู้อื่นกู้ยืม กินดอกเบี้ยได้ แต่เนื่องจากมิได้คืนสัญญา ทำให้เงินยี่สิบตำลึงนั้นไม่สามารถดอกเบี้ยได้ ค่าเสียหายจึงเป็นของชายผู้นี้

จากทั้งสองกรณีที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่าเขียนต้าเว่ย์แม้จะฐานะร่ำรวย มีเงินทองมากมาย แต่ก็เป็นคนตระหนี่ถี่เหนียวเป็นที่สุด เขาไม่เพียงแต่จะไม่เคยบริจาคเงินส่วนตนช่วยเหลือผู้ยากไร้ กลับยังใช้อำนาจเยี่ยงอัครพาลเอารัดเอาเปรียบคนยากจนอีกด้วย จากปากคำของผู้ให้การทั้ง

สองคน แม้ผู้อ่านยังมิได้พบตัวของเหยียนต้าเว่ยโดยตรง แต่ก็อดนึกถึงเงาตัวละครตัวนี้ขึ้นมาทันทีไม่ได้

เหยียนต้าเว่ยมีน้องชายนามเหยียนต้าอวี๋ ซึ่งปรากฏตัวในนวนิยายหลังจากที่พี่ชายของเขา หลบหนีการจับกุมจากคดีร้องทุกข์ทั้งสองคดีที่กล่าวมา โดยการออกหน้ารับมือกับทางการและเจ้าทุกข์ทั้งสอง หาหนทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เหยียนต้าอวี๋นั้นมีนิสัยไม่ต่างจากพี่ชายเท่าไรนัก นั่นคือการเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว ในตอนท้ายบทที่ 5 ผู้ประพันธ์ได้เขียนบรรยายลักษณะนิสัยตระหนี่ของเขาได้อย่างเด่นชัดมาก โดยเหยียนต้าอวี๋นั้นล้มป่วย แม้อาการป่วยจะหนักเพียงใด เขาก็ “ไม่ยอมตัดใจซื้อโสมมากิน (เพื่อรักษาอาการป่วย)” กระทั่งอาการป่วยรุนแรงเกินเยียวยา เหยียนต้าอวี๋ต้องนอนชมอยู่บนเตียง แม้เรียวแรงจะพุดยังไม่มี ในช่วงเวลาก่อนสิ้นลม เขายื่นนิ้วมือออกมาสองนิ้ว ทำให้ญาติหลายคนเดาไปต่างๆ นานาว่านิ้วมือที่ยื่นออกมานั้นมีความหมายเช่นไร จนภรรยาของเขาเดินมาใกล้เตียง เอ่ยขึ้นว่า

“มีแต่ข้าเท่านั้นที่รู้จักท่าน ท่านเห็นว่าในตะเกียงที่จุดอยู่ข้างเตียงนี้มีไส้ตะเกียงถึงสองเส้น ก็กังวลใจยิ่งนัก เกรงจะเปลืองน้ำมัน หากเข้าถึงไส้ตะเกียงออกสักหนึ่งเส้น คงทำให้ท่านสบายใจขึ้นได้” ครั้นพูดจบ ก็เดินไปหยิบไส้ตะเกียงออก คนทั้งหลายที่อยู่ข้างเตียงหันไปเห็นเหยียนต้าอวี๋ผงกศีรษะ วางมือลง และสิ้นลมในทันที

จากเรื่องของ “สองเหยียน” นี้ แสดงให้เห็นลักษณะอันน่ารังเกียจของคนที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับทรัพย์สินเงินทอง โดยมิได้คำนึงถึงคุณธรรม ทั้งสองนั้นมีนิสัยตระหนี่ มียอมเสียทรัพย์ตนเองไปง่ายๆ คนหนึ่งใช้กลโกงหลอกเอาสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตนอย่างไร้ยางอาย แสดงให้เห็นถึงความละโมภโลภมาก แม้จะมีทรัพย์สมบัติมากเท่าใดก็ไม่รู้จักเพียงพอ บุคคลเช่นนี้แม้จะมีความพึงใจในกองสมบัติมหาศาลของตน แต่ก็ไม่สามารถที่จะหาความสุขในชีวิตที่แท้จริงได้ อีกคนหนึ่งก็รักเงินยิ่งกว่าชีวิตของตน แม้วัวจะตายก็ยังไม่ยอมปล่อยวาง ก็เลสหนาภายใต้อำนาจเงินตราเช่นนี้ ล้วนแต่ฝังอยู่ในกมลสันดานของมนุษย์ทุกผู้ทุกคน จะมีน้อยคนนักที่สามารถกำจัดออกไปได้ อุ้งจิ้งจอกเห็นว่ามีคนในสังคมเป็นจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นทาสของเงินตราและสมบัตินอกกายเช่นนี้ จึงเขียนเรื่องของพี่น้องสกุลเหยียนออกมา เพื่อแสดงให้เห็นสัจธรรมอันน่าเศร้า

4.3.2 หวางเต๋อและหวางเหริน (王德和王仁 Wáng Dé hé Wáng Rén)

หวางเต๋อกับหวางเหรินเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน บทบาทในเรื่องของทั้งสองแม้จะมีไม่มากนัก (ปรากฏอยู่ในบทที่ 5 และ 6 เท่านั้น) แต่ทว่ามีลักษณะที่โดดเด่นจนไม่น่าที่จะมองข้ามไป

หวางเต๋อและหวางเหรินนั้นเริ่มมีบทบาทในเรื่องตั้งแต่ตอนที่เหยียนต้าอวี่ น้องเขยของทั้งคู่ เชิญให้ไปช่วยจัดการเรื่องคดีความของเหยียนต้าเว่ย์ พี่ชายของตน ทั้งสองหวางแท้จริงก็ได้มีเจตนาที่จะช่วยเหลือแม้แต่น้อย แต่ทว่าเนื่องจากหวังผลประโยชน์ที่จะได้จากเหยียนต้าอวี่ ซึ่งเป็นคนมีเงิน แต่มีนิสัยตระหนี่ จึงรับปากว่าจะช่วยเหลืออย่างเป็นมั่นเป็นเหมาะ ทั้งสองกลับมาบ้านของเหยียนต้าอวี่อีกครั้งเมื่อภรรยาของเหยียนต้าอวี่ซึ่งเป็นน้องสาวของทั้งสองล้มป่วยลง เหยียนต้าอวี่นั้นมีภรรยาสองคน หนึ่งคือน้องสาวของหวางเต๋อและหวางเหรินผู้เป็นภรรยาหลวง และอีกหนึ่งคือภรรยารองแซ่เจ้า (趙氏 Zhào Shì) ผู้ให้กำเนิดบุตรชายแก่เหยียนต้าอวี่ นางเหยียนนั้นขอร้องให้สามีของตนแต่งงานกับนางเจ้าหลังจากที่ตนเองตายไปแล้ว ด้วยเกรงว่าหากเหยียนต้าอวี่ไปแต่งงานกับหญิงอื่น บุตรชายของนางเจ้าต้องถูกภรรยาใหม่กลั่นแกล้งเป็นแน่แท้ เมื่อหวางเต๋อและหวางเหรินทราบการณดังกล่าวแล้วก็ออกปากเป็นผู้รับผิดชอบงานแต่งงานใหม่ครั้งนี้ของน้องเขยและภรรยารอง โดยมีได้สนใจอาการป่วยของน้องสาวตนแต่อย่างใด ทั้งยังจัดงานแต่งงานในขณะที่นางเหยียนยังไม่สิ้นลมด้วยซ้ำ อ้างว่าต้องการให้นางเป็นพยาน จะได้สบายใจ ทั้งสองกระตือรือร้นในการจัดงานครั้งนี้มาก ความตอนนี้มีว่า

หวางเต๋อกล่าวว่า “ท่านหารู้ไม่ว่า ภรรยารองของท่านนี้มีความสำคัญต่อการสืบเชื้อสายของตระกูลท่านนัก หากสิ้นบุญน้องสาวของพวกเราแล้ว ท่านกลับไปแต่งงานกับหญิงอื่น เกรงจะเป็นภัยต่อหลานชายของข้าคนนี้นัก ไม่เพียงแต่บุพการีที่อยู่บนสวรรค์จะไม่สบายใจแล้ว ยังเดือดร้อนไปถึงบรรพบุรุษด้วยเทียว” หวางเหรินตอบโต้พลางกล่าวว่า “พวกเราเป็นปัญญาชนผู้ศึกษาเล่าเรียน ยึดมั่นในหลักปฏิบัติซันกั๋งและอู่ฉาง¹⁶ หากต้องเขียนบทความกล่าววาจาแทนท่านขงจื้อแล้ว ก็คงไม่พ้นหลักการที่ว่านี้เป็นแน่”

แม้ปากจะอ้างถึงคุณธรรมสมัยโบราณ แต่แท้จริงแล้ว สิ่งที่หวางเต๋อและหวางเหรินต้องการก็คือทรัพย์สินสมบัติของเหยียนต้าอวี่นั่นเอง เมื่อก่อนน้องสาวของเขาเป็นภรรยาของเหยียนต้าอวี่ พวกเขาก็ยังพอสามารถหาผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ จากเศรษฐกิจมตรระหนี่แต่หูเบาผู้นี้ได้ แต่เมื่อน้องสาวป่วยหนักใกล้เสียชีวิต ทั้งยังไม่มีผู้สืบสกุลให้เหยียนต้าอวี่ ทั้งสองจึงร้อนใจ เกรงว่าคราว

¹⁶ ดูคำอธิบายหน้า 16 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ต่อไปอาจไม่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์ใดๆ อีก จึงสร้างความดีความชอบโดยการเป็นธุระเรื่องการแต่งงาน ยกนางเจ้าให้เป็นเมียเอกของเหยียนต้าอู๋ ทั้งยังเรียกบุตรชายของนางเจ้าว่า “หลานชาย” ตนเองได้อย่างเต็มปาก จะเห็นได้ว่าหวางเต๋อและหวางเหรินนั้นประพடுத்தันชดกับคำกล่าวของตนเองอย่างไร

ผู้ประพันธ์ยังใช้ลักษณะการเล่นคำพ้องเสียงกับชื่อของสองคนนี้ เพื่อเป็นการบอกลักษณะนิสัยของตัวละครด้วย แซ่หวาง (王 Wáng) ของทั้งคู่ นั้น มีเสียงพ้องกับคำว่าหวาง (亡 wáng) ที่หมายถึงสูญเสียชีวิต หมดสิ้นไป ฉะนั้น หวางเต๋อ (王德 Wáng Dé) ก็คือ หวางเต๋อ (亡德 wáng dé สูญสิ้นคุณธรรม) และหวางเหริน (王仁 Wáng Rén) ก็คือ หวางเหริน (亡仁 wáng rén สูญสิ้นเมตตาธรรม) นั่นเอง (Chén Měilín, 1998: 37)

4.3.3 หวางอู๋ฮุย (王玉輝 Wáng Yùhuī)

หวางอู๋อิน (王蘊 Wáng Yùn) ชื่อรองอู๋ฮุย เป็นบัณฑิตชีวไฉนประจำวิทยาลัยจังหวัด (府學生員 fǔxué shēngyuán) เรื่องของหวางอู๋ฮุยอยู่ในบทที่ 48 เมื่อบุตรของหวางอู๋ฮุยตัดสินใจที่จะตายตามสามีผู้ล่วงลับ แทนที่จะห้ามปรามไว้ หวางอู๋ฮุยกลับกล่าวว่า “การกระทำเช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่มีเกียรติยิ่งนัก พ่อเองคงมีอาจห้ามเจ้าไว้ได้ เจ้าจงทำตามประเพณีเถิด” ดังนั้น บุตรีของหวางอู๋ฮุยจึงอดอาหารติดต่อกันเป็นเวลา 8 วัน และเสียชีวิตในเวลาต่อมา หลังจากสูญเสียชีวิตลูกสุดที่รักไป ภรรยาของหวางอู๋ฮุยก็โศกเศร้าโศกเป็นยิ่งนัก เมื่อเห็นภรรยาของตนร้องไห้คร่ำครวญถึงบุตรที่จากไป หวางอู๋ฮุยกลับกล่าวตำหนิภรรยาว่าเป็นคนที่โง่เขลา “การที่ลูกเรากระทำเช่นนี้นับเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีแล้ว ผลแห่งความดีนั้นจะส่งผลให้เป็นเซียนบนสวรรค์ ข้าเองเสียอีกที่เกรงว่าจะหาเหตุผลที่จะตายอย่างทรงเกียรติเช่นนี้ได้อย่างไร” ทั้งยังร้องตะโกนขึ้นฟ้าว่า “ตายดีแล้ว! ตายดีแล้ว!” ทว่าหลังจากเวลาผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ทุกครั้งที่หวางอู๋ฮุยคิดถึงบุตร ก็เศร้าโศกเสียใจอย่างหนัก และเสียใจกับการกระทำของตนเองในคราวนั้น เมื่อคิดได้ว่าอย่างไรก็ไม่สามารถนำลูกกลับคืนมาได้ น้ำตาก็ไหลพรากลงมา

ผู้ประพันธ์เขียนบรรยายความตอนนี้ได้ที่น่าสะเทือนใจยิ่งนัก แสดงให้เห็นว่าสังคมจีนภายใต้ระบบศักดินานั้นส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในอิทธิพลของคำสอนเก่าๆ ที่ล้าสมัย ต้องได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส และยังชี้ให้เห็นด้วยว่า ขนบธรรมเนียมและประเพณีโบราณบางอย่างก็ไม่คำนึงถึงมนุษยธรรมกันเสียเลย

ผู้ประพันธ์เขียนเรื่องราวตอนนี้เพื่อต่อต้านความคิดความเชื่อที่ล้าสมัยในระบบศักดินา โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่า “อดตายเรื่องเล็ก เสียศักดิ์เรื่องใหญ่” (餓死事小，失節事大 è sǐ shì xiǎo, shī jié shì dà) สภาพสังคมที่มีจุดบกพร่องเช่นนี้ทำให้คนในสังคมไม่มีความคิดเป็นของตัวเอง ขาดสติปัญญาไตร่ตรองว่าอะไรคือความถูกต้องและความเหมาะสม ทั้งยังไม่รู้ความต้องการของตนเอง หวางอวี่ฮุยผู้เป็นบัณฑิตชีวโณมาถึง 30 ปี กลับเป็นผู้ที่แสดงความโง่เขลาเบาปัญญาของตนออกมา เนื่องจากตนเองมัวแต่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ของสังคมสมัยเก่ามากเกินไป โดยไม่เคยสงสัยหรือตั้งคำถาม เมื่อสังคมเป็นเช่นนี้ ทุกคนจึงต้องมีชีวิตอยู่ในโลกแห่งความหลอกลวง ไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวงผู้อื่นหรือหลอกตัวเองก็ตาม พฤติกรรมของคนในลักษณะนี้นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดความเจริญแก่สังคมนั้นๆ แล้ว ยังรังแต่จะทำให้สังคมเสื่อมถอยลงอีกด้วย

จากเนื้อหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าอู๋จิ้งจื่อใส่ใจกับการสร้างตัวละครของเขาให้มีความสมจริง ประหนึ่งว่าเป็นบุคคลที่มีชีวิตจริงอยู่ในสังคม โดยใช้กลวิธีในการประพันธ์อันล้ำเลิศ ทั้งการบรรยายภาพตัวละครอย่างละเอียดถี่ถ้วน เช่นรูปร่างหน้าตา การแต่งกาย อากัปกริยาต่างๆ เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นภาพตัวละครนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่นสภาพของฟานจิ้นหลังรู้ผลสอบ “ผมเผ้ากระเซอะกระเซิง มือทั้งสองเปื้อนโคลน เนื้อตัวเปียกโชก” หรือใช้คำพูดในบทสนทนา แสดงความคิดความเชื่อ รวมถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่นคำพูดของหม่าจุนฉางที่ว่า “คนเราเกิดมา นอกจากเรื่องนี้ (การสอบเคอจวี) แล้ว จะหาหนทางใดที่จะได้มาซึ่งชื่อเสียงเป็นไม่มี...” อู๋จิ้งจื่อสามารถใช้คำธรรมดาเพียงไม่กี่คำ หรือประโยคเรียบง่ายบางประโยค แสดงให้เห็นเนื้อแท้ของมนุษย์เราได้อย่างเด่นชัด จุดนี้สามารถชี้ให้เห็นอัจฉริยภาพทางวรรณกรรมของเขาได้ดี ส่วนการที่อู๋จิ้งจื่อให้ความสำคัญกับรายละเอียดของตัวละครมากเช่นนี้ เพราะเขาต้องการให้ตัวละครเหล่านี้เป็นเสมือนภาพเงาสะท้อนของบุคคลหลากหลายประเภทที่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง สังคมที่**ทรูหลินไว-ฉื่อ**สะท้อนให้ผู้อ่านได้ประจักษ์นั้น เป็นสังคมที่มีสภาพเสื่อมโทรมเกินกว่าที่จะเยียวยาแก้ไขได้ การสอบคัดเลือก “อัจฉริยะ” เข้ารับราชการกลับได้มาเพียงกลุ่ม “อภัยศ” ปัญญาชนที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียน หากได้มีความรู้ที่แท้จริงไม่ เหล่าสุภาพบุรุษและผู้ดีทั้งหลายต่างมีใจคิดคด วาจาขัดกับการกระทำ ประชาชนทั่วไปตกอยู่ภายใต้อำนาจเงิน ฯลฯ ซึ่งความเสื่อมดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการขาดคุณธรรมและปัญญาของคนในสังคมเป็นหลัก ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่า ในสังคมสมัยนั้น ความคิดความเชื่อในระบบศักดินามีอิทธิพลอย่างสูงในการดำเนินชีวิตของผู้คนหลายกลุ่มด้วยกัน จนถึงขั้นที่อาจกล่าวได้ว่าระบบศักดินาได้กลายเป็น “ศาสนา” ของคนในสมัยนั้นไปแล้ว

การสั่งสมความคิดความเชื่อแบบศักดินามาหลายชั่วอายุคน ทำให้คนในสังคมไม่อาจเกิดประกายความคิดใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาปรับใช้กับสังคมในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และการที่ไม่เกิดความคิดใหม่ๆ นี้ ส่งผลให้คนไม่เกิดภูมิความรู้หรือปัญญา จากนั้นเมื่อขาดปัญญา ก็ไม่มีสิ่งใดมาทำ

หน้าที่ควบคุมสติ เมื่อไม่มีสติก็ไร้ความสามารถที่จะคิดกระทำการต่างๆ ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และก่อให้เกิดความเสื่อมด้านคุณธรรมในที่สุด เมื่อบุคคลในสังคมไม่สามารถคิดสิ่งใหม่มาพัฒนาสังคม ทั้งยังขาดคุณธรรมในการดำเนินชีวิต สังคมนั้นจึงเกิดความเสื่อมทั้งภายในและภายนอก ดังเช่นสภาพที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง**หฺรูลินไวฉื่อ**นี้

คำวิจารณ์**หฺรูลินไวฉื่อ**บทที่ 3 โดยผู้เฒ่าเสียนจาย (閑齋老人 Xiánzhāi Lǎorén) ในบทวิจารณ์ฉบับอ้วนเสียนเฉ่าถิง (臥閑草堂本 Wòxián Cǎotáng běn) มีอยู่ว่า “ขอเตือนท่านไว้ก่อนว่าอย่าอ่าน**หฺรูลินไวฉื่อ** เพราะเมื่อท่านได้อ่านแล้ว จะรู้สึกได้ทันทีว่าได้พบปะตัวละครจากใน**เรื่องหฺรูลินไวฉื่อ**อยู่เป็นประจำทุกวัน” (朱一玄和劉毓忱 Zhū Yīxuán and Liú Yùchén, 1998: 258) จากคำกล่าวข้างต้น ก็พอจะเห็นได้ว่า **หฺรูลินไวฉื่อ**นั้นได้นำเอาเรื่องราวความเลวร้ายที่มีอยู่ในสังคมทั้งหมดมาใส่ไว้ในเนื้อเรื่อง ซึ่งผู้ที่ได้อ่านนวนิยายเรื่องนี้ก็จะมองเห็นสภาพความเสื่อมโทรมของสังคม รวมทั้งความประพฤติมิชอบของกลุ่มคนหลายกลุ่มที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวันได้อย่างถ่องแท้ชัดเจนมากขึ้น แสดงให้เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนทั่วไปเช่นไร แม้เนื้อเรื่องจะพูดถึงสังคมและผู้คนกลุ่มต่างๆ ในช่วงเวลาที่ห่างจากปัจจุบันนับหลายร้อยปี รวมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่แก่นเรื่องและตัวละครที่เป็นอมตะของนวนิยายเรื่องนี้ก็สามารถทำให้ผู้อ่านสมัยใหม่เสพวรรณรสของนวนิยายได้อย่างเต็มที่ และนำเอาข้อคิดที่ได้จากเรื่องนี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตของเราได้เช่นเดียวกัน เมื่อได้อ่าน**หฺรูลินไวฉื่อ**แล้ว เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าบุคคลอย่างโจวจั้น ฟานจั้น หวางฮู่ยี้ เหยียนต้าอู๋ หรือสองพี่น้องสกุลหวางนั้นไม่มีอยู่ในสังคมไทยของเราเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

นวนิยายแนวเสียดสีของจีนเป็นงานประพันธ์ที่ผ่านวิวัฒนาการมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทั้งในด้านรูปแบบ วัตถุประสงค์ในการประพันธ์ ลักษณะและลีลาการประพันธ์ รวมถึงเป้าหมายในการเสียดสี ตั้งแต่ก่อนสมัยฉิน (秦 Qín 221-206 ก่อน ค.ศ.) จนมาถึงจุดอิมตัวในสมัยชิง (清 Qīng ค.ศ. 1616-1911) รวมระยะเวลาทั้งสิ้นราวสองพันปี จากผลการศึกษารวบรวมงานวิจัยเสียดสีของจีน เรื่อง **ทรูหลินไฉ่ฉื่อ** สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ลักษณะเด่นของนวนิยายแนวเสียดสีของจีน

นวนิยายแนวเสียดสีของจีนเป็นวรรณกรรมแนวสังคมนิยม (realism) ที่มีลักษณะไม่เหมือนวรรณกรรมจีนประเภทอื่น เช่น เป็นเรื่องราวอิงประวัติศาสตร์อย่าง **สามก๊ก** (三國演義 Sānguó Yǎnyì) หรือเรื่องแนวโรแมนติคที่เน้นจินตนาการของผู้ประพันธ์อย่าง **เรื่องไซอิ๋ว** (西遊記 Xī Yóu Jì) แม้จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันอยู่หลายประการ เช่น การเล่าเรื่องที่กินเวลายาวนาน หรือตัวละครที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก (ดูรายละเอียดหน้า 36 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้) ศิลปะการเสียดสีในวรรณกรรมจีนนั้นมีความแตกต่างจากการประพันธ์ประเภทอื่น ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการประพันธ์

นวนิยายแนวเสียดสีของจีนผ่านการวิวัฒนาการมากกว่าสองพันปี เมื่อพิจารณาจากผลงานวรรณกรรมรูปแบบต่างๆ ก่อนที่จะพัฒนามาเป็นนวนิยายเสียดสีอย่างเต็มรูปแบบในสมัยชิงแล้ว จะพบว่าวรรณกรรมแนวเสียดสีของจีนต่างก็มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ เป็นการแสดงความไม่พอใจต่อความไม่ชอบธรรมในสังคม โดยเฉพาะความไม่ชอบธรรมที่ส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของประชาชน และต้องการเรียกร้องหรือชี้แนะวิธีทางแก้ไข นักประพันธ์แนวเสียดสีก็มีหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทนกลุ่มคนที่เผชิญกับความไม่เป็นธรรมดังกล่าว โดยสร้างเรื่องราวล้อเลียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ตัวละครที่อิงจากบุคคลจริง และนำมาผูกเป็นเรื่องราวที่เน้นความขบขันและไร้สาระของสิ่งหรือตัวละครที่ต้องการจะเสียดสี ในขณะเดียวกัน ก็สะท้อนภาพที่น่าเศร้าของบุคคลที่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้ายเช่นนี้ด้วย

2. หน้าที่และบทบาทของนวนิยายแนวเสียดสี

หน้าที่ของนวนิยายเสียดสีที่สำคัญคือ การโจมตีความเลวร้าย และความไม่ชอบธรรมต่างๆ ทั้งในส่วนของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคม โดยนำเอาสิ่งที่ผู้คนพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันมาเสนอในแง่มุมที่ต่างออกไป หรือขยายเรื่องให้ใหญ่กว่าเดิม เพื่อให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อผู้อื่นได้มองเห็นความบกพร่องนานาประการที่นักประพันธ์แนวเสียดสีชี้ให้เห็นแล้ว ก็จะเกิดความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้ดีขึ้น ในที่นี้ก็คือ การปรับปรุงสภาพสังคมให้น่าอยู่ขึ้นนั่นเอง

นวนิยายเสียดสีที่ดีไม่เพียงแต่ตีแผ่ความเลวร้ายของบุคคลหรือสังคมให้เห็นเท่านั้น แต่ยังสามารถชี้แนะหนทางแก้ไขปรับปรุงข้อเสียที่เป็นจุดมุ่งหมายในการโจมตีด้วย เพื่อเป็นการแสดงความหวังใยต่อบุคคลและสังคมนั้นๆ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 3.2)

3. แนวคิดอุดมคติของผู้ประพันธ์

อุดมคติ คือสิ่งที่มีสภาพไม่ตรงกับความเป็นจริง แนวคิดอุดมคติของนักประพันธ์แนวเสียดสีแบ่งเป็น โลกในอุดมคติและบุคคลในอุดมคติ

1) โลกในอุดมคติ

โลกในอุดมคติเป็นโลกที่นักประพันธ์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสถานที่ที่สมมติในการแสดงความเห็นต่อสภาพสังคมที่ควรจะเป็น ตัวอย่างของโลกในอุดมคติในวรรณกรรมจีนคือเรื่อง “ตำนานธารดอกท้อ” (桃花源記 Táohuā Yuánjì) ที่แสดงให้เห็นสภาพสังคมที่น่าอยู่ ประชาชนในสังคมนี้มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง เนื่องจากปฏิบัติตามหลักของคุณธรรม ฉะนั้น ผู้ที่ไร้ซึ่งคุณธรรมจึงหาโลกนี้ไม่พบ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 3.3.1)

2) บุคคลในอุดมคติ

ผู้ประพันธ์สร้างบุคคลในอุดมคติขึ้นมาในบทประพันธ์เพื่อต้องการให้บุคคลในอุดมคตินี้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดเห็น ข้อชี้แนะของผู้ประพันธ์ และเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนที่ดีแก่บุคคลกลุ่มอื่นที่หลงผิด เช่นในเรื่อง **หูลินไฉ่** (王冕 Wáng Miǎn) ในบทกถามุข (楔子 xiēzi) ผู้กล่าวตำหนิระบบการสอบเคอจิวี่ด้วยปาฎูเหวิน บุคคลตัวอย่างอีกคนหนึ่งคือ **จิงหยวน** (荆元 jīngyuán)

Jīng Yuán) ผู้ใช้ชีวิตอย่างสงบ โดยไม่หวังความร่ำรวยหรือชื่อเสียง หรือตำแหน่ง (杜少卿 Dù Shàoqīng) ผู้มีเชื้อสายจากตระกูลขุนนาง ก็ปฏิเสธการรับราชการ ย้ายสถานที่พำนักมาอยู่ในนานกิง โดยอ้างว่าชอบชีวิตที่สงบเงียบเช่นนี้มากกว่า (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 3.3.2)

5.1.2 เป้าหมายในการเสียดสีของนวนิยายเรื่องหุหลินไวจื่อ

1. ระบบการสอบเข้ารับราชการในมุมมองของผู้ประพันธ์

เรื่องระบบการสอบเข้ารับราชการในสมัยหมิง-ชิงนับเป็นเป้าหมายหลักในการเสียดสีของ **หุหลินไวจื่อ** ที่เด่นชัดที่สุด ผู้ประพันธ์เห็นว่าระบบการสอบดังกล่าวที่เรียกว่าระบบเคอจวี (科舉制度 Kējǔ Zhìdù) นั้น เป็นระบบที่บ่อนทำลายสังคมจีนในสมัยนั้น เนื่องจากการสอบเคอจวีในสมัยหมิง-ชิงใช้ความเรียงปากู่เหวิน (八股文 bāgǔ wén) เป็นเกณฑ์ในการสอบ ความเรียงปากู่เหวินนี้มีกฎเกณฑ์การเขียนที่เคร่งครัดตายตัว ทำให้ผู้ที่เข้าสอบเคอจวีไม่สามารถแสดงความรู้ที่แท้จริงของตนได้ ในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่มีความรู้อะไรเลยอาจใช้เวลาหมดไปกับการท่องปากู่เหวินเพื่อสอบให้ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ฉะนั้น ปากู่เหวินจึงไม่ใช่สิ่งที่เหมาะสมในการวัดความสามารถของผู้ที่จะเข้ารับราชการ เมื่อผู้ที่เข้ารับราชการไม่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ก็ทำให้เกิดผลเสียที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองโดยตรง ผู้ประพันธ์ได้เขียนให้ หวางเหมียนกล่าวตำหนิวิธีการเช่นนี้ในบทแรกของนวนิยาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการแจ้งเจตนาอารมณ์ของตนให้ชัดเจนต่อผู้อ่าน (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 4.1)

2. สภาพสังคมที่ถูกครอบงำโดยระบบการสอบเคอจวี

สภาพสังคมดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง **หุหลินไวจื่อ** เป็นสังคมที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับการรับราชการ เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่ชื่อเสียง เงินทอง ความสำเร็จทั้งปวงในชีวิต และการเข้าสอบรับราชการก็เป็นวิธีเดียวที่จะมาซึ่งความสำเร็จดังกล่าว ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นระบบการศึกษาที่ผิดพลาด รวมถึงระบบการสอบเคอจวีที่ปิดกั้นความคิดของผู้คนในสังคม เมื่อคนในสังคมลุ่มหลงในอำนาจวาสนา และตำแหน่งหน้าที่ทางราชการจนโง่หัวไม่ขึ้นเช่นนี้ จึงไม่มีพัฒนาการทางปัญญา ไม่คิดหาวิธีการพัฒนาสังคมให้เจริญขึ้น ภาพในด้านลบของสังคมเช่นนี้ ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้เห็นจากความประพุดติอันน่าขบขัน ไร้เหตุผลของตัวละครที่เป็น “ปัญญาชน” ทั้งหมด “ปัญญาชน” เหล่านี้ใช้เวลาในแต่ละวันไปกับการท่องปากู่เหวิน ผันกลางวันถึงชีวิตหลังจากที่ตนเองสอบผ่าน แต่เมื่อกลับมาสู่ความเป็นจริง พบว่าหาเป็นเช่นดังที่ฝันไม่ ก็ให้ นึกเวทนาตนเอง

ผู้คนเหล่านี้เอาชีวิตเข้าไปผูกติดอยู่กับการสอบเคอจวีเพียงอย่างเดียว จึงไม่มีฐานะหรือการทำงานเป็นหลักแหล่ง ซึ่งเป็นการทำให้ตนเองเป็นคนที่ไร้ค่าต่อสังคมยิ่งขึ้นไปอีก ยกตัวอย่างเช่น ฟานจิ้น (范進 Fàn Jin) ผู้เข้าสอบเคอจวีมาร่วมสี่สิบกว่าหนแล้ว ก็ไม่เคยสอบได้เป็นบัณฑิตในระดับสูงเลย จนเมื่อได้รับความลำเอียงอันเกิดจากความสงสารของโจวจิ้นผู้ตรวจบทความของตน จึงสอบผ่านได้เป็นบัณฑิตจวีเหริน พอรู้ข่าวฟานจิ้นก็เกิดอาการดีใจจนเสียสติ จะเห็นว่า เมื่อผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับราชการยังคุมสติของตนเองไม่อยู่ แล้วเขาผู้นั้นจะเอาสติจากไหนมาปฏิบัติหน้าที่ให้ราชการได้

เรื่องของฟานจิ้นนี้นับเป็นตอนที่มีชื่อเสียงมากที่สุดตอนหนึ่งในเรื่อง **หฺรูหลินไ่วจื่อ** ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นสภาพของคนที่ถูกเป็นทาสของการสอบเคอจวีอย่างไม่ลืมหูลืมตา และยังแสดงการตำหนิระบบการสอบคัดเลือกเช่นนี้ด้วย (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 4.2)

ผู้ประพันธ์ได้เขียนบรรยายตัวละครต่าง ๆ ได้เหมือนมีชีวิตจริง และตัวละครเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในสมัยนั้นที่เต็มไปด้วยความลุ่มหลงในเกียรติยศ ชื่อเสียงจอมปลอม อำนาจของเงินตรา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไร้มนุษยธรรมได้อย่างชัดเจน สาเหตุที่ทำให้สังคมมีสภาพเสื่อมโทรมเช่นนี้คือการที่คนในสังคมได้รับการสั่งสอนตามระบบความคิดความเชื่อแบบศักดินาที่ล้าหลัง ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อไม่มีความคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคม โอกาสที่สังคมจะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นจึงยากยิ่ง

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากนวนิยายแนวเสียดสีของจีนยังไม่เป็นที่รู้จักมากในประเทศไทย การศึกษาวิจัยนวนิยายเรื่อง **หฺรูหลินไ่วจื่อ** ในครั้งนี้ จึงเป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลความรู้เบื้องต้นที่เกี่ยวกับนวนิยายแนวเสียดสีของจีน เพื่อแนะนำให้คนไทยที่สนใจวรรณกรรมจีนโบราณได้คุ้นเคยกับนวนิยายประเภทนี้ และเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยนวนิยายแนวเสียดสีของจีนต่อไป จากการค้นคว้าและวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับ **หฺรูหลินไ่วจื่อ** และนวนิยายเสียดสีของจีนเรื่องอื่นๆ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อคิดที่จะเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ประพันธ์ ถือเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งในการศึกษาผลงานวรรณกรรม การศึกษาเกี่ยวกับผู้ประพันธ์ (ดูรายละเอียดในบทที่ 2 ข้อ 2.2.2) โดยศึกษาด้านภูมิหลังทางครอบครัว ลักษณะการดำรงชีวิต สังคมที่อยู่อาศัย เป็นการช่วยให้เข้าใจตัวบทประพันธ์ได้ดีขึ้น

ลักษณะโครงสร้างของเรื่องที่เป็นตอนๆ ไม่มีเนื้อเรื่องหรือตัวละครหลัก ซึ่งลักษณะการประพันธ์เรื่องเช่นนี้ นับว่ามีไม่มากนักในวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นวนรณกรรมของจีนหรือของต่างประเทศก็ตาม ลักษณะการประพันธ์ที่แปลกใหม่เช่นนี้ก็สมควรได้รับความสนใจเช่นกัน

หุหลินไฉฉือเป็นนวนิยายจีนเรื่องหนึ่งที่มีตัวละครเป็นจำนวนมาก ตัวละครที่สำคัญก็มีอยู่ไม่น้อย นอกเหนือจากตัวละครจำนวนหนึ่งที่ถูกวิจัยได้นำมาวิเคราะห์เสนอไว้บ้างในบทที่แล้ว ยังมีตัวละครอื่นๆ อีกมากที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากัน เช่นหนิวผู้หลาง (牛浦郎 Niú Pǔláng) เฉียนอู๋ย่ง (權勿用 Quán Wùyòng) ควางเซาเหริน (匡超人 Kuāng Chāorén) เป็นต้น รวมถึงตัวละครที่เป็นสตรี (เช่นเจินฉงจื่อ 沈瓊枝 Shěn Qióngzhī) ซึ่งแม้ว่าจะมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับตัวละครชาย แต่ตัวละครหญิงในนวนิยายของอู๋จิ้งจื่อนั้นก็มีความโดดเด่นไม่แพ้ตัวละครชาย ดังนั้นการวิเคราะห์ลักษณะตัวละครในนวนิยายหุหลินไฉฉืออย่างละเอียด ก็เป็นหัวข้อหนึ่งที่สมควรมีการศึกษาวิจัยต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วว่ามีนวนิยายเสียดสีในสมัยชิงตอนปลายจำนวนไม่น้อยที่ได้รับอิทธิพลจากหุหลินไฉฉือ ซึ่งคุณูปการข้อนี้ทำให้หุหลินไฉฉือได้รับยกย่องให้เป็นต้นแบบของนวนิยายเสียดสีของจีนอีกด้วย ฉะนั้น จึงน่าจะมีการศึกษานวนิยายเสียดสีในสมัยชิงตอนปลาย (ดูรายละเอียดในบทที่ 3 ข้อ 3.1.4.2) เพื่อให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ของนวนิยายแนวเสียดสีของจีน

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการสอบเข้ารับราชการที่เรียกว่าระบบเคอจิวี ก็เป็นการศึกษาระบบราชการของจีน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่สำคัญในสังคมจีนสมัยโบราณ นอกจากนั้นยังสามารถขยายเนื้อหาที่ศึกษาวิจัยไปในด้านสังคมศาสตร์ได้อีกด้วย

อนึ่ง หัวข้อการศึกษาวิจัยที่ได้เสนอแนะมาข้างต้น แม้ว่าจะมีนักวิชาการชาวจีนและชาวต่างประเทศอื่นๆ ได้ศึกษาไปบ้างแล้ว แต่การศึกษาวิจัยในประเทศไทยนั้นยังคงอยู่ในขั้นเริ่มต้น นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยหัวข้อเดียวกันโดยผู้วิจัยที่มีความต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อาจให้ผลการวิจัยที่ต่างกันได้ ดังนั้น การหยิบยกเอาหัวข้อศึกษาวิจัยข้างต้นมาศึกษาในมุมมองที่ต่างออกไป อาจสร้างผลงานวิจัยใหม่ๆ ให้กับวงการการศึกษาได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชัตสุณี สินธุสิงห์, บรรณาธิการ. 2538. วรรณคดีที่ศตนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นววรรณ พันธุเมธา. 2544. คลังคำ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. 2541. ไวยากรณ์จีนกลาง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปลื้อง ณ นคร. 2529. ปริทรรศน์แห่งวรรณคดีอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2530. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. 2544. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ธรรมชาติ.
- เสถียร โปธินันทะ. 2544. เมธีตะวันออก. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

ภาษาอังกฤษ

- Chen, Shou-yi. 1961. Chinese literature: A historical introduction. New York: The Ronald Press.
- Feinberg, Leonard, ed. 1971. Asian laughter: An anthology of oriental satire and humor. New York: Weatherhill.
- Hawthorn, Jeremy. 1992. Studying the novel. 2nd ed. New Delhi: Universal Book Stall.
- Hsia, C. T. 1980. The classical Chinese novel: A critical introduction. Bloomington: Indiana University Press.
- Kernan, Alvin B. 1962. Modern satire. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Nienhauser, Jr., William H., ed. 1986. The Indiana companion to traditional Chinese literature. Bloomington: Indiana University Press.
- Yang, Gladys, and Yang Hsien-yi, trans. 1972. The scholars. By Wu Ching-tzu. New York: The Universal Library, Grosset and Dunlap.

ภาษาจีน

- Ā Yīng 阿英. 1996. Wǎn Qīng xiǎoshuō shǐ 晚清小說史 ประวัตินวนิยายจีนในสมัยชิงตอนปลาย. 北京 Běijīng: 東方出版社 Dōngfāng Chūbǎnshè.

- Chén, Měilín, ed. 陳美林. 1994. Rúlín Wàishǐ cídiǎn 儒林外史辭典 พจนานุกรม
หลุนหลินไฉ่ฉือ. 南京 Nánjīng: 南京大學出版社 Nánjīng Dàxué Chūbǎnshè.
- Chén, Měilín 陳美林. 1998. Rúlín Wàishǐ rénwù lùn 儒林外史人物論 วิเคราะห์
ตัวละครในหลุนหลินไฉ่ฉือ. 北京 Běijīng: 中華書局 Zhōnghuá Shūjú.
- Chén, Měilín; Féng, Bǎoshàn; and Lǐ, Zhōngmíng 陳美林、馮保善和李忠明.
 1998. Zhānghuái xiǎoshuō shǐ 章回小說史 ประวัตินวนิยายประเภทแบ่งบทตอน.
 杭州 Hángzhōu: 浙江古籍出版社 Zhèjiāng Gǔjí Chūbǎnshè.
- Dài, Yì, ed. 戴逸. 1993. Jiǎnmíng Qīngshǐ (dì yī cè) 簡明清史 (第一冊)
ประวัติศาสตร์สมัยชิงโดยย่อ (เล่มที่ 1). 北京 Běijīng: 人民出版社 Rénmín
 Chūbǎnshè.
- _____. 戴逸. 1995. Jiǎnmíng Qīngshǐ (dì èr cè) 簡明清史 (第二冊)
ประวัติศาสตร์สมัยชิงโดยย่อ (เล่มที่ 2). 北京 Běijīng: 人民出版社 Rénmín
 Chūbǎnshè.
- Hé, Mǎnzǐ 何滿子. 1981. Lùn Rúlín Wàishǐ 論儒林外史 อภิปรายเกี่ยวกับหลุนหลินไฉ่ฉือ.
 北京 Běijīng: 人民文學出版社 Rénmín Wénxué Chūbǎnshè.
- Lǐ, Bǎojūn, ed. 李保均. 1996. Míng Qīng xiǎoshuō bǐjiào yánjiū 明清小說比較研
究 วิจัยการเปรียบเทียบนวนิยายจีนสมัยหมิง-ชิง. 成都 Chéngdū: 四川大學出版社
 Sìchuan Dàxué Chūbǎnshè.
- Lǐ, Fǎng, et al. 李昉等. 1962. Tàipíng Guǎngjì (Sòng) 太平廣記 (宋) ไท่ผิง
กว้างจี้ (สมัยซ่ง). 北京 Běijīng: 中華書局 Zhōnghuá Shūjú.
- Lǐ, Xiūshēng 李修生. 1990. Zhōngguó wénxuéshǐ gāngyào (sì) 中國文學史
綱要 (四) ประวัติวรรณคดีจีนโดยสังเขป (เล่ม 4). 北京 Běijīng: 北京大學出版社
 Běijīng Dàxué Chūbǎnshè.
- Liú, Shàngshēng 劉上生. 1995. Zhōngguó gǔdài xiǎoshuō yìshù shǐ 中國古代
小說藝術史 ประวัติศิลปะนวนิยายจีนโบราณ. 長沙 Chángshā: 湖南師範大學出版
 社 Húnán Shīfàn Dàxué Chūbǎnshè.
- Lǚ, Xùn 魯迅. 1995. Qièjiètíng zǎwén èrjí 且介亭雜文二集 รวมบทความปกิณกะ
เฉี่ยเจี่ยเถิง. 北京 Běijīng: 人民文學出版社 Rénmín Wénxué Chūbǎnshè.
- _____. 1999. Zhōngguó xiǎoshuō shǐ lüè 中國小說史略 ประวัตินวนิยายจีนโดยย่อ.
 上海 Shànghǎi: 上海古籍出版社 Shànghǎi Gǔjí Chūbǎnshè.

- Oh, Soon-bang 吳淳邦. 1995. Qīngdài chángpiān fěngcì xiǎoshuō yánjiū
清代長篇諷刺小說研究 วิจัยนวนิยายเสียดสีขนาดยาวสมัยชิง. 北京 Běijīng: 北京
大學出版社 Běijīng Dàxué Chūbǎnshè.
- Táng, Fùlín 唐富齡. 1991. Míng Qīng wénxuéshǐ (Qīngdài juàn) 明清文學史
(清代卷) ประวัติวรรณคดีสมัยหมิง-ชิง (ฉบับสมัยชิง). 武漢 Wǔhàn: 武漢大學出
版社 Wǔhàn Dàxué Chūbǎnshè.
- Wú, Jìngzǐ 吳敬梓. 1997. Rúlín Wàishǐ 儒林外史 ทรูหลินไว่ฉื่อ. 北京 Běijīng: 人民
文學出版社 Rénmín Wénxué Chūbǎnshè.
- Xǔ, Shù'ān 許樹安. 1985. Gǔdài xuǎnjǔ jí kējǔ zhìdù gài shù 古代選舉及科舉
制度概述 ระบบการแต่งตั้งและการสอบเข้ารับราชการในสมัยโบราณโดยสังเขป. 天津
Tiānjīn: 天津人民出版社 Tiānjīn Rénmín Chūbǎnshè.
- Zhāng, Chuánxǐ, ed. 張傳璽. 1994. Jiǎnmíng Zhōngguó gǔdài shǐ 簡明中國
古代史 ประวัติศาสตร์จีนโบราณโดยสังเขป. 2nd ed. 北京 Běijīng: 北京大學出版社
Běijīng Dàxué Chūbǎnshè.
- Zhāng, Zhōngxíng 張中行. 1995. Wényán hé báihuà 文言和白話 ภาษาเหวิน
เหยียนและภาษาไป่ฮว่า. 哈爾濱 Hā'ěrbīn: 黑龍江人民出版社 Hēilóngjiāng
Rénmín Chūbǎnshè.
- Zhōu, Jīmíng and Zhāng, Yànguó, eds 周積明和張艷國. 1992. Yǐngxiǎng
Zhōngguó wénhuà de yìbǎi rén 影響中國文化的一百人 100 บุคคลสำคัญ
ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีน. 武漢 Wǔhàn: 武漢出版社 Wǔhàn Chūbǎnshè.
- Zhōu, Xiānshèn 周先慎. 1996. Gǔdiǎn xiǎoshuō jiànshǎng 古典小說鑑賞
การวิเคราะห์และชื่นชมนวนิยายโบราณ. 北京 Běijīng: 北京大學出版社 Běijīng
Dàxué Chūbǎnshè.
- Zhū, Yīxuán and Liú, Yùchén 朱一玄和劉毓忱. 1998. Rúlín Wàishǐ zīliào huì biān
儒林外史資料彙編 รวมข้อมูลค้นคว้าทรูหลินไว่ฉื่อ. 天津 Tiānjīn: 南開大學出版社
Nánkāi Dàxué Chūbǎnshè.
- Zhú, Qīng, ed. 竺青. 1999. Míngjiā jiědú Rúlín Wàishǐ 名家解讀儒林外史 ฝู่
เชียวชาญอธิบายทรูหลินไว่ฉื่อ. 濟南 Jǐnán: 山東人民出版社 Shāndōng Rénmín
Chūbǎnshè.

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Bishop, John L. , ed. 1996. Studies in Chinese literature. 2nd ed. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Lin, Shuen-fu. 1974. Ritual and narrative structure in Ju-lin Wai-shih. In Andrew H. Plaks (ed.), Chinese narrative: Critical and theoretical essays, pp. 244-265. NJ: Princeton University Press.
- Yang, Gladys, and Yang Hsien-yi, trans. 1972. The scholars. By Wu Ching-tzu. New York: The Universal Library, Grosset and Dunlap.

ภาษาจีน

- Cài, Měibīāo, et al. 蔡美彪等. 1994. Zhōngguó Tōngshǐ (dì bā cè) 中國通史 (第八冊) ประวัติศาสตร์จีน (เล่ม 8). 北京 Běijīng: 人民出版社 Rénmín Chūbǎnshè.
- _____. 蔡美彪等. 1994. Zhōngguó Tōngshǐ (dì jiǔ cè) 中國通史 (第九冊) ประวัติศาสตร์จีน (เล่ม 9). 北京 Běijīng: 人民出版社 Rénmín Chūbǎnshè.
- Chǔ, Bīnjié 褚斌杰. 1990. Zhōngguó wénxuéshǐ gāngyào (yī) 中國文學史綱要 (一) ประวัติวรรณคดีจีนโดยสังเขป (เล่ม 1). 北京 Běijīng: 北京大學出版社 Běijīng Dàxué Chūbǎnshè.
- Gǔdài Hànyǔ Cídiǎn Biānxiězǔ 古代漢語詞典編寫組. 1998. Gǔdài Hànyǔ cídiǎn 古代漢語詞典 พจนานุกรมภาษาจีนโบราณ. 北京 Běijīng: 商務印書館 Shāngwù Yìnshūguǎn.
- Hú, Yímín and Lǐ, Hànciū 胡益民和李漢秋. 1997. Qīngdài xiǎoshuō 清代小說 นวนิยายสมัยชิง. 合肥 Héféi: 安徽教育出版社 Ānhuī Jiàoyù Chūbǎnshè.
- Hú, Yímín and Zhōu, Yuèliàng 胡益民和周月亮. 1995. Rúlin Wàishǐ yǔ Zhōngguó shì wénhuà 儒林外史與中國士文化 หุหลินไ่ว่จื่อกับวัฒนธรรมการเป็นปัญญาชนของจีน. 合肥 Héféi: 安徽大學出版社 Ānhuī Dàxué Chūbǎnshè.
- Lǐ, Hànciū 李漢秋. 1997. Rúlin Wàishǐ de wénhuà yìyùn 儒林外史的文化意蘊 ความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของหุหลินไ่ว่จื่อ. 鄭州 Zhèngzhōu: 大象出版社

Dàxiàng Chūbǎnshè.

Shí, Chāngyú 石昌渝. 1994. Zhōngguó xiǎoshuō yuánliú lùn 中國小說源流論
อภิปรายเกี่ยวกับต้นกำเนิดนวนิยายจีน. 北京 Běijīng: 生活·讀書·新知三聯書店
Shēnghuó-Dúshū-Xīnzhī Sānlián Shūdiàn.

Wú, Jìngzǐ 吳敬梓. 1997. Rúlin Wàishǐ 儒林外史 ทรูลินไว้อื่อ. 北京 Běijīng: 人民
文學出版社 Rénmín Wénxué Chūbǎnshè.

Wú, Zǔxiāng 吳組緜. 1998. Zhōngguó xiǎoshuō yánjiūlùn jí 中國小說研究論集
รวมบทความวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายจีน. 北京 Běijīng: 北京大學出版社 Běijīng
Dàxué Chūbǎnshè.

Yuán, Xíngpèi 袁行霈. 1990. Zhōngguó wénxuéshǐ gāngyào (èr) 中國文學史
綱要 (二) ประวัติวรรณคดีจีนโดยสังเขป (เล่ม 2). 北京 Běijīng: 北京大學出版社
Běijīng Dàxué Chūbǎnshè.

Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cídiǎn Biānjíshì 中國社會
科學院語言研究所詞典編輯室. 1996. Xiàndài Hànyǔ cídiǎn 現代漢語
詞典 พจนานุกรมภาษาจีน. 北京 Běijīng: 商務印書館 Shāngwù Yìnshūguǎn.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

อธิบายตำแหน่งขุนนางและระบบการสอบเข้ารับราชการที่กล่าวถึงในเรื่อง
“ทรูหลินไวจื่อ”¹

เรื่องทรูหลินไวจื่อมีที่พาดพิงถึงการสอบเข้ารับราชการ (การสอบเคอจวี 科舉考試 kē jǔ kǎ oshì) และตำแหน่งขุนนางอยู่มากแห่ง สิ่งเหล่านี้ในสายตาของคนสมัยผู้แต่งย่อมไม่จำเป็นต้องอธิบาย ครั้นปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยน สิ่งต่างๆ ก็แปรเปลี่ยนไป การสอบเคอจวีถูกยกเลิกไปนานแล้ว ตำแหน่งขุนนางก็เป็นเพียงคำนามในประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องอธิบายเรื่องนี้อย่างง่าย ๆ

ผู้ประพันธ์เรื่องทรูหลินไวจื่อเขียนเรื่องนี้โดยสร้างจำลองเหตุการณ์ให้อยู่ในสมัยราชวงศ์ หมิง (明 Míng ค.ศ. 1368-1644) แต่ที่จริงตำแหน่งขุนนางและระบบการสอบเข้ารับราชการที่เห็นในนวนิยายเรื่องนี้ล้วนเป็นของสมัยราชวงศ์ชิง (清 Qī ng ค.ศ. 1616-1911) ต่อไป จึงจะขออธิบายตำแหน่งของขุนนางและระบบการสอบเข้ารับราชการโดยยึดของราชวงศ์ชิงเป็นหลัก

ระบบการสอบเข้ารับราชการสมัยราชวงศ์ชิง กล่าวโดยย่อ สามารถสรุปได้เป็นการสอบสามชั้น ชั้นแรกคือเอวี่ยนฉื่อ (院試 yuànshì การสอบระดับท้องถิ่น) ชั้นที่สองคือเซียงฉื่อ (鄉試 xiāngshì การสอบระดับมณฑล) ชั้นที่สามมีการสอบสามประเภท คือ ฮู่ฉื่อ (會試 huìshì การสอบระดับประเทศ) ฟู่ฉื่อ (復試 fùshì การสอบซ้ำ) และเตียนฉื่อ (殿試 diànshì การสอบหน้าพระที่นั่ง) นอกจากนี้ยังมีการสอบราชสำนัก (朝考 cháokǎo) อีกครั้งหนึ่ง

การสอบระดับท้องถิ่นถือเป็นการสอบชั้นแรกสุด ก่อนการสอบชนิดนี้ มีการสอบเตรียมก่อนสองครั้ง ครั้งแรกคือเซียนฉื่อ (縣試 xiànshì การสอบระดับอำเภอ) มีนายอำเภอเป็นประธาน เมื่อได้รับการคัดเลือกก็จะได้เข้าสอบฟู่ฉื่อ (府試 fǔ shì การสอบระดับเมือง) โดยมีเจ้าเมืองเป็นประธาน เมื่อสอบได้จึงเรียกว่าตงเซิง (童生 tóngshēng) ต่อจากนี้เจ้าเมืองจึงจะนำรายชื่อตงเซิงทั้งเมืองส่งต่อไปยังเสวียเอวี่ยน (學院 xuéyuàn) เพื่อให้เข้าสอบในระดับที่เรียกว่าเอวี่ยนฉื่อ เมื่อผ่านการสอบระดับท้องถิ่น จึงเรียกว่าเซิงหยวน (生員 shēngyuán) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าชิวไฉ (秀才 xiùcai)

¹ บทความนี้แปลจาก 釋《儒林外史》中提到的科舉活動和官職名稱 Shì Rúlín Wàishǐ zhōng tí dào de kē jǔ huódòng hé guānzhí míngchēng เขียนโดยเจียนมั่วจ้าน (翦伯讚 Jiǎn Bózàn) นักประวัติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของจีน (เดิมตีพิมพ์ในวารสาร “เหวินอีเสวียสือ” (文藝學習 Wényì Xuéxí) ฉบับที่ 8 ปี ค.ศ. 1956) ผู้วิจัยนำบทแปลภาษาไทยของบทความนี้ ซึ่งแปลโดยกนกพร นุ่มทอง มาพิมพ์ไว้เป็นภาคผนวกในวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจระบบการสอบเคอจวีและชื่อตำแหน่งทางราชการต่างๆ ที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์

การสอบระดับท้องถิ่นนั้นจะดำเนินการจัดสอบ ณ ที่ว่าการผู้² หรือที่ทำการจื่อลี่โจว³ ส่วนขุนนางผู้ดำเนินการจัดสอบนี้ ถ้าเป็นที่ปักกิ่งหรือนานกิงจะเรียกว่าเสวียเอวี่ยน แต่หากเป็นที่มณฑลอื่นๆ จะเรียกว่า ถีเสวียเต้า (提學道 tíxué dào) เรียกย่อว่าเสวียเต้า (學道 xué dào) หรือเสวียเจิ้ง (學政 xuézhèng) ภาษาชาวบ้านเรียกกันว่าเสวียไถ (學台 xuétái) หรือจงซือ (宗師 zōngshī) โจวเสวียเต้า 周學道 Zhōu Xué dào (โจวจิ้น 周進 Zhōu Jìn) ที่ได้เอ่ยถึงในทรูหลินไ่ว่ฉือบทที่ 2 ฟานเสวียเต้า 范學道 Fàn Xué dào (ฟานจิ้น 范進 Fàn Jìn) ในบทที่ 7 เสวียไถ ในบทที่ 29 และจงซือในบทที่ 4 นั้น ล้วนหมายถึงขุนนางผู้อำนวยการจัดสอบระดับท้องถิ่นทั้งสิ้น

เสวียเต้าหรือเสวียเจิ้งจะดำรงตำแหน่งเป็นเวลาสามปี ในระหว่างที่รับตำแหน่งต้องไปอำนวยความสะดวกสองครั้งที่ผู้และจื่อลี่โจวที่ตนสังกัดอยู่ตามลำดับ เรียกว่า “อันหลิน” (按臨 ànlín) ในเรื่องทรูหลินไ่ว่ฉือบทที่ 4 ที่กล่าวว่า “ปีกลายจงซืออันหลิน” (去年宗師按臨 qùnián zōngshī ànlín) ก็หมายความว่าเสวียไถมาอำนวยความสะดวกสอบระดับท้องถิ่นนั่นเอง

การสอบเอวี่ยนฉือ (ระดับท้องถิ่น) แบ่งออกเป็น การสอบชู่ฉือ (歲試 suìshì) และการสอบเคอฉือ (科試 kēshì) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหน้าที่ของทั้งสองนั้นก็เหมือนกัน กล่าวคือ ต่างรับผิดชอบหน้าที่สองประการ หนึ่งคือจัดการสอบคัดเลือกถิงให้ป็นชิวไฉ สองคือจัดการคัดเลือกประเภทของชิวไฉ ในทรูหลินไ่ว่ฉือบทที่ 3 ที่กล่าวว่าโจวเสวียเต้า “เดินทางไปรับตำแหน่งที่กว้างโจว วันต่อมาก็ทำพิธีรับตำแหน่ง สอบชิงหยวนสองรอบก่อน รอบที่สามสอบถิงของหนานไห่ (南海 Nánhǎi) กับ ฟานอู๋ (番禺 Fānyú) สองอำเภอ” ก็ประจวบเหมาะสามารถนำเอามาอธิบายเรื่องนี้ได้พอดี

ในการสอบคัดเลือกชิวไฉนี้ จะจัดแบ่งลำดับตามคะแนนสูงต่ำว่ามีการให้รางวัลหรือว่ารับโทษดังในเรื่องทรูหลินไ่ว่ฉือบทที่ 7 ที่กล่าวถึงเหมย์จิว (梅玖 Méi Jiǔ) ซึ่งเป็นชิวไฉได้เข้ามาร่วมแข่งขันสอบในระดับท้องถิ่นนั้น เป็นเพราะสอบได้ชั้นสี่ จึงถูกจัดการ “ปรับโทษตามธรรมเนียม”

การสอบเคอฉือนั้นแตกต่างจากการสอบชู่ฉือ เนื่องจากต้องมีการเตรียมงานให้การสอบชั้นสูงขึ้นไปโดยประกันส่งชิวไฉที่มีผลสอบชั้นเยี่ยมเข้าร่วมการสอบระดับมณฑลซึ่งเรียกว่า “ลู่เคอ” (錄科 lùkē) ในเรื่องทรูหลินไ่ว่ฉือบทที่ 7 กล่าวถึง “ฮวินเหมย์ (荀玫 Xún Méi) สอบลู่เคอในปีต่อมา ก็ได้ที่หนึ่งอีก” คำว่าลู่เคอในที่นี้ก็หมายถึงเข้าร่วมการสอบเคอฉือนั่นเอง

² 府 (fǔ) เป็นหน่วยการปกครองระดับเมือง

³ โจว (州 zhōu) ในสมัยหมิงและชิงแบ่งออกเป็นสองประเภท หนึ่งคือसानโจว (散州 sǎnzhōu) อยู่ภายใต้ผู้ แต่มีฐานะสูงกว่าอำเภอ (縣 xiàn) เล็กน้อย อีกประเภทหนึ่งเรียกว่าจื่อลี่โจว (直隸州 zhílìzhōu) มีฐานะเท่ากับผู้

จำนวนของผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากการสอบระดับท้องถิ่นนั้นอาจมีมากน้อยแตกต่างกันไปตามจำนวนเชิงหยวนของแต่ละผู้ โจว หรืออำเภอ หากมีมากก็อาจถึงประมาณยี่สิบคน ถ้าน้อยก็อาจจะประมาณสิบกว่าคน หรือเจ็ดแปดคน เนื่องจากจำนวนผู้ที่ได้รับคัดเลือกมีจำนวนจำกัด จึงทำให้คงมีบรรดาเชิงเฉิงเฉิงที่สอบตกซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่จำนวนหนึ่ง ดังในเรื่อง **หฺรูลินไ่ว่ฉื่อ** บทที่ 3 เอ่ยถึง “โจวเสวียเต้านั่งอยู่กลางที่ประชุม มองดูเชิงที่ประดังกันเข้ามา มีทั้งคนหนุ่มและคนแก่” หรือที่กล่าวว่า ฟานจินนั้นได้เริ่มเข้าสอบตั้งแต่อายุยี่สิบ สอบทั้งหมดยี่สิบกว่าครั้ง จนอายุถึงห้าสิบสี่ปีก็ยังคงสอบไม่ได้

เชิงหยวนนั้นเป็นคำเรียกทั่วไป สามารถแบ่งย่อยลงไปได้อีกเป็น **ฟูเสวียเชิงหยวน (附學生員 fùxué shē ngyuán)** เจิงกว้างเชิงหยวน (**增廣生員 zē ngguǎ ng shē ngyuán**) และหลินฉ้านเชิงหยวน (**廩善生員 lǐ nshàn shē ngyuán**) เรียกย่อๆ ว่า ฟูเชิง เจิงเชิง และหลินเชิงตามลำดับ เชิงหยวนผู้ผ่านการสอบระดับเบื้องต้นคือฟูเชิง หลังจากผ่านการสอบระดับชู่ยี่ฉื่อและเคอฉื่อแล้ว หากผลการสอบอยู่ในระดับดี ก็อาจเลื่อนเป็นเจิงเชิงหรือหลินเชิงได้ ในเรื่อง **หฺรูลินไ่ว่ฉื่อ** ทั้งในบทที่ 9 บทที่ 13 บทที่ 32 และบทที่ 45 ล้วนมีการเอ่ยถึงหลินเชิง หลินเชิงนี้นอกจากจะสามารถขอรับค่ายังชีพจากรัฐบาลได้แล้ว ยังสามารถประกันให้เชิงที่กำลังจะสอบ โดยเรียกว่า “หลินเป่า” (**廩保 lǐ nbǎ o**) ในบทที่ 48 ก็มีการกล่าวถึงหวางอู๋ฮุย (**王玉輝 Wáng Yùhuī**) ที่เป็นหลินเชิงคนหนึ่ง ได้เข้าสอบแทนตั้งจื่อฟู (**鄧質夫 Dèng Zhìfū**) ที่สำคัญกว่านั้นก็ เขายังมีสิทธิพิเศษในการเป็นกั๊งเชิง (**貢生 gòngshē ng**) ได้ก่อน

กั๊งเชิงแบ่งได้เป็นห้าประเภท คือ ชู่ยี่กั๊ง (**歲貢 suìgòng**) โยวกั๊ง (**優貢 yō ugòng**) ป่ากั๊ง (**拔貢 bágòng**) ฟูกั๊ง (**副貢 fùgòng**) และเอินกั๊ง (**恩貢 ē ngòng**)

ชู่ยี่กั๊งหรืออายกั๊ง (**挨貢 ā igòng**) เป็นหลินเชิงที่แต่ละผู้ โจว และอำเภอคัดส่งขึ้นมาตามอาวุโสของการเป็นหลินเชิง ที่มีเชิงหยวนมากได้ปีละหนึ่งคน รองลงมาสามปีสองคน น้อยที่สุดสองปีหนึ่งคน โยวกั๊งสามปีมีหนึ่งครั้ง สอบในปีจื่อ (**子 zǐ**) อู่ (**午 wǔ**) หม่า (**卯 mǎ o**) โหยว (**酉 yǒ u**) โดยทั่วไปจัดก่อนที่เสวียไถจะพ้นตำแหน่ง โดยให้แต่ละอำเภอประกันชื่อชื่อวิชาชั้นเลิศมาสอบ โดยมีจำนวนเป็น มณฑลเล็กสองคน มณฑลใหญ่หกคน ป่ากั๊ง มีอีกชื่อว่า เสวียนกั๊ง (**選貢 xuǎ ngòng**) สอบสองปีมีครั้งหนึ่ง สอบในปีโหยว อำเภอละหนึ่งคน ฟูกั๊งนั้นได้มาโดยเมื่อสอบระดับมณฑลแล้ว หากจำนวนจื่อเหริน (**舉人 jǔ rén**) เต็มหมด ก็จะนำเอากระดาษสอบที่เขียนคำตอบค่อนข้างดี มาคัดเลือกลงเป็นอีกชุดหนึ่ง ส่งไปให้ไท่เสวีย (**太學 tàixué**) เรียกว่า ฟูป่างกั๊งเชิง (**副榜貢生 fùbǎ ng gòngshē ng**) เรียกย่อว่า ฟูป่าง จำนวนในแต่ละมณฑลไม่เท่ากัน บทที่ 45 ใน **หฺรูลินไ่ว่ฉื่อ** อู๋ฉื่อ (**余持 Yú Chí**) กล่าวว่า “เชิงหยวนกว่าจะได้เป็นกั๊งเชิงก็อีกสิบปีแน่ะ” กั๊งเชิงในที่นี้หมายถึงชู่ยี่กั๊ง

กั๊งเชิงไม่สามารถสอบจิ้นฉื่อ (**進士 jìnshì**) ได้โดยตรง หากต้องการสอบ ต้องสอบผ่านระดับมณฑลให้ได้เป็นจื่อเหรินเสียก่อน ในเรื่อง **หฺรูลินไ่ว่ฉื่อ** บทที่ 32 ตอนที่จีเหว่ยเซียว (**季葦蕭 Jì Wě ixiā o**) เอ่ยว่า “เขาจะไปเป็นกั๊งเชิง เดินทางเข้าเมืองไปสอบระดับมณฑลแล้ว” ก็ใช้อธิบายเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

กั๋งเชิงต้องเข้าไปเรียนหนังสือที่ราชวิทยาลัย (國子監 Guózi jiàn) ตามธรรมเนียม ขั้นตอนนี้เรียกว่า “จั่วเจี้ยน” (坐監 zuòjiàn) โดยมีระยะเวลาสั้นยาวไม่เท่ากัน ส่วนใหญ่หากเป็นเอ็งกั๋งหรือซู่กั๋งจะสั้นที่สุด คือราวครึ่งปีหรือแปดเดือน ส่วนโยวกั๋งและป้ากั๋งนั้น ระยะเวลาที่นานที่สุดคือหนึ่งถึงสองปี ครั้นถึงสมัยจักรพรรดิเจียนหลง (乾隆 Qiánlóng ค.ศ. 1736-1795) แห่งราชวงศ์ชิงเป็นต้นมา ระเบียบเหล่านี้ก็กลายเป็นกฎที่บันทึกไว้ในหนังสือเท่านั้น มิได้มีการนำมาปฏิบัติจริง

เมื่อกั๋งเชิง “จั่วเจี้ยน” ครบตามระยะเวลาที่กำหนด ก็จะได้ตำแหน่งราชการหลังผ่านการสอบราชสำนักในเรื่องทูลหูลินไ่ว่ฉือบทที่ 32 จางเหลี่ยวจาย (臧蓼齋 Zā ng Liǎ ozhā i) กล่าวว่า “หลินเชิงนั้น ปีหนึ่งสอบได้ก็มากโข พอสอบได้แล้วก็ไปชุนนาง ถ้าสอบไม่ได้ ก็เป็นกั๋งเชิงไปอีกสิบกว่าปี พอสอบราชสำนักแล้ว ก็ไปเป็นนายอำเภอ หรือไม่กี่ทู่กั๋วาน⁴ ไสร่องเท้าลายสวยๆ นั่งสบายอยู่ในจวน ลงนามในหนังสือต่างๆ ซ้อมชาวบ้าน”

ชิวไฉนั้นโดยทั่วไปมิได้มีความรู้มากมาย เพียงเขียนปากู่เหวิน (八股文 bā gǔ wén) เป็นก็สามารถสอบได้แล้ว ในเรื่องทูลหูลินไ่ว่ฉือบทที่ 49 เกาฮันหลิน (高翰林 Gā o Hànlín)⁵ กล่าวว่า “จะมีความรู้อะไรที่ไหนกัน ถ้ามีความรู้ก็คงไม่เป็นชิวไฉแ่ๆ เช่นนี้ดอก” มีชิวไฉบางคนถึงขนาดว่า แม้แต่ปากู่เหวินยังเขียนไม่ได้ จึงจ้างคนมาสอบแทน ในบทที่ 19 จินเยว่ (金躍 Jī n Yuè) บุตรชายของจินตงหย่า (金東崖 Jī n Dō ng yá) ก็เป็นพวกอ่านหนังสือไม่แตก แต่จ่ายเงินไป 500 ชั่ง จ้างคนมาเข้าสอบแทน จึงได้เป็นชิวไฉ นอกจากนี้แล้ว การติดสินบนเสียๆไถ่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง ในบทที่ 32 เสวีย

⁴ ทู่กั๋วาน (推官 tuī guā n) เป็นชื่อตำแหน่งชุนนางผู้ช่วยเจ้าเมือง ดูแลเรื่องการลงทัณฑ์ (Chén Mě ilín, 1994: 808)

⁵ ฮันหลิน (翰林 Hànlín) เป็นตำแหน่งชุนนางในราชสำนักในสมัยถังและซ่ง มีหน้าที่สนองเบื้องพระยุคลบาท ร่างพระบรมราชโองการ เป็นต้น สมัยหมิงกำหนดให้เป็นชุนนางนอกราชสำนักเรื่อยมาจนถึงสมัยชิง มีชื่อเรียกเต็มว่า “ฮันหลินเอวี่ยนฉู่จี้ฉื่อ” (翰林院庶吉士 Hànlínyuàn shùjǐshì) ในวันที่สามหลังจากการขานชื่อ (傳臚 chuánlú) จินฉื่อที่ผ่านการสอบหน้าพระที่นั่ง จะจัดการสอบราชสำนักเพื่อคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นฉู่จี้ฉื่อ (庶吉士 shùjǐshì) โดยเอาผู้ที่ “บทความเป็นเลิศ อักษรงดงาม” (詞章優秀 , 兼工書法 cízhā ng yō uxiù, jiā ng shū fǎ) อันดับต้นๆ จะให้ไปศึกษาที่ฉู่ฉางกั๋วาน (庶常館 shùchángguǎ n) ในสำนักฮันหลิน ตำแหน่งฉู่จี้ฉื่อนั้นก็คือฮันหลินนั่นเอง เมื่อฉู่จี้ฉื่อศึกษาครบสามปี ก็จะจัดให้มีการสอบอีกครั้งหนึ่งเรียกว่าซานกั๋วาน (散館 sànguǎ n) โดยแบ่งเป็นสามระดับ ผู้สอบได้ชั้นดีเลิศให้เป็นเปียนชิว (編修 biā nxiū) หรือเจียนถ่าว (檢討 jiǎ ntǎ o) ที่เหลือให้เป็นตำแหน่งปู้ฉู่ (部屬 bùshǔ) หรือนายอำเภอ ภายหลังชื่อตำแหน่งฮันหลินนี้ไม่เพียงแต่หมายถึงฉู่จี้ฉื่อเท่านั้น หากรวมถึงชุนนางทุกตำแหน่งในสำนักฮันหลินทั้งหมด (เช่น เสวียฉื่อ (學士 xuéshì) ฉื่อตุ่ (侍讀 shìdú) ฉื่อเจียง (侍講 shìjiǎ ng) ชิว-จ้วน (修撰 xiū zhuàn) เปียนชิว เจียนถ่าว เป็นต้น) ชุนนางฮันหลินในสมัยหมิง-ชิงหาได้มีอำนาจหน้าที่ที่แท้ไม่ แต่การเป็นฮันหลินก็ยังเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการเลื่อนขั้นตำแหน่งอยู่ (Chén n, Mě ilín, 1994: 798)

ไถผู้เป็นประธานการสอบที่หลูโจว (盧州 Lúzhōu) ได้ส่งคนออกไปประกาศขายตำแหน่งชีวไฉ แต่ก็ มีชีวไฉบางคนที่มีความรู้จริง ๆ เช่นอู๋จิ่งจื่อ (吳敬梓 Wú Jìngzǐ) ผู้ประพันธ์เรื่องหฺรูลินไฉนี่ก็ เป็นชีวไฉคนหนึ่ง

ชีวไฉไม่ได้มีฐานะสูงนัก ในเรื่องหฺรูลินไฉตอนที่ 19 ผู้ตรวจการชื่อ (施御史 Shī Yùshǐ) กล่าวว่า “ถ้าจะพูดเรื่องยศศักดิ์ ชิวไฉคนหนึ่งจะดีสักเท่าไรเชียว” แต่หากได้เป็นชีวไฉแล้ว อยากรู้ก็ จัดว่ามีตำแหน่งที่สูงขึ้นมากกว่าสามัญชนอีกชั้น ในบทที่ 3 ตาหูคนฆ่าสัตว์ (胡屠戶 Hú Túhù) พ่อตาของฟานจินเฝ้าทำแซ่บลูกเขยว่า “อย่างไรตอนนี้เจ้าก็เป็นถึงเซียงกง (相公 xiànggōng)⁶ แล้ว จะทำอะไรก็ควรให้ถูกต้องตามธรรมเนียม.....พวกทำนา หาบมูลแถวหน้าบ้านนั้นก็แค่ชาวบ้านทั่วไป ถ้าเจ้าค่านับกลับ หรือยี่นั่น่งเหมือนกันกับเขา ก็จะไม่เสียธรรมเนียม หน้าซำก็จะพลอยเสียราศีไปด้วย” ใน บทที่ 20 ชิวไฉควาง (匡秀才 Kuāng Xiùcai) พูดกับพี่ชายว่า “ก็เสื่อที่ปีนั้นซำกลับบ้านเอาให้แม่ ถ้าญาติ ๆ เลี้ยงสุราก็ให้แม่สวมเสีย จะได้ดูไม่เหมือนชาวบ้านธรรมดา ต่อไปถ้าพื่ออยู่บ้าน ก็ต้องให้คน เรียกว่านายท่าน ทุกเรื่องก็ให้มีระเบียบขึ้นมา อย่าทำให้เสียมาดตัวเองเสียเล่า”

ที่ชีวไฉมีฐานะสูงกว่าชาวบ้านทั่วไปนั้น เนื่องจากได้ใกล้ชิดกับขุนนางขึ้นมาอีกชั้น เมื่อพบ นายอำเภอจะไม่คุกเข่าก็ได้ หรือถึงขนาดทำตัวอยู่ชั้นเดียวกับนายอำเภอก็ยอมได้ ในบทที่ 17 มีกล่าวว่า “ควางเซาเหรินเข้าไปขอบุณนายอำเภอที่ในเมืองอีก ครั้งนี้นายอำเภอก็ทำตัวอยู่ชั้นเดียวกับเขา ยึดตัว เขาไว้ให้เสพสุราอาหารร่วมกันก่อน และเรียกเขาว่าอาจารย์” และด้วยเหตุที่ชีวไฉใกล้ชิดกับขุนนางมาก ขึ้น จึงใช้อำนาจจริงแก่ชาวบ้านได้ บทที่ 17 กล่าวถึงควางต้า (匡大 Kuāng Dà) พี่ชายของชีวไฉควาง ช่มชู่ชาวบ้านว่า “ท่านนายอำเภอตอนนี้คุ้นเคยกันกับน้องรองของข้า คิดว่าข้าจะกลัวเอ็งรี! ไปก็ไปสิ ข้า กับเอ็งไปหาท่านพร้อมกันเลยไป!”

โดยทั่วไป หากได้เป็นชีวไฉแล้ว ก็ไม่น่าจะมีปัญหาด้านการครองชีพ เพราะอย่างน้อยก็สอน หนังสือหากินได้ ในบทที่ 7 เมื่อสุวินเหมย์สอบเป็นชีวไฉได้แล้ว มารดาก็กล่าวด้วยความดีใจว่า “ตอนนี้เจ้า ได้เป็นชีวไฉแล้ว ต่อไปก็สอนหนังสือหากินได้แล้วสินะ” ในบทที่ 3 เมื่อฟานจินสอบเป็นชีวไฉได้ ตาหู พ่อตาของเขาก็กล่าวกับเขาว่า “ปีหน้าข้าจะหาโรงเรียนให้เจ้า” เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ปัญหาเรื่องการ ครองชีพน่าจะได้รับการแก้ไขแล้ว กระนั้นก็ยังคงมีชีวไฉอัปโชคบางคนที่ยึดอับถึงขนาดที่ต้องขายลูกกิน ใน บทที่ 25 พ่อเฒ่าหนี (倪老爹 Ní Lǎodiē) ช่างซ่อมเครื่องดนตรี ก็เป็นหนึ่งในบรรดาชีวไฉตกอับ แก่เป็นชีวไฉมาแล้วถึง 37 ปี มีแต่จะยากจนจนขั้นแค้นลงไปทุกที ลูกชายทั้งหมดหกคน ตายไปเสียหนึ่ง มี คนหนึ่งอยู่บ้าน ส่วนอีกสี่คนที่เหลือล้วนถูกขายไปแห่งหนตำบลอื่นเสียสิ้น

การสอบที่สูงกว่าระดับท้องถิ่นขึ้นไปอีกชั้น คือ การสอบระดับมณฑล

⁶ หมายถึงชีวไฉ

การสอบระดับมณฑลนี้จะมีการจัดสอบขึ้นที่นครปักกิ่ง นานกิง หรือเมืองหลวงของมณฑลต่างๆ โดยจะจัดขึ้นทุกๆ สามปี ได้แก่ในปีจื่อ อู่ หม่า และโหยว ในวันขึ้นเก้าค่ำถึงวันที่สิบเจ็ด เดือนแปด แบ่งการสอบเป็นสามสนาม สนามละสามวัน เนื่องจากการจัดสอบในช่วงฤดูใบไม้ร่วง (ชิว) จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ชิวเหว่ย” (秋闈 qiū wéi)

ผู้ที่เข้าร่วมการสอบได้ต้องเป็นชิวไฉเท่านั้น รวมทั้งชิวไฉที่เป็นกั๊งเซ็งแล้ว แม้สอบเป็นชิวไฉไม่ได้ แต่หากสามารถใช้วิธีการอื่นใดที่ทำให้ตนเองมีคุณสมบัติเป็นเจียนเซ็ง (監生 jiànshē ng) ได้ก็สามารถเข้าร่วมการสอบได้เช่นกัน เมื่อผ่านการทดสอบด้านนี้แล้ว ชิวไฉ กั๊งเซ็ง หรือเจียนเซ็งคนหนึ่งก็อาจเลื่อนขึ้นมาเป็นจิวไชริน หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเซี่ยวเหลียน (孝廉 xiàolián) ได้

เจียนเซ็งเป็นชื่อเรียกย่อของนักศึกษาในกั๋วจื่อเจียน (ราชวิทยาลัย) ซึ่งเป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูงในสมัยหมิงและชิง ตามระเบียบทั่วไปแล้วจะต้องเป็นกั๊งเซ็งหรืออันเซ็ง (蔭生 yìnshē ng) เท่านั้นจึงจะเข้าเรียนได้ ที่เรียกว่าอันเซ็งนั้นก็คือ พวกลูกศิษย์ที่เข้ามาเรียนโดยใช้สิทธิทางตำแหน่งราชการของเชื้อสายทางบิดา ประเภทนี้จะเรียกว่าอันเซ็งหรืออันเจียน (蔭監 yìnjiàn) แต่ในสมัยราชวงศ์ชิงนั้น อาจเข้ามาโดยผ่านการบริจาคเงินก็ได้ เจียนเซ็งประเภทนี้ เรียกว่าลี่เจียน (例監 lìjiàn) หรือเจวียนเจียน (捐監 juā njàn) ในเรื่องหลูหลินไ่วฉื่อ โจวจินในบทที่ 3 และฉูวีกซุน (蘧公孫 Qú Gō ngsū n) ในบทที่ 8 ก็คือตัวอย่างของเจวียนเจียนนั่นเอง ในบทที่ 42 ก็มีการกล่าวถึงทั้งโหยว (湯由 Tā ng Yóu) และทังฉื่อ (湯實 Tā ng Shí) ได้อาศัยตำแหน่งของทังเจินไถ (湯鎮台 Tā ng Zhèntái) ผู้เป็นบิดาเข้ามาเป็นอันเซ็ง จึงเป็นที่ชัดเจนว่า ระบบการเข้าเรียนของอันเซ็งและเจวียนเซ็งนั้น เป็นวิธีที่ชนชั้นปกครองสมัยราชวงศ์หมิงและชิงเปิดเส้นทางลัดให้แก่ลูกหลานของกลุ่มตระกูลผู้มั่งคั่งไปด้วยทรัพย์สินและอำนาจเข้ามาแสวงหาชื่อเสียงและผลประโยชน์ได้

ขุนนางผู้ดำเนินการสอบระดับมณฑลนั้นเรียกว่า ประธานการสอบ ซึ่งยังแบ่งลงได้อีกเป็นประธานและรองประธาน ที่ปักกิ่งจะประกอบด้วยประธานหนึ่งคน พร้อมด้วยรองประธานอีกสาม ที่อื่นในแต่ละมณฑลจะประกอบด้วยประธานหนึ่ง และรองประธานอีกหนึ่ง ในเรื่องหลูหลินไ่วฉื่อบทที่ 2 ที่กล่าวถึงตัวจู่เซ้าจิวฉื่อ (大主考座師 dàzhǔ kǎ o zuòshī) และจู่เซ้า (主考 zhǔ kǎ o) ในบทที่ 42 นั้น ล้วนหมายถึงประธานในการสอบทั้งสิ้น

นอกจากประธานและรองประธานการสอบแล้ว ยังมีตงเซ้ากวาน (同考官 tóngkǎ oguā n) อาจเรียกว่าฝางกวาน (房官 fángguā n) หรือฝางซือ (房師 fángshī) ก็ได้ ซึ่งจะทำหน้าที่แบ่งตรวจกระดาษสอบในห้องที่ตนรับผิดชอบสอบอยู่ ส่วนการตรวจข้อสอบและให้คะแนนนั้นจะจัดทำที่ด้านหลังของฉากม่าน ด้วยเหตุนี้เมื่อรับผิดชอบทำหน้าที่ตงเซ้ากวานจึงเรียกว่าเข้าม่าน (入簾 rùlián) ตงเซ้ากวานจึงอาจเรียกได้อีกชื่อว่าเหลียนกวาน (簾官 liánguā n) ในเรื่องหลูหลินไ่วฉื่อ

ได้กล่าวถึงฝางซือในบทที่ 3 เข้ามาและเหลียนกวางในบทที่ 6 รวมทั้งเหลียนกวางที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 42 นั้น ล้วนหมายถึงถงเข้ากวางที่รับผิดชอบตรวจสอบในแต่ละห้องทั้งสิ้น

ถงเข้ากวางนั้นโดยทั่วไปจะได้รับการคัดเลือกมาจากบรรดาขุนนางที่ได้รับตำแหน่งจากการสอบจิ้นฉื่อได้ทั้งสิ้น ในเรื่อง**ทรูหลินไ่วฉื่อ**บทที่ 6 ที่กล่าวว่า “พวกเหลียนกวางสืบกว่าคนในการสอบรอบนี้ล้วนแต่เป็นจิ้นฉื่อหนุ่มทั้งนั้น” ส่วนที่กำเนิดจากจิวี่เหรินนั้นก็มิบังเช่นกัน

นอกจากจะมีถงเข้ากวางแล้ว ยังมีเจียนฉื่อกวาง (**監試官 jiànshìguā n**) อีกด้วย เจียนฉื่อกวางนั้นรับผิดชอบโดยขุนนางท้องถิ่นที่มีตำแหน่งสูงสุดจากแต่ละมณฑล ฉะนั้นผู้ตรวจการก็จะเป็นเจียนฉื่อกวางของการสอบระดับมณฑลไปโดยอัตโนมัติ เจียนฉื่อกวางอาจเรียกว่า “เจียนหลิน” (**監臨 jiàn lín**) ก็ได้ ในเรื่อง**ทรูหลินไ่วฉื่อ**บทที่ 17 กล่าวว่า “ตอนหลังพอขานชื่อแล้ว เจียนหลินก็ไม่ยอมรับเขา” เจียนหลินที่กล่าวถึงตรงนี้ ก็มีความหมายถึงเจียนฉื่อกวางนั่นเอง

จำนวนรายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากการสอบระดับมณฑลนั้น แต่ละมณฑลก็มีจำนวนไม่เท่ากัน หากเป็นมณฑลใหญ่อาจมีจำนวนเป็นร้อยขึ้นไป หากเป็นมณฑลขนาดกลางหรือขนาดเล็กก็อาจมีจำนวนห้าหกสิบคนไม่แน่นอน

การสอบระดับมณฑลนับรุ่นตามปีที่สอบ เช่นในบทที่ 1 กล่าวว่า “ท่านนายอำเภอเป็นจิวี่เหรินในรุ่นปีเหรินอู่ (**壬午 rénwǔ**)” หมายถึงนายอำเภอผู้นั้นเป็นจิวี่เหรินที่สอบผ่านระดับมณฑลได้ในปีเหรินอู่นั่นเอง

ในสมัยหมิงและชิง การสอบได้เป็นจิวี่เหริน สำหรับบรรดาปัญญาชนทั้งหลายนั้น ถือเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ เพราะเมื่อได้เป็นจิวี่เหรินแล้ว จึงจะมีสิทธิสมัครเข้าสอบเป็นจิ้นฉื่อได้ หรือแม้ว่าสอบเข้าเป็นจิ้นฉื่อไม่ได้ กระนั้นก็จะมิคุณสมบัติในการเข้ารับราชการได้อย่างครบถ้วนแล้ว ในสมัยชิง หากจิวี่เหรินเข้าสอบจิ้นฉื่อสองครั้งแล้วยังสอบไม่ได้ ก็สามารถเข้าร่วมการต้าเทียว (**大挑 dàtiā o**) ได้ ต้าเทียวคือการที่เข้ามารับราชการโดยมีขุนนางชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้คัดเลือก โดยตัดเอาสามคนจากทุกหกดคน คนหนึ่งจะได้เป็นนายอำเภอ ส่วนอีกสองคนนั้นจะได้เป็นเสวียกวาง (**學官 xuéguā n**)⁷ นอกจากนี้ยังอาจสอบเข้ารับตำแหน่งเป็นถึงลู่ (**騰錄 ténglù**) หรือเจียวี่ (**教習 jiàoxí**) เสวียลู่ (**學錄 xuélù**) เสวียอวี่ (**學諭 xuéyù**) ในจิงซานกวางเสวีย (**景山官學 Jǐ ngshā n guā n xué**) ป่าฉีกวางเสวีย (**八旗官學 Bā qí guā n xué**) หรือเสียนอันกงกวางเสวีย (**咸安宮官學 Xián' ā n gō ngguā n xué**) เหล่านี้ได้ หรือหากผ่านการต้าเทียวแล้วยังไม่ได้รับเลือกอีก ก็อาจจะอาศัยการมีคุณสมบัติเป็นจิวี่เหริน เพียงเท่านั้นก็สามารถเสพสุขไปได้ตลอดทั้งชีวิตแล้ว จากเรื่อง**ทรูหลินไ่วฉื่อ** บทที่ 3 ที่บรรยายถึงเหตุการณ์หลังจากที่ฟานจิ้นสอบได้เป็นจิวี่เหรินแล้วว่า “จากนั้นก็มิผู้คนมากมายมาคอยห้อมล้อมประจบเอาใจเขา ที่กำนัลเป็นที่นาที่ดี หรือกำนัลเป็นห้องเป็นร้านที่ดี นอกนั้นก็มิเจ้าหนุ่มสองคน

⁷ เสวียกวาง เป็นตำแหน่งขุนนางที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาหรือเป็นครูอาจารย์

จากตระกูลตกอับเข้ามาฝากเนื้อฝากตัวเป็นข้ารับใช้ หวังว่าจะพลอยได้พึ่งใบบุญอีกด้วย ต่อมาอีกสองสามเดือน บ้านของฟานจิ้นก็พร้อมพรังไปด้วยบ่าวไพร่ ข้ารับใช้ ยิ่งเรื่องเงินทองข้าวของนั้นยิ่งไม่ต้องเอ่ยกันเลยทีเดียว ฝ่ายบ้านท่านจางนั้นก็เร่งให้ย้ายไปอยู่บ้านใหม่เสียที แล้วก็เชิญแขกมาฉลองเลี้ยงโต๊ะ พร้อมทั้งจัดมหรสพติดต่อกันไปถึงสามวันสามคืน” เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลที่ไฉนเมื่อฟานจิ้นพอรู้ว่าตนเองสอบได้เป็นบัณฑิตจิวี่เหรินแล้วจึงดีใจจนคุมสติไม่อยู่

เนื่องจากเมื่อสอบเป็นจิวี่เหรินได้ ก็สามารถเปลี่ยนสถานภาพเป็นชนชั้นที่มีสิทธิพิเศษ ฉะนั้นจิวี่เหรินคนหนึ่ง ในสายตาชาวบ้านทั่วไปก็ดูราวกับเป็นเทวดาจุติลงมาทีเดียว ในบทที่ 2 ตาหูกกล่าวกับฟานจิ้นว่า “คนที่สอบได้เป็นจิวี่เหรินเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นดาวบุนจากสวรรค์” ยังกล่าวถึงฟานจิ้นว่า “แม้จะเป็นเขยช้า แต่ตอนนี้เมื่อเป็นจิวี่เหริน ก็คือดาวบนสวรรค์”

การสอบระดับประเทศ (ฮุยฉื่อ) การสอบซ้ำ (ฟูฉื่อ) และการสอบหน้าพระที่นั่ง (เตียนฉื่อ) เป็นการสอบสามประเภทที่สูงที่สุด การสอบระดับประเทศมีกระทรวงพิธีการเป็นประธานจัดสอบ การสอบซ้ำมีฮ่องเต้ส่งคนเป็นประธาน ส่วนการสอบหน้าพระที่นั่งนั้นทรงเป็นประธานการสอบเอง ในสามประเภทนี้ การสอบระดับประเทศเป็นการสอบที่มีผลชั้มากที่สุด

การสอบระดับประเทศจัดที่ปักกิ่งทุกสามปี สอบในปีฉิน (辰 chén) ชิวี่ (戌 xū) โฉ่ว (丑 chǒu) เว่ย (未 wèi) คือสอบในปีที่สองหลังการสอบระดับมณฑล ผู้ที่เข้าสอบก็คือบัณฑิตจิวี่เหรินจากทุกมณฑลทั่วประเทศ วันสอบคือวันที่เก้าถึงสิบเจ็ดของเดือนสาม สอบสามสนาม สนามละสามวัน และจะประกาศผลในเดือนสี่ เนื่องจากสอบในฤดูใบไม้ผลิ (ชุน) จึงเรียกว่าชุนเหว่ย (春闈 chūnwéi)

จำนวนที่ได้รับการคัดเลือก อยู่ระหว่างสองสามร้อยคน ผู้ที่สอบได้ กระทรวงพิธีการจะประกาศชื่อเรียกว่าเป็นก้งฉื่อ (貢士 gòngshì)

ขุนนางที่จัดการสอบระดับประเทศเรียกว่าต้าจ้งใจ (大總裁 dàzǒngcái) นอกจากต้าจ้งใจแล้วยังมีฟู (รอง) จ้งใจอีกสามคน ต้าจ้งใจมาจากเนย์เก้อต้าเสวี่ยฉื่อ (內閣大學士 nèigédàxuéshì) หรือฉ่างชู่ (尚書 shàngshū)⁸ ฟูจ้งใจมาจากฉื่อหลาง (侍郎 shìláng) หรือเนย์เก้อเสวี่ยฉื่อ (內閣學士 nèigéxuéshì) นอกจากนี้ยังมีขุนนางคุมสอบสิบแปดห้อง มาจากขุนนางอูว์ฉื่อเก๋ยฉื่อจ้ง (御史給事中 yùshǐgěishìzhōng) ที่เคยสอบได้เป็นจิ้นฉื่อ

การสอบซ้ำนั้นต้าจ้งใจเป็นประธานเช่นเดิม ผู้ที่มีสิทธิเข้าสอบก็คือก้งฉื่อที่สอบได้ในการสอบระดับประเทศ สอบสนามเดียว โดยสอบปากู๋เหวินจิงอี้ (八股文經義 bāgǔwénjīngyì)

⁸ ชื่อตำแหน่งขุนนาง มีมาตั้งแต่สมัยจ้านกั๋วอว่ (戰國 Zhànguó 475-221 ก่อนค.ศ.) มีหน้าที่ดูแลเอกสารหนังสือต่าง ๆ ภายหลังตำแหน่งนี้มีอำนาจหน้าที่มากขึ้น สมัยจักรพรรดิฮั่นเฉิงตี้ (漢成帝 Hàncéngdì 32-7 ก่อนค.ศ.) กำหนดให้มีตำแหน่งฉ่างชู่จำนวนห้าคน โดยปฏิบัติงานแยกกันไปแต่ละสาขา สมัยสุยมีการแบ่งกระทรวง (ดูเชิงอรรถลำดับที่ 10) เป็นหน่วยงานบริหารส่วนกลาง ให้ฉ่างชู่เป็นใหญ่ในกระทรวง และปฏิบัติเช่นนี้เรื่อยมาในสมัยหลัง

โดยทั่วไปไม่มีคนสอบตก การสอบแบ่งเป็นสามชั้น ระดับชั้นที่ได้มีความสัมพันธ์กับการได้รับตำแหน่งขุนนางอย่างมาก

เมื่อสอบซ้ำแล้วจึงจัดการสอบหน้าพระที่นั่ง สถานที่จัดสอบคือที่ตำหนักไท่เหอ (太和殿 Tàihé Diàn) ฮองเต๋าทรงเป็นประธานการสอบเอง โดยมีขุนนางใหญ่ผู้ตรวจข้อสอบช่วยเหลือ สอบสนามเดียวโดยสอบเช่อเวิน (策問 cèwèn) ซึ่งเป็นการถามปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ

การสอบหน้าพระที่นั่งก็คือการสอบครั้งสุดท้าย ผ่านการสอบครั้งนี้ กังฉื่อที่สอบได้ในระดับประเทศจึงเรียกว่าจิ้นฉื่อ แบ่งออกเป็นสามชั้น ผู้ที่ได้ชั้นสูงสุดมีสามคน เรียกว่าจิ้นฉื่อจีตี้ (進士及第 jìnshì jídì) สามคนนี้ก็มิชื่อเรียกต่างกันอีก คนที่ได้อันดับหนึ่งเรียกว่าจ้วงหยวน (狀元 zhuàngyuán) หรือเตี้ยนหยวน (殿元 diànyuán) ที่สองเรียกว่าป่างเหยียน (榜眼 bǎngyǎn) ที่สามเรียกว่าทั้นฮวา (探花 tànhuā) รวมเรียกว่าซานดิงเจีย (三鼎甲 sāndǐngjiǎ) เตี้ยนหยวนกง (殿元公 diànyuángōng) ที่กล่าวถึงในบทที่ 31 และ 34 ก็คือจ้วงหยวน อี้เหมินซานดิงเจีย (一門三鼎甲 yīmén sāndǐngjiǎ) ในบทที่ 30 ก็คือจ้วงหยวน ป่างเหยียน และทั้นฮวา ชั้นที่สองประมาณหกเจ็ดสิบคน เรียกว่าสถานภาพเป็นจิ้นฉื่อ (進士出身 jìnshì chūshēn) ชั้นที่สามเรียกว่าสถานภาพถงจิ้นฉื่อ (同進士出身 tóngjìnshì chūshēn) ทั้งสามชั้นเรียกรวมว่าจิ้นฉื่อ เมื่อได้เป็นจิ้นฉื่อแล้วยศศักดิ์เสมอไม่สิ้น ที่ผู้มั่วซิง (浦墨卿 Pǔ Mòqīng) ในบทที่ 17 กล่าวว่า “รำเรียนหนังสือ พอสอบได้เป็นจิ้นฉื่อ ก็ถือว่าสิ้นสุด” ก็สามารถอธิบายความในใจของปัญญาชนสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

เมื่อประกาศผลสอบหน้าพระที่นั่ง จะจัดพิธีชานชื้อที่ตำหนักไท่เหอ เรียกว่าการฉวนหลู (傳臚 chuánlú) ซึ่งบทที่ 7 ในทรูหลินไ่วฉื่อมีเอ่ยถึง

หลังการสอบหน้าพระที่นั่ง ยังมีการสอบอีกครั้งเรียกว่าสอบราชสำนัก การสอบคราวนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องยศศักดิ์ แต่เป็นไปเพื่อการคัดเลือกให้ตำแหน่งขุนนาง การสอบราชสำนักจะจัดสอบหลังการสอบหน้าพระที่นั่งหลายวัน หลังการสอบครั้งนี้แล้ว บัณฑิตจิ้นฉื่อก็จะได้รับตำแหน่งขุนนาง ตามระเบียบสมัยหมิง-ชิง มีเพียงผู้สอบได้สามอันดับแรก คือผู้สอบได้ชั้นหนึ่งในการสอบระดับประเทศเท่านั้นที่จะได้ตำแหน่งขุนนางทันที โดยทั่วไปจ้วงหยวนจะได้รับตำแหน่งอันหลินเอวี่ยนชิวจ้วน (翰林院修撰 Hànlínyuàn Xiū zhuàn) ส่วนป่างเหยียนกับทั้นฮวาจะได้เป็นเปียนชิว⁹ ในอันหลินเอวี่ยน (翰林院 Hànlínyuàn) นอกจากนี้ผู้ที่สอบหน้าพระที่นั่งได้ที่หนึ่ง และผู้ที่สอบได้ที่หนึ่งในการสอบราชสำนักก็จะได้เข้าไปทำงานในอันหลินเอวี่ยน จิ้นฉื่อชั้นสองและสามที่เหลือจะได้รับตำแหน่งต่างกันไปตามตัวเลขที่ได้ในการสอบซ้ำ การสอบหน้าพระที่นั่ง และการสอบราชสำนัก จำนวนตัวเลขยิ่งน้อย ก็ยิ่งได้รับตำแหน่งดี เป็นต้นว่าการสอบซ้ำได้ชั้นหนึ่ง สอบหน้าพระที่นั่งได้ชั้นสอง สอบราชสำนักได้ชั้นหนึ่ง ก็ได้รวมเป็นสี่แต้ม หรือสอบซ้ำได้ชั้นสอง สอบหน้าพระที่นั่งได้ชั้นสอง

⁹ เปียนชิว (編修 biānxiū) เป็นตำแหน่งขุนนางในอันหลินเอวี่ยน มีหน้าที่รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ฉื่อกวาน (史官 shǐguān) (Chén, Měilín, 1994: 802)

สอบราชสำนักได้ชั้นหนึ่ง ก็ได้รวมเป็นห้าแฉก กลุ่มนี้มีสิทธิได้เข้าเป็นจู้จื่อ (庶吉士 shùjǐshì) ในอันหลิน เอวี่ยน ที่เหลือแบ่งไปตามกระทรวงทั้งหก¹⁰ ได้แก่บูฉู่ (部屬 bùshǔ)¹¹ หรือเนย์เก๋อจงซู (內閣中書 nèigé zhōngshū) หรือปู้ฉื่อ (博士 bóshì)¹² ในราชวิทยาลัย บทที่ 3 ตอนที่โจวจิน “ไปสอบระดับประเทศในเมืองหลวง ได้เป็นจิ้นฉื่อ การสอบหน้าพระที่นั่งได้ชั้นสาม รับตำแหน่งบูฉู่ จำเนียรกาลผ่านไปสามปี ก็ได้ขึ้นเป็นอู่วีฉื่อ (御史 yùshǐ) ทรงแต่งตั้งให้เป็นเสวียเต้าแห่งมณฑลกวางตุ้ง” บทที่ 7 “ครั้นสอบระดับประเทศแล้ว ฟานจินก็ได้เป็นจิ้นฉื่อดังคาดไว้ รับตำแหน่งบูฉู่ ทำหน้าที่สอบคัดเลือกอู่วีฉื่อ หลายปีให้หลัง ก็ได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นเสวียเต้ามณฑลชานตง” “วันที่ทำการ ฉวนหลุนั้น สุวินเหมย์สอบหน้าพระที่นั่งได้ชั้นสอง หวางฮู่ได้ชั้นสาม ล้วนได้เป็นจู้จื่อ (主事 zhǔ shì) ในกระทรวงโยธาธิการ ตำแหน่งเงินเดือนเต็ม จึงได้เลื่อนเป็นหยวนไว¹³ โดยพร้อมกัน” บทที่ 36 อู่วีเต๋อ (虞育德 Yú Yùdé) “ได้เป็นจิ้นฉื่อ สอบหน้าพระที่นั่งได้ชั้นสอง ทางราชสำนักจะคิดให้เป็นอันหลิน.....ตอนนั้นจึงไปแทนตำแหน่งปู้ฉื่อที่ราชวิทยาลัยในนานกิง” ชั้นต่ำที่สุดก็ส่งให้ไปเป็นนายอำเภอที่ตามมณฑลไกลๆ

จากตรงนี้ก็สามารรถเห็นได้ว่าเมื่อได้เป็นจิ้นฉื่อก็สามารถรับตำแหน่งขุนนาง ถึงแม้ไม่เป็นขุนนางก็ยังมีตำแหน่งที่สูงในสังคม บทที่ 11 คุณหนูสกุลหลู่ (魯小姐 Lǔ Xiǎojiě) กล่าวว่า “แม่จำ ตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน เคยเห็นใครที่ไม่ได้เป็นจิ้นฉื่อแล้วสามารถมีชื่อเสียงได้บ้างเล่า”

การสอบทุกระดับชั้นที่กล่าวมานั้นจะต้องสอบปากูเหวิน ปากูเหวินนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “จื่ออี้” (制義 zhìyì) ในบทที่ 11 ความว่า “คุณหนูหลู่เขียนจื่ออี้ เกรงจะหาเจ้าบ่าวยากนัก” จื่ออี้ที่กล่าวถึงนี้ก็คือปากูเหวินนั่นเอง

¹⁰ กระทรวงทั้งหก (六部 liùbù) ได้แก่ กระทรวงขุนนาง (吏部 lìbù) กระทรวงการคลัง (戶部 hùbù) กระทรวงพิธีการ (禮部 lǐbù) กระทรวงกลาโหม (兵部 bīngbù) กระทรวงราชทัณฑ์ (刑部 xíngbù) และกระทรวงโยธาธิการ (工部 gōngbù) เป็นหน่วยงานบริหารส่วนกลางในราชสำนัก กำหนดใช้มาตั้งแต่สมัยสุยและสมัยถัง

¹¹ ตำแหน่งของบัณฑิตจิ้นฉื่อสามระดับ ที่โดยทั่วไปแล้วจะได้สังกัดอยู่ในกระทรวงทั้งหก เช่นจู้จื่อ (主事 zhǔ shì) หรือหยวนไว (員外 yuánwài) เป็นต้น เรียกโดยรวมว่า บูฉู่ (Chén, Mě ilín, 1994: 797)

¹² ชื่อตำแหน่งขุนนางที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษา มีมาตั้งแต่สมัยจ้านกั๋ว เรียลมาจนถึงสมัยฉิน (秦 Qín 221-206 ก่อนค.ศ.) และฮั่น (漢 Hàn ก่อนค.ศ. 206-ค.ศ. 220) ในสมัยฮั่นตะวันตก (西漢 Xī Hàn 206 ก่อนค.ศ. - ค.ศ. 25) ให้สังกัดเป็นขุนนางไท่ฉาง (太常 taicháng) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเรื่องการจัดพิธีวง-สรวงเทพเจ้าและบรรพบุรุษ

¹³ หยวนไว (員外 yuánwài) เป็นชื่อเรียกย่อของตำแหน่งหยวนไวหลวง (員外郎 yuán wàiláng) ซึ่งเป็นตำแหน่งขุนนางสังกัดกระทรวงทั้งหกในสมัยหมิง-ชิง แบ่งออกได้เป็นห้าระดับ ตำแหน่งหยวนไวนั้นต่ำกว่าหลวงจง (郎中 lángzhōng) สูงกว่าจู้จื่อ (Chén, Mě ilín, 1994: 799)

ปากู่เหวินนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยซ่ง แต่มารุ่งเรืองในสมัยหมิง-ชิง ปากู่เหวินในสมัยหมิง-ชิงเป็นเครื่องมือเดียวที่จะนำมาซึ่งยศศักดิ์ จึงถือเป็นหลักของการเขียนเรียงความสมัยนั้น ในบทที่ 11 มีความตอนหนึ่งว่า “หากการเขียนปากู่เหวินขาดความประณีต ต่อให้เจ้าทำอะไรออกมา ก็ล้วนเป็นเรื่องนอกกริตนอกรอย ไม่เข้าทาง”

ที่เรียกว่าปากู่เหวินนี้คือ หนึ่งบทความแบ่งออกเป็นแปดตอน ได้แก่ ดีหัวข้อ (破題 pòtí) รับหัวข้อ (承題 chéngtí) เริ่มอรรถ (起講 qǐ jiǎ ng) เปรียบหัวข้อ (題比 tíbǐ) เปรียบลวง (虛比 xū bǐ) เปรียบกลาง (中比 zhō ngbǐ) เปรียบท้าย (後比 hòubǐ) และสรุป (大結 dàjié) ขึ้นต้นสองวรรคแรกเป็นการอธิบายหัวข้อ เรียกว่าการ “ดีหัวข้อ” ต่อมาต้องใช้สี่ห้าประโยคเกริ่นนำ เรียกว่า “รับหัวข้อ” รับหัวข้อแล้วใช้ 10-20 ประโยควิพากษ์ เรียกว่าการ “เริ่มอรรถ” ต่อจากนั้นจะเริ่มเข้าสู่การเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบขั้นจะแบ่งออกเป็นสองตอนคู่กัน ใช้วิธีตรง-กลับ เปิด-ปิด แสดงความเห็นออกมาทีละขั้น สุดท้ายใช้สองประโยคจบ เรียกว่า “สรุป” นี้คือโครงสร้างของปากู่เหวินหนึ่งบท แต่ในพัฒนาการของปากู่เหวินนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น “เปรียบเทียบลวง” “เปรียบเทียบท้าย” ช่วงสมัยหลังมักไม่มี ส่วน “เริ่มอรรถ” นั้น ในสมัยศักราชวันลี่¹⁴ แห่งราชวงศ์หมิงถูกยกเลิกไปช่วงหนึ่ง ในส่วนของ “สรุป” นั้นถึงกับไม่ต้องมีก็ได้ ฉะนั้น ในเรื่อง**หฺรูหลินไ่วฉื่อ** บทที่ 11 หลู่เปียนชิว (魯編修 Lǔ Biā nxiū) สอนบุตรเฒ่าปากู่เหวิน จึงสอนเพียงว่า “สอนให้นางรู้จักดีหัวข้อ รับหัวข้อ เริ่มอรรถ เปรียบหัวข้อ เปรียบกลาง ให้เป็นความเรียง” โดยมีได้กล่าวถึงการเปรียบเทียบลวง เปรียบท้าย และสรุป

จะเห็นได้ชัดว่า ปากู่เหวินเป็นความเรียงที่มีรูปแบบและลักษณะการเขียนตายตัว จึงมีต้องกล่าวถึงเนื้อหาสาระและความคิด เหมือนเป็นเพียงการเล่นเติมอักษรตามตารางที่มีมาให้เท่านั้น แต่ชนชั้นปกครองสมัยหมิง-ชิงกลับใช้ปากู่เหวินมาลงให้ปัญญาชนสมัยนั้นโง่เขลา ทั้งปัญญาชนสมัยนั้นก็เห็นแก่ยศศักดิ์และความมั่งคั่ง ยึดถือเอาการเขียนเลียนแบบซ้ำซากนี้มาเป็นหลัก จึงไม่อาจไม่กล่าวได้ว่าเป็นการถดถอยของพัฒนาการทางวรรณคดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ ศักราชวันลี่ (萬歷Wànli) เป็นชื่อปีรัชสมัยของจักรพรรดิหมิงเจินจง (明神宗 Míng Shénzō ng ค.ศ. 1573-1619)

ภาคผนวก ข

ภาคผนวกนี้ คือการแปลสรุปความวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นภาษาจีน

儒林外史——反應明清兩代社會的諷刺小說

一、 引言

1.1 問題的提出

《儒林外史》是中國一部很著名的長篇諷刺小說，作者吳敬梓（1701-1754）把當時科舉制度的弊端及八股時文的罪惡作為小說中的第一諷刺對象。作者又是為了揭露封建社會末期的腐敗，寫出了在科舉制度的毒害下，知識分子熱衷功名的種種可笑、可憐、可悲的精神面貌。

吳敬梓出身於一個官僚地主階級家庭，曾祖父和祖父輩，大都由科舉而做了大官。父親吳霖起具有正統的儒家思想，為人正直，頗有孝行，對吳敬梓思想有明顯的影響。吳敬梓對科舉考試，經歷了一個由追求、失望到冷淡、憎惡的發展過程，三十六歲後不再應試。

《儒林外史》是中國小說歷史上第一部以封建社會知識分子的生活及其行為為題材的小說，完全突破了歷史演義、英雄傳奇、愛情婚姻以及神魔怪物等傳統題材的藩籬，開拓了新的領域（唐富齡，1991：123）。

雖其成就世界聞名，但《儒林外史》在泰國文壇上尚未得到讀者和學者的認識，因為還沒有泰文譯本問世。筆者認為應把這一傑出的作品做個介紹，為泰國讀者打基礎。

1.2 研究目的

- 1) 為了給泰國讀者介紹《儒林外史》。
- 2) 為了研究清代諷刺小說的藝術成就。
- 3) 為了研究作者對明清科舉制度的看法。
- 4) 為了研究小說中所表現出來的封建社會。

1.3 研究範圍

- 1) 集中地研究中國諷刺小說在社會上有何地位以及作用。
- 2) 明清科舉制度的來源及其內容。
- 3) 《儒林外史》的諷刺對象，即科舉制度和種種士人的行爲。

1.4 研究方法

首先研究前人或有關《儒林外史》的材料。然後再研究明清兩代歷史背景，中國諷刺小說的方向和目的，以及明清科舉制度。最後將所有的材料來進行研究，寫成本論文。

1.5 研究的意義和作用

- 1) 使泰國讀者認識中國的諷刺小說。
- 2) 可以為後人研究中國諷刺文學提供初步的研究資料及參考意見。
- 3) 可以為後人研究中國封建社會提供初步的研究資料及參考意見。

二、前人的研究

中國內地對《儒林外史》的研究迄今可分為兩大階段：一、十九世紀末到1949年為第一階段，二、1949年以來，為《儒林外史》研究的第二階段。

2.1 十九世紀末到一九四九年的研究資料

十九世紀末是《儒林外史》無意識研究期。本階段前期的研究，或隻言片語偶帶連及，或文人雅士茶餘飯後為消遣做評點，既少專論，更談不上學術研究意識。這時期對《儒林外史》做評論可參考的評本主要有臥閑草堂本、齊省堂增訂本、黃小田評本和張文虎評本四種（陳美林，1994：553）。

清嘉慶八年（1803）臥閑草堂本是《儒林外史》現今可以見到的最早刻本，卷首有閑齋老人作的序言。全書除42-44、53-55等六回無回評以外，其餘五十回均附有回評。閑序極為中肯地指出“其書以功名富貴為一篇之

骨”。評語中也一再表述“功名富貴四字，是全書中第一著眼處”（陳美林，1994：538）。

同治十三年（1874）齊省堂《增訂儒林外史》為五十六回本，一如臥本。唯撮入已略有改動的閑齋老人序為原序，另有惺園退士所作序（陳美林，1994：563）。

黃小田評本大約在咸豐三年（1853）至同治元年（1862）之間完成的。黃氏對《儒林外史》的許多批語，繼承並發展了約早於它半個世紀出現的臥評見解，但也有一些不同於臥評的觀點。同時，在眉批中，對小說的某些敘寫手段，分析得較臥本回評更為細膩，且多有發明。自然也有一些見解不及臥評高明（陳美林，1994：546-547）。

光緒七年（1881）的張文虎評本與三家評有顯著的區別，它不僅就小說本身發表意見，還從史實加以推求。雖然臥本評者視小說為“史之支流”，但在批評《儒林外史》時並未拘拘於史實的辨證（陳美林，1994：554-555）。

錢玄同在“儒林外史新敘”（1920）指出，《儒林外史》有如下三大長處：（朱一玄和劉毓忱，1998：445-453）

- 1) 描寫真切，沒有膚泛語，沒有過火語。這一層，不是《儒林外史》獨有的好處，那《水滸傳》和《紅樓夢》都是如此。
- 2) 沒有一句淫穢語。這是《儒林外史》的大特色。《水滸》和《紅樓夢》其文學雖好，但是也還有幾處淫穢的。獨有《儒林外史》最為乾淨，全書中不但沒有一句描寫淫穢之語，並且沒有那些中國文人照例要說的肉麻話。
- 3) 是國語的文學。明清以來，經過幾次的淘汰，去掉許多很特別的話，加入其他各處較通行的方言，就漸漸成為近四五百年中的普通話。這種普通話，就是俗稱為官話的，我們因為它有通行全國的能力，所以稱它為“國語”。《儒林外史》就是用這種普通話來做成的一部極有價值的文學書。

胡適在“五十年來中國之文學”（1924）指出，《儒林外史》“既沒有神怪的話，又很少英雄兒女的話；況且書裏的人物又都是“儒林”中人，談什麼“舉業”“選政”，都不是普通一般人能了解的，因此，第一流小說之中，《儒林外史》的流行最不廣，但這部書在文人社會裏的魔力可真不少！”（朱一玄和劉毓忱，1998：459-461）

魯迅在《中國小說史略》（1999：155）指出：“迨吳敬梓《儒林外史》出，乃秉持公心，指摘時弊，機鋒所向，尤在士林；其文又戚而能諧，婉而多諷。於是說部中乃始有足稱諷刺之書。”

2.2 一九四九年以來的學術討論及論文

這一段時期，還可分為兩大階段：

2.2.1 一九四九年至一九七六年

建國開始，一場政治巨變之後，文化學術事業暫時尚無人顧及，所以從表面看，1952年以前《儒林外史》研究顯得相當岑寂。

1954年的“吳敬梓逝世二百周年紀念會”頗值一提。這次會議由中國作家協會發起並主辦。這次會議僅是一種文化運動，然而，它啓動且大大推進了《儒林外史》的研究進程，此後至1964年十年間，各報刊刊發有關《儒林外史》論文近百篇。

1954年出版的《儒林外史研究論集》代表了五十年代《儒林外史》研究成就。《論集》凡收入8篇文章，其中如吳組緝的《〈儒林外史〉的思想與藝術》、姚雪垠的《試論〈儒林外史〉的思想性》，與其後刊發於《文學研究論刊》第一輯的何其芳的《吳敬梓的小說〈儒林外史〉》等文，在當時學界均產生了相當影響。這批論文中，學者們主要就如下幾個問題開展了討論：（陳美林，1994：642-647）

一、關於《儒林外史》產生的社會時代背景

姚雪垠的論文認為，到了吳敬梓的童年時代，民族反滿情緒仍然存在。就統治一方論，他們採取四種方式對付漢族知識分子：一是屠殺，大興文字獄；二是利誘，設博學鴻詞徵天下名儒進京做官；三是行科舉；四是倡理學。吳敬梓生活在一個一般士大夫民族思想開始淡化的時期，不能完

全拿顧炎武等大師們的生活態度來要求他，不過，從他的作品所表現的思想傾向看，仍是繼承了清初大師們的理性主義的光輝。

二、關於《儒林外史》的思想內涵與主題。

抨擊揭露八股科舉弊端，是有關論文論析較多的一個內容。吳組緇文中認為，《儒林外史》攻擊和揭露滿清封建統治下的政治與社會，主要還是就士大夫階層手下，以及士子們對功名富貴的問題作為中心的。

《儒林外史》對封建道德及禮教虛偽的揭露，是本時期有關論著討論的第二個重點。何其芳文中認為，《儒林外史》對於某些封建道德的虛偽的揭露是很引人注目的。雖說有些封建道德，比如孝悌，吳敬梓把它們當做重要的美德，在小說中加以宣揚，加以理想化，然而他卻又從現實中感到了並且寫出了兩種虛偽：一種是許多在口頭上講封建道德而在行為上剛好相反的虛偽；一種是某些封建道德本身的虛偽。

《儒林外史》對封建政治腐敗的暴露批判及其有無民族思想意識問題是討論中的第三個內容。吳組緇文中認為，書中許多內容“都表露了作者對滿清政權的態度，表露了作者的民族思想和感情；雖然表露得隱隱約約，曲曲折折，但貫串在主題，瀰漫在全書，不一定枝枝節節在某一處。”

三、關於《儒林外史》的藝術價值

吳組緇文中認為，吳敬梓的以愛國主義為內容的高度現實主義精神，是他的諷刺藝術的生命。他的愛國主義的正義思想出發，用以警醒廣大讀者，希望“讀之者，無論是何人品，無不可取以自鏡”。

何其芳文中認為，《儒林外史》的結構“雖云長篇，頗同短制”，沒有貫串全書的主要人物和主要故事，它的每一自成段落的部分描寫一個或數個重要人物，就是以這樣一些部分組成了全書，只有某些次要人物，常常在前後都出現，或者由後面的這群人物談起前面的那群人物，談起前邊

的某些事情，這樣來使全書稍微有些聯係，並使讀者感到這一群群的人物是生活在同一時代之中。

1957年古典文學出版社出版何澤翰《儒林外史人物本事考略》，這在《儒林外史》研究史上意義甚大。是書共分四編：第一編，重要人物考實；第二編，有關作品取材來源研究資料；第三編，有關作者研究資料；第四編，前人儒林外史評語選錄。

“文革”十年為非學術時期，一切真正的學術研究均遭到扼殺遏止，在一大的環境中，《儒林外史》研究也可想而知。翻檢有關論文索引，不難發現這段空白。

2.2.2 一九七七年以來

“文革”結束之後，南京師範大學陳美林教授自七十年代初開始潛心研究吳敬梓與《儒林外史》。他曾撰寫了一批在當時沒有機會發表的高質量學術論文。1977年之後，學術解凍，他的這些論文相繼刊發，如《吳敬梓身世三考》、《顏李學說對吳敬梓的影響》等。

進入80年代，有關吳敬梓與《儒林外史》研究的專著次第推出，有王俊年《吳敬梓和儒林外史》（1980年上海古籍出版社），陳汝衡《吳敬梓傳》（1981年上海文藝出版社），陳美林《吳敬梓研究》（1984年上海古籍出版社）等。

關於《儒林外史》思想蘊含的研究，在本時期，所觸及方面甚多，其中，對如下數端的探討尤為深入。

- 一、《儒林外史》對八股科舉的批判。
- 二、對封建道德的批判。
- 三、關於《儒林外史》作為思想家的小說。

《儒林外史》對知識分子出路的探求，陳美林《試論吳敬梓對科舉制度的批判及其對知識分子出路的探尋》（1992）指出：吳敬梓在《儒林外史》中通過形象的描繪，明確地表示出八股科舉不能培養和選拔人才而只能造就庸才和奴才的同時，也在冷靜地思考、不斷地探索讀書人應該走怎樣的生活道路。

2.3 海外學者對《儒林外史》的研究

除了中國內地外，還有不少外國學者對《儒林外史》進行研究，包括《儒林外史》的外文翻譯。

1) 日本和韓國的研究

東京大學文學部主任教授前野直彬 (1920-) 是對《儒林外史》許多方面做研究的學者之一。尤其是以《儒林外史》這一書與《紅樓夢》、《鏡花緣》做比較研究。其後就有中野美代子 (1933-) 和岡村繁等人陸續刊發幾篇論文，特別是對科舉這一死板的制度僵化當時知識分子的思想意識的研究。

韓國方面研究《儒林外史》的最早論著是1962年。有漢城大學李啟遠所提出的碩士論文《吳敬梓論》。以後，目前為止三十年當中，有博士論文一篇，碩士論文八篇問世。1990年才有《儒林外史》的韓文譯本出現，這也是研究無法活潑的一大原因。

目前，大部分作者所推出的是與《儒林外史》在主題思想有關的文章。更具體地說，一是反對八股科舉制度，二是反對封建禮教以及破除迷信和嚮往理想社會等等的主題。可惜論及主題思想的論著雖多而其具體內容及見解卻無多大差別。這也可以看出來這一方面研究是有限度的。

其次論及較多的是《儒林外史》中的諷刺文學傾向。《儒林外史》在中國小說史上，作為諷刺作品的最突出代表，其地位是鞏固的。因此，研究者集中地關注和探討這一課題，是理所當然的。

2) 歐美地區的研究

中國著名學者、翻譯家楊憲益先生與其英籍夫人、著名翻譯家戴乃迭 (Yang Gladys) 先生合譯的《儒林》(The Scholars) 是迄今為止唯一的一部《儒林外史》之英文全譯本，共55回，1957年由北京外文出版社出版。書後並附錄《〈儒林外史〉所涉及的官制及科舉制》一文 (此文即為中國著名歷史學家翦伯讚教授所作《儒林外史中提到的科舉活動和官職名稱》一文的節譯)。1972年，美國紐約格羅西特與鄧拉普公司 (Grosset and Dunlap) 重印了這個譯本，附入美籍華裔著名學者、中國文學研究家、哥倫比亞大學教授夏志清博士撰寫的“導言”。這篇導言綜合介紹了《儒林外史》的主要內容、寫作時代背景、作者生平以及小說創作的藝術特點。

美籍華裔著名中國文學研究家林順夫所著《〈儒林外史〉的禮及其敘事體結構》，是一篇很有獨到見解的論文。此文收入普林斯頓大學1977年出版的《中國的記敘文：評論文集》一書，此文將《儒林外史》的內容與形式緊密聯係起來，認為全書的故事情節和人物出場次序都是作者精心安排的，體現了作者的世界觀和完整的藝術構思。林順夫指出，在本世紀初期，有些學者認為《儒林外史》的藝術結構極不完整，他們往往把這部諷刺文學作品看成缺乏完整構思的連環短篇故事，這種看法是由於不理解《儒林外史》獨有的內部統一的構思，而對集中統一之情節結構（這是西方小說的典型結構）的一種偏愛，是中國的文學批評家受到西方文藝思想影響的結果。

法國著名漢學家皮埃爾-艾蒂安·維爾 (Pierre-Étienne Will) 所撰《從〈水滸傳〉到〈儒林外史〉》是將《儒林外史》與《水滸傳》兩部中國古典名著進行比較研究的一篇論文。這篇論文指出，這兩部小說的共同之點則是“都圍繞著國家問題展開描寫”，兩書中的人物對封建朝廷的關係都面臨著進退維谷的選擇：梁山英雄們並非都同意在適當的時候結束流寇生活而去效忠宋王朝，《儒林外史》中的文士也同樣存在著究竟是獨善其身還是參政入世的矛盾。

西班牙《五天報》1991年登載拉蒙·布恩納萬杜拉 (Ramon Buenaventura) 題為《中國的諷刺》的評論文章，其中寫道：“...閱讀它（儒林外史），需要悠然自得，需要平心靜氣，慢慢地溢出苦澀的微笑。這是一部優美的古典作品，它超越時代，超越文化，也超越膚色。”

《儒林外史》的俄文全譯本由俄羅斯當代著名漢學家、中國明清小說研究家沃斯克列辛斯基 (Воскресенский Д. Н. 1926年生) 翻譯完成並給小說作《序言》。他寫道：“吳敬梓所提煉的文學語言是非常生動、鮮明有力的，他借助人物對話能夠痛快淋漓地揭露人物的內心世界。”

上述內容顯示出《儒林外史》在國外的影響甚大。雖然存在著文化不同的界限或譯本文字的欠缺，但外國讀者也可以與中國讀者同樣體會到小說中所表現的主題。因為《儒林外史》的主題是超越國度的，小說中的諷刺對象，不管在哪個社會，都會有的。

三、中國諷刺小說的演變

諷刺是各人對生活環境不滿的感覺的一種表現。可以說當任何人對自己所處的社會、風俗、人民的思想等條件感到不滿時，他就像揭露社會的種種腐敗，通過語言的加工，表達出社會的醜惡、愚昧的面貌，這都是為了提醒人家，希望他們得以改善。

諷刺小說的特徵主要是它揭露人類的真假、正邪，並且直接評論社會。諷刺作家往往把老百姓的所作所為，尤其是那些不正當、可笑、可恥、可惡的事情，在不同的角度另講一個故事，加上自己對此事的勸告，使讀者得到指導。諷刺作家的地位不僅為“小說家”而且成了我們社會的“道德教師”。

3.1 諷刺小說的演變

諷刺藝術在中國文學史上很早已出現了。中國古代諷刺藝術淵源於社會矛盾激化和理性意識自覺的先秦春秋戰國時代。民間諷刺歌謠（如《詩經》中的《伐檀》《碩鼠》等）和文人諷喻詩開創了古代抒情文學的諷喻傳統；寓言、優人故事和史家譏貶筆法則孕育了敘事文學特別是小說諷刺藝術的類型萌芽（劉上生，1995：315）。

3.1.1 先秦寓言

寓言是一種假借他事他物以寄托本意的文學體裁。寓言的內容絕非事實，全憑作者豐富的想象，透過故事，表達寫作意圖。先秦寓言大都收集在《戰國策》《莊子》《孟子》《韓非子》《列子》等歷史散文或諸子散文中。這些故事的人物：或擬人化的動物（如伊索故事），或虛構的人物，或一般所熟知的人物等，借他們的行為言語，在虛構的事件中，寓托作者的旨意（吳淳邦，1995：26）。很著名的寓言，例如《孟子》中的“揠苗助長”：

宋人有閱其苗之不長而揠之者，茫茫然歸，謂其人曰：“今日病矣，予助苗長矣！”其子趨而往視之，則苗槁矣。

這則寓言表明了此人的愚昧不智極其不懂事。讀完了我們不僅禁不住地笑了起來，同時心裏也會憐憫故事中的人物。這也是諷刺的一類特點。諷刺都以通俗易懂、裏面含有著幽默的故事來表達其意義。若又仔細深入地看它，就會發現其中可悲的真理。

又如《韓非子》中的“鄭人買履”：

鄭人有欲置履者，先自度其足，而置之其坐。至之市而忘操之。已得履，乃曰：“吾忘持度。”反歸取之，及反，市罷，遂不得履。人曰：“何不試之以足？”曰：“寧信度，無自信也。”

上面所舉的例子表現出一般庶民之種種行爲，作者對其愚頓不敏通過諷喻的方法進行批評與責怪。這種寫作方法爾後極受歡迎。

然而，僅僅把諷刺藝術萌芽歸結爲寓言藝術，是不符合中國文學實際的。應該指出，史家譏貶筆法也是古代小說諷刺藝術的最早淵源（劉上生，1995：317）。如《史記》裏的《項羽本紀》，司馬遷描寫了劉邦爲了逃命把自己的兒女推墮車下這種不齒人倫的極端自私殘忍：

漢王道逢得孝惠、魯元，乃載行。楚騎追漢王，漢王急，推墜孝惠魯元車下，滕公常下收藏之，如是者三。曰：“雖急不可以驅，奈何棄之？”於是遂得脫。

這樣“直書其事，具人見意”的寫法卻奠定了最重要的諷刺藝術傳統——寫實性諷刺藝術的基礎。

3.1.2 魏晉至唐之諷刺文學

魏晉至六朝時期出現了新的一種文學體裁——誌怪小說。雖然數量尚少，但應視爲早期諷刺小說。這種文學作品，以鬼或鬼世界爲諷刺對象。

這些鬼的形象都是對現實世界中具有類似否定特徵的人物，特別是官僚吏卒的影射。有些作品已有相當生動的諷刺形象和比較豐富的諷刺內容，如《幽明錄》中的“新死鬼”故事，既有對作怪行騙的暴露，又有對世態迷信的嘲諷，而鬼參與人間現實活動具有人的欲求、感覺、情緒、行為方式和社會關係。

唐代小說以傳奇為特色，故從總體上看，幻異型諷刺小說最為發達，但已不同於六朝傳記鬼事，以鬼喻人，大多是事涉怪異而仍以人為主要諷刺對象。如《裴少尹》（《太平廣記》第四百五十三卷）一篇出現三個術士，先後上裴家看病。裴少尹的兒子生病，先請高生醫治，病雖治好了，卻又引起神魂不足等其他病症。因此又請第二位醫師王生，但他見了高生就罵妖狐；兩人互罵扭打時，道士出現，二人此時又一起罵道士是妖狐。三人只知互相攻訐鬥毆，卻不肯為裴子盡心治病，最後都現出狐狸的原形，被裴氏鞭殺。作者有意將治病的術士變成狐狸，出現他們的醜陋，攻擊批評醫界競爭的不合理與庸醫的不學無術、品德低劣。

由此可見，傳奇作家吸收長期醞釀的各種諷刺條件，終於產生了一批成熟的諷刺小說。他們都恰當地運用對比、誇張、變形等各種諷刺技巧，將現實與幻想巧妙地經營佈置，表達作者的諷刺主題。傳奇作家已經開始注意諷刺性小說，但是眾多的傳奇作品中，諷刺還不能成為一種流行主題。

3.1.3 宋元話本

宋元諷刺小說的寫作還處在嘗試階段。宋元話本雖然還是小說新體式的嘗試，本身還不能成為成熟的作品。它以講史小說為主，小說包括靈怪、傳奇、說公案、說鐵騎兒等，以歷史、傳奇、幻想題材的緊張情節和生動敘事娛樂聽眾（劉上生，1995：328）。

宋元話本是說話藝人說故事時所用的自備底本，說話人是職業藝人，為了聚合聽眾，不能不配合一般民眾的嚮往與嗜好，以娛樂聽眾。因此，故事內容主要採取一般民眾喜愛的題材，反映民眾的理想與欲望，說話藝人也隨著聽眾的好惡，褒貶人事。

3.1.4 明清小說

3.1.4.1 明代小說

到了明代，章回小說十分流行，文學著作也日益增多。諷刺小說雖然還沒有真正的著作，但是在他類小說中，就有幾個存在著表示諷刺藝術的地方。《西遊記》創造了許多具有諷刺性的喜劇形象，特別是豬八戒這個

典型形象。在豬八戒的身上，作者集中表現對凡俗人性的種種弱點如饞、貪、懶、好色、撒謊、好搬弄是非等的揶揄諷刺（劉上生，1995：332）。但《西遊記》中被否定的對象並不使人感到可恨，只覺得可笑（李保均，1996：230）。

另外具有諷刺性的小說是《金瓶梅》。這部小說借《水滸傳》中西門慶和潘金蓮的故事為綫索，描寫西門慶勾結官府、剝削窮人、蹂躪婦女，由發跡到滅亡的歷史。西門慶是官僚、惡霸、富商三位一體的代表人物。通過對西門慶及其家庭罪惡生活的描寫，反映了當時剝削階級的淫穢和殘酷，從而暴露了明代社會的黑暗和腐朽。

明代除了長篇小說以外，還有兩部著名的短篇小說集，就是《三言》與《二拍》。

《三言》是馮夢龍（1574-1646）所著的《喻世明言》、《警世通言》、《醒世恆言》的統稱。每部收集了四十篇故事，共有120篇。《三言》多取材於宋代口頭文學及作者所處時代的事件。這些故事很廣泛地反映了當時的社會生活，包括男女愛情、政治、行賄賂、風俗道德等等。自《三言》問世，因它極受歡迎，其後就陸續地出現了不少短篇小說選集。

《二拍》即《初刻拍案驚奇》和《二刻拍案驚奇》的統稱。此書共收集78篇故事，作者凌濛初（1580-1644）。故事內容大多有關商賈庶民、男女愛情等。它反映了統治階級之腐敗、老百姓對於因果的思想。因書中有關性行爲的描寫之多、提出自願婚姻、反對舊時風俗制度、對於政治思想嚴正強烈，清朝時被划為禁忌之書。

3.1.4.2 清代小說

中國小說發展到清代已經進入了諷刺小說繁榮的時代。其中以《儒林外史》為代表作品。清代諷刺小說可分為兩個階段：

1) 清代前期諷刺小說

《聊齋誌異》是本時期最有名的短篇小說集，作者蒲松齡（1640-1715）收集了四百多篇文言短篇小說。這些故事或是普通人和鬼神的愛情故事，或是神奇超自然的故事。通過這些故事的描寫，有的揭露了封建統治的黑暗，有的抨擊了科舉制度的腐朽，有的反抗封建禮教的束縛。

《聊齋誌異》出後，就到了中國諷刺小說的黃金時代——《儒林外史》應運而生。此書在中國文學史上當作中國諷刺小說的“大師”。它是一部現實主義的諷刺小說，以熱衷功名的假儒生活為主要題材，並揭露明清兩代科舉制度的罪惡。作者認為，它是當時僵化人心、束縛思想的制度，導致讀書人對做官發生了誤會。而《儒林外史》不僅針對反映及揭露社會的黑暗，而且還提出並指導讀者怎樣走上道德的途徑。

《儒林外史》的成就已經提高了中國諷刺小說的地位，後來又很廣地引起了讀者的重視。許多學者認為此書是中國第一部以諷刺社會為主的小說 (Feinberg, ed., 1971: 159)，並且是第一部以儒家觀念來描寫事情的小說 (Hsia, 1980: 209)。國內外學者在不同方面上曾對《儒林外史》進行了研究，包括把《儒林外史》翻譯成外文。迄今有很多《儒林外史》的外文譯本，如：英文、法文、西班牙文、俄文、日文等。《儒林外史》之所以如此流行，是因為其語言通俗易懂，又很樸素，而能深刻地揭露出來諷刺對象的種種醜惡形象。

2) 清代後期諷刺小說

諷刺小說經過一段長時間的發展，至清代方入成熟之境，本時期尚有一個不夠響亮但卻意味深長的餘音，這就是李汝珍（1763-1830）的《鏡花緣》。它不像它前面的高峰《儒林外史》那樣光彩奪目，但錦片斑斕，耐

人尋味。《鏡花緣》100回，敘唐代女皇武則天醉酒失態，在數九寒天詔令百花開放。眾花神接受了人間帝王的意旨，卻因此違犯了天庭的禁令。事後，百花仙子爲首的一百位花神以“獻媚於世主之前”的罪名被天帝貶下塵世，托生爲一百個女子。百花仙子本人托生爲秀才唐敖之女唐小山。這唐敖原是一個熱衷功名的讀書人，因他當年曾與徐敬業、駱賓王等人拜過金蘭，徐、駱討武失敗，他受到牽連，中了探花（進士第三名）又被革除。他從此心灰意冷，看破紅塵。爲了解愁散悶，他與做商人的妻弟林之洋相偕出海遊玩，一路歷三十餘國，見識了許多奇風異俗。

又逢晚清的混亂時代。鴉片戰爭以來，清政府失去其統治權力，發生屢次戰爭，吏治腐敗、賄賂公行，百姓生活困苦。這些社會問題催促了諷刺作家寫出諷刺小說。晚清的四部著名諷刺小說是：《官場現形記》《二十年目睹之怪現狀》《老殘遊記》《孽海花》。

《官場現形記》是一部以暴露封建官僚爲題材的小說，作者李寶嘉（1867-1906），60回。小說暴露出各階級官僚之黑暗，上自軍機大臣，下至州縣的小官。他們把官場變成了商場，爲了錢，他們公開賣官鬻爵，貪贓枉法，殘害人民，販賣人口，甚至出賣祖國。這部小說揭露了晚清政府的腐敗無能和向帝國主義者妥協投降的罪行。

《二十年目睹之怪現狀》作者吳沃堯（1866-1910），共108回。小說通過九死一生在二十年中耳聞目睹的無數怪現狀，描寫了清帝國將崩潰的社會圖景。故先寫九死一生在官家做事，後又寫其爲官家經營商業，以店鋪遍全國，又時時至各處察看。二十年中始終在船唇馬背衙門店鋪中生活，因而各種事件，均易于聯係。至全書將盡，又佈置一商業大失敗局面，使九死一生不得不走，而故事遂於此戛然而止。這部小說同《官場現形記》一樣受《儒林外史》的影響，不同點在於，《官場現形記》不出現作者讚揚的一個人物，而《怪現狀》還有些有道德的人物。但是吳沃堯對當時社會很失望，把小說中的好人物寫得很慘苦，最後遭受了不良結局。

《老殘遊記》作者劉鶚（1857-1909），20回。小說寫的是一個江湖醫生老殘在遊歷途中的所見、所爲，反映了晚清的社會現實。主要人物老殘

作為作者的影子，他不肯向黑暗社會的勢力低頭，支持社會的改良，憎恨那些頑固的封建官吏。在暴露官場時，《老殘遊記》不像其他諷刺小說批評無能吃賄賂的官吏，而被攻擊的官吏卻是想保留正在墮落的朝廷的好官，因以為自己做得對而殘殺民衆。

《孽海花》作者曾樸（1872-1935），35回。這部小說以金雯青和傅彩雲（又名賽金花）的愛情故事為綫索。小說反映官場生活和清末社會的真面貌，揭露和批判了封建統治階級的腐朽和帝國主義的侵略野心。

3.2 諷刺小說的責任與作用

諷刺小說的責任主要是攻擊個人或全社會的醜惡和愚昧。它通過嘲笑、誇張、輕視幾項語言工具來諷刺其對象（Hawthorn, 1992: 16）。

諷刺作家以社會裏或個人的醜惡面貌來揭露、抨擊、批評，這是一種心理的文學技巧。古人說：“愛美之心，人皆有之”，當一個人發現自己所處的社會、所交際的親朋好友、種種的所作所為，都有許多缺點、錯誤、不完善，諷刺小說所表現的真理也會啓發他“知過必改”的心靈。

諷刺小說不僅以批判攻擊諷刺對象的罪惡為唯一的工作，同時也要對其諷刺對象表示善意以及希望，為他們指出改善的方法。魯迅（1995：112）認為：

諷刺作者雖然大抵為被諷刺者所憎恨，但他卻常常是善意的，他的諷刺，在希望他們改善，...

總之，諷刺小說對社會的好處在於清醒社會裏的人，並教導他們改善的方法。諷刺作家指出，任何問題，非用道德來解決不可。他原本抱著對社會的熱情關懷，為了改正，才通過作品去責難邪惡、揭露愚行，借此使

人們清楚地看到自己本來的面貌，從貪欲愚昧中覺醒，希望能夠達到知過遷善、更新社會的諷刺目的。

3.3 諷刺作家的理想

理想是非現實的一種表現。諷刺作品中的理想可分為如下兩類：

3.3.1 理想世界

諷刺作家對現實社會的不良現象感到不滿，在揭露及攻擊諷刺對象的同時，創造出一種世界，以寄托自己心目中的理想。陶淵明《桃花源記》記載一位漁夫抵達平靜安寧、逍遙自在的世外桃源，是作家將現實生活中無法實現、又無限盼望的一種理想，透過虛構作品寫出來的。理想世界與現實社會在地理上或觀念上完全隔絕脫離。中野美代子（1977）指出，中國作家在作品中，安排一條叫做自我修養的倫理通道，這條隘路就是通往桃花源理想境界的捷徑。理想世界的居民不斷向世人說教，告訴俗人修養的方法。可見，中國作家是非常重視道德修養的。

3.3.2 理想人物

中國諷刺小說大抵由兩種不同性質的描寫對象：攻擊貶抑的諷刺對象與頌揚讚美的理想人物（吳淳邦，1995：13）。這兩種人物在小說中做對比，理想人物的善行則使諷刺對象的惡行更為突出。

《儒林外史》第一回“楔子”中的王冕，放牛為生，又作畫成名，自食其力，奉養寡母，安貧樂道。一次，他在湖畔聽了不知姓名的三個人的談話，他們談話中都摻雜了追求達官顯宦的意思。王冕知道了那些人想做官不是為了國家，而是為自己追求功名。後來，王母生病，臨終之前，叫王冕床旁，道：

“我眼見得不濟事了。但這幾年來，人都在我耳根前說你的學問有了，改勸你出去做官。做官怕不是榮宗耀祖的事，我看見這些做官的都不得有甚好收

場。況你的性情高傲，倘若弄出禍來，反為不美。我兒可聽我的遺言，將來娶妻生子，守著我的墳墓，不要出去做官。我死了，口眼也閉。”

王母去世後，王冕就守著母親的遺囑，不出去做官。他知道有人要請他去當官，就隱居不見了。

《儒林外史》第55回出現了“四客”，即寫字的季遐年，賣火紙筒子的王太，開茶館的蓋寬和裁縫荊元。季遐年寫字，王太下棋做消遣，蓋寬樂於繪畫，荊元工作後彈琴。他們“琴棋書畫”的表現說明了作者十分重視個人的內心修養。這“四客”生活樸素，自食其力，也很驕傲。季遐年走在雪中去看朋友，他的鞋又破又爛，朋友說要給他買新的一雙鞋，他卻不要，說道：“我難道沒有鞋，要你的！”朋友催促，季遐年生氣了，說：“你家甚麼要緊的地方！我這雙鞋就不可以坐在你家！我坐在你家，還要算擡舉你。我都稀罕你的鞋穿！”

又如裁縫荊元，他喜歡在業餘時間彈琴，有人問：“你既要做雅人，為甚麼還要做你這賤行？何不同些學校裏人相與相與？”他說：

“我也不是要做雅人，也只為性情相近，故此時常學學。至於我們這個賤行，是祖父遺留下來的，難道讀書識字，做了裁縫就玷污了不成？況且那些學校中的朋友，他們另有一番見識，怎肯和我們相與。而今每日尋得六七分銀子，吃飽了飯，要彈琴，要寫字，諸事都由得我；又不貪圖人的富貴，又不伺候人的顏色，天不收，地不管，倒不快活？”

以上述的內容我們可以看出，吳敬梓所寄托其理想，做理想典範的正面人物，大多是非官場人物的一般老百姓。他們都出身平民，但是能掌握了生活中很偉大的真理。只可惜能達到如此思想境界的人物在現實生活中是太少了。

除了上面所說的人物以外，正文裏面還有一些能做典範的人物。其中有杜少卿、蕭雲仙等人。他們出名於科場和官場，而不追求功名富貴。杜少卿本來出身於高官貴族的家庭，但他不能在自己家族的財產中找出他所嚮往的幸福。後來，他為了逃脫這樣的生活，放棄了所有的財產，與其妻移家到南京，希望能有自由的生活。

吳敬梓通過理想人物蕭雲仙，具體說明其政治理想。《儒林外史》第四十回描寫蕭雲仙平定生番之後，築城蓋衙，出榜招集流民，開墾田地；接著親自指點百姓，興修水利，然後騎著馬到處勸農。他使百姓豐衣足食之後，又考慮到教育問題：

蕭雲仙心裏歡喜，向木耐道：“你看這般光景，百姓們的日子有的過了。只是這班小孩子，一個個好模好樣，也還覺得聰俊，怎得有個先生教他識字便好。”

蕭雲仙在青楓城，對一般民衆很熱情，並進行普及教育和教養的措施，正說明了作者心目中的理想政治。可是這些理想在腐敗的現實社會中，則令人辛酸地遭受破滅的命運。

以上述內容來看，諷刺小說以理想人物當作個典範，爲了把理想人物和諷刺對象這兩類做個比較，表達作者的審美觀念。

四、《儒林外史》諷刺對象的分析

《儒林外史》是以揭露和批判科舉考試制度爲中心，描繪出一幅封建社會末期腐朽、黑暗和醜惡的真實圖畫。清代統治者爲了加強思想統治，一方面大興文字獄，一方面又以科舉考試爲誘餌，吸引和收買知識分子來爲他們服務。科舉考試是當時一般封建士子追求功名利祿、富貴榮華的階梯，而孔子之道、程朱理學和八股文，則成了束縛人們思想的精神枷鎖。

4.1 明清科舉考試制度

科舉考試制度產生於隋朝。隋文帝楊堅取消了魏晉以來實行的九品中正制，改成考試取士制度。科舉制度的實行，表明周秦以前“學在官府”的狀況已經被突破（許樹安，1985：53）。科舉取士制度是指朝廷允許普

通士人和官員一樣自願向官府報名，經過分科考試，根據成績從中選取人才、分別任官的一種制度。

明清兩朝的科舉考試都規定用八股文體做文章。它有固定的格式和一系列的清規戒律。明清統治者還規定，在考這種八股文章時，都要從充滿封建說教的四書五經中來命題，把封建典籍四書五經作為規範讀本，並且強調須以朱熹的注疏作為準繩。這就從形式和內容上都禁錮了知識分子的思想，他們只能依照題意揣摩古人語氣去宣揚封建的倫理道德，所謂“代聖賢立言”，而絕對不允許聯係社會實際，發揮自己的思想。可以看出，這種僵化死板的八股文，僅僅是封建社會後期科舉考試的一種工具，它毫無文學及實用的價值。

“楔子”中王冕知道明太祖朱元璋制定用八股取士後，就說道：“這個法卻定的不好！將來讀書人既有此一條榮身之路，把那文行出處都看得輕了。”

至於功名富貴，吳敬梓在小說第一回的開頭提了一首詞。這首詞的內容是說功名富貴的不永恒，也是為了教導士人應該怎樣生活，應該走哪條路。

“人生南北多歧路，將相神仙，也要凡人做。百代興亡朝復暮，江風吹倒前朝樹。功名富貴無憑據，費盡心情，總把流光誤。濁酒三杯沉醉去，水流花謝知何處。”

這首詞說明了作者的意志和理想。他希望別人不要追求功名富貴，並指出樸素的生活該是正當的道路。子曰：“不患無位，患所以立”，就是說普通人如果有“仁”就比那些大臣可貴；追求實學比寫八股文可貴，道德的行為比功名可貴 (Chen, 1961: 580-581)。

4.2 熱衷功名的士人

4.2.1 胖子、瘦子和鬍子

吳敬梓描繪了改朝之前，七泖湖畔不知姓名的“三個人”的聚合，雖然他們談論的是危老先生危素，然而暴露出的卻是他們自己熱衷功名、切望攀結達官顯宦的心態：胖子歎羨危老先生的富貴——“新買的住宅值得二千兩銀子”；瘦子則傾倒於危素的“名位”——“縣尊是他的門生”；鬍子則思慮著危素飛黃騰達的前程——“皇上親自送他出城，莫不是要做官？”三人各自設計如何攀結危素的途徑，“去晉謁晉謁危老先生”。這三個人，作者沒有寫出他們的姓名，此非“三個人”無名無姓，而是因為此類人物滔滔皆是，不必一一出其姓名，寫出這三個人，就寫盡了與此三人類似的無數士人來。在小說的正文中，此類士人正多，彼時方一一交代他們的姓氏、出處。此“三個人”正是後文中無數士人的先驅和影子（陳美林，1998：4）。

4.2.2 周進

吳敬梓筆下的周進，是一個生活在科舉社會中的下層知識分子。他已經六十多歲了，好幾次參加了考試還不成秀才，仍然是個老童生。在他發跡之前，經受了百般困苦，忍受了無數冷遇，但仍然執著於從科舉考試謀求出路。

周進儘管在童生考試中得過第一名，但依然不是秀才。雖在縣衙門“戶總科提控顧老相公”家任西席三年，所教的“顧小舍人”都進學成了秀才，自己卻反而再無資格繼續做他的老師，失業在家。

年輕的新秀才梅玖知道他還不是秀才，就他這個童生的身份來嘲弄他，用“老友（秀才）從來不同小友（童生）序齒”奚落他。周進是個用全部生命博取科舉的人，“苦讀了幾十年書，秀才也不曾做得一個”，梅玖的每一句話像一把尖刀，刺著他精神上最敏感的創傷。雖然受到梅玖的奚落挖苦，但他也不敢反唇相譏，因為他把科舉制度看得十分神聖，不敢褻瀆這個制度和它所規定的尊卑等級。

周進還把自己一生的榮辱完全繫在科舉上面。當他來到不是秀才不能來考的貢院，不禁萬感俱發，長久鬱結在心的辛酸、苦楚、屈辱的絕望之情，像衝破堤壩的洪水，傾瀉出來，一發而不可收，便一頭撞在號板上，被灌醒後又滿地打滾，嚎啕痛哭，直哭到口裏吐出鮮血來。周進這樣可憐、可悲的遭遇，說明了在科舉毒害下的知識分子命運。

4.2.3 范進

范進中舉前境遇與周進相似。他二十多歲開始參加科舉考試，考了二十多次，次次落榜，直到五十四歲還是個老童生。《儒林外史》第三回“范進中舉”的一段是小說中很有名的故事。出榜那日，范進家裏斷炊，他抱著僅有的一隻生蛋的母雞在集上賣，鄰居找來報喜，他卻不肯相信。這不是他不希望，而是他經歷了太多的失望，他怕再一次遭到失望的痛苦，因此連希望之心都不敢萌生了。一看到報帖，他笑了一聲道：“噫！好！我中了！”說著，往後一跤跌倒，牙關咬緊，不省人事。他的脆弱的神經經不起這強烈的震動而失去平衡，終於發了瘋。

范進中舉後人們都對他很好，尤其是他的丈人胡屠戶。胡屠戶一向對范進說不好聽的話，如說范進是“癩蛤蟆想吃天鵝肉”，范進中舉後，他便稱范進為“賢婿老爺”，又說范進“才學又高，品貌又好”等等。其他人也是“不是親也都來認親”。人人都想從范進的這一身份找出一點利益。這說明了社會裏的人都是這樣口是心非對待別人，利用別人。

《儒林外史》通過周進和范進的故事，深刻地反映了封建知識分子在科舉考試制度造成的功名富貴思想的引誘與毒害下，畢生追求舉業功名，不是成為封建統治階級的奴才，就是成為科舉考試制度的犧牲品。他們的遭遇使他們狼狽不堪，范進中舉後的樣子就說明了他的人性在科舉制度的束縛下已經被破壞了。

這個“二進”的故事還表現出科舉考試的一種荒唐，不可靠。作為一個主持考試的學道，作者還著意刻畫了周進的迂腐、愚蠢和荒唐。因為他曾在舉業上吃過苦頭，便警戒自己不要“屈了真才”。他將范進的卷子前後看了三遍：第一遍覺得很不好；第二遍覺得還有一些意思；第三遍竟看出了“是天地間之至文！真乃一字一珠！”這當然不是寫范進的文章真的寫得好，而是表現考官衡文判卷的毫無憑準，荒唐可笑。周進還說道：“

世上糊塗試官，不只屈煞了多少英才！”這一句話也可以看出，周進所說的“糊塗試官”就是他自己，他取來的范進也絕對不是“英才”。

4.2.4 馬純上

馬靜，字純上，人稱馬二先生，是著名的制義選家。他原來也是個好心人，但是有一個大毛病——熱衷功名、醉心舉業。馬純上不僅自己醉心舉業，執著追逐功名富貴，而且苦口婆心，勸說他人也要以“舉業為主”。他之所以醉心舉業，是因為將它當作求取功名的唯一手段。他對匡超人所說：“人生世上，除了這事，就沒有第二件可以出頭。…”即所謂“只是有本事進了學，中了舉人、進士，立刻就榮宗耀祖。”這就是他的心態最坦白的表露。

4.3 口是心非的偽君子和迂儒

4.3.1 嚴大位和嚴大育

嚴大位是一個貢生，他最早出現於小說中第五回，他運用鄉紳的勢力、惡棍的行爲，在鄉里橫行霸道。他將初生的一隻小豬，逼迫緊鄰王小二買下，等人家養大了，再據爲己有。他又以虛錢實契詭詐農民黃夢統，拿著空借約逼人付利錢。這件事後來到了知縣，人家要抓他，他卻膽小偷偷地逃走。

嚴貢生有一個弟弟，叫嚴大育，是一個監生。嚴監生是個非常吝嗇、愛錢如命的人。不管有多重要的事，他就是不肯出錢。後來自己病重在床，“又捨不得銀子吃人參”，臨終之前，連出聲的力氣都沒有，只是伸出兩個手指不肯斷氣，人家猜幾次也猜不對那是什麼意思，這時，他妻子走在床邊，說道：

“爺，只有我能知道你的心事。你是爲那燈盞裏點的是兩莖燈草，不放心，恐費了油。我如今挑掉一莖就是了。”說罷，忙走去挑掉一莖。衆人看嚴監生時，點一點頭，把手垂下，登時就沒了氣。

作者用巧妙的筆法寫出來栩栩如生的人物，表現出社會上可悲的現實。嚴貢生雖然有錢，還騙人要他們的錢，橫行鄉里。嚴監生愛錢如命，自己臨終也不肯放棄，還捨不得費了燈盞裏的油。像“二嚴”這樣的人物在現實社會中到處可以看到。

4.3.2 王德和王仁

廩生王德、王仁的妹妹是嚴監生的妻子，可是沒有一個子女。嚴監生另有趙氏爲妾，她生了一個兒子。後來王氏病倒，二王來到嚴家，不料他們一點也不在乎自己的妹妹病情如何，而忙著幫助嚴監生扶正趙妾。他們非常支持嚴監生娶趙妾爲正妻。

“我們念書的人，全在綱常上做功夫，就是做文章，代孔子說話，也不過是這個理”

雖然開口說“綱常”，但他們真正所追求的則是嚴監生的錢。他們忙著主辦嚴監生的婚事，甚至叫趙氏的兒子自己的“外甥”，都是爲了奉承他，完全不顧及病重的妹妹。

作者還借用諧音的技巧描寫二王的本性。王者，亡也。王德，就是亡德；王仁，就是亡仁（陳美林，1998：37）。

4.3.3 王玉輝

王玉輝出現在小說中的第48回，他的女兒要絕食殉夫，他卻真誠地相信殉夫“是青史上留名的事”，因而鼓勵女兒絕食殉夫。女兒死後，他妻子就哭得死去活來，他卻對妻子說道：

“你這老人家真正是個呆子！三女兒他而今已是成了仙了，你哭他怎的？他這死的好，只怕我將來不能像他這一個好題目死哩！”因仰天大笑道：“死的好！死的好！”

後來，王玉輝一想起了死去的女兒，就禁不住地流下了眼淚，自己後悔不迭。這段故事說明了作者反對封建禮教過時的思想，尤其是那“餓死事小，失節事大”的觀念。他在這裡指出，這樣的社會禮教束縛了人的思想和行爲，社會裏的人也不能有自己的想法，又不知怎樣走上適當的道路。做三十年秀才的王玉輝卻不可以打破這個局面，因爲他長期受到封建的傳統思想的熏陶，而不曾有過對這種制度的懷疑。如此下去，就會是社會不斷地向後退步。

從上述內容來看，可見吳敬梓非常善於寫人。小說中每個人物在他的筆下都顯得十分生動、栩栩如生。吳敬梓很精細地描繪人物的每一個部分，如他的相貌、穿衣、舉止，更使讀者容易想象到該人物的樣子。如范進中舉後“頭髮都跌散了，兩手黃泥，淋淋漓漓一身的水”。或是用對話中的一句話，表現出來那人物的性格特徵，如馬純上所說的“人生世上，除了這事，就沒有第二件可以出頭”。他能運用簡單的幾個詞，或幾句話表現出人的本性，這就說明了吳敬梓是中國文學史上的一位“英才”。吳敬梓枝枝結結地描寫人物，是爲了使他的人物活現紙上，作爲現實生活的影子。《儒林外史》反映出來的社會，正像一個躺在床上，無可救藥的病人；希望能選拔“真才”的科舉制度卻只能撈出了一批“蠢才”，沒有實學的知識分子，口是心非的僞君子，喜財如命的庶民，這樣的腐敗跟人們失去道德有關。封建制度在社會上佔有了很重要的地位，它對人民生活的方式有很大的影響，也可以說封建制度已經變成了這個社會的“宗教”。

臥閑草堂本第三回回評，閑齋老人道：“慎毋讀《儒林外史》，讀竟乃覺日用酬酢之間，無往而非《儒林外史》”（朱一玄和劉毓忱，1998：258）。這一句話說明了《儒林外史》所表現的事物都是取材於現實生活的種種醜惡現象。讀《儒林外史》後，就可以看到自己所處的社會的真面貌，這就是《儒林外史》對我們的影響。雖然在《儒林外史》發生的事情都已遠於我們社會幾百年，加上了不熟悉的社會文化，但是現代的讀者也都能體會《儒林外史》的這個不朽的主題。讀完《儒林外史》，我們不能不說這部小說不僅是一個“文學作品”，而且它給我們的教導使我們更能深刻地看到現實生活的“真理”。讀《儒林外史》後，我們不能否認在泰國的社會上也存在著像周進、范進、王惠、二嚴或二王的人物。

五、結論與展望

中國諷刺小說經歷了許多年的演變。從古至今在形式上、寫作目的和諷刺對象方面都有了很大的發展。本文研究中國最有名的諷刺小說《儒林外史》，結果總結為下列內容：

5.1 結論

5.1.1 諷刺小說的特徵

諷刺小說在寫作目的、內容以及形式上與別種小說的不同點如下：

1. 寫作目的

中國諷刺文學從無意識時期的先秦寓言到成熟時期的清代諷刺小說共有同一個目的：揭露、指責及教導。諷刺作家對社會裏種種罪惡感到不滿後，往往指出那不道德的行為、社會的腐敗，通過語言加工，表達出來可笑、可恥、可悲的社會生活。

2. 諷刺小說的責任及其作用

諷刺小說最主要的責任為攻擊個人或全社會的種種惡行或不正當的事物。諷刺作家往往拿那些在日常生活人們沒注意的事來加以誇張，使它更為明顯，希望啟發人們要改善社會生活的意識。諷刺小說不僅揭示抨擊諷刺對象的罪惡，而且也要教導他們，希望他們知過遷善。

3. 諷刺作家的理想

理想是非現實的一種表現。諷刺作品中的理想可分為如下兩類：

1) 理想世界

諷刺作家為了寄托自己對應有社會的希望而構想出來理想世界。這個世界完美無缺，與現實社會相對。如《桃花源記》，表示出完善的社會生活，因為這個地方的老百姓都有道德，所以無道的人是一定找不到這個世界的。（詳見第三節的3.3.1）

2) 理想人物

諷刺小說有兩種描寫其對象的方法：攻擊貶抑諷刺對象和頌揚讚美理想人物。作品中的理想人物是作者寄托自己見解、理想，當作榜樣的人物而出現的。《儒林外史》“隱括全文”的楔子中，有王冕指責八股取士的制度；第55回的四客，很平靜地生活，不希望得到功名富貴；又如杜少卿，雖出身於高官家族，但自己不想做官，移家到南京與其妻過平安的日子。（詳見第三節的3.3.2）

5.1.2 《儒林外史》的諷刺對象

1. 作者眼裏的科舉八股制度

《儒林外史》最主要的諷刺對象便為明清科舉考試制度。作者認為，該取士制度有害於當時的中國社會。科舉制度用八股文作考試的工具，這樣的文章有很多死板的規則，束縛人的思想。真正有才能的士子不一定能通過考試，通過考試的人也不一定有才能。如此下去，使國家政治漸漸淪落。小說第一回王冕指責行科舉的政策，就表示著作者的意志和憂慮。

2. 墮落腐敗的社會

《儒林外史》所表現出來的社會，是人民以當官為生活中最重要成就的社會，他們認為當官以後自己會發財、出名。八股科舉考試就是給他們帶來功名富貴的途徑。作者表示出在八股毒害下生活的士人。雖自稱“讀書人”，但終生還沒學到什麼學問，他們對科舉的弊害都視而不見，並且把八股文放在很高的地位，看成神聖之物。

小說中最為典型人物的就是出現在第三回的范進。他二十多次落第，最後中了舉發了瘋。中舉後的范進既可笑又可憐。可見被選拔的“人才”這麼胡塗，怎麼能當得了官？

“范進中舉”是小說中最有名的一段。他的故事顯示出長期受到科舉八股的毒害而失去自尊和意識的人物。此外，還有醉心舉業的馬純上，愛錢如命的嚴家兄弟和迂儒王玉輝等人物（詳見第四節的4.2）。作者把這些很有典型性的人物描寫得栩栩如生、活現紙上，我們也能說他們是今天現實生活中許多人物的代表。這些人物因長期受到封建制度的教育和教養而失去自己的理想和自尊心，又不產生新的思想，新的理論來使社會向前發展。因此，《儒林外史》反映出來的社會就充滿了許多腐朽和醜惡的面貌。

5.2 展望

筆者完成《儒林外史》研究工作後，發現有關《儒林外史》的許多方面尚未顧及到，在此作一些展望。作者生平和寫作時代背景，有助於更深刻地了解這部小說的主題。小說獨特的這種結構也是一種文學新的著作藝術，值得研究。本文介紹的人物以外，還有不少人物值得研究分析，尤其是女性人物，雖出場甚少，但在內容上佔有引人注目的地位。受《儒林外史》影響的晚清小說和科舉制度也是筆者希望今後能夠進一步得到觀察研究的課題。

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายณภ อึ้งโพธิ์ เกิดวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหา-บัณฑิตที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2541 ปัจจุบันรับราชการที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย